

Навчальний посібник присвячено всебічному дослідженню логістичного забезпечення підрозділів НГУ. Розглянуто завдання і функції логістики, окреслено чинники та тенденції її розвитку, зазначено основні принципи логістики. Описано особливості технічних та тилових служб, технічного і тилового забезпечення підрозділів, розподільчої логістики, логістики запасів і логістичного сервісу. Викладено принципи організації матеріальних потоків у НГУ, а також логістичного управління.

Посібник розраховано на курсантів вищих військових навчальних закладів НГУ, викладачів вищих навчальних закладів, науковців, курсантів і студентів, військово-службовців.

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

КИЇВ
2024

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

С. Г. ПАРИЙ, О. Л. ТИХОНЕНКО,
А. В. ГРАДЕЦЬКИЙ, Д. Ю. ТОЛСТОНОСОВ

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

КІ НГУ 2024

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

С. Г. Парій, О. Л. Тихоненко,
А. В. Градецький, Д. Ю. Толстоносів

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Київ • 2024

Автори:

Парій Сергій Григорович – викладач кафедри бойового та логістичного забезпечення факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України;

Тихоненко Олег Леонідович – старший викладач кафедри бойового та логістичного забезпечення факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України;

Градецький Андрій Вікторович – кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри бойового та логістичного забезпечення факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України;

Толстоносів Дмитрій Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника кафедри бойового та логістичного забезпечення факультету службово-бойової діяльності Київського інституту Національної гвардії України.

Рецензенти:

Павленко Сергій Олександрович – кандидат військових наук, доцент, заступник начальника кафедри логістики підрозділів факультету логістики Національної академії Національної гвардії України;

Радкевич Дмитро Михайлович – заступник начальника з тилу – начальник відділу тилового забезпечення Київського інституту Національної гвардії України.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Київського інституту Національної гвардії України.
Протокол № 5 від 02.12.2024 р.*

Л 69 Логістичне забезпечення підрозділів Національної гвардії України: навчальний посібник / С. Г. Парій, О. Л. Тихоненко, А. В. Градецький, Д. Ю. Толстоносів. – Київ: КІ НГУ, 2024. – 276 с.

ISBN 978-617-8361-27-3

Навчальний посібник присвячено всебічному дослідженню логістичного забезпечення підрозділів НГУ. Розглянуто завдання і функції логістики, окреслено чинники та тенденції її розвитку, зазначено основні принципи логістики. Описано особливості технічних та тилових служб, технічного і тилового забезпечення підрозділів, розподільчої логістики, логістики запасів і логістичного сервісу. Викладено принципи організації матеріальних потоків у НГУ, а також логістичного управління.

Посібник розраховано на курсантів вищих військових навчальних закладів, а також викладачів вищих навчальних закладів, науковців, курсантів і студентів, військовослужбовців.

ISBN 978-617-8361-27-3

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
Розділ 1. Логістичне забезпечення	8
1.1. Основи логістичного забезпечення.....	8
1.2. Принципи логістичного забезпечення	12
Розділ 2. Продовольче забезпечення	20
2.1. Загальні положення з продовольчого забезпечення	20
2.2. Основні завдання та функції продовольчої служби.....	25
2.3. Структура продовольчої служби.....	28
2.4. Порядок зарахування військовослужбовців на продовольче забезпечення	33
2.5. Порядок забезпечення продовольством військовослужбовців.....	40
2.6. Загальні вимоги щодо організації харчування у військовій їдальні ...	44
2.7. Обладнання приміщень військової їдальні.....	48
2.8. Організація харчування особового складу на взводних опорних пунктах (ВОП)	58
2.9. Організація харчування особового складу при розміщенні в польових умовах	65
2.10. Норми продовольчого забезпечення.....	76
2.11. Характеристика норм харчування військовослужбовців.....	82
Розділ 3. Речове забезпечення	97
3.1. Загальні положення з речового забезпечення.....	97
3.2. Організація та завдання речової служби.....	100
3.3. Номенклатура предметів речового майна та їх класифікація.....	106
3.4. Загальний порядок забезпечення і строки видачі речового майна.....	111
3.5. Особливості забезпечення речовим майном військовослужбовців строкової служби.....	114
3.6. Порядок отримання речового майна підрозділом	119
3.7. Організація зберігання та експлуатації речового майна в підрозділі	125
3.8. Порядок таврування та закріплення речового майна в підрозділах військової частини.....	128
3.9. Роль ранкових і стройових оглядів для організації правильної експлуатації речового майна в підрозділі та організація ремонту майна ...	131
3.10. Загальні положення з організації банно-прального обслуговування особового складу	139
3.11. Організація банно-прального обслуговування у відриві від ППД... ..	147
Розділ 4. Основи забезпечення пально-мастильними матеріалами ...	149
4.1. Структура та основні завдання, покладені на службу забезпечення пально-мастильними матеріалами.....	149
4.2. Номенклатура служби забезпечення пально-мастильними матеріалами НГУ	154

4.3. Порядок отримання ПММ	162
4.4. Види норм витрат пального і мастильних матеріалів.....	171
4.5. Розрахунок нормативних витрат пального для різних типів рухомого складу автомобільного транспорту	178
Розділ 5. Квартирно-експлуатаційне забезпечення.....	181
5.1. Основні завдання, покладені на службу КЕЗ.....	181
5.2. Утримання житлового фонду.....	185
5.3. Комунальні послуги та енергоносії.....	186
5.4. Забезпечення військових частин меблями, казарменим інвентарем, пожежним обладнанням та майном	188
5.5. Забезпечення паливом	189
5.6. Забезпечення матеріалами, обладнанням та комунальною технікою...	190
Розділ 6. Технічне забезпечення підрозділів НГУ.....	192
6.1. Відповідальні особи за експлуатацію військової техніки в частині	192
6.2. Організація технічного обслуговування озброєння та військової техніки	196
6.3. Застосування та облік витрат ресурсу озброєння та військової техніки	209
6.4. Перевірка технічного стану озброєння та військової техніки перед застосуванням	210
6.5. Порядок розслідування та обліку експлуатаційних пошкоджень озброєння та військової техніки	212
6.6. Організація відновлення озброєння та військової техніки.....	214
6.7. Організація приведення озброєння та військової техніки у готовність до застосування	243
6.8. Організація передавання озброєння та військової техніки	244
Розділ 7. Прийняття озброєння та військової техніки командиром підрозділу	246
7.1. Загальні положення.....	246
7.2. Вимоги до технічного стану зразка озброєння і техніки.....	248
7.3. Прийняття стрілецької зброї та матеріальних засобів	253
7.4. Прийняття машин підрозділу	257
Розділ 8. Порядок транспортування, зберігання, проведення ремонту та порядку евакуації військової техніки.....	260
8.1. Загальні вимоги до транспортування техніки.....	260
8.2. Транспортування автомобільної та бронетанкової техніки автомобільним транспортом.....	266
8.3. Переміщення і перевезення (транспортування) матеріально-технічних засобів.....	268
8.4. Організаційно-технічні заходи, види та порядок зберігання машин ...	269
8.5. Зняття машин зі зберігання.....	270
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	272

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БІПЛЗ – багатонаціональний інтегрований підрозділ логістичного забезпечення

ВВНЗ – вищий військовий навчальний заклад

ВДВ – високо мобільні десантні війська

ЗСУ – Збройні сили України

ЗППМ – збірний пункт пошкоджених машин

ЗІП – запасні частини, інструмент і приладдя

МВС – Міністерство внутрішніх справ

МтЗ – матеріально-технічні засоби

МтЗ ТМГ ТОіВ – тимчасова модульна група технічного обслуговування і відновлення

НГУ – Національна гвардія України

НАТО (North Atlantic Treaty Organisation) – організація Північноатлантичного договору (альянсу)

ОВТ – озброєння і військова техніка

ОГЛЗ – об'єднана група логістичного забезпечення

ОК – оперативне командування

ОПК – оборонно-промисловий комплекс;

ООС – операція об'єднаних сил

ОУВ – оперативне угруповання військ

ОТО – оперативне-територіальне об'єднання

ОТУ – оперативне-тактичне угруповання

ПММ – пально-мастильні матеріали

Рвб – ремонтно-відновлювальний батальйон

РВП – ремонтно-відновлювальний підрозділ

РВО – ремонтно-відновлювальний орган

РемГ – ремонтна група

ремр – ремонтна рота

РЕГ – ремонтно-евакуаційна група

РПО – розрахунково-постачальна одиниця

РяЕГ – рятувальна-евакуаційна група

РяЕС – рятувальна-евакуаційна служба

РФО – ремонтний фонд озброєння

СОП – стандартні операційні процедури

ССпО – Сили спеціальних операцій

ТМГ ЛЗ – тимчасова модульна група логістики

ТМГ МЗ – тимчасова модульна група постачання

ТОіР – технічного обслуговування і ремонту

ТлР – тилова розвідка

ТхР – технічна розвідка

ВСТУП

Логістику можна розглядати як науку про оптимальне управління потоками товарів, інформації та коштів у синергетичній системі економічної адаптації. Бізнес-сфера або відділ у компанії, завданням якого є забезпечення транспортування та зберігання продуктів і сировини для забезпечення виробництва та продажу.

Очевидно, що логістика відіграє вирішальну роль у здійсненні функцій НГУ та особливо в часи війни. Логістика в широкому розумінні – це будь-який процес, пов'язаний з транспортуванням, зберіганням і обробкою будь-яких товарів. Впровадження бойового досвіду у підготовці майбутніх офіцерів, щодо забезпечення підрозділів під час бойових дій тиловим та технічним забезпеченням. В своїй авторитетній праці з воєнної логістики «Забезпечуючи війну» військовий історик Мартін ван Кревельд писав, що логістика – це «практичне вміння переміщати війська і добре їх забезпечувати». У «Словнику військових термінів» Джейна логістику називають «мистецтвом планувати та здійснювати переміщення і постачання військ». Можна давати які завгодно визначення логістиці, але її значення у війні важко переоцінити. Логістика стосується всього, що використовує НГУ, вона визначає етапи військових дій, намічає тактичні цілі.

Логістика має численні визначення, оскільки охоплює різні аспекти в залежності від своїх функцій. Загальне визначення логістики полягає в теорії та практиці управління матеріальними потоками. Логістика стартує з первинних джерел сировини або виробництва напівфабрикатів, триває в обігу матеріалів та напівфабрикатів в рамках виробничого процесу підприємства і завершується доставкою готової продукції споживачу з метою досягнення економічних цілей підприємця. Логістика є важливою складовою виробничої інфраструктури економіки, що ґрунтується на чіткій взаємодії між попитом, постачаннями, виробництвом, транспортуванням та розподілом продукції. Без логістичних процесів неможливо забезпечити, а отже, і реалізувати військові операції.

У розвинених країнах світу концепція логістики виникла наприкінці 1970-х років у результаті енергетичної кризи, що стало розвитком ідей системного підходу до управлінських процесів. Тепер деякі західні фахівці вважають її практично «ною філософією управління» або «третім шляхом оптимізації». У країнах Західної Європи, наприклад, близько 90 % часу, необхідного для виготовлення товару, що включає доставку сировини та транспортування готової продукції, витрачається на проходження через канали матеріально-технічного забезпечення, а також переважно на зберігання. На виготовлення товарів йде лише 10% загального часу, тоді як на транспортування – 20 %. Крім того, у країнах Західної Європи витрати на всі види діяльності, пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням,

становлять приблизно 20 % від вартості валового національного продукту. Структура цих витрат виглядає наступним чином: 35 % витрачається на транспортування, 25 % – на зберігання товарів, 30 % – на матеріальні запаси, а 10 % – на адміністративні витрати. Виявлення можливостей для зменшення витрат у цій сфері спрямоване на оптимізацію управління постачанням, збутом і зберіганням товарів, покращення маркетингових стратегій, а також на вдосконалення взаємодії між постачальниками, споживачами та посередниками, зміни в технології переміщення матеріальних потоків тощо. Концепція об'єднання цих процесів отримала назву «логістика». Протягом усіх епох успішність у військових операціях залежала від продуманої стратегії, а досвід останніх півтора століття свідчить про те, що логістика відіграє ключову роль у загальній стратегії ведення бою. Військова сила країни залежить не лише від кількості танків і літаків, а також не в останню чергу від професіоналізму бійців спецназу. Сучасна армія є великим і складно організованим механізмом, де бойовим діям передують цілий ряд заходів, спрямованих на забезпечення військ усім необхідним: зброєю, боєприпасами, продовольством, паливом та багатьма іншими важливими матеріалами. Без цього забезпечення не зможе злетіти жоден літак, не рушать танки, і піхота не зможе піти в атаку. Усі ці складні завдання, пов'язані з забезпеченням бойових дій у сучасній армії, покладені на війська тилової підтримки. Вони займаються закупівлею, постачанням, перевезенням та зберіганням військового спорядження, а також управлінням відповідними інформаційними потоками. Важливість логістики у військовій справі важко переоцінити, адже в сучасних бойових операціях участь кожного солдата забезпечується роботою семи осіб у тилу.

Сучасна військова логістика є ключовим аспектом управління переміщенням військових підрозділів та техніки до зон бойових дій. Це завдання потребує значних капіталовкладень та наявності великої кількості підготовлених спеціалістів на всіх рівнях тилового забезпечення. Такі витрати створюють суттєвий тягар для армійського бюджету і відволікають значні людські ресурси від виконання безпосередніх бойових завдань.

Розділ 1. Логістичне забезпечення

1.1. Основи логістичного забезпечення

Логістичне забезпечення – це сукупність заходів, що включає: планування логістичного забезпечення; визначення потреб в озброєнні, бойовій (військовій та спеціальній) техніці, спеціальних і транспортних засобах (далі – озброєння, військова та спеціальна техніка), а також у матеріально-технічних засобах і послугах; проектування та розробку (модернізацію та модифікацію) озброєння, військової та спеціальної техніки, а також матеріально-технічних засобів; їх закупівлю, постачання, зберігання, ремонт, технічне обслуговування, контроль експлуатації (використання); реалізацію, списання та утилізацію надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки і матеріально-технічних засобів; планування та проведення військових перевезень усіма видами транспорту; закупівлю робіт і послуг лазне-прального та торговельно-побутового обслуговування; організацію харчування; розквартирування військ (сил, органів); закупівлю або будівництво, технічне обслуговування та експлуатацію об'єктів військової інфраструктури.

Основи логістичного забезпечення. Концептуально вводиться нове поняття логістики (згідно з STANAG 2406 – «Доктрина з матеріально-технічного забезпечення Сухопутних військ НАТО»), яке визначає цю науку як процес планування та реалізації переміщення і забезпечення військ (сил). Логістика застосовується до різних аспектів військових операцій, що охоплюють наступні види діяльності:

- проектування, розробка (модернізація та модифікація), закупівля, зберігання, транспортування, розподіл, технічне обслуговування та ремонт, евакуація та утилізація матеріально-технічних засобів;
- транспортування особового складу;
- закупівля або будівництво, технічне обслуговування, експлуатація та реалізація військових об'єктів;
- закупівля або надання послуг з харчування, лазне-прального обслуговування;
- медичне забезпечення.

Логістичне забезпечення являє собою сукупність взаємозалежних дій, що підтримують функціонування Національної гвардії України як у мирний, так і у воєнний період

Логістичне забезпечення охоплює:

- планування;
- визначення потреб у матеріально-технічних засобах (далі – МтЗ);
- проектування, розроблення (модернізацію та модифікацію) озброєння, військової техніки (далі – ОВТ) та інших матеріально-технічних засобів, їх придбання, постачання, зберігання та ремонт;

- технічне обслуговування, моніторинг експлуатації (використання), реалізації, списання та утилізації надлишкового обладнання та матеріально-технічних засобів;

- планування та здійснення військових перевезень усіма видами транспорту;

- розквартирування військ (сил);

- закупівлю робіт та послуг;

- лазневе-пральне та торгівельно-побутове обслуговування;

- організацію харчування;

- закупівлю або будівництво;

- технічне обслуговування;

- експлуатацію об'єктів військової інфраструктури.

Логістичне забезпечення Національної гвардії України має відповідати таким вимогам:

- наявність єдиної нормативно-правової основи для організації логістичного забезпечення Національної гвардії України;

- централізоване планування логістичного забезпечення, військових перевезень усіма видами транспорту та підвезення матеріально-технічних засобів автомобільним транспортом;

- територіальний підхід до формування логістичної інфраструктури;

- збалансування ефективності логістичного забезпечення з максимальною економією державних витрат;

- ясна та прозора система управління логістичним забезпеченням;

- гарантування раціонального розподілу, своєчасного накопичення та належного зберігання непорушних запасів матеріально-технічних засобів, а також можливість їх оперативного перерозподілу;

- ефективність і прозорість усіх процесів у сфері закупівель та ланцюгах постачання (на складах, у транспорті) забезпечуються завдяки впровадженню сучасних технологій та автоматизації процесів;

- забезпечується можливість виконання всього спектра завдань з логістичного забезпечення військових угруповань у мирний та воєнний час, а також швидка адаптація до змін у ситуації;

- гарантується своєчасний та якісний ремонт озброєння та військової техніки, а також списання (утилізація, реалізація) матеріально-технічних засобів;

- важливою умовою є відповідність основним принципам управління логістичним забезпеченням збройних сил країн-членів НАТО;

- передбачається взаємна сумісність з логістичними системами інших складових сил оборони та максимальне наближення до логістичних компонентів суб'єктів національної економіки України;

- також необхідна наявність системи підвищення кваліфікації особового складу, залученого до виконання завдань логістичного забезпечення.

Логістичне забезпечення Національної гвардії України має відповідати таким принципам (визнаним у сфері військової логістики), які узгоджуються з законодавчими актами щодо національної безпеки та оборони України, а також зі стандартами логістичного забезпечення НАТО:

а) Пріоритетність. У своїй діяльності організація виконання завдань логістичного забезпечення Національної гвардії України повинна дотримуватися основного пріоритету: забезпечення надійного, повного та своєчасного постачання необхідних озброєнь та військової техніки;

б) Достатність. Логістичне забезпечення має бути організоване в достатньому обсязі для виконання завдань, покладених на Національну гвардію України. Військові підрозділи повинні отримувати необхідні озброєння, військову техніку та послуги вчасно, відповідно до визначених потреб.

в) Ефективність. Отримані озброєння, військова техніка та послуги повинні використовуватися з максимальною ефективністю;

г) Гнучкість. Логістичне забезпечення повинно діяти про активно, з можливістю адаптації та швидкого реагування на змінювані обставини;

д) Стійкість. Організація логістичного забезпечення повинна включати заходи, спрямовані на зменшення втрат виділених ресурсів під впливом різних факторів (як зовнішніх, так і внутрішніх, позитивних і негативних), а також під час виконання операцій (бойових дій) – від дій противника;

е) Прозорість. Процеси логістичного забезпечення повинні бути максимально прозорими та доступними для всіх категорій військовослужбовців, забезпечуючи обмін достовірною інформацією про потреби та наявність запасів озброєння та військової техніки на всіх рівнях, з урахуванням ступеня доступу до цієї інформації (забезпечення захисту конфіденційних даних).

ж) Координація. Всі елементи логістичної системи Національної гвардії України повинні ефективно взаємодіяти один з одним для забезпечення загальної функціональності системи, а також з логістичними органами збройних сил інших країн та міжнародними організаціями на основі укладених міжнародних угод України, включаючи країни-члени НАТО.

з) Відповідальність. Відповідно до повноважень, визначених українським законодавством, окремі посадові особи несуть повну відповідальність за логістичне забезпечення Національної гвардії як у мирний, так і у воєнний час, а також під час участі в міжнародних операціях. Органи управління логістикою на всіх рівнях повинні суворо дотримуватися своїх повноважень і нести відповідальність за своєчасне виконання поставлених завдань;

і) Співпраця. Взаємодія між Національною гвардією України та іншими складовими сил оборони, центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними підприємствами оборонно-промислового комплексу, а також іншими підприємствами національної економіки України, включаючи органи іноземних держав,

міжнародні організації та збройні сили інших країн, має ґрунтуватися на укладених міжнародних договорах України. Основною метою цієї співпраці є ефективне та своєчасне задоволення потреб Національної гвардії України в питаннях логістичного забезпечення.

У цьому контексті до заходів, що сприяють ефективній організації та виконанню завдань логістичного забезпечення, можна віднести (хоча це не є вичерпним переліком) такі:

- підтримка від постачальників, які є учасниками національної економіки;

- послуги лізингу, аутсорсингу та закупівель, що надаються центральними та місцевими органами виконавчої влади, іншими державними установами, органами місцевого самоврядування, а також міжнародними організаціями та збройними силами інших країн на основі укладених міжнародних угод України або країн-членів НАТО (партнерів);

- створення фондів, зокрема спільно з країнами-членами НАТО (партнерськими державами);

Функціональна сумісність. Логістичне забезпечення Національної гвардії України орієнтоване на досягнення повної функціональної сумісності з логістичними системами НАТО. Це дозволить інтегрувати системи під час спільних операцій, а також забезпечить можливість використання окремих зразків озброєння та військової техніки, а також матеріально-технічного забезпечення країн-членів НАТО (партнерів) для задоволення потреб Національної гвардії України.

Логістична система поділяється на стратегічний, оперативний та тактичний рівні, де чітко визначено розподіл функцій і повноважень для організації логістичного забезпечення Національної гвардії України.

Ці ключові принципи та керівні документи, які встановлюють основи логістичного забезпечення в Національній гвардії України, є документами першого (стратегічного) рівня.

Другий (оперативний) рівень охоплює документи, які регулюють організацію логістичного забезпечення Національної гвардії України в їхній повсякденній діяльності, під час підготовки та в процесі виконання завдань, а також підготовки сил і засобів логістичного забезпечення (настанови, керівництва, інструкції тощо).

Третій (тактичний) рівень включає документи, що регламентують організацію логістичного забезпечення військових частин і підрозділів у їхній щоденній діяльності, під час підготовки та в процесі проведення бойових операцій.

Логістична система складається з управлінських структур, ресурсів і засобів, які забезпечують виконання завдань логістичного забезпечення Національної гвардії України. Між цими елементами існує тісний взаємозв'язок і співпраця.

1.2. Принципи логістичного забезпечення

Структурно система логістики Національної гвардії включає: на стратегічному рівні департамент логістики Національної гвардії України відповідає за організацію проектування, розробки (модернізації та модифікації), закупівлі та постачання озброєння і військової техніки, а також матеріально-технічного забезпечення. Крім того, він займається наданням послуг і їх фінансуванням у необхідних обсягах для ефективного виконання завдань, покладених на НГУ. Це охоплює планування логістичного забезпечення стратегічного розгортання та застосування НГУ, реалізацію заходів короткострокового та середньострокового оборонного планування в сфері логістики, визначення потреби в озброєнні та військовій техніці, а також контроль за їх отриманням.

– на оперативному рівні функціонують секції тилу, озброєння та техніки, а також оперативні командування, які відповідають за сили та засоби логістичного забезпечення. Їхні завдання полягають у плануванні та організації логістичного забезпечення військ (сил) у повсякденній діяльності, під час проведення заходів бойової підготовки, в процесі мобілізації та оперативного розгортання, а також у підготовці і виконанні операцій (бойових дій) та відновленні боєздатності військ (сил).

– на тактичному рівні – секції тилу та секції озброєння і техніки військових частин разом із підпорядкованими силами та засобами логістичного забезпечення, які покликані виконувати завдання логістичного забезпечення військових частин (підрозділів) у їхній повсякденній діяльності, під час проведення заходів бойової підготовки, в процесі мобілізації та приведення у бойову готовність, а також під час підготовки та ведення бойових дій, відновлення боєздатності військових частин (підрозділів).

Для забезпечення максимальної функціональної сумісності з логістичною системою НАТО, при створенні логістичної системи Національної гвардії для виконання операцій (бойових дій) планується застосування принципу визначення меж логістичного забезпечення.

Перший рубіж логістичного забезпечення має на меті виконання завдань, що стосуються підтримки військових підрозділів, які активно залучені до бойових дій. Для реалізації завдань на цьому рівні можуть бути використані сили та ресурси другого рівня логістичного забезпечення.

Другий рубіж логістичного забезпечення знаходиться на безпечній відстані від лінії зіткнення з противником і призначений для виконання завдань логістичного забезпечення всіх військ оперативного (оперативно-тактичного) угруповання (далі – ОУВ та ОТУ відповідно). Для досягнення цілей на цьому рубежі можуть бути залучені сили та засоби третього рубежу логістичного забезпечення.

Третій рубіж логістичного забезпечення знаходиться поза межами операційної зони і має на меті виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням Національної гвардії озброєнням, матеріально-технічними засобами, а також виконанням робіт і наданням послуг відповідно до визначених потреб. Ці ресурси транспортуються на другий рубіж логістичного забезпечення для підтримки конкретних угруповань військ (сил), а за необхідності — і на перший рівень логістичного забезпечення.

Принцип формування рубежів логістичного забезпечення залишається важливим як у мирний, так і у воєнний час. У мирний період елементи логістичного забезпечення першого та другого рубежів (управлінські органи, сили та засоби логістики) розміщуються на своїх постійних місцях дислокації та виконують завдання, пов'язані з логістичним забезпеченням. Елементи логістичного забезпечення третього рубежу (управлінські органи, арсенали, бази, об'єднані центри забезпечення) забезпечують логістичну підтримку військових частин у їхніх постійних місцях дислокації, дотримуючись територіального принципу.

При плануванні логістичного забезпечення операцій (бойових дій) та формуванні угруповань (розподілу сил і засобів логістичного забезпечення) на логістичних рубежах важливо враховувати, що стаціонарні об'єкти для зберігання озброєння та військової техніки (ОВТ) і матеріально-технічних засобів (МтЗ) не можуть бути мобільними і не повинні розташовуватися на першому чи другому рубежах. Тому необхідно передбачити створення окремих складів для зберігання МтЗ, щоб забезпечити накопичення та розосередження запасів, наблизити їх до військ (сил), скоротити відстань для підвозу та підвищити ефективність використання МтЗ.

Планування логістичного забезпечення охоплює комплекс заходів, спрямованих на визначення завдань у цій сфері, організацію управління логістичною системою, обсяги озброєння, військової техніки та матеріально-технічного забезпечення, а також порядок їх доставки та поповнення. Це передбачає встановлення послідовності дій, термінів, методів взаємодії, необхідного складу угруповань сил і засобів логістики, а також розробку відповідних плануючих документів для виконання завдань із забезпечення військ (сил) у мирний і воєнний час.

При плануванні логістичного забезпечення Національної гвардії України визначаються:

- цілі, основні завдання та пріоритетні напрямки для зосередження зусиль у сфері логістичного забезпечення;
- сили та засоби логістичного забезпечення;
- потреба та порядок забезпечення ОВТ, іншими МтЗ;
- порядок створення, утримання, поповнення та використання запасів МтЗ;
- порядок проведення технічного обслуговування та відновлення ОВТ, інших технічних засобів;

- напрями підвищення можливостей логістичного забезпечення;
- регламент використання ресурсів підприємств оборонно-промислового комплексу та інших елементів національної економіки для виконання завдань логістичного забезпечення Національної гвардії;
- порядок управління та координації під час виконання завдань з логістичного забезпечення. Додатково, при плануванні логістичного забезпечення необхідно враховувати особливості логістичного забезпечення спеціальних військ (підрозділів).

Планування в Національній гвардії поділяється на оборонне та оперативне.

Оборонне планування має на меті передбачати забезпечення Національної гвардії відповідними ОВТ та МтЗ для досягнення ними визначених спроможностей. Реалізація оборонного планування здійснюється шляхом забезпечення відповідності перспективних і поточних планів, державних програм, дій органів державної влади в сфері національної безпеки та оборони, державної політики й оборони України. Видами оборонного планування є: довгострокове, середньострокове та короткострокове планування.

Організація логістичного забезпечення Національної гвардії є ключовим елементом оборонного планування. Цей процес реалізується управлінськими структурами логістики на всіх рівнях військового командування відповідно до директивних документів вищих військових органів. Управління логістики НГУ, в межах своїх повноважень, формулює вимоги до системи логістики Національної гвардії України та оцінює її можливості під час планування розвитку та застосування військ (сил).

Основними складовими заходів оборонного планування в галузі логістики є:

- визначення якісних і кількісних потреб у озброєнні, матеріально-технічному забезпеченні, енергетичних, фінансових, інформаційних ресурсах, продовольстві, земельних і водних ресурсах, комунікаціях, фондах та майні, які необхідні для ефективного виконання завдань підрозділів;
- оцінка потреб Національної гвардії України в озброєнні та військової техніці (ОВТ) та інших матеріально-технічних засобах для компенсації безповоротних втрат (витрат), а також для виконання робіт і надання послуг у особливий період;
- розробка основних оперативно-стратегічних та оперативно-тактичних вимог до якісних характеристик ОВТ, необхідних для забезпечення Національної гвардії України;
- визначення потреб, вимог і пріоритетів, формування основних показників державного оборонного замовлення на розробку, виробництво, модернізацію, постачання, ремонт, знищення та утилізацію ОВТ, а також іншого військового майна, виконання робіт і надання послуг;

- планування формування (оновлення) визначених обсягів запасів озброєння та військової техніки, а також інших матеріально-технічних засобів, закупівлі продукції оборонного призначення та послуг, оновлення незайманих запасів матеріально-технічних засобів;

- подання пропозицій до бюджетного запиту Міністерства внутрішніх справ з урахуванням адекватного забезпечення потреб Національної гвардії України та фінансових можливостей держави;

- укладання угод (контрактів) для реалізації мобілізаційних завдань (замовлень) у особливий період (визначення виконавців, розміщення замовлень);

- організація заходів для створення ефективної структури сил і ресурсів логістичної системи.

Оперативне планування логістичного забезпечення є важливою складовою процесу планування діяльності Національної гвардії України. Під час планування логістичного забезпечення операцій встановлюються:

- основні характеристики операційної зони (операційного району) виконання операції, що можуть вплинути на організацію логістичного забезпечення;

- концепція логістичного забезпечення операції;

- склад сил і засобів, які потрібні для виконання завдань логістичного забезпечення військ (сил) під час операцій, а також порядок їх реалізації;

- вимоги та завдання логістичного забезпечення, виявлені загрози їх виконанню, а також необхідні заходи для їх усунення (зменшення, ліквідації);

- оцінка можливостей використання місцевої промислової бази (місцевих ресурсів);

- управлінська структура логістичного забезпечення.

При плануванні логістичного забезпечення необхідно врахувати всі джерела постачання матеріально-технічних засобів, які потрібні для задоволення потреб Національної гвардії під час підготовки та виконання операцій.

Для досягнення максимальної ефективності логістичного забезпечення Національної гвардії під час проведення операцій (бойових дій) процес планування логістики повинен бути інтегрований з оперативним плануванням з самого початку. Конкретні процедури планування логістичного забезпечення операцій та організації виконання завдань у цій сфері регулюються відповідними настановами та керівництвами.

Створення логістичної системи Національної гвардії в операціях, а також наявність запасів озброєння, військової техніки та інших матеріальних засобів повинні гарантувати виконання військовими (силами) поставлених завдань у встановлені терміни.

Функція постачання охоплює всі матеріально-технічні ресурси, необхідні для забезпечення діяльності Національної гвардії, а також для підтримки озброєння і військової техніки в боєздатному стані як у мирний, так і у воєнний період.

Клас I – продовольство (харчові продукти та корми), що споживаються особовим складом та тваринами, для якого встановлені єдині норми.

Клас II – предмети постачання, які видаються згідно з нормами, визначеними штатами та відповідними табелями (озброєння, військова техніка, обмундирування, спорядження, інструменти, запасні частини тощо).

Клас III – всі види нафтопродуктів та пально-мастильних матеріалів, а також паливо.

Клас IV – предмети постачання, для яких норми видачі не визначені встановленими штатами та табелями (фортифікаційні та будівельні матеріали).

Клас V – різноманітні види ракет, боєприпасів, вибухових та хімічних речовин.

Розрахунково-постачальними одиницями визначено:

- для боєприпасів – бойовий комплект;
- для пального та рідкого ракетного пального – заправка;
- для продовольства – добова видача;
- для військової техніки та майна – в комплектах і розсіпом;
- для майна радіаційного, хімічного та біологічного захисту – в комплектах і зарядках;
- для інших матеріальних засобів – в комплектах.

Пріоритетність класів постачання встановлюється в плануючих документах з урахуванням визначених цілей. Додатково, функція постачання охоплює визначення обсягів запасів матеріально-технічних засобів, їх формування, розподіл та поповнення витрачених і втрачених ресурсів.

Запаси озброєння, військової техніки та матеріально-технічних засобів організуються відповідно до затвердженої системи класів постачання, згідно з нормами, визначеними в нормативних документах, і зберігаються у встановлених обсягах на складах у зонах логістичного забезпечення. У особливий період обсяги цих запасів, а також кількість місць для їх зберігання можуть бути скориговані в залежності від змін оперативної обстановки.

Функція обслуговування в галузі логістики полягає в задоволенні потреб Національної гвардії у виконанні робіт та наданні послуг військового призначення, таких як харчування особового складу, постачання продовольства, а також торгівельно-побутове і лазнево-пральне обслуговування. Ефективність цього обслуговування залежить від тісної співпраці між фахівцями, які займаються оперативним плануванням діяльності Національної гвардії, логістичним забезпеченням та представниками цивільного сектору.

Функція технічного обслуговування та ремонту спрямована на забезпечення готовності озброєння та військової техніки (ОВТ) до бойового використання, виконання заходів з евакуації ОВТ, які зазнали експлуатаційних та бойових пошкоджень, а також на відновлення їх працездатності (технічної придатності) шляхом проведення необхідних видів ремонту, відновлення та продовження їх експлуатаційного ресурсу.

Функція перевезення та транспортування охоплює весь спектр організаційних структур, інфраструктури, обладнання та технічних засобів, необхідних для забезпечення розгортання Національної гвардії та виконання їхніх операцій. Ця діяльність включає своєчасне планування та організацію перевезення військових підрозділів, підвезення озброєння, військової техніки та їх евакуацію різними видами транспорту, підготовку і розподіл транспортних засобів, а також розгортання транспортних комунікацій і мережі польових магістральних трубопроводів для виконання поставлених завдань.

Функція інженерно-інфраструктурного забезпечення охоплює комплекс заходів, спрямованих на підтримку інфраструктури логістичного забезпечення Національної гвардії, як стаціонарної, так і мобільної, а також на забезпечення їхньої життєздатності.

До її складу входять:

– закупівля, оренда, обслуговування та вдосконалення об'єктів для зберігання матеріально-технічних засобів, проведення технічного обслуговування та ремонту озброєння і військової техніки, а також розміщення особового складу. У польових умовах це передбачає розгортання у місцях дислокації військових частин (підрозділів) оперативних баз (польових таборів, складів, ремонтних майстерень), їх обладнання мережами енергопостачання, обігріву, водопостачання та каналізації (утилізації відходів життєдіяльності), системою охорони та оборони, а також під'їзними шляхами;

– організацію їх використання та забезпечення належного функціонування;

– організація необхідних умов для проживання та побуту особового складу військових частин (підрозділів) як у стаціонарних, так і в польових умовах;

– підтримка процесів приймання, зосередження та подальшого переміщення військ;

– відновлення та технічне обслуговування військових комунікацій, а також сприяння охороні навколишнього середовища.

Закупівлі товарів, робіт і послуг для задоволення потреб Національної гвардії України мають бути спрямовані на отримання найбільш економічно вигідних пропозицій протягом усього життєвого циклу озброєння, військової техніки та інших предметів постачання. Закупівля товарів, робіт і

послуг, що підлягають придбанню відповідно до угод із спеціалізованими організаціями, здійснюється відповідно до правил і процедур, встановлених цими організаціями.

Процедури публічних закупівель повинні бути орієнтовані на укладення довгострокових і передбачуваних контрактів (рамкових угод) з підприємствами національної та міжнародної економіки, а також на забезпечення максимальної економії, прогнозування постачання та якості товарів.

Визначення осіб, відповідальних за проведення процедур публічних закупівель, а також делегування повноважень здійснюється відповідно до законодавства України та керівних документів у сфері публічних закупівель. Це делегування затверджується командувачем Національної гвардії України або його заступником відповідно до розподілу повноважень.

Протягом певного часу підтримка Національної гвардії України надається підприємствами, установами та організаціями, незалежно від їхньої форми власності, шляхом виконання мобілізаційних завдань (замовлень), які визначає Кабінет Міністрів України для центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також для органів місцевого самоврядування.

Аудит та інспекція.

Контроль, який є ключовим для ефективної роботи будь-якої логістичної системи, зазвичай ділиться на два рівні:

- інспекція оперативних стандартів;
- аудит технічних і нормативних стандартів.

Інспекція оперативних стандартів полягає у перевірці боєздатності органів управління логістикою, а також сил і засобів логістичного забезпечення. Цю інспекцію має здійснювати керівник військового управлінського органу.

Аудит технічних і нормативних стандартів здійснюється відповідними підрозділами НГУ або зовнішніми аудиторами відповідно до діючих нормативно-правових актів України. Процес аудиту охоплює оцінку системи управління (корпоративного управління), внутрішнього контролю та управління ризиками з метою надання вищому керівництву та керівникам об'єктивних і незалежних висновків, рекомендацій та пропозицій щодо:

- операція системи внутрішнього контролю та її вдосконалення;
- покращення системи управління;
- попередження випадків незаконного, неефективного та нерезультативного використання фінансових, матеріальних та інших ресурсів;
- запобігання появі помилок або інших недоліків.

Підготовка військових спеціалістів у сфері логістичного забезпечення відбувається наступним чином: офіцери навчаються у військових вищих навчальних закладах, де здійснюється підготовка військових фахівців (курсантів, слухачів) відповідно до різних рівнів вищої освіти. Цей процес організовується згідно зі стандартами вищої освіти для відповідних

спеціальностей, з урахуванням змін у формах і методах проведення операцій (бойових дій), впровадження нових зразків озброєння та військової техніки, а також стандартів НАТО;

Військовослужбовці рядового та сержантського (старшинського) складу проходять підготовку в навчальних центрах, де здійснюється навчання молодших військових фахівців з логістичного забезпечення. Це також включає оволодіння робітничими професіями для військовослужбовців, які служать за контрактом, а для військовослужбовців строкової служби – навчання за військово-обліковими спеціальностями.

Управління інформацією в галузі логістичного забезпечення (інформаційна логістика) є процесом, який гарантує своєчасне надання інформації керівництву, управлінському персоналу та виконавцям для ефективного прийняття управлінських рішень.

Функції управління інформацією в логістичному забезпеченні Національної гвардії повинні бути автоматизовані за допомогою відповідних автоматизованих (інформаційних) систем. Ці системи реалізують автоматизацію таких процесів, як документообіг, бюджетування, закупівлі та укладання договорів, а також облік, отримання, видача, наявність і списання матеріально-технічних засобів (МтЗ), управління запасами, надлишковим майном, витратами та передачами МтЗ, а також стандартизацію та кодифікацію в сфері логістичного забезпечення, контроль і управління.

Військово-цивільне співробітництво (суміжна функція) має на меті забезпечення взаємодії між силами та засобами логістики Національної гвардії і цивільними організаціями, такими як органи державної влади, місцевого самоврядування, міжнародні та вітчизняні благодійні організації, а також громадські об'єднання. Основна мета цієї функції полягає в комплексному та взаємовигідному вирішенні питань, пов'язаних із задоволенням потреб у ресурсах (послугах), яких не вистачає.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте зміст та поняття «Логістичне забезпечення»?
2. Назвіть основні завдання логістичного забезпечення?
3. Вимоги до логістичного забезпечення?
4. Принципи логістичного забезпечення?
5. Основні аспекти які враховуються при плануванні логістичного забезпечення?
6. Класи постачання МТЗ. Розрахункова постачальна одиниця?

Розділ 2. Продовольче забезпечення

2.1. Загальні положення з продовольчого забезпечення

Продовольче забезпечення є одним із видів матеріального забезпечення.

У загальній системі матеріального забезпечення Національної гвардії продовольче забезпечення відіграє важливу та особливу роль. Це зумовлено тим, що людина щоденно потребує їжі та води. Боездатність військ значною мірою залежить від ефективності продовольчого забезпечення. Реалізація сучасних стандартів у цій сфері ставить перед фахівцями тилу ряд проблем, вирішення яких є актуальним як в теоретичному, так і в практичному аспектах. За оцінками експертів, найбільш суттєвими з них є:

- формування та реалізація дієвої системи продовольчого забезпечення;
- впровадження інноваційних технологій у процеси планування та обліку продовольства;
- раціональне використання стаціонарних складів, баз і центрів постачання;
- організація харчування військовослужбовців відповідно до стандартів армій провідних країн світу.

Історія становлення продовольчого забезпечення військ.

Вирішення поточних та перспективних питань продовольчого забезпечення військовослужбовців військової частини потребує відповідної матеріально–технічної бази або господарства, якісного його ведення та керівництва ним.

Коротко звернемося до історичних аспектів розвитку системи продовольчого забезпечення військових формувань. Історично продовольче забезпечення армії розвивалося у комплексі із іншими видами тилового забезпечення.

Давні часи. Яскравим прикладом ефективного тилового забезпечення є похід Олександра Македонського через пустелю до Єгипту в 332 році до н. е. У цьому поході полководець зміг організувати безперервне постачання продовольства, води та фуражу для свого війська, яке налічувало 65 тисяч воїнів і 8,9 тисяч тварин.

Тил і постачання римських армій були організовані таким чином, щоб забезпечити вільне маневрування польової армії, чисельність якої сягала 70–80 тисяч солдатів. Римляни, використовуючи водні шляхи під час весняної повені, зосереджували продовольчі запаси в складах, розташованих в укріпленнях поблизу територій, де планували великі операції. Наприклад, під час кампаній проти німців римське військо отримувало постачання з фортеці Алізе, що знаходилася в верхів'ях річки Ліппе, притоки Рейну. Коли ж римські війська просувалися вглиб Німеччини і віддалялися

від цієї фортеці, постачання забезпечував транспортний флот, який спускався по Рейну до моря, обминав узбережжя сучасних Нідерландів і піднімався вгору по ріках Емс, Везер і Ельба.

Така система постачання надавала римлянам значну перевагу над варварами, які покладалися лише на продовольчі запаси, взяті з дому, та на те, що могли знайти на місці. Коли Юлій Цезар розпочав завоювання Бельгії, він з військом чисельністю 50–60 тисяч воїнів і близько 100 тисяч нестройових осіб розташувався в укріпленому таборі на північному березі річки Енн. Проти нього зібралися всі племена белгов (за свідченням самого Цезаря – 300 тисяч чоловік, за оцінкою Дельбрюка – 30–40 тисяч). Римське військо отримувало постачання водою, тоді як белги незабаром почали відчувати голод. Вони не змогли атакувати римський табір і розійшлися по своїх селищах. У цей момент Цезар перейшов в наступ і підкорив одне плем'я за іншим.

У Середньовіччі війська зазвичай були змушені перевозити продовольство з собою в обозі, оскільки централізованої системи постачання не існувало, а закупівля їжі на місці ускладнювалася через нерозвиненість грошового обігу. Наприклад, під час війни Карла Великого з саксами кожен воїн повинен був з'явитися на збірний пункт з тримісячним запасом їжі. Тому війна могла тривати лише короткий час, адже запаси продовольства потрібно було зберегти для повернення. За середньовічним військом, що налічувало кілька тисяч чоловік, тягнувся обоз на десятки кілометрів, що складався з тисяч возів і великої кількості худоби.

На початку Нового часу держави не забезпечували великі запаси продовольства для армій. Наймані солдати самостійно купували все необхідне. У європейських країнах діяла «маркітантська» система постачання, за арміями слідували обози торговців (маркітантів), які продавали воїнам їжу та фураж. Запаси ядер і пороху зазвичай перевозилися військами протягом усього періоду бойових дій.

У XVI столітті армії, чисельність яких сягала десятків тисяч солдатів, почали впроваджувати централізовані склади (магазини). Уряд почав постачати командирам окремих загонів, які стикалися з труднощами при закупівлі продовольства на ринку, харчові запаси за заготовільними цінами, з відповідним вирахуванням з платні солдатів. Централізоване постачання продовольством вперше стало практикуватися у народів, які активно використовували морські десантні експедиції, зокрема у англійців та іспанців.

У французькій армії система постачання, що базується на магазинах, почала формуватися наприкінці тридцятирічної війни, коли військам доводилося діяти в повністю спустошеній Німеччині. Військовий міністр Людовика XIV, Лувуа, організував продовольчі склади у фортецях, особливо в тих регіонах, які мали стати базою для запланованих походів.

Завдяки системі магазинів, французька армія отримала значні переваги, оскільки супротивники Франції могли розпочати свої кампанії лише наприкінці травня або на початку червня, коли підростали трави та посіви, що дозволяло забезпечувати численну кінноту свіжим кормом. Французька армія, отримуючи сухий фураж з магазинів, могла раніше за супротивника покидати зимові квартири та розпочинати військові операції.

З розвитком централізованого постачання армії виникла проблема з великою кількістю жінок (дружин солдатів), які раніше забезпечували військових продовольством і готували їм їжу. Замість численних дружин солдатів, за армією стали супроводжувати лише кілька маркітанток.

З розвитком централізованого постачання армії постала проблема з великою кількістю жінок (дружин солдатів), які раніше забезпечували військових їжею та готували їм страви. Замість численних дружин солдатів, армію почали супроводжувати лише кілька маркітанток. Незабаром інші європейські країни перейняли у французів систему магазинного постачання. Питання забезпечення стали ключовими для військової стратегії. Так, Фрідріх Великий зазначав: «Не я тут командую, а хліб і фураж». Він активно використовував річкові шляхи для створення нових складів і транспортування запасів. Магазинна система, з одного боку, надавала полководцеві значну свободу дій, але з іншого — визначала напрямок і масштаб операцій. Все більше значення набували продовольство та фураж, які постачалися з регіонів, не охоплених військовими діями.

Також створювалися рухомі склади з запасами продовольства, що відповідали місячним потребам, які транспортувалися разом із військами в обозі. Революційна армія Французької Республіки через безлад у тилловій адміністрації не могла повністю покладатися на магазинну систему, тому їй часто доводилося заготовляти продовольство на місці. Солдатів мали годувати місцеві жителі, у будинках яких вони розташовувалися на постій.

Під час Першої світової війни для постачання фронту переважно використовувався залізничний транспорт, а гужовий транспорт для доставки припасів до військ від кінцевих станцій почали поступово замінювати автомобільним. Обсяги всього необхідного для армій, особливо боєприпасів, значно зросли в порівнянні з попередніми війнами.

Під час Другої світової війни обсяги постачання фронтів значно зросли. Крім того, потреби воюючих армій стали більш різноманітними. Наприклад, американський каталог військових товарів і комплектуючих налічував 2 700 000 найменувань і складався з 479 томів, вага яких становила 110 кг. Будь-яка дрібниця могла бути замовлена з фронту, посилаючись на шифр цього каталогу.

Германська група армій «Центр», що налічувала до 1 800 000 солдатів, обслуговувалася в середньому 1 700 поїздами щомісяця. У період з 1943 по 1945 роки радянські війська отримували від промисловості приблизно

100 тисяч мінометів, 120 тисяч артилерійських знарядь і 450 тисяч кулеметів щорічно. Під час Берлінської операції 1945 року було витрачено близько 25 тисяч тонн снарядів. Також під час Другої світової війни почали активно використовувати повітряний транспорт для постачання військ.

Німці застосували «повітряний міст» для доставки десанту на Крит, а також для підтримки оточених угруповань під Дем'янськом і Сталінградом. Американці, в свою чергу, використали трансконтинентальний «повітряний міст» на маршруті Бразилія – Нігерія – Судан – Єгипет. Яскравими прикладами військової логістики останніх років є операції США в Іраку в 1991 році («Буря в пустелі») та в 2003 році, де ефективна система постачання відіграла ключову роль у досягненні успіху.

У колишньому Радянському Союзі до початку 1990-х років тиловим забезпеченням армії та флоту займалося відомство, відоме як Тил ЗС СРСР. Це відомство входило до складу Міністерства оборони і очолювалося начальником у генеральському званні, який виконував обов'язки заступника міністра оборони. Організаційно-штатні структури тилового забезпечення були присутні на всіх рівнях, починаючи з батальйонів і закінчуючи об'єднаннями.

Наприклад, на рівні мотострілецького, парашутно-десантного або танкового батальйону, а також артилерійського дивізіону, завдання тилового забезпечення виконувалося взводом матеріального забезпечення (взводом постачання). Цей взвод складався з автомобільного відділення, відділення господарського обслуговування та відділення технічного обслуговування. Крім того, у штаті батальйону, окрім взводу матеріального забезпечення, також був взвод технічного обслуговування.

Якщо звернутися до українського історичного досвіду, можна помітити, що в Запорізькій Січі у козаків під час військових походів харчування суттєво відрізнялося від того, що було в куренях, а також змінювався і асортимент продуктів. У походах козацьке харчування характеризувалося простотою, не вимагало значних витрат, було адаптоване до козацького способу життя і забезпечувало необхідний рівень життєдіяльності війська.

Перед відправленням у похід козак мав підготувати запас продуктів, який би вистачив на кілька місяців. Зрозуміло, що в дорогу брали лише ті продукти, які добре зберігалися, не псувалися швидко і не вимагали складного приготування. Тому основними складовими раціону під час походів були сухарі, крупи, борошно та сало. Воду перевозили в баклагах, закріплених на сидлі. Також у похід брали риболовні сітки і, за можливості, займалися рибальством. Риба суттєво доповнювала харчування козаків під час походів. Однак кожен козак самостійно обирав продукти та їх кількість на свій розсуд.

З 1654 року до 24 серпня 1991 року історія України була тісно пов'язана з Російською імперією, а згодом і з Радянським Союзом. У XVIII столітті

почалися перші спроби організованого підходу до забезпечення солдатів сухими пайками. Централізоване постачання продуктів харчування для військових вперше було запроваджено указом царя Петра I у 1700 році. У 1711 році в полках була створена посада генерал-провіантмейстера.

На початку XVIII століття перший військовий Статут 1716 року встановив норми забезпечення продовольством у мирний та воєнний час. Однак у ньому ще не було чіткого розподілу між сухим пайком і раціоном. Тим не менш, згадувався похідний провіант, до якого входили сухарі та інші продукти, такі як сушене м'ясо, які солдати носили з собою за спиною

Для цієї мети використовувалися мішки-торбинки, але вже під час Північної війни у солдатів з'явилися також ранці. У торбинці або ранці переносився провіант лише на кілька днів шляху. Зазвичай перевозили запас провіанту на місяць. Якщо врахувати, що в закордонних походах на одного солдата за нормою передбачалося 2 фунти хліба і фунт сушеного м'яса, можна припустити, що на один день він носив 800 г сухарів і до 400 г м'яса. Окрім сушеного м'яса, це могла бути й сушена риба, а також додатково видавалася крупа в розрахунку 219 г на людину на день.

(Фунт (англ. round) – одиниця ваги та маси, що використовувалася в різних країнах у різні часи. В англійських країнах фунт дорівнює приблизно 0,45 кг, проте існують численні інші стандарти — від 0,32 кг до 0,56 кг).

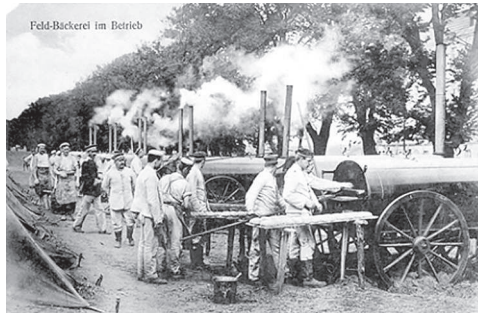

Рис. 1. Пересувні пекарні (Німеччина)

Рис. 2. Використання в'ючних тварин для підвезення матеріальних засобів

2.2. Основні завдання та функції продовольчої служби

На продовольчу службу військової частини покладені такі обов'язки: організація якісного харчування особового складу з урахуванням умов служби, а також годування штатних службових тварин;

- проведення сезонних заготівель картоплі, овочів та кормів для тварин;

- забезпечення належного зберігання продовольства, техніки та майна продовольчої служби на складах військової частини, а також своєчасне їх оновлення;

- пошук і використання місцевих ресурсів для децентралізованого забезпечення продовольством і майном;

- оснащення їдальнь та продовольчих складів сучасним холодильним і технологічним обладнанням;

- організація та управління підсобним господарством (за наявності);

- ведення обліку, підготовка та подача заявок, звітів і доповідей до відповідного органу забезпечення;

- систематичний контроль за зберіганням і використанням продуктів харчування, техніки та майна;

- організація експлуатації, утримання, технічного обслуговування та ремонту техніки і майна;

- організація та проведення спеціалізованої підготовки молодших спеціалістів продовольчої служби;

- підтримка постійного зв'язку з торговими організаціями, які обслуговують військовослужбовців на території військових частин.

Продовольча служба з'єднань і частин працює у тісній взаємодії з органами забезпечення (постачання) НГУ, а також з місцевими господарськими установами та організаціями. Якість продовольчого забезпечення військовослужбовців у певній мірі залежить від структури органів постачання (забезпечення) продовольства та організації функціонування системи в цілому.

Забезпечення Національної гвардії України продовольством, технікою та майном відбувається за такою схемою: продовольчий відділ Головного управління НГУ – територіальне об'єднання НГУ, військова частина – військовослужбовець. У разі зміни економічної ситуації в країні схема забезпечення НГУ може бути змінена відповідно до рішення командувача Національної гвардії України.

Розміри поточних запасів продовольства визначаються з урахуванням їх призначення, особливостей розташування військових частин (відстані, умов підвезення, завдань, які виконують підрозділи НГУ) і встановлюються командувачем НГУ в межах загальних запасів відповідно до чинного законодавства України. Військові частини, що приєднуються до складу (у

розпорядження) НГУ, отримують продовольче забезпечення на основі наказу командувача НГУ.

Військові підрозділи, що приєдналися до Національної гвардії України, повинні надати атестат військової частини (щодо продовольства, тари, техніки та майна) до продовольчого відділу Головного управління НГУ. Після перевірки атестата, за рішенням командувача НГУ, військовий підрозділ буде зараховано на продовольче забезпечення до найближчої військової частини, через яку здійснюється постачання продовольства.

У наказі командувача НГУ щодо зарахування військової частини на продовольче забезпечення зазначається, на підставі якого документа ця частина отримує продовольство. Військові частини, які не ведуть самостійне військове господарство, прикріплюються до найближчих частин, що мають таку можливість: частини, що входять до складу територіальних об'єднань НГУ, – за рішенням заступника начальника територіального об'єднання НГУ з тилу; частини, які не належать до територіальних об'єднань НГУ, – за рішенням заступника командувача НГУ (з тилу – начальника логістики); команди та окремі військовослужбовці – за рішенням командира військової частини (рис.3).

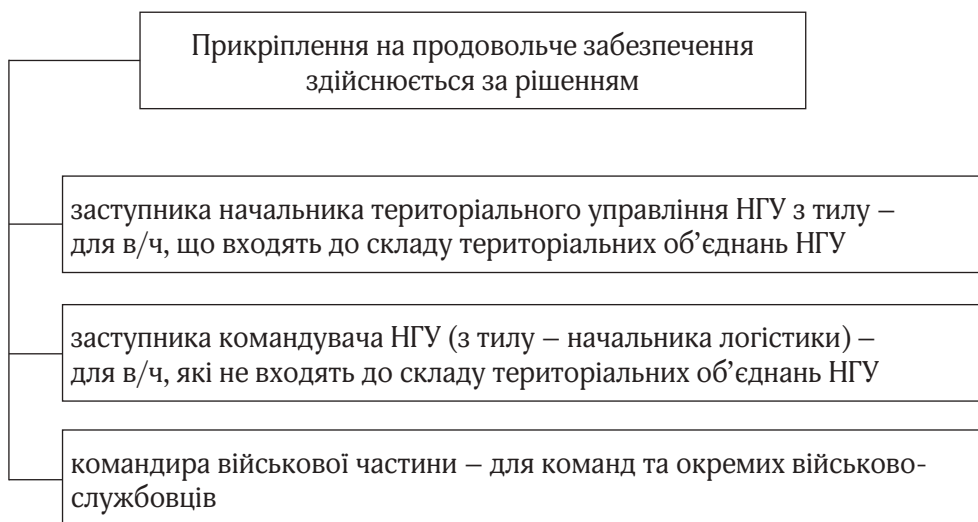

Рис. 3. Прикріплення на продовольче забезпечення

Військові підрозділи, які виходять з безпосереднього підпорядкування Головного управління НГУ або територіального об'єднання НГУ, зобов'язані:

– надати продовольчому відділу Головного управління НГУ або територіального об'єднання НГУ атестат на продовольство, тару, а також звіт про наявність продовольства, техніки та майна;

– здати надлишкові запаси продовольства, техніку та майно.

Після перевірки поданих документів продовольчий відділ Головного управління НГУ або територіального об'єднання НГУ знімає військовий підрозділ з продовольчого забезпечення та видає йому атестат військової частини (на продовольство, тару, техніку та майно).

Передача продуктів харчування, техніки та майна до управління інших органів державної виконавчої влади здійснюється відповідно до чинного законодавства України. Військові частини, що перебувають у процесі формування, протягом цього періоду отримують продовольство, техніку та майно від тих військових частин, які відповідають за їх формування.

Військові частини, що формуються, переходять на самостійне забезпечення продовольством, технікою та майном після завершення формування. Це відбувається на підставі наказу командувача НГУ про формування та доповідей командирів сформованих частин щодо отримання необхідних запасів продовольства, техніки та майна в період формування. Звіт про отримані запаси продовольства, техніки та майна підписується начальниками продовольчої служби як формуючої, так і сформованої військової частини.

Військовослужбовці, які прибули до військової частини, підлягають зарахуванню на продовольче забезпечення згідно з наказом командира частини.

Основою для видання такого наказу є наявність атестата на продовольство, а також припис або посвідчення про відрядження, а також відпускний квиток військовослужбовця.

Крім того, військовослужбовці та інші категорії осіб, які мають право на отримання харчування за рахунок держави, також можуть бути зараховані без атестата на продовольство, якщо вони були доставлені до закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України у зв'язку із захворюванням (травмами, отруєннями, інфекційними хворобами тощо).

У таких ситуаціях заклад охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України звертається до відповідної військової частини з проханням надати атестат на продовольство, який має бути надісланий до закладу протягом доби.

Особи, які супроводжують службових тварин, отримують атестат на фураж для цих тварин, який обліковується аналогічно атестату на продовольство.

Військовослужбовці та інші категорії осіб, які мають право на отримання встановлених норм харчування за рахунок держави у вигляді гарячої їжі, при вибутті з військової частини на підставі наказу командира знімаються з продовольчого забезпечення на один з прийомів їжі (сніданок, обід або вечерю) в залежності від часу вибуття, з видачею атестата на продовольство.

При звільненні (виключенні зі списків особового складу військової частини) військовослужбовці та інші категорії, які мають право на отримання норм харчування за рахунок держави, забезпечуються до дня їх виключення зі списків особового складу.

У випадку вибуття військовослужбовців з військової частини в складі військової команди (підрозділу) атестат на продовольство оформлюється один на всю військову команду (підрозділ).

До атестата додається список військовослужбовців (осіб з інших категорій), який підписується тими ж посадовими особами, що й атестат, а також командиром підрозділу (старшим команди), що вибуває, і завіряється гербовою печаткою військової частини.

Військовослужбовцям строкової військової служби, які звільняються в запас або відставку, атестат на продовольство не видається, а інформація про забезпечення їх харчуванням (загальновійськовим набором сухих продуктів або грошовою компенсацією) фіксується в приписі.

2.3. Структура продовольчої служби

Перш ніж розглядати структуру продовольчої служби військової частини Національної гвардії доцільно звернутися до більш загальних питань, а саме до структури продовольчої служби НГУ.

Ми знаємо, що НГУ за своєю побудовою є ієрархічною організацією, яка має декілька вертикальних рівнів підпорядкування: стратегічний, оперативний, тактичний рівні. Очевидно, що для забезпечення з'єднань і частин продуктами харчування, а також організації харчування військовослужбовців необхідно мати у кожному військовому формуванні у всіх ланках (військова частина, з'єднання, ОТО, ГУ) спеціально створений і підготовлений апарат з відповідним господарством, силами і засобами.

Система продовольчого забезпечення в ланцюзі військового організму в своїй діяльності завжди залежала від умов, що впливають на загальну структуру забезпечення військ. Вона має функціонувати в залежності від конкретних умов і відповідати призначенню тієї чи іншої військової частини.

В значній мірі функціонування системи продовольчого забезпечення військових формувань залежить від стану економіки країни та економічних умов.

На рівні Головного управління НГУ в управлінні тилового забезпечення функціонує відділ продовольчого забезпечення. Він входить до складу департаменту логістики Головного управління Національної гвардії України і підпорядковується директору з логістики, а також заступнику командувача Національної гвардії України з тилового забезпечення, який є начальником логістики.

Згідно з Положенням про головний орган військового управління Національної гвардії України, Головне управління Національної гвардії України забезпечує через відповідні військові частини матеріально-технічну підтримку Національної гвардії. Це включає забезпечення територіальних об'єднань, з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та інших установ Національної гвардії України. ГУ НГУ також займається закупівлею, накопиченням і ефективним використанням військового майна та інших матеріально-технічних ресурсів, забезпечує їх експлуатацію, ремонт і зберігання, а також здійснює контроль у цій сфері. Тобто, визначена система централізованого забезпечення. В той же час, враховуючи специфіку продуктів харчування, а саме наявність продуктів, які мають короткі строки зберігання, економічну недоцільність перевезень невеликих обсягів з центральних баз до військових частин тощо, централізована система доповнюється децентралізованим забезпеченням.

Отже, забезпечення продовольством здійснюється як централізовано так і децентралізовано, відповідно до затвердженої номенклатури (рис.4).

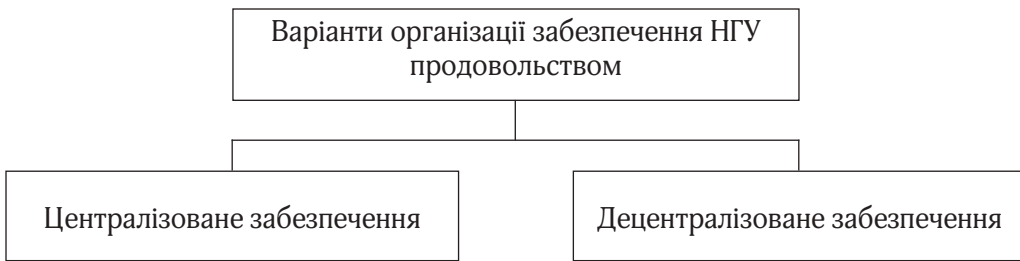

Рис. 4. Варіанти забезпечення НГУ продовольством

Централізовані поставки здійснюються на підставі визначеної потреби для НГУ в цілому, відділом продовольчого забезпечення управлінням тилового забезпечення департаменту логістики Головного управління НГУ формуються пропозиції до проекту річного плану закупівель. Також розробляється План централізованої закупівлі продуктів харчування для потреб військових частин Національної гвардії України у 20__ році. Розробляється План забезпечення військових частин Національної гвардії України продовольством у 20__ році. У ньому представлені заплановані заходи, що враховують асортимент, терміни та місця постачання (до військових складів), можливості зберігання, а також терміни його оновлення та використання.

Децентралізовані закупівлі проводяться військовими частинами на основі розрахункової потреби в децентралізованих постачаннях продовольства в межах затверджених бюджетних асигнувань.

Позитивні сторони централізованого забезпечення:

- освіження запасів довгострокового зберігання здійснюється центра- лізовано за планом затвердженим Головним управлінням НГУ;

- якість продовольства, що закладається на довгострокове зберігання на його відповідність Державному стандарту України, контролюється Го- ловним управлінням НГУ.

Негативні сторони централізованого забезпечення – постачання про- довольства та майна продовольчої служби здійснюється до складів вій- ськових частин у деяких випадка власним транспортом, що збільшує ви- трати пального та моторесурсу.

Позитивні сторони децентралізованого забезпечення:

- доставка продуктів харчування до складів військових частин здійс- нюється за рахунок Постачальника;

- зменшується навантаження на холодильне обладнання та складські площі за рахунок зменшення одночасних обсягів поставок.

Негативні сторони децентралізованого забезпечення:

- збільшується кількість процедур за купівель військовими частинами, та як наслідок ймовірність похибок під час їх проведення;

- збільшуються витрати на проведення процедур за купівель продо- вольства військовими частинами;

- зменшується можливість контролю за якістю продовольства з боку Головного управління НГУ;

- зменшується можливість здійснення маневру запасами при проведе- ні переміщення військових частин у інші регіони для виконання службо- во-бойових завдань.

До структур управління продовольчої служби входять (рис. 5):

- у Головному управлінні – відділ продовольчого забезпечення управ- ління тилового забезпечення департаменту логістики Головного управ- ління НГУ;

- у тилу територіальних об'єднань – продовольча служба секції тилу територіального управління;

- у тилу військових частин – продовольча служба секції тилу військо- вої частини.

Відділ продовольчого забезпечення управління тилового забезпечення департаменту логістики Головного управління НГУ відповідає за коорди- націю продовольчих служб військових частин, а також надає вказівки та роз'яснення щодо питань продовольчого забезпечення.

На відділ покладені такі завдання:

- організація своєчасного та повного постачання військових частин продовольством, технікою та майном;

- забезпечення експлуатації, утримання, технічного обслуговування та ремонту техніки і майна військових частин;

- визначення потреб НГУ в продовольстві, техніці та майні, необхідних для повного та своєчасного забезпечення особового складу НГУ.
- участь у складанні проекту бюджетного запиту НГУ на бюджетний рік;
- розробка проектів керівних документів з питань продовольчого забезпечення, включаючи розділи про продовольче забезпечення в планах тилового та технічного забезпечення під час мобілізації та приведення Національної гвардії України в бойову готовність, участь НГУ в територіальній обороні, а також підготовка програм і планів розвитку продовольчої служби;
- проведення підбору та розстановки фахівців продовольчої служби у військових частинах;
- організація розподілу запасів продовольства, техніки та майна між військовими частинами;
- створення запасів матеріальних цінностей на складах непорушних запасів, їх своєчасне оновлення та поповнення, а також контроль за зберіганням;
- проведення перевірок військових частин НГУ з питань продовольчого забезпечення та надання їм практичної допомоги;
- координація та контроль за раціональними, економними і доцільними витратами матеріальних ресурсів;
- проведення інструктивних занять і навчально-методичних зборів з фахівцями продовольчої служби.

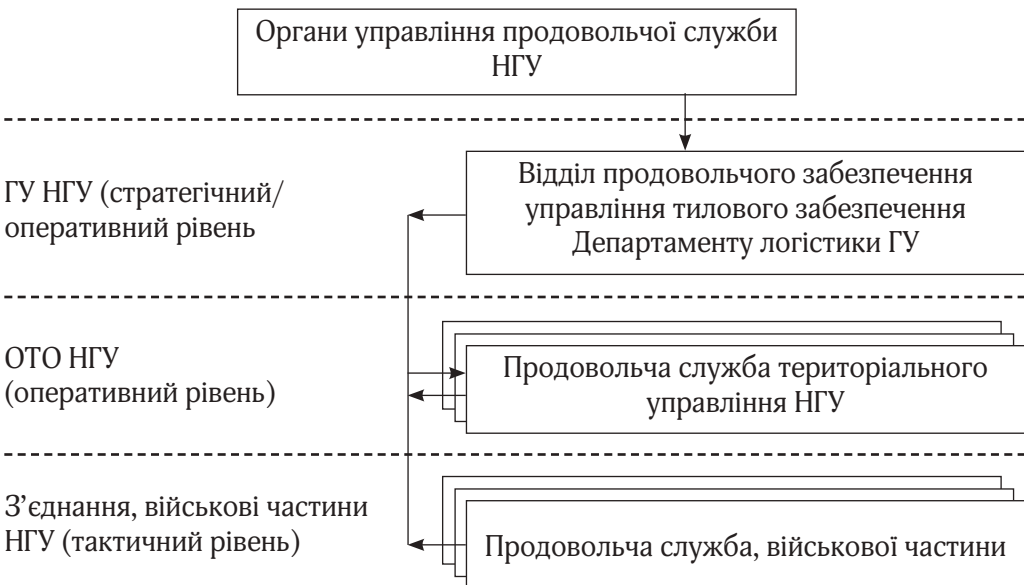

Рис. 5. Система органів управління продовольчої служби НГУ

Проекти наказів Міністерства внутрішніх справ України, а також проекти наказів організаційно-розпорядчого характеру та доручення командувача Національної гвардії України, що стосуються питань продовольчого забезпечення НГУ, перед поданням на підпис узгоджуються з відділом продовольчого забезпечення управління тилового забезпечення департаменту логістики Головного управління НГУ.

На продовольчу службу територіального управління покладаються наступні завдання:

- забезпечення своєчасного та повного постачання підпорядкованих військових частин продовольством, технікою та майном;
- організація експлуатації, утримання, технічного обслуговування та ремонту техніки і майна в підпорядкованих військових частинах;
- визначення потреб підпорядкованих військових частин у продовольстві, техніці та майні, необхідних для повного та своєчасного забезпечення особового складу, а також узагальнення і надання інформації про ці потреби до продовольчого відділу ГУ НГУ;
- розробка розділів, що стосуються продовольчого забезпечення, для планів тилового та технічного забезпечення під час від мобілізації та приведення територіального об'єднання в бойову готовність, а також участі об'єднання в територіальній обороні;
- надання пропозицій щодо підбору та розстановки фахівців продовольчої служби в підпорядкованих військових частинах;
- організація розподілу запасів продовольства, техніки та майна між підпорядкованими військовими частинами;
- контроль за зберіганням, своєчасним оновленням та поповненням запасів матеріальних цінностей на складах непорушних запасів, що підпорядковані військовим частинам;
- проведення перевірок підпорядкованих військових частин щодо продовольчого забезпечення та надання їм практичної допомоги;
- координація та контроль за раціональними, економними та доцільними витратами матеріальних засобів підпорядкованими військовими частинами;
- проведення інструктивних занять для фахівців продовольчої служби підпорядкованих військових частин;
- організація навчально-методичних зборів та інструктивних занять з фахівцями продовольчої служби.

На продовольчу службу військової частини покладаються завдання:

- організація якісного харчування особового складу з урахуванням умов служби, а також організація годування штатних службових тварин;
- проведення сезонних заготівель картоплі, овочів та кормів для тварин;
- організація належного зберігання продовольства, техніки та майна продовольчої служби на складах військової частини з їх своєчасним оновленням;

- пошук і використання місцевих ресурсів для децентралізованого забезпечення продовольством і майном;
- оснащення їдалень та продовольчих складів холодильним і технологічним обладнанням;
- організація та ведення підсобного господарства (за наявності);
- ведення обліку, складання та подання до органу забезпечення заявок, звітів і доповідей;
- систематичний моніторинг зберігання та використання продовольства, техніки і майна;
- організація експлуатації, обслуговування, технічного догляду та ремонту техніки і майна;
- організація та проведення спеціалізованої підготовки молодших спеціалістів продовольчої служби;
- підтримка постійного зв'язку з торговими організаціями, які забезпечують обслуговування військовослужбовців на території військових частин.

У продовольчій службі військової частини за штатом передбачаються, як правило такі посади:

- начальник продовольчої служби;
- помічник начальника продовольчої служби;
- діловод служби.

У підпорядкуванні начальника продовольчої служби знаходяться продовольчі склади з запасами продуктів, техніки та майна, їдальні військових частин, а також хлібопекарні (рис. 6). Раніше до складу також входили підсобні господарства.

Рис. 6. Структура продовольчої служби військової частини

2.4. Порядок зарахування військовослужбовців на продовольче забезпечення

Суб'єктами, що підлягають зарахуванню на продовольче забезпечення, можуть бути (рис.7):

- військові частини які прибувають до складу НГУ;
- військові частини які формуються;
- військові команди;
- окремі військовослужбовці.

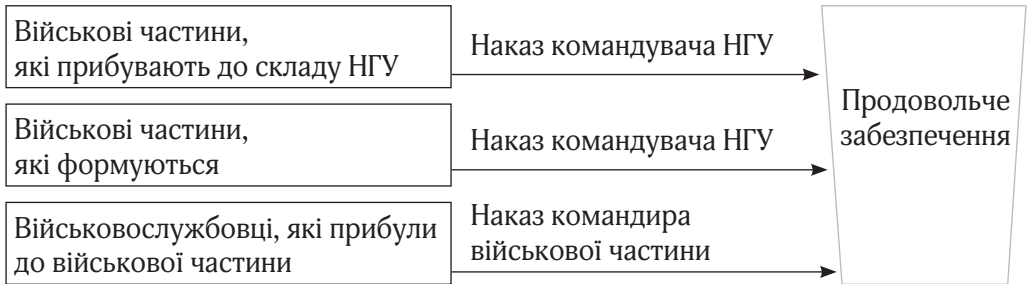

Рис. 7. Підстави для зарахування на продовольче забезпечення

Військові підрозділи, що приєднуються до складу Національної гвардії України, отримують продовольче забезпечення відповідно до наказу командувача НГУ після подання атестату військової частини, що містить інформацію про продовольство, тари, техніку та майно, до продовольчого відділу Головного управління НГУ.

Після перевірки атестата, за рішенням командувача НГУ, військовий підрозділ буде включено до системи продовольчого забезпечення найближчої військової частини, через яку здійснюється постачання продуктів.

У рішенні командувача НГУ про включення військової частини до системи продовольчого забезпечення зазначається, на підставі якого наказу ця частина отримує продовольство.

Військові частини, які не здійснюють власне військове господарство, підключаються до продовольчого забезпечення найближчих військових частин, що ведуть його самостійно (див. рис. 8). Це відбувається наступним чином:

- частини, що входять до складу територіальних об'єднань, підпорядковуються рішенню заступника начальника територіального управління з тилу;
- частини, які не є частиною територіальних об'єднань, підпорядковуються рішенню заступника командувача НГУ (з тилу – начальника логістики);
- команди та окремі військовослужбовці підпорядковуються рішенню командира військової частини.

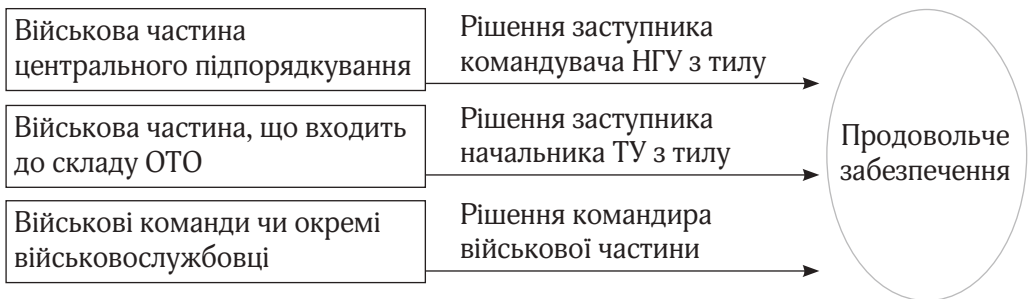

Рис. 8. Прикріплення на продовольче забезпечення

Військові частини, які формуються, зараховуються на продовольче забезпечення на підставі наказу командувача НГУ.

Військові частини, які формуються, на період формування забезпечуються продовольством, технікою та майном військових частин, на які покладено їх формування.

На самостійне забезпечення продовольством, технікою та майном військові частини, які формуються, зараховуються після завершення формування на підставі наказу командувача НГУ (рис. 9) про формування і доповідей командирів сформованих військових частин щодо одержання в період формування необхідних запасів продовольства, техніки та майна. Звіт про одержане продовольство, техніку та майно завіряється начальниками продовольчої служби військової частини, на яку покладено формування, та сформованої військової частини.

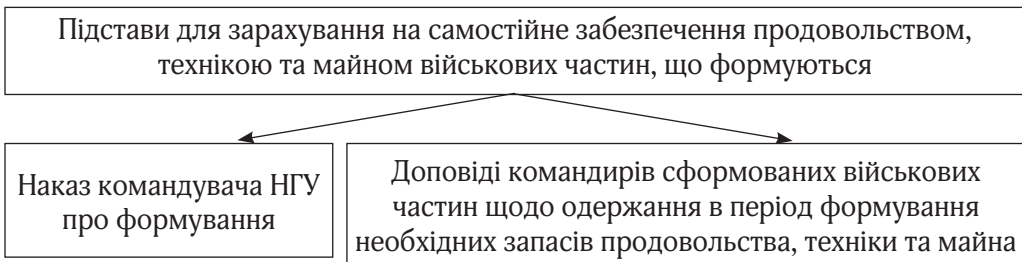

Рис. 9. Підстави для зарахування на самостійне забезпечення

Військовослужбовці, що прибули до військової частини, отримують продовольче забезпечення на підставі наказу командира частини. Основними документами для видання цього наказу (рис. 10) є атестат на продовольство, а також припис або посвідчення про відрядження, а також відпускний квиток військовослужбовця.

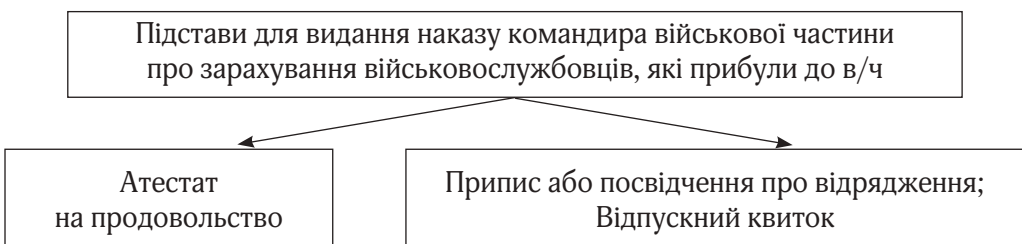

Рис. 10. Підстави для зарахування військовослужбовців

Атестат на продовольство є документом, який посвідчує, до якого числа і за якими нормами військовослужбовець або військова команда (підрозділ) забезпечені харчуванням (грошовою компенсацією замість норми харчування, загальновійськовим набором сухих продуктів) (рис. 11).

Документом, який підтверджує факт виписки атестата на продовольство, є корінець атестата на продовольство, що зберігається у продовольчій службі військової частини, з якої був виписаний (рис. 12).

При видачі атестата для групи військовослужбовців до нього додається список, який підписується заступником командира військової частини з тилу та начальником продовольчої служби, а також засвідчується печаткою військової частини. Кількість військовослужбовців у атестаті вказується словами. Атестат на продовольство надає військовослужбовцю, військовій команді (підрозділу) право на отримання харчування, грошової компенсації замість норми харчування або загальновійськового набору сухих продуктів, як на новому місці служби, так і під час перебування у службовій відрядженні, відпустці та під час стаціонарного лікування в медичних закладах Міністерства внутрішніх справ України.

Військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом і прибули до закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України за путівками, що були повністю або частково оплачені, не отримують атестат на продовольство.

У випадку втрати атестата на продовольство, військовослужбовці можуть бути зараховані на продовольче забезпечення за наказом командира військової частини на основі їх рапорту. У рапорті повинні бути зазначені причини відсутності атестата, терміни та норми харчування, за якими вони отримували продовольство (грошову компенсацію або загальновійськовий набір сухих продуктів). Також необхідно скласти акт, який підготує комісія, призначена командиром військової частини, з обов'язковою участю представника штабу військової частини, у двох примірниках. (рис. 13).

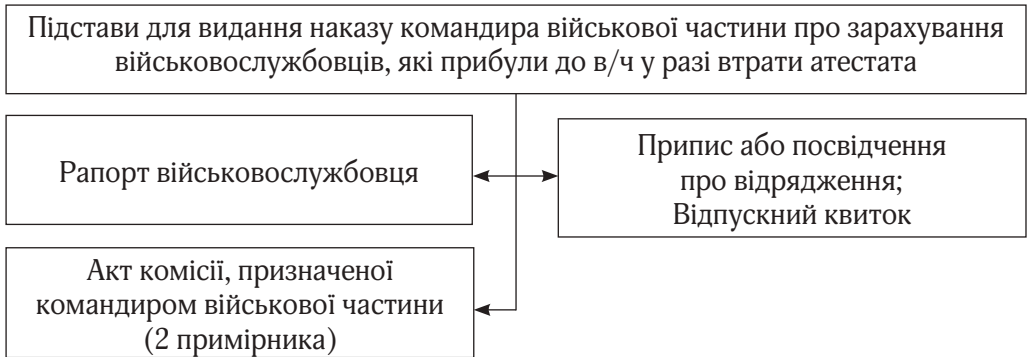

Рис. 13. Підстави для зарахування на продовольче забезпечення військовослужбовців, які прибули до військової частини при втраті атестата

Складений акт затверджується командиром військової частини та скріплюється гербовою печаткою. Одночасно перший примірник акту із

Додаток 4
до Положення про
продовольче забезпечення
Національної гвардії
України в мирний час
(пункт 13 розділу 1)

АТЕСТАТ НА ПРОДОВОЛЬСТВО № _____

(військова частина, звання, прізвище, ім'я та по батькові військовослужбовця)

який вибув у _____ відповідно до _____,
(відрядження, шпиталь тощо) (назва та номер документа)
забезпечений у _____ за нормою _____
(військова частина)
за плату, безкоштовно до « _____ » 20 _____ р. (включно)
(непотрібне викреслити)

№ з/п	Вид забезпечення	На скільки діб (словами)	По яке число місяця (словами) _____ року
1	Продовольство у натуральному вигляді		
2	Загальновійськовий набір сухих продуктів		
3	Грошова компенсація замість продовольчого пайка		
4	Виключено з продовольчого забезпечення		

Підпис про отримання атестата:

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)

Заступник командира військової частини _____ з тилу

М. П. _____ Начальник продовольчої служби військової частини

Примітка. Без підпису посадових осіб та гербової печатки військової частини, а також без пред'явлення документа, який підтверджує знаходження військовослужбовців за межами частини, атестат недійсний.

Рис. 11. Атестат на продовольство

запитом на дублікат атестата надсилається до військової частини, яка видала атестат на продовольство.

Додаток 5
до Положення про
продовольче забезпечення
Національної гвардії
України в мирний час
(пункт 15 розділу І)

КОРІНЕЦЬ АТЕСТАТА НА ПРОДОВОЛЬСТВО № _____

_____ (військова частина, звання, прізвище, ім'я та по батькові військовослужбовця)

який вибув у _____ відповідно до _____,
(відрадження, шпиталь тощо) (назва та номер документа)
забезпечений у _____ за нормою _____
(військова частина)
за плату, безкоштовно до « _____ » 20 р. (включно)
(непотрібне викреслити)

№ з/п	Вид забезпечення	На скільки діб (словами)	По яке число місяця (словами) _____ року
1	Продовольство у натуральному вигляді		
2	Загальновійськовий набір сухих продуктів		
3	Грошова компенсація замість продовольчого пайка		
4	Виключено з продовольчого забезпечення		

Підпис про отримання атестата

_____ (прізвище, ім'я та по батькові)

М. П. Заступник командира військової частини з тилу

_____ Начальник продовольчої служби військової частини

Рис. 12. Корінець атестату на продовольство

Військова частина, яка отримала запит та перший примірник акту, протягом доби з моменту отримання запиту надсилає дублікат атестата на продовольство. У разі відсутності акту дублікат атестата не видається. Якщо буде виявлено зловживання атестатом на продовольство (наприклад, його приховування або знищення), невідповідність даних рапорту

військовослужбовця та даних дубліката атестата, а також факти перевірки норм харчування, командири військової частини ініціює розслідування.

Військовослужбовці НГУ та працівники авіації, які вперше отримали право на продовольче забезпечення за рахунок держави, зараховуються на продовольче забезпечення наказом командира військової частини без наявності атестат (рис. 14).

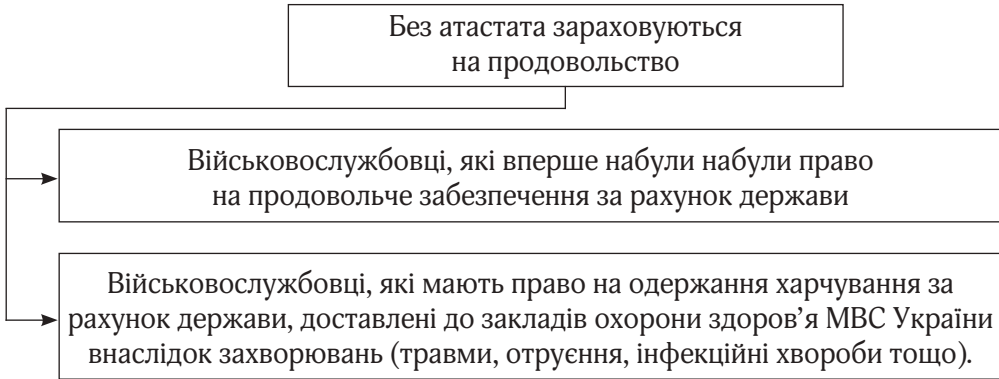

Рис. 14. Категорії військовослужбовців, що зараховуються на продовольство без атестата

Без атестата на продовольство також можуть бути зараховані військовослужбовці та інші категорії осіб, які мають право на отримання харчування за рахунок держави, якщо вони були доставлені до закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України через захворювання (травми, отруєння, інфекційні хвороби тощо).

У таких випадках заклад охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України запитує атестат на продовольство у відповідної військової частини, яка зобов'язана протягом доби надіслати його до закладу охорони здоров'я.

Особи, що супроводжують службових тварин, отримують атестат на фураж для цих тварин, який ведеться та обліковується так само, як атестат на продовольство.

Військовослужбовці та інші категорії осіб, які мають право на отримання державних норм харчування у вигляді гарячих страв, при вибутті з військової частини на підставі наказу командира будуть зняті з продовольчого забезпечення щодо будь-якого приймання їжі (сніданку, обіду або вечері) в залежності від часу вибуття, з видачею атестата на продовольство.

При звільненні або виключенні зі списків особового складу військової частини, військовослужбовці та інші категорії, які мають право на отримання державних норм харчування, забезпечуються до дня виключення зі списків.

У випадку вибуття військовослужбовців з військової частини у складі військової команди (підрозділу), атестат на продовольство оформлюється один на всю військову команду (підрозділ).

До атестата додається список військовослужбовців (осіб з інших категорій), який підписується тими ж посадовими особами, що й атестат, а також командиром підрозділу (старшим команди), що вибуває, і завіряється гербовою печаткою військової частини.

Військовослужбовцям строкової служби, які звільняються в запас або відставку, атестат на продовольство не видається. Натомість, інформація про їхнє харчування (загальновійськовий набір сухих продуктів або грошова компенсація) фіксується в приписі.

При закупівлі штатних тварин та тварин для відомчих підсобних господарств їх зарахування на забезпечення фуражем здійснюється на основі акту приймання.

Щенята, що з'явилися на світ у розплідниках військових частин НГУ, зараховуються на забезпечення у віці одного місяця на основі актів оприбуткування. Тварини з відомчих підсобних господарств оприбутковуються в момент їх народження.

2.5. Порядок забезпечення продовольством військовослужбовців

Забезпечення військовослужбовців та інших категорій продовольством здійснюється за нормами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 № 426 «Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту» (далі – норми харчування).

Військовослужбовцям, які мають право на одержання харчування за рахунок держави, норми харчування видаються через їдальні військових частин. У разі неможливості організації харчування замість установлених норм харчування у випадках, передбачених законодавством, виплачується грошова компенсація в розмірі вартості цих норм.

Нарахування належної грошової компенсації проводиться начальником продовольчої служби військової частини в межах кошторисних призначень, про що складається довідка–розрахунок окремо на кожного військовослужбовця. Довідка–розрахунок підписується начальником продовольчої служби та після затвердження командиром військової частини передається до фінансового органу військової частини для виплати грошової компенсації разом з документами, необхідними для перерахування чи отримання коштів (витяг з наказу про зарахування на продовольче забезпечення, у якому вказуються розмір такої виплати та реєстраційні

номери облікових карток платників податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті)).

Курсанти вищих навчальних закладів НГУ, військовослужбовці, які навчаються на курсах початкової підготовки, а також на курсах підвищення кваліфікації за програмами підготовки (перепідготовки) рядового, сержантського та старшинського складу в навчальних військових частинах (центрах), належні норми харчування отримують за рахунок держави у вигляді харчування через їдальні навчальних військових частин (центрів), навчальних закладів (інших органів у разі відрядження або лікування).

Курсанти навчальних закладів НГУ весь період навчання (до отримання військовим навчальним закладом наказу про присвоєння офіцерського звання) забезпечуються харчуванням за рахунок держави через їдальні військових навчальних закладів (інших військових частин у разі відрядження або лікування).

Особи, які вступають до навчальних закладів НГУ, крім військовослужбовців строкової військової служби, сиріт та осіб, позбавлених батьківського піклування, або в яких один з батьків загинув під час виконання службових обов'язків військової служби, службових обов'язків під час перебування на службі в органах внутрішніх справ, органах і підрозділах цивільного захисту, забезпечуються харчуванням через їдальні навчальних закладів за плату в розмірі, що відповідає розрахунку його вартості.

Військовослужбовці строкової військової служби, сироти та особи, позбавлені батьківського піклування, або в яких один з батьків загинув під час виконання службових обов'язків військової служби, службових обов'язків під час перебування на службі в органах внутрішніх справ, органах і підрозділах цивільного захисту, під час вступу до вищих навчальних закладів НГУ забезпечуються харчуванням через їдальні навчальних закладів за рахунок держави.

Військовослужбовці строкової військової служби, курсанти навчальних закладів НГУ, військовослужбовці, які проходять навчання в навчальних військових частинах (центрах), під час тимчасового перебування в інших військових частинах по одному або військовими командами (підрозділами) забезпечуються харчуванням за нормами, передбаченими для військовослужбовців строкової військової служби даної військової частини, крім курсантів, які харчуються за іншими нормами під час проходження стажування.

Льотний склад екіпажів літаків і вертольотів, військовослужбовці інженерно-технічного складу авіації, які залучаються до супроводження цих літаків і вертольотів і мають право на одержання харчування за рахунок

держави під час перельоту з посадками на цивільних аеродромах України або аеродромах авіаційних заводів, а також під час приймання (здавання) літаків на підприємствах авіаційної промисловості, у разі неможливості отримувати харчування за атестатами на продовольство отримують харчування за власний рахунок. У військовій частині за місцем їх постійної служби вищезазначеним військовослужбовцям у випадках харчування за власний рахунок виплачується грошова компенсація замість належних їм норм харчування в розмірі вартості норм харчування, установлених для льотного та інженерно-технічного складу авіації.

Військовозобов'язані та резервісти в період проходження зборів (під час практичного доукомплектування військових частин) забезпечуються харчуванням за рахунок держави через їдальні військових частин.

Військовозобов'язані офіцерського складу в період проходження зборів (під час практичного доукомплектування військових частин) забезпечуються продовольством за нормами і в порядку, зазначеними в примітках до норм харчування. Військовозобов'язані, які не мають офіцерських звань, але перебувають на обліку офіцерського складу, стосовно їхнього права на продовольче забезпечення в період проходження зборів (під час практичного доукомплектування військових частин) у військових частинах прирівнюються до військовозобов'язаних офіцерського складу.

Виплата встановленої вартості норм харчування за час відпустки військовослужбовцям строкової військової служби, курсантам навчальних закладів НГУ не проводиться, крім військовослужбовців строкової військової служби і курсантів навчальних закладів НГУ з числа сиріт, осіб, позбавлених батьківського піклування або у яких один із батьків загинув при виконанні обов'язків військової служби, службових обов'язків під час перебування на службі в органах внутрішніх справ, а також під час перебування зазначеної категорії громадян у відпустці через хворобу.

За час, що минув, продукти згідно з нормами харчування не видаються, грошова компенсація виплачується за строк, що не перевищує загального строку позовної давності відповідно до чинного законодавства.

Військовослужбовці та інші категорії мають право на одержання тільки однієї норми харчування. Військовослужбовцям офіцерського складу, військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом, військовослужбовцям строкової військової служби, а також працівникам, які мають право на отримання норм харчування за рахунок держави, за час перебування на лікуванні у військових і цивільних закладах охорони здоров'я, у тому числі за час перебування в санаторіях та будинках відпочинку за путівками, наданими за рахунок держави, норми харчування за місцем служби не видаються.

Військовослужбовці, продовольче забезпечення яких здійснюється на підставі міжнародних договорів або угод, в яких бере участь Україна (перебування в службовому відрядженні, участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки), забезпечуються продовольством за нормами та в порядку, визначеними цими договорами або угодами.

Військовослужбовці офіцерського складу, військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, особи рядового, начальницького складу і працівники авіації НГУ під час несення бойового чергування, добового чергування, варті та в разі призначення до складу добового наряду, перебування в польових умовах (у таборах, на навчаннях, маневрах) під час відпрацювання завдань з бойової (навчально-бойової) підготовки, а військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, крім того, під час перебування в навчальних військових частинах (центрах) забезпечуються харчуванням за рахунок держави за нормою № 1 – загальновійськова.

У разі призначення військовослужбовців офіцерського складу, військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, осіб рядового, начальницького складу і працівників авіації НГУ на бойове чергування, добове чергування, до складу варті і добового наряду забезпечення за іншими нормами харчування не проводиться.

За рішенням командувача НГУ працівники військових частин у період їх участі в польових навчаннях (маневрах) військ до територіального об'єднання НГУ включно, а також під час випробувань, ремонту, установлення (монтажу) техніки і озброєння у військових частинах та підрозділах у місцевостях, де відсутні підприємства громадського харчування, а також особи, які вступають до навчальних закладів НГУ, крім військовослужбовців строкової військової служби, сиріт та осіб, позбавлених батьківського піклування, або в яких один з батьків загинув під час виконання службових обов'язків військової служби, службових обов'язків під час перебування на службі в органах внутрішніх справ, органах і підрозділах цивільного захисту, можуть забезпечуватись харчуванням через їдальні військових частин згідно із загальновійськовою нормою за плату в розмірі, що відповідає розрахунку його вартості.

Якщо військовослужбовці офіцерського складу, військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, бажають забезпечуватись харчуванням через їдальню військової частини за плату, вони подають рапорт, а працівники та особи, які вступають до навчальних закладів НГУ, – заяву на ім'я командира військової частини. Підставою для зарахування на забезпечення харчуванням за плату є наказ командира військової частини.

2.6. Загальні вимоги щодо організації харчування у військовій їдальні

Харчування особового складу забезпечується в військових їдальнях, розташованих у спеціально призначених або адаптованих для цього будівлях військових частин.

Кожна типова будівля їдальні повинна відповідати вимогам, які викладені в додатку 1 до наказу Командувача НГУ від 12.03.2020 № 145 «Про затвердження Інструкції щодо функціонування військових їдальнь у НГУ».

Вхідні двері до їдальні повинні бути широкими, щоб забезпечити безперешкодний вхід і вихід для особового складу. Перед центральним входом у будівлю їдальні обладнується пішохідна доріжка (асфальтована, бетонована або виготовлена з фігурних елементів мощення) з твердим покриттям, встановлюються решітки по всій ширині для очищення взуття. З другого (тильного) боку їдальні обладнуються під'їзні дороги з твердим покриттям для підвезення продуктів, а також вивезення харчових відходів.

В залежності від функції, приміщення їдальні поділяються на виробничі, допоміжні, побутові зони та обідній зал (рис. 15).

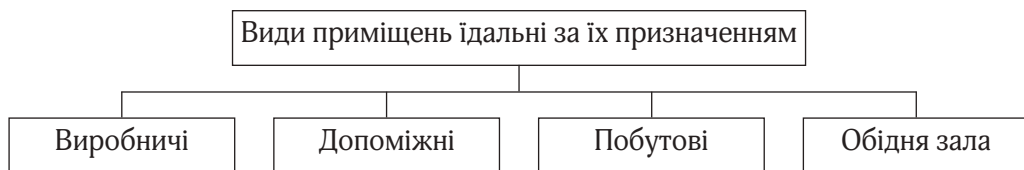

Рис. 15. Види приміщень військової їдальні відповідно до їх призначення

До виробничих приміщень належать: овочевий, м'ясний, рибний, холодний і гарячий цехи, а також приміщення для охолодження десертів, для борошняних виробів, для нарізки хліба, а також для миття столового і кухонного посуду (рис. 16).

Допоміжні та побутові приміщення включають: комору для сухих продуктів, кімнату відпочинку для кухарів, клас для навчання кухарів, кімнату добового наряду, кабінет начальника їдальні, охолоджувальну камеру для продуктів, охолоджувальну камеру для відходів, комору для інвентарю, комору для посуду та білизни, приміщення для технічного обслуговування обладнання, гардероб для обслуговуючого персоналу, душову та туалет.

Приміщення їдальні мають бути оснащені системами протипожежного захисту та забезпечені первинними засобами для гасіння пожеж відповідно до вимог наказу МВС від 15.01.2018 № 25 «Про затвердження Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників» та ДБН В.2.5–56:2014 «Системи протипожежного захисту».

Стелі, стіни та колони в виробничих приміщеннях з вологим режимом повинні мати вологостійке покриття висотою не менше 1,8 м (пункт 6.3.1.15 ДБН В.2.2–25:209). Рекомендується фарбувати стіни, перегородки, конструкції та обладнання у виробничих приміщеннях у світлі холодні відтінки. Фарби не повинні вивільняти в атмосферу хімічні речовини в кількостях, що перевищують встановлені норми (пункт 6.3.1.16 ДБН В.2.2–25:209).

У чисельнику вказується кількість місць для сидіння в їдальні, а у знаменнику – кількість приготованих обідів.

У випадках, коли їдальні мають обмежену площу, дозволяється об'єднання м'ясного та рибного цехів, кімнати відпочинку для кухарів та класу для їх підготовки, а також обробка сировини та готових страв в одному приміщенні на різних столах.

Розрахунок передбачає одну сітку-душю на 15 осіб та один унітаз на 30 осіб. У тамбурі туалету для персоналу необхідно передбачити умивальник та окремий кран на висоті 0,5 м від підлоги для забору води, призначеної для миття підлоги.

Приміщення їдальні повинні бути світлими та мати достатню площу для розміщення технологічного і холодильного обладнання.

Щоб забезпечити рівну поверхню на підлозі в гарячому цеху, уздовж технологічних ліній встановлюються стічні лотки, які зверху накриваються решітками (гратами) на рівні підлоги.

Їдальня забезпечується:

- холодною та гарячою проточною водою;
- каналізацією;
- опаленням;
- притоково-витяжною вентиляцією.

Підведення холодної та гарячої води передбачається від зовнішніх та внутрішніх мереж водопостачання військового містечка, або від міських мереж до миючих ванн, умивальників, казанів електричних стравоварочних, душу. Холодна вода також повинна бути підведена до картоплечисток і посудомийних машин.

Приміщення їдальні повинні бути обладнані системою опалення та вентиляції.

Система витяжної вентиляції влаштовується окремо для:

- гарячого цеху;
- приміщень для миття інвентарю та посуду;
- обідньої зали;
- інших приміщень.

При розрахунку повітрообміну в обідній залі планується перевищення притоку повітря над витяжкою, а в гарячому цеху і приміщеннях для миття – витяжна функція повинна бути більшою від при токової.

В основі планування приміщень їдальні лежить принцип поточковості

№ з/п	Приміщення	Площа приміщень у їдальнях, м ²					
		150/ 300*	250/ 500	350/ 700	500/ 1000	750/ 1500	1000/ 2000
Виробничі приміщення							
1.	Овочевий цех	24	32	35	42	56	72
2.	М'ясний цех**	25	15	20	25	30	35
3.	Рибний цех**	–	15	18	21	28	35
4.	Гарячий цех	80	115	120	140	180	240
5.	Холодний цех	10	12	15	18	20	25
6.	Приміщення для нарізання хліба	15	20	25	35	45	54
7.	Приміщення для миття столового посуду	36	46	66	79	90	106
8.	Приміщення для миття кухонного посуду	15	20	20	25	30	35
Допоміжні та побутові приміщення							
9.	Охолоджувальна камера для відходів	12	12	12	12	15	15
10.	Приміщення для сухих продуктів	8	10	15	18	20	25
11.	Приміщення для інвентарю та посуду	6	10	12	15	18	25
12.	Приміщення для ремонту устаткування, посуду та меблів	6	6	6	6	6	6
13.	Кімната відпочинку кухарів**	8	8	8	8	10	12
14.	Кімната добового наряду (з гардеробом)	8	10	12	15	20	25
15.	Клас підготовки кухарів**	–	–	10	12	16	20
16.	Кімната начальника їдальні	6	6	6	6	6	6
17.	Побутові приміщення (гардероб для обслуговуючого персоналу їдальні, душ і туалет)***	12	16	18	20	24	28
18.	Вестибюль з гардеробом і умивальником	20	30	40	50	75	100

Рис. 16. Перелік та розміри приміщень військової їдальні

виробництва і послідовності технологічного процесу обробки продуктів і приготування їжі, відсутності зустрічних потоків сировини, напівфабрикатів, відходів та готової їжі, використаного та чистого посуду, а також руху кухарського складу та відвідувачів.

Технологічний процес являє собою комплекс операцій, що включає видобуток, обробку сировини та матеріалів для отримання напівфабрикатів і виготовлення готової продукції. Кожен технологічний процес можна поділити на кілька стандартних технологічних ланцюгів або операцій.

Технологічна операція – це завершений етап технологічного процесу, що виконується на одному робочому місці і характеризується стабільністю предмета праці, знарядь праці та специфіки впливу на предмет праці.

Технологічний процес є основою будь-якого виробничого процесу, виступаючи як найважливіша його складова, що пов'язана з переробкою сировини, обробкою матеріалів і їх перетворенням у готову продукцію.

Виробничий процес – це поєднання предметів, знарядь праці та живої праці в просторі та часі, що функціонують для задоволення потреб виробництва. Він поділяється на основні, допоміжні та обслуговуючі процеси (рис.17).

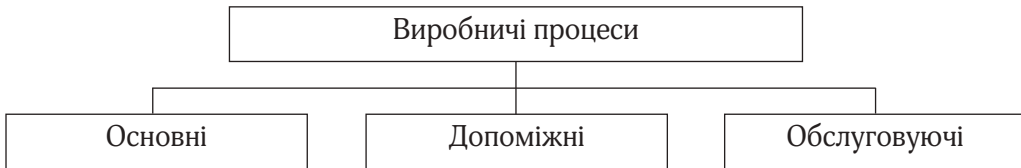

Рис. 17. Основні види виробничих процесів

Основні виробничі процеси орієнтовані на трансформацію основних предметів праці та надання їм характеристик готових продуктів. У цьому контексті частковий виробничий процес може бути пов'язаний або з реалізацією певної стадії обробки предмета праці, або з виготовленням деталі для готового виробу.

Допоміжні виробничі процеси створюють умови для безперебійного функціонування основного виробничого процесу. Вони спрямовані на виготовлення або відтворення виробів, які використовуються в основному процесі, але не входять до складу готового продукту.

Обслуговуючі процеси мають на меті забезпечення належного виконання основних і допоміжних процесів на підприємстві. Вони включають переміщення (транспортні процеси), зберігання в очікуванні подальшої обробки (складування), контроль (контрольні операції), а також забезпечення матеріально-технічними та енергетичними ресурсами тощо.

Компонування виробничих приміщень має бути взаємопов'язаним, що сприяє ефективній організації роботи та зменшує шляхи переміщення продуктів під час обробки. Не допускається перетин потоків сирих і готових продуктів, брудного та чистого посуду, а також готової їжі і брудного посуду. Розміщення технологічного та холодильного обладнання здійснюється так, щоб забезпечити безперервність технологічного процесу при обробці продуктів і приготуванні страв. При установці технологічного обладнання враховуються вимоги безпеки.

Біля кожного агрегату (устаткування) викладаються діелектричні килимки. Все теплове, холодильне та механічне обладнання закріплюється за відповідальними особами їдальні.

2.7. Обладнання приміщень військової їдальні

Інструкцією щодо функціонування військових їдальнь у Національній гвардії України визначено вимоги до обладнання приміщень їдальні, а саме: вестибюль, обідня зала, цех для обробки овочів, цех для обробки м'яса, цех для обробки риби, гарячий цех, холодний цех, приміщення для нарізки хліба, приміщення для миття столового посуду, приміщення для миття кухонного посуду, приміщення для зберігання сухих продуктів, приміщення для інвентарю та посуду, охолоджувальна камера для відходів, клас для підготовки кухарів, кімната відпочинку для кухарів, побутові приміщення (гардероб, духова та туалет), приміщення для ремонту меблів, обладнання та посуду.

В рамках спеціальних дисциплін ви будите вивчати вимоги щодо обладнання усіх приміщень, оскільки фахівців служби тилу, зокрема продовольчої служби, мають організовувати експлуатацію та утримання обладнання, дотримуватися усіх вимог щодо експлуатації та використання об'єктів.

Вестибюль їдальні

1. Внутрішньо оздоблювальні роботи виконуються із сучасних санітарно-гігієнічних будівельних матеріалів.

2. У вестибюлі встановлюють умивальники, причому має бути принаймні один на кожні сімдесят п'ять сидячих місць. Над умивальниками розміщують дзеркала, полочки для мила та електричні рушники.

3. Для пиття особовим складом та набирання питної води у фляги індивідуальні польові встановлюють питний фонтанчик із системою фільтрації. Для зручності набирання води в баки з нержавіючої сталі з фонтанчиком улаштовують окремий поворотний кран. У разі відсутності в їдальні вестибюлю питний фонтанчик з системою фільтрації встановлюють в обідньому залі в зручному для підводу води та водовідведення місці.

4. У вестибюлі вивішується документація: плакат «Норми харчування військовослужбовців» на висоті 170 см від підлоги та опис матеріальних засобів на висоті 150 см від підлоги.

Обідній зал

1. Обідній зал – це кімната, призначена для прийому їжі особовим складом. Його площа повинна становити не менше 0,9 кв.м на одне місце для сидіння. Процес приймання їжі може бути організований в одну або дві зміни.

2. Одноденне меню висвітлюється на моніторах (телевізорах), які розташовуються в місцях видачі готової їжі (над лініями роздачі або вікнами видачі їжі), де вказується меню з виходом готових страв на цей день.

3. У обідньому залі їдальні розміщуються обідні столи на шість або чотири місця, які мають гігієнічне покриття. Ширина основного проходу між столами повинна становити не менше 135 см.

4. Для військовослужбовців, які потребують спеціального дієтичного харчування, передбачені окремі столи, позначені знаком «Для дієтичного харчування».

5. Інтер'єр обіднього залу має бути сучасним і відповідати високим стандартам утримання приміщень, сприяючи естетичному вихованню особового складу та зміцненню дисципліни. Усі елементи інтер'єру обіднього залу (кольорова гамма стін, стелі, колони, колір обідніх столів і посуду) повинні бути гармонійно поєднані між собою, створюючи єдину композицію залу.

У кожному обідньому залі на зручному для сприйняття інформації місці, де перебуває особовий склад, що приймає їжу, необхідно встановити телевізор з діагоналлю до 70 дюймів (розмір телевізора залежить від характеристик приміщення) та музичний центр.

Для забезпечення стабільного прийому телевізійного сигналу телевізор, за необхідності, оснащується обладнанням для прийому цифрових телевізійних сигналів (типу Т-2). Процес комплектування цим обладнанням регулюється відповідно до наказу МВС від 24.12.2019 № 1093 «Про затвердження Норм належності культурно-просвітницького майна, поліграфічного обладнання та періодичних видань у Національній гвардії України».

6. Для забезпечення контролю за дотриманням встановлених норм харчування в обідньому залі створюється контрольне місце, яке оформлюється на стенді. Під стендом розміщується стіл, на якому повинні бути присутніми: електронні ваги, книга обліку контролю якості приготування їжі, книга прийому та здачі чергування в їдальні, а також збірник рецептур і технологічних карт приготування страв. Крім того, в обідньому залі розміщується опис матеріальних засобів.

Овочевий цех

1. Овочевий цех призначений для обробки свіжої картоплі, овочів та фруктів і складається з двох відділень. У першому відділенні здійснюється сортування, миття та очищення картоплі та овочів, а також промивка фруктів. У другому відділенні очищені картоплю та овочі нарізають, а фрукти промивають повторно.

2. У першому відділенні цеху розміщують: контейнери для тимчасового зберігання картоплі та овочів, ванну для їх миття перед доочищенням, картоплечистку, пересувну ванну для транспортування картоплі на доочищення, стіл для доочищення картоплі та столи для очищення овочів. Для перевезення картоплі та овочів зі складу необхідні контейнери-носилки з маркуванням «Овочі» з вказаною вагою, а також ємності для доставки фруктів з маркуванням «Фрукти».

3. У другому відділенні розміщують: ванну для тимчасового зберігання квашеної капусти, солоних огірків та помідорів, овоче різальну машину, пересувну ванну для транспортування нарізаних овочів до гарячого цеху,

виробничий стіл, овочеві ножі, а також дошки для обробки та нарізання картоплі та овочів, позначені маркуванням «ОС» – сирі овочі.

4. Для зберігання та передачі очищеної картоплі та овочів з першого відділення до другого в прорізі стіни встановлюють ванни, а для передачі овочів облаштовують вікно.

5. У овочевому цеху розміщують документацію: інструкції з правил експлуатації та техніки безпеки під час роботи з механічним обладнанням, плакати з правилами первинної обробки картоплі, середні норми відходів при первинній обробці картоплі та овочів, формати нарізання картоплі та овочів для приготування страв, а також опис матеріальних засобів.

М'ясний цех

1. М'ясний цех призначений для первинної обробки м'яса та приготування із нього напівфабрикатів.

2. У м'ясному цеху виділяють три технологічні лінії:

I – для розрубання туш, обвалювання, зачищення, жилкування і сортування м'яса. На початку лінії розміщують стійку з гачками для підвищення м'ясних туш, а під ним – ванну для миття туш з використанням щітки–душу. Далі розміщується колода для рубання м'яса;

II – технологічна лінія для приготування напівфабрикатів порційними і дрібними шматками, обладнана виробничими столами, настільними вагами, функціональними ємностями, обробними дошками і ножами для первинної обробки м'яса з маркуванням «МС» – м'ясо сире;

III – технологічна лінія для приготування напівфабрикатів із січеного м'яса та котлетної маси, яка обладнується пересувним візком для замочування хліба, м'ясорубкою електричною, автоматом котлетним (в залежності від кількості осіб, що харчуються), виробничим столом, обладнаним місцем для зберігання спецій.

Для тимчасового зберігання сировини та напівфабрикатів у м'ясному цеху встановлюється холодильна шафа. Подрібнену м'ясну масу можна зберігати в холодильнику при температурі не вище +6 °С, при товщині шару укладання 5–6 см, не більше 6 годин. Котлетну масу зберігати забороняється, її після приготування негайно відправляють на теплову обробку. У цеху, крім того, повинні бути пересувний візок або пересувний стелаж для подачі м'ясних напівфабрикатів у гарячий цех та ящик-носілки із кришкою та маркуванням «М'ясо» для доставки м'яса зі складу.

У м'ясному цеху розміщуються плакати, що містять інформацію про технології обробки м'яса, середні розміри відходів під час обробки, кулінарні рецепти для м'ясних туш та приготування м'ясних напівфабрикатів, а також правила експлуатації м'ясорубок і котлетних автоматів. Окрім того, вивішуються таблиці з інструкціями щодо правил безпечної роботи на механічному обладнанні та закріплення цього обладнання за відповідальними працівниками.

Рибний цех

1. Рибний цех створений для обробки риби та приготування з неї напівфабрикатів.

2. У цеху розташовані ящики-носилки з кришками та маркуванням «Риба» для транспортування риби зі складу до цеху, ванни для розморожування або вимочування солоні риби, столи для чищення та нарізання риби, виробничі столи, пересувні ванни і стелажі, пристрої для очищення риби, м'ясорубка, холодильна шафа, настільні ваги, ножиці та ножі для первинної обробки риби з маркуванням «РС» – риба сира.

3. У рибному цеху розміщуються плакати, що містять інформацію про технології обробки риби, середні норми відходів під час первинної обробки, а також опис матеріальних засобів. Додатково, на стендах розташовані таблички з інструкціями щодо експлуатації обладнання, правилами техніки безпеки під час роботи та інформацією про закріплення обладнання за відповідальними особами.

У їдальнях, де неможливо розділити м'ясний та рибний цехи, створюється м'ясо-рибний цех. Цей цех призначений для обробки м'яса і риби, а також для приготування напівфабрикатів з цих продуктів в одному приміщенні.

У м'ясо-рибному цеху виділяються окремі лінії для обробки м'яса, птиці та риби, які не повинні перетинатися. Тут розміщують ванну для розморожування замороженої та вимочування солоні риби, стелаж для розморожування риби, столи для її обробки та м'ясорубку. Робоче місце для обробки риби обладнується виробничим столом, обробними дошками з маркуванням «РС», рибочистками, а також ножами кухарської трійки (великий і середній – для відокремлення голів, середній – для видалення плавників, малий – для потрошіння).

Гарячий цех

1. Гарячий цех є основним виробничим приміщенням їдальні, призначеним для теплової обробки продуктів і приготування їжі. Він має безпосередній зв'язок із заготівельними цехами, обіднім залом та приміщеннями для миття посуду. Для зручності та швидкості подачі готових страв в обідній зал передбачені прорізи з розсувними дверима, які дозволяють транспортувати їжу на спеціальних візках.

2. Технологічне устаткування в цеху розміщується по зонам. У першій зоні встановлюються електроказани, у другій – інше теплове обладнання, а в третій – немеханічне устаткування.

3. Електроказани розташовуються уздовж стіни групами для приготування перших страв і гарнірів. Для кип'ятіння води та приготування чаю використовуються кип'ятильники та електроказани. Щоб визначити кількість готових порцій перших страв і гарнірів, кожен електроказан оснащується відповідним котломіром.

4. Технологічна лінія для приготування других страв устанавлюється в такій послідовності: електричні плити, електрична сковорода, електричний казан для приготування соусів, жарочна шафа, або пароконвектомат.

5. У технологічних лініях устанавлюються виробничі столи з вагами настільними та пристосованими місцями для зберігання спецій, інвентарю (обробні дошки і ножі з маркуванням «ОВ» – овочі варені, «МВ» – м'ясо варене, «РВ» – риба варена, «ОС» – овочі сирі, ложки розливні для соусів, ложки для гарнірів, щипці для порційних м'ясних і рибних страв) та столи для перебирання круп і їх промивання з умонтованою мийною ванною. Окремо встановлюють стіл для приготування їжі для осіб, які дотримуються норм дієтичного пайка, а також стійку для зберігання кухонного інвентарю.

6. Для військовослужбовців, які потребують дієтичного харчування, їжа готується окремо. Стіл для приготування дієтичних страв обладнується наступним чином: каструлею для першої страви, каструлею для другої страви, пароваркою, дошками для обробки продуктів, кухарськими ножами, м'ясорубкою, кухарською лопаткою, тертушкою, сковородою, друшляком, блендером та міксером.

7. Для приготування страв і виробів з борошна (булочок, пиріжків, млинчиків, вареників, пельменів тощо) обладнується робоче місце, де встановлюють: стелаж для борошна, тістомісильну машину з діжею для замісу і бродіння тіста, дерев'яні виробничі столи для тіста, стелажі для розстоювання виробів, пекарську шафу, пересувний стелаж для подачі готових виробів на лінію роздачі, лист для випікання борошняних виробів (кондитерські листи), сита для просіювання борошна, качалки для розкачування тіста, різці для тіста.

8. У гарячому цеху розміщуються плакати та документи, що стосуються теплової обробки продуктів у військовій їдальні, а також технології приготування страв: перших, других м'ясних і рибних страв, соусів і гарнірів, солодких страв, борошняних виробів; санітарно–гігієнічні вимоги до теплової обробки продуктів, терміни зберігання готової їжі, розкладка продуктів за основними нормами пайка, таблиці співвідношення води, крупи та солі для приготування гарнірів, норми виходу готових страв, м'ясних та рибних порцій, таблиці терміну варіння різних продуктів. Окрім того, розміщуються таблички з інструкціями з експлуатації обладнання, техніки безпеки, а також інформацією про закріплення обладнання за відповідальними особами та описом матеріальних засобів, що знаходяться в гарячому цеху.

Холодний цех

1. Холодний цех призначений для приготування холодних закусок, салатів, охолодження компоту (соку), зберігання та порціонування масла, сиру сичужного твердого, сала-шпик та фруктів, зберігання джему та

меду. Він повинен мати вихід у гарячий цех, або розташовуватися поруч із ним.

2. У цеху будуть встановлені: універсальна машина для обробки овочів, апарат для нарізки варених овочів, виробничі столи, мобільні металеві стелажі та виробничі ванни, побутові холодильники (холодильні шафи), поділювач для порціонування масла тваринного. Окремо відводяться виробничі столи (місця) для охолодження компоту (соку) до встановленої температури після його приготування та охолодження в гарячому цеху до температури 30–35 °С.

3. У холодному цеху зберігаються обробні дошки і ножі, ємності для масла тваринного, сиру сичужного твердого, сала–шпик, меду (джему), фруктів свіжих із відповідними маркуваннями. Для подачі готових холодних закусок в обідньому залі застосовуються візки, на які розміщуються ємності з позначенням «Холодна закуска», а порціонування здійснюється на лінії роздачі. Також використовуються пересувні стелажі, на яких розташовуються тарілки з порціями салату.

4. У холодному цеху розміщуються плакати та документація, що містять інформацію про норми відходів під час первинної та теплової обробки продуктів і овочів, способи нарізання продуктів для приготування холодних закусок, санітарні вимоги до обробки продуктів, а також до приготування і заправки холодних закусок. Також представлені технології приготування салатів і холодних закусок, норми їх виходу та опис матеріальних засобів. Додатково вивішуються інструкції з експлуатації обладнання, техніки безпеки при його використанні, а також інформація про відповідальних осіб за закріплення обладнання. Ключі від холодного цеху повинні завжди зберігатися у старшого кухаря.

Приміщення для нарізання хліба

1. Приміщення для нарізання хліба призначене для зберігання запасів хліба, його нарізання та видачі, а також для порціонування і видачі цукру, меду (джему). Це приміщення повинно бути розташоване поруч з обіднім залом і складатися з двох суміжних відділень: перше – для зберігання добового запасу хліба, друге – для нарізання хліба та порціонування цукру, меду (джему).

2. У приміщенні встановлюють таке обладнання: у першому відділенні – стіл для приймання хліба, товарні ваги, стелажі для зберігання хліба в лотках; у другому відділенні – столи для нарізання хліба, машини для нарізання, ящик з кришкою для цукру з маркуванням «Цукор» та ящик з кришкою для збору хлібних крихт з маркуванням «Хлібні крихти», а також пересувний стелаж. Крім того, в цьому приміщенні повинні бути настільні (циферблатні або електронні) ваги, ніж та виробнича дошка з маркуванням «Хліб», щітка для збирання крихт і совок. Стелажі для хліба обгортають з усіх боків чистою, білою, випрасуваною тканиною, щоб запобігти потраплянню пилу, бруду та комах на хліб.

3. Біля входу в приміщення розміщується шафа з перегородкою для окремого зберігання спеціального та верхнього одягу хліборіза, а також умивальник для миття рук.

4. У приміщенні розміщується документація, що містить порядок добового розподілу хліба та цукру, інструкції з техніки безпеки, а також правила експлуатації хліборізальної машини і поводження з ножем під час нарізання хліба. Усе механічне обладнання закріплюється за відповідальними особами, а також вивішується опис матеріальних засобів.

5. Для нарізання хліба, порціювання цукру, меду (джему) та їх видачі призначається наказом командира військової частини хліборіз із числа військовослужбовців строкової служби на термін не менше ніж місяць, відповідно до наступного розрахунку: до 500 осіб, що харчуються в їдальні – 1 військовослужбовець; від 501 до 1000 осіб – 2; понад 1000 осіб – 3. Військовослужбовець, призначений на посаду хліборіза, допускається до роботи лише після проходження попереднього медичного огляду, обстеження та отримання особистої медичної книжки.

Приміщення для миття столового посуду

1. Приміщення для миття столового посуду повинно бути розташоване так, щоб мати прямий доступ до обіднього залу та гарячого цеху. Для запобігання забрудненню їдальні харчовими залишками та забезпечення своєчасного збору відходів, це приміщення має мати окремий вихід з тамбуром на вулицю.

2. Приміщення складається з двох зон: у першій здійснюється видалення залишків їжі та миття столового, чайного посуду і столових приборів; у другій – сушіння та зберігання посуду. Для зручності передачі брудного посуду з обіднього залу до першої зони, а також видачі чистого посуду з другої зони в обідній зал та гарячий цех, передбачені закриваючі вікна. 3. У першому відділенні для миття посуду обладнують дві потокові лінії, які розміщують паралельно. Перша – для миття столового посуду, друга – для миття чайного посуду та столових приборів. Обидві лінії в кінці потоку замикаються на посудомийну машину.

4. У приміщенні для миття посуду обладнання розташоване на двох лініях у такій послідовності: на першій лінії розміщені столи для приймання та видалення залишків їжі з посуду, під якими знаходяться контейнери або баки з кришками для збору відходів, марковані як «Відходи», а також візок для їх вивезення. Далі йдуть столи для складання посуду перед миттям. У приміщенні є трисекційна ванна з підведенням гарячої та холодної води для миття столового посуду, з вказівкою температурного режиму в кожній секції: I – ванна для миття посуду при $t = 40\text{ }^{\circ}\text{C}$, II – ванна для миття посуду з м'яким розчином при $t = 40\text{ }^{\circ}\text{C}$, III – ванна для ошпарювання посуду при $t =$ не нижче $65\text{ }^{\circ}\text{C}$. Під час роботи з такими температурними режимами слід використовувати сітки-втулки, на які складають посуд,

призначений для миття та ошпарювання. Для запобігання опікам третя обслуга працює в товстих гумових рукавичках.

На другій лінії розміщуються столи та дві двосекційні ванни для миття чайного посуду і столових приборів. Між лініями розташована посудомийна машина та пересувний стіл. На одній з ліній встановлюється шафа для зберігання миючих засобів і інвентарю (щітки, мочалки тощо). У другому відділенні розміщуються стелажі та шафи для сушіння і зберігання посуду та столових приборів.

У приміщенні для миття столового посуду вивіщується документація, що стосується миття посуду в їдальні військової частини, а також норми витрат миючих засобів. Додатково вивіщуються інструкції з правил експлуатації та техніки безпеки при роботі з посудомийною машиною, а також інформація про відповідальних осіб та опис матеріальних засобів.

Приміщення для миття кухонного посуду

1. Приміщення для миття кухонного посуду розташоване поруч з гарячим цехом і призначене для очищення кухонного посуду та інвентарю за допомогою пастоподібних миючих засобів.

2. У цьому приміщенні встановлюються виробничі столи, підставки для посуду, двосекційні ванни з підведеною гарячою та холодною водою для миття посуду, стіл для чищення, шафа для зберігання інвентарю та миючих засобів, а також стелажі для зберігання та сушіння посуду.

3. У приміщенні для миття кухонного посуду розміщуються інструкції щодо миття посуду, використання миючих засобів, правил експлуатації обладнання, техніки безпеки під час роботи та закріплення обладнання за відповідальними особами, а також опис матеріальних засобів. На ваннах зазначаються показники температури води.

Приміщення для сухих продуктів

1. Приміщення для зберігання сухих продуктів призначене для тимчасового зберігання цукру, круп, борошна, макаронів, сухофруктів, соку, чаю, кави (кавового напою), солі, спецій, томатної пасту, олії (жиру) та яєць, які надходять з продовольчого складу до їдальні для приготування їжі. Яйця в це приміщення заносять лише після їх промивання та дезінфекції в спеціально відведеному місці у маркованих ємностях.

2. У приміщенні розміщуються підлогові та настінні стелажі для зберігання продуктів, виробничі столи, комплект маркованої тари для транспортування продуктів з продовольчого складу до їдальні, а також ваги (циферблатні та електронні), товарні ваги та холодильник для тимчасового зберігання яєць.

3. У кімнаті для зберігання сухих продуктів розміщуються: ящики для круп та макаронів з позначкою «Крупи», контейнери для солі з маркуванням «Сіль», ємності для борошна з написом «Борошно», цукру з позначкою «Цукор», чаю з маркуванням «Чай», спецій з написом «Спеції» та яєць

з позначкою «Яйця». Ключі від цього приміщення повинні завжди бути у старшого кухаря.

4. У цьому приміщенні розміщується опис матеріальних засобів.

Приміщення для інвентарю та посуду

1. Приміщення для інвентарю та посуду призначене для тимчасового зберігання столового та кухонного посуду, інвентарю, серветок, миючих засобів та іншого майна продовольчої служби, яке видається зі складу.

2. Приміщення для інвентарю та посуду обладнується підлоговими і поличними стелажками та шафами.

3. У цьому приміщенні вивішується опис матеріальних засобів.

Охолоджувальна камера для відходів

1. Охолоджувальна камера для відходів призначена для тимчасового зберігання харчових відходів.

2. Охолоджувальна камера для відходів оснащується контейнерами з кришками (для відходів) та шафою з пронумерованим інвентарем для прибирання (лопатками, віниками, совками та іншими засобами).

3. Якщо неможливо обладнати таку камеру з тильної сторони їдальні, створюється майданчик з твердим покриттям, куди виносяться контейнери з кришками.

Клас підготовки кухарів

1. Клас для підготовки кухарів – це спеціально відведене приміщення, яке використовується для проведення навчальних занять з кухарським персоналом їдальні.

2. У цьому класі розміщують навчальні столи зі стільцями, встановлюють тематичні стенди та інші навчальні матеріали, необхідні для підготовки кухарів, а також надають опис матеріальних засобів.

Кімната відпочинку кухарів

1. Кімната для відпочинку кухарів призначена для короткочасного релаксу кухарів та чергового працівника їдальні під час їхньої зміни (чергування).

2. Вона обладнується канцелярським столом, стільцями, кріслами, ліжками та аптечкою.

3. У кімнаті також розміщується опис матеріальних засобів.

Побутові приміщення (гардероб, духова і туалет)

1. Побутові приміщення (гардероб, духова та туалет) призначені для використання працівниками їдальні, розташовані поруч один з одним і мають сполучення з коридором через тамбур.

2. У гардеробі для зберігання одягу встановлюються індивідуальні шафи для кожного кухаря, який працює в черговій зміні. Якщо немає окремого приміщення для гардеробу, дозволяється розміщувати індивідуальні шафи для кухарів у кімнаті відпочинку. Спеціальний одяг повинен зберігатися окремо від верхнього одягу.

3. Душова кімната обладнується кранами-змішувачами, душовими сітками з розрахунку одна сітка на 15 працівників та гумовими килимками.

4. Розрахунок санітарних приладів слід виконувати відповідно до вимог СНиП 2.09.04 та санітарних характеристик виробничих процесів (пункт 6.3.3.2 ДБН В.2.2–25:209).

5. У цих приміщеннях розміщується опис матеріальних засобів.

Приміщення для ремонту меблів, устаткування і посуду

1. Приміщення для ремонту меблів, обладнання та посуду призначене для технічного обслуговування технологічного устаткування, виконання поточного ремонту технологічного та холодильного обладнання, ремонту меблів у їдальні, а також для чищення та ремонту посуду.

2. У приміщенні буде встановлено слюсарний верстат з різними пристосуваннями для чищення та ремонту посуду, а також комплект ремонтних матеріалів і запасних частин.

3. На стінах будуть розміщені стенди з правилами техніки безпеки, порядком і методами ремонту устаткування, меблів та кухонного посуду, а також опис матеріальних засобів.

Організація приймання їжі

Час прийому їжі для особового складу встановлюється відповідно до розпорядку дня. Страви повинні бути приготовані не раніше ніж за 30 хвилин до початку їх роздачі. У випадку двозмінного харчування в розпорядку дня має бути передбачено 40–50 хвилин для прибирання та сервірування столів. У такій ситуації їжу готують окремо для кожної зміни.

Готову їжу подають на обідні столи за 10–15 хвилин до прибуття особового складу. Температура їжі на момент її приймання повинна бути: для першої страви – не нижче 75 °С, для другої страви – не нижче 65 °С, а для чаю – 80 °С. Чай подається під час приймання їжі. Компот розливають заздалегідь, щоб він встиг охолонути.

За 10–15 хвилин до початку приймання їжі, під команду чергового першого підрозділу, чергові підрозділів прибувають строем, щоб отримати накрите добовим нарядом столи від чергового їдальні. Про результати приймання столів вони доповідають черговому частини і чекають на свої підрозділи.

Вживання їжі (за винятком осіб, що виконують добовий наряд у їдальні) до прибуття особового складу в їдальню заборонено.

Наказом військової частини за кожним підрозділом закріплюються постійні столи для приймання їжі (окрім випадків організації харчування через лінії поточного обслуговування).

Після завершення приймання їжі столовий посуд слід складати на краю столу за його видами. Збирання брудного посуду з обідніх столів та його транспортування до приміщення для миття здійснюється особами

добового наряду їдальні на візках, а в умовах самообслуговування – особами, які харчуються в їдальні.

Для військовослужбовців, які не можуть бути присутніми на сніданку, обіді чи вечері через виконання службових обов'язків, резервується відповідна кількість їжі. Заявки на залишення їжі подаються старшинами підрозділів через чергового роти (підрозділу) черговому військової частини, який надає дозвіл черговому їдальні, вказуючи час прибуття військовослужбовців.

Особовий склад роти має прибувати на прийом їжі в чистому одязі та взутті, з вимитими руками, у строю під керівництвом старшини роти або, за його вказівкою, одного з заступників командирів взводів.

Прийом їжі в головних уборах, ватних куртках та робочому одязі заборонено. Під час приймання їжі, окрім чергового частини, в обідньому залі повинні бути присутніми начальник їдальні та інструктор-кухар старшина підрозділу.

Столи в їдальні закріплюються за підрозділами відповідно до наказу командира частини. На кожен стіл рішенням командира роти призначається старший, зазвичай з числа сержантів.

2.8. Організація харчування особового складу на взводних опорних пунктах (ВОП)

Харчування військовослужбовців є ключовим фактором їхньої ефективності в обороні нашої країни. Ви, напевно, знайомі з відомим висловом: «Голодний солдат – поганий солдат». Це дійсно так. Більше того, організація харчування в польових умовах сьогодні є актуальною не лише для армії. Туристичні виїзди та походи, проведення ярмарків і фестивалів у мирний час, а також створення пунктів обігріву та харчування для людей, які опинилися в складних ситуаціях, все це вимагає сучасних підходів до організації польових кухонь та швидкого харчування.

Планування:

Розрахунок потреб: враховуються кількість військових, тривалість їх перебування та фізіологічні потреби. Наприклад, планування може включати раціони на один день, або на декілька днів з урахуванням запасів продуктів та безперебійного забезпечення харчування.

Урахування особливостей: планування харчування на взводному опорному пункті має враховувати особливості місцевості, кліматичні умови, наявність обладнання для готування та зберігання їжі. Наприклад, у складних умовах можуть використовуватись спеціальні поціновані і заморожені раціони.

Закупівля продуктів:

Збалансований раціон: закупівля продуктів проводиться з урахуванням балансу білків, жирів, вуглеводів, вітамінів та мінералів, щоб забезпечити військових необхідними поживними речовинами.

Місцеві продукти: в залежності від можливостей та доступності, закупівля може включати місцеві продукти, такі як овочі, фрукти, м'ясо або рибу. Це може допомогти знизити залежність від поставок зовнішніх постачальників та підтримати місцеве господарство.

Приготування їжі:

Польові кухні: на взводних опорних пунктах зазвичай використовуються «полеві» кухні, що мають необхідне обладнання для приготування їжі в умовах поля. Це також можуть бути газові або дров'яні печі, котли та інші пристрої.

Страви згідно з рецептами: приготування їжі проводиться з використанням встановлених рецептів та стандартів, що дозволяє забезпечити якість та безпеку харчування. Наприклад, можуть готуватись супи, м'ясні страви, каші, салати та інші страви.

Розподіл їжі:

Індивідуальні порції: їжа може бути розділена на індивідуальні порції, що дозволяє забезпечити рівномірний розподіл харчування серед військових. Це можуть бути пакети або контейнери з готовими стравами.

Колективне харчування: в окремих випадках, коли немає можливості готувати індивідуальні порції, військові можуть харчуватися колективно, отримуючи страви з великих посудин або столових форм.

Зберігання та перевезення:

Термоізоляція: зберігання їжі на взводних опорних пунктах вимагає використання термоізованих контейнерів або термосів, щоб зберегти температуру продуктів (їжі) та забезпечити їх безпеку.

Мобільні кухні: У випадку перевезення їжі на взводні опорні пункти віддаленими районами, можуть використовуватись спеціальні мобільні кухні або кухні на колесах, що дозволяють готувати та зберігати їжу під час пересування.

Гігієна та безпека:

Санітарні норми: дотримання санітарних норм та правил гігієни є обов'язковим для забезпечення безпеки харчування. Це включає регулярне миття рук, використання чистих кухонних приладів та посуду, збереження продуктів у належних умовах та відповідне сміттєве–видалення.

Водопостачання: забезпечення безпечною питною водою є важливою складовою харчування. На взводних опорних пунктах потрібно мати доступ до чистої води для приготування їжі та пиття.

Особливості організації харчування на взводних опорних пунктах полягають у нестачі звичайних умов готування, обмежених ресурсах та необхідності мобільності. Військові повинні пристосовуватися до умов поля та оперативно реагувати на змінні обставини. Тому швидкість, ефективність та можливість пересування є ключовими факторами при організації харчування на взводних опорних пунктах.

Операція «Буря в пустелі» була військовою операцією, проведеною в Іраку в 1991 році під час Першої залізної бурі. Організація харчування під час таких спецоперацій вимагає додаткових заходів і особливого планування, зважаючи на складність умов і високий рівень мобільності.

Основні аспекти організації харчування під час спецоперацій:

Мобільність та оперативність: враховуючи високий рівень мобільності під час спецоперацій, необхідно мати гнучкі та швидкі системи харчування. Використовуються спеціальні контейнери, які забезпечують збереження та перевезення їжі, зокрема порціонованих пакетів, консервованих страв та пастеризованих продуктів.

Забезпечення безпеки: у зоні проведення спецоперацій безпека є пріоритетом. Харчування повинно бути організоване таким чином, щоб уникнути можливості виявлення противником та забезпечити безпеку для своїх військових. Використовуються спеціальні заходи, такі як камуфляж, захист від детекторів тепла та захист від виявлення запаху їжі.

Пакування та порціонування: харчові продукти пакуються в спеціальні пакети або контейнери з метою забезпечення легкого перенесення та збереження продуктів. Це дозволяє військовим отримувати індивідуальні порції, що забезпечує раціональне використання ресурсів та уникнення втрати їжі.

Мінімізація готування: зважаючи на складні умови та обмежений час, харчування під час спецоперацій часто передбачає мінімальне готування або навіть вживання їжі без приготування. Це можуть бути консервовані страви, енергетичні пасти, пакети з готовими стравами, які можна споживати без попереднього оброблення.

Система постачання води: під час спецоперацій важливо мати доступ до безпечної питної води. Забезпечення системи постачання води є важливим елементом організації харчування. Використовуються спеціальні фільтри, системи очищення води.

Організація харчування під час спецоперацій вимагає великої підготовки та уваги до деталей. Гнучкість, швидкість та забезпечення безпеки є основними принципами, які враховуються при розробці систем харчування для військових під час проведення спецоперацій.

Під час операції «Буря в пустелі» організація харчування військових вимагала спеціальних заходів та планування з метою забезпечити військовим належне харчування в умовах бойових дій і віддаленості від звичайних господарствених структур.

Основні аспекти організації харчування під час операції «Буря в пустелі»:

Мобільні кухні та мобільні групи харчування: були використані мобільні кухні та групи харчування, які могли оперативно переміщатися і забезпечувати військових гарячою їжею. Ці мобільні кухні були оснащені

печами, котлами та іншим необхідним обладнанням для приготування страв.

Збереження і транспортування харчових продуктів: харчові продукти, такі як консерви, сухі страви, енергетичні батончики та пасти, були паковані у спеціальну упаковку, що забезпечувала їх збереження та легке транспортування. Це дозволяло військовим мати доступ до харчування навіть у віддалених і незабезпечених районах.

Індивідуальні порції та готові страви: щоб забезпечити ефективне харчування, були використані індивідуальні порції готових страв, які не потребували додаткового готування. Це включало консервовані м'ясні страви, супи, овочеві пюре, каші та інші страви, які можна було споживати без нагрівання.

Використання спеціальних пакетів з водою: з урахуванням важливості забезпечення питною водою під час операції в пустелі, військовим були видані спеціальні пакети з водою, які були легкими для перенесення і мали довгий термін зберігання. Це дозволяло військовим отримувати необхідну кількість води для гідратації та приготування їжі.

Використання авіаційного доставки харчування: в деяких випадках, коли звичайне забезпечення харчуванням було ускладненим, військові отримували харчування повітряним шляхом. Це включало випуск спеціальних пакетів з харчовими продуктами з повітря або доставку готових страв за допомогою літаків або вертольотів.

Під час війни у В'єтнамі та війни в Афганістані (2001–2021) Сполучені Штати Америки здійснювали харчування військових за допомогою спеціальних систем та методів, враховуючи умови воєнного конфлікту та особливості кожного регіону.

Війна у В'єтнамі:

Харчування на передовій: військові на передовій отримували полеві порції харчування, відомі як «C-rations». Ці порції включали консервовані страви, такі як м'ясо, овочі, фрукти та каші, а також пакети з хлібом, цукром та кавою. C-rations були компактними і зручними для перенесення, але якість і різноманітність страв були обмеженими.

Базове харчування: на задніх лініях та в базових таборах використовувалися стандартні системи харчування. Військові могли отримувати їжу в столових або бути обслуговуваними черговим харчуванням. У таких місцях надавалися більш різноманітні страви, зокрема свіжі продукти, м'ясо, овочі та напої.

Мобільні кухні та роздача їжі: в окремих випадках використовувалися мобільні кухні, які забезпечували гаряче харчування на місці. Військові могли отримувати гарячі страви, приготовані на місці або доставлені з базових таборів.

Війна в Афганістані:

Система MRE: військові отримували основні харчові порції, відомі як «Meals Ready to Eat» (MRE). Ці пакети містили різноманітні страви, включаючи консервовані м'ясні страви, овочеві пюре, каші, печиво та напої. MRE були пакетовані і легкі для перенесення, а також мали вбудовані системи для обігрівання їжі без використання вогню.

Роздача харчування на базах: на базах та постах використовувалися столові служби для забезпечення харчування військових. Були наявні столові зали, де військові могли отримувати їжу згідно з розкладом. Також надавалося харчування через самообслуговування, де військові могли вибирати страви за своїми потребами.

Використання мобільних кухонь: під час довготривалих операцій у віддалених районах використовувалися мобільні кухні, які забезпечували гаряче харчування на місці. Вони могли бути розгорнуті для приготування страв та надавати військовим гарячу їжу навіть у віддалених районах.

В обох випадках, військове харчування враховувало важливість енергетичної цінності, збереження, портативності та зручності, щоб забезпечити військовим належне харчування навіть у складних умовах воєнного конфлікту.

Які аспекти слід врахувати при організації «польових» кухонь (причіпних, переносних, автомобільних).

Термін «польова» кухня вказує на необхідність приготування їжі в умовах, де відсутні звичні зручності, такі як водопровід, каналізація, духовка шафа та різноманітне кухонне приладдя, яке ми зазвичай використовуємо, навіть не усвідомлюючи цього.

У ситуаціях наступу чи оборони дотримання звичних норм харчування стає досить складним. Наразі найбільш популярними способами харчування в польових умовах є: облаштування «польової» кухні; застосування сухпаїв.

Обидва варіанти мають свої плюси і мінуси, але їх об'єднують кілька основних принципів, без яких організація харчування військовослужбовців стає досить складною.

1. Мобільність: солдати рідко залишаються на одному місці, і в умовах активних бойових дій здатність до пересування є запорукою виживання. Тому «польові» кухні для армії повинні бути мобільними та легко переміщатися між позиціями.

2. Вага: вага є критично важливим показником, адже військовослужбовцям не вистачає часу на переміщення важкої кухні або носіння важкого раціону в наплічнику.

3. Поживність: в армії існують чітко визначені норми харчування, яким повинна відповідати їжа. Харчові технологи та дієтологи постійно працюють над цими нормами, щоб забезпечити бійців не лише поживним, але й смачним раціоном. Їжа, приготована на «польовій» кухні, має певну

перевагу, оскільки подається гарячою. Проте сучасні армійські сухі пайки можуть скласти серйозну конкуренцію завдяки новітнім технологіям, які використовуються при їх виробництві.

4. Різноманітність: звичайно, на одній каші воїн може протриматися, але одноманітність страв негативно впливає на мотивацію та настрій, адже їжа є одним з основних природних задоволень, які може отримувати людина. Тому сучасний раціон харчування військовослужбовців формується на основі комбінації цих чотирьох факторів.

Рис. 18. Засіб приготування їжі

Як відбувається приготування їжі в польових умовах.

Тепер розглянемо, яким чином готують їжу в польових умовах, а також які приклади організації харчування (рис. 18) військовослужбовців відомі з історії. Основним методом приготування їжі в таких умовах є, безумовно, «польова» кухня. Це спеціальне обладнання, яке легко транспортується і має металеву конструкцію. Сучасні «польові» кухні нагадують причепи, які можна приєднати до транспортного засобу, коли армія переміщується по території. Існують також стаціонарні «польові» кухні або ті, що встановлюються безпосередньо в кузові автомобіля.

Найважливішим аспектом для такого обладнання є його витривалість, здатність підтримувати високу температуру під час приготування їжі та можливість одночасно готувати велику кількість порцій. При організації «польової» кухні для військових слід врахувати такі вимоги:

- які продукти будуть використовуватися. Вони повинні відповідати нормам харчування ЗСУ, а також бути високої якості;
- хто саме буде готувати на «польовій» кухні. Найкраще, якщо це буде кваліфікований військовий кухар, який має профільний диплом і

актуальну медичну книжку з усіма необхідними обстеженнями. Хоча в умовах фронту реалізувати цей пункт може бути складно, його все ж варто враховувати;

– технічний стан «польової» кухні. Перед відправленням на фронт, варто кожен пристрій протестувати на працездатність та безпечність;

– санітарний стан котлів – це одна з найголовніших вимог. Зазвичай, котли «польових» кухонь мають товсте металеве дно, але вони точно не можуть бути виготовлені з сортів сталі, що підвладна іржі, або з алюмінію. Сучасні типи «польових» кухонь обладнані декількома котлами зі спеціальної харчової сталі, яка толерантна до хімічних сполук, продуктів бродіння, впливу кислот.

Отже, організація «польової» кухні є досить складним завданням. А як щодо інших способів приготування їжі на природі? Все залежить від того, хто і де буде готувати. Наприклад, далекобійники часто використовують в своїх автомобілях спеціальні примуси, що працюють на сухому спирті, які дозволяють розігрівати одну ємність для приготування їжі.

Туристи, в свою чергу, зазвичай користуються або вогнищем і туристичними горнятками, або газовими горілками, які сьогодні є популярним туристичним обладнанням. Якщо умови перебування в екстремальних ситуаціях це дозволяють, ці методи приготування їжі також можуть бути розглянуті як альтернатива «польовій» кухні.

Звідки ж виникли польові кухні, які стали необхідними для армії? Їхніми прототипами були похідні кухні французької армії часів Наполеона, зокрема під час його походу на Росію. У той період багато європейських військових формувань почали використовувати двовісні вози, на яких розводили вогонь і встановлювали мідні котли. Хоча така кухня була досить маломобільною, а приготування їжі на ній вимагало чимало зусиль, сама ідея суттєво покращила харчування військовослужбовців і знизила ризики отруєнь, недоїдання та кишкових розладів.

З часом концепція була вдосконалена: мідні котли замінили сталевими, кінну тягу – моторизованим пересуванням, а форми кухонь стали більш ергономічними та зручними.

До того ж з кінця XIX сторіччя набули популярності сухпаї армійські, які враховували певні недоліки, що їх має приготування їжі на польовій кухні.

Розповсюдження сухпаїв почалося наприкінці XIX сторіччя, коли німецькі харчові підприємства розробили технологію виготовлення супових концентратів. До цього моменту харчування військовослужбовців або цілком залежало від вміння кухарів польової кухні, або ж від кількості та якості продуктових паїв, що їх видавали армійцям. Наприклад, такі паї могли складатися з хліба, чаю, сирих та необроблених овочів, м'яса. Зрозуміло ж, такі паї швидко псувалися, та й готувати їх було часто нема ані місця, ані часу.

Тому винахід сухих пайків для армії став по-справжньому революційним.

Він вирішував одразу декілька проблем:

- безпека та зберігання їжі;
- мінімізація ваги продуктів;
- швидкість приготування;
- відсутність потреби у додатковому приладді.

Крім того, сучасний армійський сухпай значно відрізняється від концентрованих бульйонних кубиків минулих епох. Він відповідає не лише харчовим стандартам, а й сучасним уподобанням у смаку.

Суха їжа виготовляється за спеціальною технологією сушіння натуральних та якісних продуктів. Свіжі овочі, м'ясо, риба та зелень, після процесу сушіння, зберігають усі свої корисні властивості, втрачаючи при цьому зайву вологу, що робить їх легшими.

Такі сухі пайки можна заливати окропом, який легко отримати навіть на окопній свічці, або холодною водою – і через деякий час обід чи вечеря вже готові. Тому цей сухпай є зручним варіантом харчування не лише для військовослужбовців.

Сучасні способи харчування військовослужбовців мають значну різноманітність. Класичні та сучасні польові кухні, туристичне обладнання, яке можна застосовувати навіть на фронті, а також незамінні армійські сухпайки забезпечать наших воїнів від голоду та неякісної чи несмачної їжі.

2.9. Організація харчування особового складу при розміщенні в польових умовах

Під час виконання службово-бойових завдань у віддалених районах, харчування особового складу військової частини організовується через підрозділи постачання (групах постачання), основними з яких є батальйони. Особовий склад батальйонів забезпечується харчуванням, як правило, через польові продовольчі пункти своїх підрозділів (частин). Харчування особового складу управління й деяких підрозділів військової частини організовує господарський взвод роти матеріально-технічного забезпечення.

При визначенні необхідної кількості польових продовольчих пунктів (рис. 19) та їх складу для військового оперативного резерву з'єднання (частини) враховуються встановлені командиром правила розміщення та переміщення підрозділів на місцевості, їх чисельність, характер і особливості службово-бойового застосування, а також наявна кількість справних польових технічних засобів продовольчої служби та їх можливості.

Враховуючи, що завдання можуть виконуватись військами розосереджено з використанням невеликих груп (наприклад, взводних опорних

пунктів), кожен командир підрозділу повинен заздалегідь подбати про підготовку позаштатних кухарів та старшин підрозділів до виконання обов'язків по організації харчування відповідно до можливих умов виконання службово-бойових завдань. Вони повинні добре знати матеріальну частину, порядок розконсервування «польових» кухонь, їх експлуатацію, розгортання й згортання матеріальної частини, правила приготування їжі зі свіжих і консервованих продуктів, порядок доставки й роздачі готової їжі, порядок розгортання польового продовольчого пункту (далі – ППП) та організувати його роботу.

Застосування військ розосереджено та дрібними групами вимагає використовувати для приготування їжі не лише автомобільні та причіпні (ПАК–200, КП–130, КП–125), але й переносні кухні (КО–2–75, МК–30, МК–10).

Запаси продовольства, устаткування й комплектуючі до кухонь перевозяться в автомобілях, що буксирують причіпні кухні. Кожній причіпній кухні додається: 12 термосів ТВН–12 місткістю 12 л кожний, 2 цистерни для води ЦВ–4 місткістю 350 л, кип'ятильник ПНК–2. Крім того, кожна кухня укомплектовується приладдями, інструментом і запасними частинами. Наприклад, у числі комплектуючих до причіпних кухонь передбачені два освітлювальних електричних ліхтарі, кухонний каркасний намет, складний або зйомний стіл, дві каністри по 20 л для рідкого палива, бідон 10 л для рослинної олії, терези вантажопідйомністю 10–12 кг, рукомийник, консервовідкривач, ящик для м'яса, кухонний інвентар (ножі, черпаки й т.і.).

У підрозділах чисельністю до 300 військовослужбовців для приготування їжі передбачені кухні, устаткування яких змонтоване на шасі автомобілів: ПАК–200 або ПП–170М (використовуються в частинах спеціального призначення). Частина запасів продовольства, запаси води й пального, інвентар розміщуються в цих же автомобілях.

Більша частина запасів продовольства перевозиться спеціальним автотранспортом (автофургони ізотермічні, комбіновані, хлібні, авторефрижератори тощо). На весь транспорт, а також на причепи, контейнери чи спеціально обладнані ящики, призначені для перевезення швидкопсувних продуктів, начальником медичної служби військової частини оформлюється санітарний паспорт, який необхідно пред'явити під час отримання продовольства. При відсутності паспорта продовольство не відпускається.

Успішне виконання завдань по організації харчування в польових умовах залежить від бойової готовності продовольчої служби. У пунктах постійної дислокації запаси продовольства і майна зберігаються з урахуванням чисельності підрозділу воєнно-оперативного резерву (ВОРЕЗу) й швидкого навантаження на автомобільний транспорт (5 дободач котлового пайку та 4 дободачі сухого пайку). Заздалегідь розробляється

щоб можна було організувати фронт видачі їжі безпосередньо із кухонь в індивідуальні казанки. На відстані 10–15 м від них розміщуються автомобілі, які буксирують кухні. Ці автомобілі можуть використовуватися для зберігання продуктів.

Залежно від обстановки службово–бойових завдань можуть бути обладнані інженерні укриття. Вони влаштовуються у вигляді відкритих котлованів з апарелями для в'їзду й виїзду. Глибина їх робиться не менше висоти кухні (2–2,5 м), а довжина й ширина по дну на 0,5 м більше відповідного габаритного розміру. У котловані обладнується водозбірний колодязь. При наявності часу й матеріалів котловани перекриваються жердинами або колодами, потім гілками й шаром землі і з'єднуються між собою ходами сполучень. Для укриття особового складу обладнуються бліндажі, траншеї або щілини.

Проте в будь-яких умовах при виборі місця для розміщення враховуються такі фактори: захист елементів польового продовольчого пункту від дій об'єктів службово–бойових завдань, надійне маскування від повітряного та наземного спостереження, близькість до джерел питної води, а також санітарно–гігієнічні умови для розміщення матеріальних засобів.

В основу роботи ППП покладений принцип поточності при обробці продуктів, приготування їжі та видачі її військовослужбовцям.

Необхідно прагнути організувати харчування гарячими стравами тричі на день. Однак, в окремих випадках, гаряча їжа може готуватися двічі на день, з наданням проміжного харчування за рахунок добової норми (наприклад, банка м'ясо–рослинних консервів, хліб та солодкий чай).

Розкладка продуктів формується начальником продовольчої служби спільно з начальником медичної служби частини на тиждень. Затверджена командиром військової частини розкладка продуктів доводиться до підрозділів через добову відомість наявності та руху продовольства, яка щоденно до кінця дня передається з діловодства продовольчої служби частин до господарських відділень або ведеться обліковий зошит продовольства.

На відміну від стаціонарних умов, при плануванні харчування в польових умовах враховуються певні особливості:

- холодні закуски та компот не плануються;
- інакше можуть розподілятися продукти пайка за прийомами їжі;
- вихід порції першої страви плануються 600 г.;
- каші плануються в'язкі;
- не допускається приготування страв з фаршу;
- обов'язково піддаються тепловій обробці консерви.

З огляду на те, що передбачити особливості дій всіх підрозділів неможливо, командирів підрозділу надається право в необхідних випадках змінювати розподіл продуктів по прийомах їжі, відповідно до обстановки.

Зокрема, варто прагнути до того, щоб основний прийом їжі доводився на час зниження навантаження при виконанні службово-бойових завдань.

Медичний контроль за якістю харчових продуктів і готової їжі, за дотриманням санітарно-гігієнічних вимог до розміщення ППП, забезпеченню питною водою й дотриманням особовим складом правил особистої гігієни при прийомі їжі зобов'язаний здійснювати фельдшер підрозділу особисто та через санітарних інструкторів.

При організації харчування в польових умовах особливу увагу слід приділяти строгому дотриманню санітарно-гігієнічних норм. Це стосується вибору місця для розгортання продовольчого пункту, транспортування, прийому та зберігання продуктів харчування і питної води, а також належного утримання кухонь, інвентарю та посуду.

Для захисту від пилу, атмосферних опадів кухні «польові», плити та інше технологічне обладнання розміщують в тимчасових спорудах, наметах або обладнують навісами.

За допомогою опірних стійок кухні встановлюються в горизонтальне положення, колеса стопоряться підкладними клинами, потім розгортаються каркасні намети й обладнуються місця для миття рук кухарів.

Кухні очищаються від забруднень, миються, приводяться в порядок, у казани заливається вода. Після підготування кухонь розпалюються форсунки і обладнують інші елементи пункту. На відстані до 15 метрів від кухонь облаштовується зона для чищення картоплі та овочів. А на відстані 50 метрів від кухонь викопується яма для сміття, що щільно закривається кришкою, виготовленою із підручних матеріалів. На відстані 75 м облаштовується туалет для кухарів і наряду по продовольчому пункті.

Перед приготуванням їжі кухонний інвентар та посуд повинні бути ретельно вимиті та протерті, з особливою увагою до стану харчових казанів. Біля кожної кухні встановлюється умивальник. Для миття інвентарю та посуду виділяється спеціально обладнане місце зі зливом. Тара, призначена для зберігання та транспортування продуктів, повинна бути герметичною та надійно захищати продукти від вологи та пилу. Казани, інвентар та посуд на кухнях миються після кожного приготування та роздачі їжі відповідно до тих же вимог, що й у стаціонарних умовах. Ящики для приладів періодично промиваються гарячою водою, і в них заборонено зберігати залишки їжі, відходи та сторонні предмети. Категорично забороняється зберігати гарячу їжу в охолоджених казанах. Допускається зберігання їжі в термосах не більше ніж 2 години.

У ситуаціях, коли особовий склад споживає їжу безпосередньо на продовольчому пункті, облаштовується місце на певній відстані 20–25 м для миття казанів, кухлів та ложок, де встановлюються кип'ятильник для кип'ятіння води або термос із гарячою водою. Кількість водорозбірних кранів обладнується з розрахунку 1 на 7 осіб.

Дозволяється здійснювати харчування особового складу з посуду одноразового застосування. Після приймання їжі посуд збирається в спеціальні ємності (мішки) та видаляється разом із побутовим сміттям.

Поруч встановлюється бак із кришкою для збору харчових відходів, ящик для миючих засобів із замком. Для збору стічних вод риють яму, яку закривають кришкою.

Видача готової їжі особовому складу в індивідуальні казани повинна здійснюватися за принципом: варочний казан – індивідуальний казанок, без використання проміжного посуду.

Миття казанків військовослужбовцями після вживання їжі і обшпарювання окропом перед її прийманням здійснюється під контролем командирів (начальників) і медичних працівників.

Одночасно обладнується місце для приготування і прийому їжі офіцерським складом, встановлюється намет УСТ–56, плита ПП–40 і комплект польових меблів.

Перед початком видачі гарячої їжі її якість перевіряється відповідальними особами підрозділу. Лікар (фельдшер) разом із черговим по підрозділу здійснює перевірку якості готових страв безпосередньо на продовольчому пункті (місцях їх видачі), а також оцінює санітарний стан продовольчого пункту, столово-кухонного посуду та інвентарю. При цьому якість страв перевіряється в кожному казані. Результати перевірки лікарем (фельдшером) фіксуються в книзі контролю за якістю приготування їжі, після чого черговий по підрозділу надає дозвіл на видачу їжі особовому складу.

Крім того, готова їжа щодня дегустується командиром (начальником) підрозділу або, за його вказівкою, одним із заступників. Результати дегустації також записуються в книгу контролю за якістю приготування їжі з оцінюванням кожної страви.

В умовах автономних дій виникає гостра проблема забезпечення військ хлібом. Пропонується три можливі способи її вирішення:

– постачання хліба з пекарень, що розташовані поблизу зони виконання службово-бойових завдань, а також забезпечення військових оперативних резервів хлібом тривалого зберігання, якщо це необхідно. Для цього потрібно, по-перше, розробити кілька видів пробних зразків цієї продукції та обрати найбільш оптимальний варіант;

– по-друге, визначити потенційних постачальників хліба тривалого зберігання в різних регіонах країни та укласти з ними угоди;

– у випадку, якщо в одному регіоні зосереджено значну кількість військ і місцеві хлібозаводи не функціонують, може бути розгорнуто польовий механізований хлібозавод (ПМХ). ПМХ складається з двох відділень, кожне з яких має виробничу потужність 3 тонни хліба на добу.

Необхідно підкреслити, що в усіх випадках у з'єднаннях (частинах) за рахунок економії хліба мають бути створені запаси сухарів.

Окремим завданням є забезпечення водою. Це комплексне завдання може включати такі заходи: розвідку джерел води, її добування та очищення; облаштування і охорону пунктів водопостачання; створення запасів води, їх зберігання та розподіл (видачу); поповнення витрат води.

Відповідальність за своєчасне забезпечення підрозділів водою покладається на командира та штаб. У разі обмежених можливостей добування і підвезення води вони визначають порядок водопостачання і через командирів підрозділів контролюють дотримання особовим складом питного режиму та економне використання води.

У першу чергу використовуються діючі системи водопостачання та артезіанські свердловини поряд розташованих військових містечок або населених пунктів, а вразі її відсутності – колодязі, каптажі та інші джерела, після їх обстеження та дослідження води, що повинна відповідати вимогам санітарно-гігієнічних нормативів.

Якщо існуючі джерела водопостачання не можуть бути використані, підрозділи інженерної служби спільно з медичною службою та службою радіаційного, хімічного і біологічного захисту здійснюють розвідку нових джерел води.

Забезпечення підрозділів водою для питних, господарських та санітарно-побутових потреб здійснюється з водопостачальних пунктів, які розташовуються на джерелах води, а також з водозабірних пунктів, що створюються для розподілу підвезених запасів води. Використання води з інших джерел для цих цілей заборонено. Підвезення води для зазначених потреб з водопостачальних пунктів до продовольчих та водозабірних пунктів організовується за розпорядженням заступника командира з тилу спеціальними автомобілями, цистернами, резервуарами та іншими табельними засобами.

У разі підвезення води для господарчих питних потреб доцільно створювати 2–3 добовий запас води. При наявності джерел водопостачання та водопровідної мережі запас може не створюватись.

Резервуари, в яких зберігається вода, мають бути замкнені і знаходитись під постійним наглядом. Розбір води із них проводиться тільки за допомогою кранів або насосів. Запаси води в ємностях замінюються не рідше ніж через 1–3 доби.

Цистерни та резервуари, призначені для транспортування та зберігання води, підлягають дезінфекції перед використанням, а також не рідше ніж один раз на тиждень. У разі забруднень дезінфекцію слід проводити без зволікань.

Для носіння питних запасів води особовому складу видаються індивідуальні фляги, які заповнюються кип'яченою водою або чаєм.

Перед видачою особовому складу індивідуальних фляг їх дезінфікують шляхом кип'ятіння протягом 30 хв. Або шляхом заповнення їх на 30 хв. дезрозчином. Після дезінфекції фляги споліскують чистою водою.

Зберігати кип'ячену воду терміном більше однієї доби, а також доливати та перемішувати кип'ячену воду із залишками води в ємностях не дозволяється.

Розрахункові норми споживання води в польових умовах

Потреби у воді	Повна норма		Скорочена норма	
	у помірному кліматі	у жаркому кліматі	у помірному кліматі	у жаркому кліматі
Усього:	10,0	15,0	2,5 (не більше 5 діб)	4,0 (не більше 3 діб)
У тому числі: – для чаю і запасу води у флягах;	2,5	4,0	2,5	4,0
– для приготування їжі, обробки продуктів, миття котлів та інвентарю;	3,5	3,8	–	–
– для миття казанків і кухлів	1,0	1,2	–	–
– для умивання	3,0	6,0	–	–

Рис. 20. Розрахункові норми споживання води в польових умовах на одну людину літрів на добу

У польових умовах суворо забороняється відхилятися від обов'язкових кулінарних і санітарних норм та вимог щодо зберігання, обробки продуктів і приготування їжі. Для зберігання продовольства організовують тимчасовий склад, де продукти розміщують у холодильній камері або рефрижераторі, а також на піддонах чи стелажах. Передбачено проведення ряду заходів, спрямованих на запобігання проникненню гризунів і комах у склад. Особливу увагу в польових умовах приділяють:

– умови зберігання продуктів, що швидко псуються (м'ясо, риба, молоко та їхні вироби), передбачають захист запасів від забруднення пилом, радіоактивними та отруйними речовинами, а також від бактеріального зараження. Для цього продукти упаковують у мішки з крафт-паперу або поліетилену, які потім поміщають у ящики або іншу тару та розміщують у контейнерах або кузовах автомобілів;

– необхідно також постійно підтримувати чистоту кухонного інвентарю, включаючи черпаки, виделки, казани, польові столи, таці та ножі для обробки продуктів, а також термоси для доставки їжі до підрозділів;

– важливо дотримуватись термінів і умов зберігання готової їжі: на гарячій плиті при температурі не нижче 80 °С їжу можна зберігати не більше 1,5 години, а в термосах – до двох годин;

- крім того, необхідно контролювати чистоту казанків, чашок і ложок, а також забезпечити миття рук особовим складом перед прийомом їжі;

- забороні на вживання грибів, ягід і рослин, які отримані від місцевих жителів, а також трофейних продуктів;

- дотриманню кухарами особистої гігієни, що включає контроль за обов'язковим щоденним миттям у польовій лазні;

- кухарі без проходження медичного обстеження (огляду), а також ті які не склали заліки з санітарно-гігієнічного мінімуму до виконання обов'язків не допускаються.

Заморожені овочі можна очищати без попереднього розморожування: їх просто миють і одразу опускають у казан з киплячою водою, що допомагає зберегти їх смакові якості. Якщо хліб зберігався при температурі нижче нуля і замерз, його розігрівають у теплих наметах або землянках, розклавши на чистих столах або в духовках «польових» кухонь. У разі відсутності свіжого хліба видають сухарі, які можна швидко відновити до стану хліба за допомогою казанка та ложки. Сухарі ставлять у казанок на ребро і розділяють ложкою, після чого заливають питною водою на 10–15 секунд. Після зливання води казан накривають кришкою і підігрівують на вогні протягом 5 хвилин.

М'ясо-рослинні консерви можна використовувати для приготування як перших, так і других страв. Для цього відкривають банку з консервами і викладають вміст у казан. Далі в казан наливають воду, орієнтуючись на одну порцію: для супу – півтори, а для другої страви – одну чверть емальованого кухля. Потім страву доводять до кипіння і варять протягом 10–15 хвилин, періодично помішуючи. Сіль додають за смаком.

Банки з м'ясними консервами відкриваються безпосередньо перед термічною обробкою. Вони не повинні мати дефектів герметичності, протікань або бомбажу. Перед відкриттям банки очищаються від жиру і промиваються гарячою водою. Їх прогрівають у гарячій воді протягом 10–15 хвилин, після чого насухо витирають і обережно відкривають, уникаючи розливу бульйону та жиру. Одночасно перевіряється якість кожної банки. Відкриті банки з консервами не можна зберігати. Перед подачею м'ясні консерви проварюються в казані не менше 20 хвилин. Якщо консерви додаються до перших або других страв, їх також потрібно проварити протягом того ж часу в цих стравах.

Сушені овочі слід перебрати, промити та замочити в холодній воді: картоплю – на 1,5–2 години, моркву – на 0,5–1 годину, ріпчасту цибулю – на 2,5 години. Для замочування сухих овочів потрібно: 3–4 літри води для картоплі, 5–6 літрів для цибулі, буряка та моркви. Рекомендується використовувати воду, в якій замочувалися овочі, для приготування перших і других страв.

Харчування особового складу на блокпостах.

Харчування особового складу, що виконує завдання на блок-постах, організовується наступним чином:

– приготуванням гарячої їжі позаштатними кухарями, які призначені командиром підрозділу;

– тричі на добу безпосередньо на блок-посту з використанням технічних засобів для приготування їжі в польових умовах;

– з продовольства, яке доставляється з базового табору.

Періодичність підвезення продовольства, залежно від відстані та виконуваних завдань, становить один раз на 5–7 діб, а хліба – не рідше ніж один раз на 2 доби. При цьому створюється запас сухарів (галет) на одну добу. У випадку невеликої відстані до блок-посту можливе підвезення готової гарячої їжі в термосах з базового табору.

Для запобігання зривам в організації харчування особового складу у разі виникнення непередбачуваних обставин та неможливості приготування гарячої їжі, створюється запас наборів сухих продуктів на три доби.

Для забезпечення харчуванням особового складу блок-постів використовуються переносні кухні (МК–30, КП–20, МК–10, МК–40, МВК–50, КО–75) та пристрої для приготування їжі.

Кухні переносні працюють на дизельному пальному (використання іншого пального заборонено) або на дровах (попередньо знявши форсунку).

Пристрій для приготування їжі (тринога або підставка, лампа паяльна або форсунка, казан 9–10 літровий) дозволяється використовувати для приготування їжі в польових умовах.

Лампи паяльні працюють тільки на бензині (використання іншого пального категорично забороняється). Заправляються лампи через воронку з ватою або через мілке сито, щоб запобігти попаданню до лампи мілких твердих частин, а також засмічення капсули. Резервуар лампи необхідно заливати паливом не більше ніж на його ємності.

В разі невикористання лампи паяльної, приготування їжі здійснювати на дровах.

При використанні на блок-пості 2–х переносних кухонь: на одній з них проводиться приготування перших і других страв, на другій приготування чаю та підігрів води для миття індивідуальних казанків та котлів кухонь.

При використанні однієї малолітражної кухні: спочатку готується перша та друга страва. Після приготування першої страви, вона перекладається у термос для зберігання їжі та щільно закривається, котел для першої страви миється та в ньому здійснюється приготування чаю. Потім підігрів води для миття казанів та котлів.

При використанні однієї переносної кухні та пристрою для приготування їжі: кухня використовується для приготування перших, других страв та

чаю, а пристрій використовується для підігріву води для миття казанків та котлів.

При змішаному харчуванні гарячу їжу подають двічі на день, а на третій прийом – м'ясо-рослинні консерви або сало-шпиг з хлібом чи сухарями, що становить до 20 % калорійності добового раціону. У таких випадках на вечерю припадає 40–45 %.

На підставі проведених розрахунків потреби в продовольстві (на 10 діб на всю кількість військовослужбовців) командир підрозділу (в базовому таборі) подає заявки суб'єкту господарювання (або командиру підрозділу, до якого прикріплені на забезпечення) на постачання продуктів харчування окремо для базового табору та блок-постів (зразок заявки додається).

Загальновійськовий набір сухих продуктів можна використовувати тільки з дозволу командира (харчування не більше 3 діб).

Командир підрозділу розміщеного на блокпості відповідає за:

- організацію матеріального забезпечення підрозділу матеріальними засобами;

- забезпечення належного функціонування та коректного застосування озброєння, бойової та іншої техніки, боєприпасів, пального, споруд і інших матеріальних ресурсів;

- організацію та стан харчування особового складу на блокпосту;

- організацію розміщення особового складу та побутове забезпечення.

Помічниками та виконавцями розпоряджень командира підрозділу з питань ведення господарства є старшина (позаштатний старшина) підрозділу та кухар (позаштатний кухар).

Командир підрозділу зобов'язаний:

- своєчасно робити розрахунки, своєчасно подавати заявки та одержувати необхідні підрозділу матеріальні засоби;

- вміти визначати потребу підрозділу в матеріальних засобах;

- знати наявність та контролювати витрати матеріальних засобів в підрозділах, своєчасно вживати заходи щодо поповнення запасів;

- доповідати командиру частини пропозиції про час, порядок та послідовність заправлення підлеглих підрозділів;

- забезпечувати термінове заправлення машин паливом та негайне відправлення (після заправки) автомобільного транспорту підвезення пального на склади для заповнення паливом;

- організувати зустріч засобів заправлення, розподілити їх по групах та забезпечити супроводження до місця розташування заправляємих машин підрозділів;

- виконати всі заходи для забезпечення видачі особовому складу готової гарячої їжі та питної води у визначений час;

- своїм рішенням встановити режим та час харчування в підрозділі та забезпечити його виконання;

- контролювати коректність використання продуктів, якість приготування їжі та забезпечення добової норми харчування для кожного військовослужбовця, гарантувати дотримання санітарно-гігієнічних норм під час приготування страв, а також особистої гігієни кухарів, дотримуватися заходів безпеки при використанні технічних засобів і пристроїв для приготування їжі в польових умовах;

- забезпечити харчування особового складу підрозділу гарячою їжею, у виняткових випадках – сухим пайком, не допустити зривів в харчуванні особового складу;

- контролювати своєчасність підвозу продовольства, згідно поданих заявок, забезпечити збереження та обмеження доступу до місця зберігання продовольства та води для особового складу;

- виконати необхідні заходи щодо перевірки фахівцями медичної служби на доброякісність продуктів харчування, прийнятих від місцевого населення, забезпечити їх оприбуткування, не допустити порушень порядку зберігання та видачі особовому складу.

2.10. Норми продовольчого забезпечення

В основу організації продовольчого забезпечення військовослужбовців покладено ряд норм:

- норми харчування військовослужбовців та норми заміни продуктів (Постанова КМУ від 29 березня 2002 року № 426 «Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту»).

- норми годування штатних тварин (Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2001 р. № 1348 «Про норми годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів і підрозділів Національної поліції, цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби»).

- норми забезпечення столово-кухонним посудом, обладнанням, інвентарем та мийними засобами (Наказ МВС від 23.02.2018 № 139 «Про затвердження Норм забезпечення столово-кухонним посудом, обладнанням, інвентарем та мийними засобами Національної гвардії України на мирний час»).

Норма харчування – це встановлена кількість продуктів, що припадає на одного військовослужбовця протягом доби. Ці норми розробляються на основі наукових досліджень з урахуванням принципів раціонального харчування. Їжа є єдиним джерелом енергії та будівельних матеріалів,

необхідних для формування складних структур організму. Відповідно до сучасних наукових даних про збалансоване харчування, для підтримки життєдіяльності організм людини повинен щоденно отримувати певну кількість харчових (поживних) речовин, що залежить від характеру трудової діяльності, віку, статі, способу життя, кліматичних та інших умов.

Згідно з сучасними науковими уявленнями, норми харчування з точки зору фізіології повинні відповідати кільком основним критеріям:

Включати в певних пропорціях необхідну кількість харчових речовин (білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінералів), достатніх для забезпечення росту та нормального функціонування організму.

Забезпечувати організм необхідною кількістю енергії, достатньою для підтримки життєвих процесів і покриття різних енергетичних витрат.

Складатися з різноманітних продуктів, які добре засвоюються і дозволяють приготувати смачні та калорійні страви.

Передбачати приготування гарячої їжі відповідно до вимог харчового режиму.

При розрахунку постачання продовольства для військовослужбовців різних категорій і недопущення помилок при обчисленні кількості продовольства користуються показником, який називається дободачею.

Дободача – це обсяг продовольства, який має бути наданий одному військовослужбовцю протягом доби відповідно до встановлених норм забезпечення.

Дободача для підрозділу (полку, бригади, з'єднання) є розрахунковою одиницею постачання, що використовується для оперативних розрахунків потреб та оцінки забезпеченості військ.

Дободача може бути розрахована на одного військовослужбовця по кожному продукту, що включений в норму постачання, наприклад за загальновійськовою нормою №1 дободача м'яса становить 250 г, дободача хліба із борошна пшеничного I сорту 350 г.

Маса дободачі – це загальна вага набору продовольчого пайка в грамах. Наприклад, маса дободачі котлового загальновійськового пайка становить: 720 г хліба та булочки + 250 г м'яса + 150 г риби + 900 г овочів + 120 г крупи + 25 г солі + 30 г масла вершкового + 15 г тваринного жиру + 25 г олії + 15 г борошна пшеничного II сорту + 40 г макаронних виробів + 6 г томатної пасти + 70 г цукру + 20 г сухофруктів + 15 г сиру твердого сичужного + 1,2 г чаю + 1,8 г спеції + 20 г сала + 20 г меду = 2444 г.

Також розраховується маса хліба, що необхідна для бригади з 1500 осіб: множимо 1500 на 350 г (норма хліба з борошна пшеничного I сорту) – отримаємо масу хліба з борошна пшеничного I сорту. Далі, множимо 1500 на 300 г (норма хліба з суміші обдирного житнього борошна та борошна пшеничного I сорту) – отримаємо масу хліба з цієї суміші. $1500 \times 350 = 525 \text{ кг}$ – маса дободачі хліба із борошна пшеничного I сорту;

$1500 \times 300 = 450 \text{ кг}$ – маса дободачі хліба із суміші борошна обдирно-го житнього і борошна пшеничного I сорту.

При розрахунку потреби продовольства на певний період для визначеної кількості військовослужбовців необхідно масу дободачі кожного продукту, що належить по нормі забезпечення, помножити на чисельність особового складу і на кількість днів. Наприклад, масу дободачі м'яса для бригади 1500 чоловік на місяць обчислюємо, помноживши норму м'яса 250 г на 30 діб і на 1500, отримуємо 11250 кг – потреба бригаді по м'ясу на місяць.

Окрім добової норми і маси, існують поняття добового раціону та додаткового пайка. Ці терміни дозволяють розширити уявлення про потреби в продовольчому забезпеченні, проте в тилових розрахунках вони не застосовуються. Таким чином, штаби, плануючи тилове забезпечення, виконують розрахунки за асортиментом і вагою під час складання заявок та звітів.

Проекти норм забезпечення створюються Головним продовольчим управлінням (ГПУ) Міністерства Оборони України, узгоджуються з іншими військовими структурами та затверджуються Постановою Кабінету Міністрів. Норми забезпечення доводяться до військових частин через накази міністрів відповідних відомств для всіх підпорядкованих контингентів.

Норми харчвання, чинні на даний час, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 року № 426. Дана постанова стосується широкого переліку відомств, а саме: військовослужбовців Збройних Сил, Національної гвардії, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, Державної служби надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби, Державної фіскальної служби, органів і підрозділів цивільного захисту, Служби безпеки України.

Усього встановлено 15 норм харчування:

Норма № 1 – загальновійськова норма (військовослужбовці, які проходять строкову службу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, що служать за контрактом, та офіцери);

Норма № 2 – льотна норма (військовослужбовці льотного складу);

Норма № 3 – морська норма (матроси та старшини строкової служби, які виконують обов'язки на надводних кораблях, суднах забезпечення, в морській піхоті, навчальних центрах, загонах і школах ВМС);

Норма № 4 – підводна норма (військовослужбовці, що входять до штатного складу екіпажів підводних човнів);

Норма № 5 – лікувальна норма (особи, які мають право на лікування або обстеження відповідно до законодавства у військово-медичних та медичних закладах, госпіталях, клініках, стаціонарах та інших медичних установах, а також у медичних батальйонах, ротах, загонах тощо);

Норма № 6 – норма для ліцеїстів (забезпечуються ліцеїсти);

Норма № 7 – лікувально-профілактична норма (згідно з цією нормою харчуванням забезпечуються працівники, які виконують роботи в особливо шкідливих умовах);

Норма № 8 – додаткова норма харчування для донорів у день здачі крові та (або) її компонентів (військовослужбовці та працівники, які здають кров та (або) її компоненти спеціалізованим установам і закладам переливання крові, а також відповідним підрозділам закладів охорони здоров'я, незалежно від забезпечення їх харчуванням за основними нормами. Донори отримують харчування в закладах охорони здоров'я, що підпорядковані Мініборони, за місцем здачі крові та (або) її компонентів);

Норма № 9 – дієтична норма (військовослужбовці, які мають захворювання органів травлення і харчуються в їдальнях військових частин);

Норма № 10 – загальновійськовий набір сухих продуктів (військовослужбовці, коли немає можливості приготувати гарячу їжу з продуктів за основною нормою);

Норма № 11 – автономне харчування для військовослужбовців-водолазів частин (підрозділів) спеціального призначення, включаючи розвідувальні органи, які беруть участь у виконанні спеціальних завдань на морі та узбережжі з відривом від баз постачання на термін понад 1 добу.

Норма № 12 – бортове харчування для екіпажів літаків і вертольотів, що складається з особового складу цих екіпажів.

Норма № 13 – раціон харчування для військовослужбовців, які зазнали лиха на морі та перебували на рятувальних засобах колективного користування.

Норма № 14 – аварійний запас для екіпажів літаків і вертольотів, що залежить від типу літального апарата, у випадку польотів над малонаселеними територіями, над морем та на випробувальних авіаційних полігонах.

Норма № 15 – добовий польовий набір продуктів для особового складу, коли неможливо приготувати гарячі страви з продуктів за основною нормою харчування.

З метою урізноманітнення харчування або в разі відсутності встановлених продуктів на складі дозволяється при складанні розкладки продуктів проводити заміну одних продуктів на інші відповідно до норм заміни затверджених постановою КМУ.

Постановою визначено:

Норми заміни продуктів харчування для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань.

Норми заміни продуктів харчування для особового складу екіпажів кораблів і суден забезпечення, які виконують бойові завдання за межами територіальних вод України, а також для екіпажів підводних човнів (спеціальна заміна).

Заміна продуктів харчування у випадку видачі лікувальної норми (спеціальна заміна).

Заміна продуктів у разі формування наборів сухих продуктів (норма № 10), бортового харчування (норма № 12) та раціонів (норма № 13) на промислових підприємствах і в цехах комплектації (спеціальна заміна).

Заміна консервованих обідніх страв і м'ясо-рослинних консервів (спеціальна заміна).

Наприклад, відповідно до норм заміни: у разі відсутності хліба з суміші житнього обдирного та пшеничного борошна першого гатунку (300 г) видається хліб з пшеничного борошна першого гатунку (270 г). У цьому випадку добова норма хліба становитиме 620 г (350 г + 270 г). у разі відсутності ранніх свіжих овочів навесні замість свіжої моркви 50 гр. видають моркву консервовану 40 гр. відповідно;

у разі відсутності можливості якісного збереження або можливості транспортування продовольства до місця призначення масло вершкове 30 гр. можна замінити на сало-шпик 45 гр. При цьому добова норма буде складати 75 гр;

під час роботи в польових умовах рекомендується замінювати свіже м'ясо та рибу на консерви: м'ясні — по 250 г на 187,5 г, а рибні — по 150 г на 120 г.

В окремих випадках, коли умови несення служби ускладнюються, або є додаткове навантаження на особовий склад окрім того додатково до норми за рахунок держави видаються додаткові продукти.

Наприклад:

додатково до 1 норми видається 50 гр. м'яса і 15 гр. масла вершкового військовослужбовцям строкової військової служби частин спеціального призначення;

30 грамів масла та 20 грамів печива – для офіцерів запасу, військовозоб'язаних та резервістів, які перебувають на військовому обліку офіцерського складу запасу і призвані на збори – під час їх перебування на зборах;

1,5 літра (з 1 червня по 1 вересня – 3 літри) питної бутильованої води – для військовослужбовців (в таборах, на навчаннях, маневрах) та під час виконання заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії проти України в зонах проведення воєнних (бойових) дій, а також виконання завдань в районі антитерористичної операції незалежно від пори року;

Норми заміни продуктів проводяться згідно вимог керівних документів та письмового дозволу командира військової частини.

Заміни повинні бути раціональними, і відповідати вимогам, що висуваються до харчування та нормування продовольчим забезпеченням.

Необхідно враховувати вартість продуктів, що замінюються і продуктів, на які здійснюється заміна, оскільки перевитрата грошових коштів недопустима. У випадках, коли необхідно вдаватися до заміни належних

по нормах забезпечення продуктів іншими, що не визначені основними нормами, потрібний дозвіл органа постачання у встановленому порядку. Одночасно проводяться заходи по отриманню належних продуктів для забезпечення ними військовослужбовців згідно норм.

За плату забезпечуються продовольством офіцери і військовослужбовці військової служби за контрактом на період знаходження у службових відрядження; робітники, службовці і члени сімей військовослужбовців у районах та місцях, де відсутня торговельна мережа; робітники і службовці на період навчань, польотів та маневрів.

Військовослужбовці, які мають право на отримання харчування за рахунок держави, отримують норми харчування через їдальні своїх військових частин. Якщо організувати харчування неможливо, у випадках, передбачених законодавством, виплачується грошова компенсація, що дорівнює вартості цих норм.

Військовослужбовці та інші категорії мають право на отримання лише однієї норми харчування. Офіцери, військовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом, а також військовослужбовці строкової служби і працівники, що мають право на харчування за рахунок держави, не отримують норми харчування за місцем служби під час лікування у військових і цивільних медичних закладах, включаючи санаторії та будинки відпочинку, якщо путівки надані за рахунок держави.

Військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, особи рядового та начальницького складу, а також працівники авіації НГУ, під час виконання бойового чергування, добового чергування, варті, а також у разі призначення до складу добового наряду, під час перебування в польових умовах (у таборах, на навчаннях, маневрах) під час виконання завдань з бойової (навчально-бойової) підготовки, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, під час перебування в навчальних військових частинах (центрах) забезпечуються харчуванням за рахунок держави відповідно до норми № 1 – загальновійськова.

Згідно з рішенням командувача НГУ, працівники військових частин, які беруть участь у польових навчаннях (маневрах) до територіального об'єднання НГУ включно, а також під час випробувань, ремонту та монтажу техніки і озброєння в місцевостях, де немає підприємств громадського харчування, можуть отримувати харчування через їдальні військових частин. Це також стосується осіб, які вступають до навчальних закладів НГУ, за винятком військовослужбовців строкової служби, сиріт та осіб, позбавлених батьківського піклування, або тих, чиї батьки загинули під час виконання службових обов'язків у військовій службі або в органах

внутрішніх справ, а також у підрозділах цивільного захисту. Харчування надається відповідно до загальновійськової норми за плату, що відповідає розрахунку його вартості.

Якщо військовослужбовці офіцерського складу, а також військово-службовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, бажають отримувати харчування через їдальню військової частини на платній основі, їм необхідно подати рапорт. Працівники та особи, які вступають до навчальних закладів НГУ, повинні подати заяву на ім'я командира військової частини. Наказ командира військової частини є підставою для зарахування на платне харчування.

Також розглянемо ряд важливих понять, пов'язаних з організацією продовольчого забезпечення військовослужбовців.

Розкладка продуктів – це список страв для добового раціону, розподілених за окремими прийомами їжі, з вказівкою маси продуктів, необхідних для приготування кожної страви, а також інформацією про вміст основних харчових речовин і енергетичну цінність продуктів відповідно до конкретної норми.

Розкладка продуктів формується начальником продовольчої служби за участю начальника медичної служби військової частини, начальника їдальні та інструктора-кухара (старшого кухаря). Підписується вона заступником командира військової частини з тилу, начальником продовольчої служби, начальником медичної служби військової частини та затверджується командиром військової частини.

Зазвичай розкладка продуктів складається на тиждень окремо за кожною нормою в трьох примірниках, а для підрозділів, які діють окремо, – в одному примірнику з додатковими копіями в залежності від кількості цих підрозділів.

2.11. Характеристика норм харчування військовослужбовців

Норма харчування – це встановлена кількість продуктів, що припадає на одного військовослужбовця протягом доби. Вона визначає список продуктів та їх обсяги, які призначені для харчування однієї особи на день. Розглянемо норму № 1.

Норма № 1 – загальновійськова

Найменування продукту	Кількість на одну людину на добу, грамів
Хліб із суміші борошна житнього обдирного і пшеничного першого сорту	300
Хліб із борошна пшеничного першого сорту	350
Булочка із борошна пшеничного першого сорту (борошно пшеничне першого сорту – 50 г та дріжджі хлібопекарські сухі або пресовані – 0,5 г)	70

Борошно пшеничне другого сорту	15
Крупи різні	120
Макаронні вироби	40
М'ясо	250
Риба	150
Сало–шпик	20
Мед натуральний або джем	20
Жири тваринні топлені, маргарин	15
Олія	25
Сир сичужний твердий	20
Масло	30
Яйця курячі, штук (на тиждень)	2
Цукор	70
Сіль, сіль йодована	25
Чай	1,2
Лавровий лист	0,2
Перець	0,3
Гірчичний порошок	0,3
Оцет	1
Томат-паста	6
Картопля і овочі, усього	900
у тому числі:	
картопля	600
капуста	130
буряки	30
морква	50
цибуля	50
огірки, помідори, зелень	40
Сухофрукти	20
або соки фруктові (плодово–ягідні)	100
Полівітамінний препарат типу «Гексавіт», драже (видається з 15 березня по 15 червня)	1

Згідно з цією нормою, харчування за рахунок держави надається:

а) військовослужбовцям строкової військової служби, за винятком тих, хто отримує харчування за іншими нормами;

б) військовослужбовцям офіцерського складу, а також військовослужбовцям рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, працівникам та особам рядового і начальницького складу авіації ДСНС, що постійно працюють на аеродромах, полігонах, технічних і стартових позиціях, і безпосередньо обслуговують

літальні апарати (літаки, вертольоти, планери, екраноплани, мотоплани тощо) та забезпечують їх польоти, за винятком вихідних і святкових днів, крім військовослужбовців офіцерського складу, військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, працівників та осіб рядового і начальницького складу авіації ДСНС, які виконують бойове чергування в зазначені дні.

в) курсанти вищих військових навчальних закладів, а також навчальних закладів МВС, ДСНС і Державного департаменту з питань виконання покарань, слухачі вищих військових навчальних закладів та інших навчальних закладів МВС, ДСНС, Держспецзв'язку і ДПтС, які не мають офіцерських звань, військовослужбовці, поліцейські та особи рядового і молодшого начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби, що проходять навчання у школах і на курсах підготовки прапорщиків, мічманів, а також у навчальних центрах підготовки поліцейських Національної поліції та училищах професійної підготовки кримінально-виконавчої системи, за винятком тих, хто отримує харчування за іншими нормами;

г) курсанти, слухачі, ад'юнкти та викладачі вищих військових і навчальних закладів МВС, ДСНС, військовозобов'язані, призвані на збори, які постійно працюють на аеродромах, полігонах, технічних і стартових позиціях, а також безпосередньо обслуговують літальні апарати та забезпечують їх польоти під час проходження практики, стажування або перебування на зборах у частинах і підрозділах;

г) військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, і працівники, особи рядового та начальницького складу авіації ДСНС рятувальних груп авіаційної пошуково-рятувальної служби під час їх чергування з пошуково-рятувального забезпечення польотів повітряних суден, евакуаційних робіт та дій під час стихійного лиха, а також у дні, коли здійснюються стрибки з парашутом за планами бойової підготовки;

д) військовослужбовці, які відбувають покарання в дисциплінарних військових частинах та на гауптвахті (відшкодування витрат на харчування військовослужбовців інших військових формувань, засуджених до арешту та які відбувають покарання на гауптвахті, здійснюється протягом десяти днів з моменту отримання рахунків від Міністерства оборони);

е) звільнені у запас військовослужбовці строкової служби під час їх проїзду до місця проживання;

є) працівники маяків, радіомаяків, груп навігаційного обладнання, радіонавігаційних і гідрометеорологічних станцій (постів) та інших берегових об'єктів навігаційного обладнання ВМС, які працюють в особливо важких умовах праці та побуту, у дні несення чергування або виконання покладених завдань;

ж) особи рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, які проходять первинну підготовку, підвищують кваліфікацію або призвані на збори в навчальних закладах ДСНС, військово-визволені та резервісти, що призвані на збори, а також студенти, які проходять військову підготовку за програмою офіцерів запасу, під час навчальних зборів (стажування), за винятком тих, хто забезпечується харчуванням за іншими нормами, а також під час проїзду зазначених осіб на збори, включаючи навчальні збори (стажування), і назад;

з) вихованці штатних військових оркестрів, де військовослужбовці строкової служби отримують харчування відповідно до цієї норми;

и) громадяни, призвані на строкову військову службу, починаючи з дня явки до військових комісаріатів (на збірні пункти) для відправлення у військові частини;

і) військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом у підрозділах зенітних ракетних та радіотехнічних військ Повітряних Сил і Військово-Морських Сил – у місцевостях з ускладненими кліматичними умовами, на висоті від 1000 до 1500 метрів над рівнем моря, поза межами населених пунктів і гарнізонів військових частин (перелік зазначених підрозділів затверджується наказом Міністра оборони);

ї) працівники авіаційних центрів підготовки льотчиків, які постійно виконують свої обов'язки на аеродромах відповідно до затвердженого наказом Міністра оборони переліку посад, виключно під час виконання роботи;

й) військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, разом із поліцейськими, призначеними для охорони, оборони та супроводження військових і спеціальних вантажів під час їх транспортування, а також під час проїзду до місця здавання (приймання) цих вантажів і повернення після їх здавання (приймання);

к) військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом і безпосередньо виконують обов'язки з охорони державного кордону на прикордонних заставах, у відділеннях інспекторів та дільничних інспекторів прикордонної служби, у відділеннях, що займаються застосуванням технічних засобів охорони кордону, кінологічних відділеннях та відділеннях силової підтримки підрозділів Державної прикордонної служби, на контролерських постах, у відділеннях прикордонного контролю, прикордонних оперативних відділеннях та оперативних пунктах;

л) військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці

рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, включаючи військовослужбовців Держспецзв'язку, особи рядового та начальницького складу, а також працівники авіації ДСНС і Національної гвардії під час виконання бойового чергування, добового чергування, варті, а також у разі призначення до складу добового наряду, перебування в польових умовах (в таборах, на навчаннях, маневрах) під час виконання завдань з бойової (навчально-бойової) підготовки. Крім того, військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, також підлягають цим умовам під час перебування в навчальних військових частинах (центрах).

м) рядовий та начальницький склад органів і підрозділів цивільного захисту, які беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного або воєнного характеру на регіональному та державному рівнях, а також у випадках залучення до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків на території інших країн;

н) громадяни, призвані на військову службу у зв'язку з оголошенням мобілізації, – з моменту їх прибуття до військового комісаріату;

о) поліцейські, які залучені до проведення антитерористичної операції або виконують завдання щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, боротьби зі злочинністю, а також забезпечення безпеки дорожнього руху в зоні проведення операції, або поліцейські, які за рішенням керівництва відповідного органу поліції відряджаються до іншого населеного пункту поза місцем постійної служби для виконання своїх обов'язків, визначених пунктом 10 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію».

п) особи рядового та начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон антитерористичної операції ДФС, які виконують завдання безпосередньо в цих зонах;

р) військовослужбовці, а також особи рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, залучені до проведення антитерористичної операції.

2. З моменту набрання чинності цією нормою харчування на одного військовослужбовця на добу видається:

а) 75 г м'яса та 15 г твердого сичужного сиру – для контингентів, зазначених у підпунктах «б», «г», «г», «ї» пункту 1 приміток;

б) для контингентів, вказаних у підпункті «в» пункту 1 приміток: 10 г тваринних жирів (топлених) і маргарину замість 15 г, 20 г олії замість 25 г, 50 г масла замість 30 г, а також 3 г кавового напою (порошок).

3. Додатково до цієї норми за рахунок держави на одного військовослужбовця на добу видається:

а) 15 г масла, 100 г незбираного молока та 10 г цукру – для вихованців штатних військових оркестрів;

б) 120 г м'яса, 20 г масла та 25 г цукру – для військовослужбовців, у тому числі Держспецзв'язку, які призначені до складу варти для охорони, оборони та супроводження військових і спеціальних вантажів під час їх перевезення, а також під час проїзду до місця приймання цих вантажів або у разі повернення після їх здавання.

в) 50 г м'яса та 15 г масла – для військовослужбовців, чия служба пов'язана зі стрибками з парашутом (включаючи військовозобов'язаних та резервістів, призваних на збори), а також для осіб рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту:

- військовослужбовцям строкової служби високомобільних десантних військ;

- військовослужбовцям строкової служби частин спеціального призначення та розвідувально-десантних підрозділів;

- курсантам і слухачам вищих військових навчальних закладів, які готують офіцерів для високомобільних десантних військ, а також для з'єднань, частин і підрозділів спеціального призначення та розвідувально-десантних підрозділів;

- курсантам і слухачам вищих військових навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю «Організація фізичної підготовки та спорту»;

- штатним інструкторам-парашутистам вищих військових навчальних закладів, які є військовослужбовцями строкової служби;

- військовослужбовцям строкової служби комендатур десантного забезпечення та інших частин військово-транспортної авіації;

- солдатам, матросам, сержантам, старшинам, прапорщикам, мічманам запасу та резервістам, призваним на збори, а також студентам, які проходять військову підготовку за програмою офіцерів запасу під час навчальних зборів (стажування), і курсантам вищих військових навчальних закладів під час практики та військового (корабельного) стажування, які здійснюють стрибки з парашутом у військових частинах високомобільних десантних військ і частинах спеціального призначення, а також у з'єднаннях, частинах і підрозділах, де військовослужбовцям строкової служби надаються додаткові продукти;

г) 25 г м'яса – для військовослужбовців строкової служби, військовозобов'язаних, призваних на збори, студентів, які проходять військову підготовку за програмою офіцерів запасу під час навчальних зборів (стажування), а також курсантів вищих військових навчальних закладів під час практики та військового (корабельного) стажування, у підрозділах і частинах військ ПС, розташованих у місцевостях, визначених наказом Міністра оборони, а також для військовослужбовців строкової служби військових частин урядового зв'язку;

г) 30 г масла і 20 г печива – для офіцерів запасу, військовозобов'язаних та резервістів, які перебувають на військовому обліку офіцерського складу запасу, призваних на збори – під час їх перебування на зборах;

д) 100 г незбираного молока, 50 г напівкопченої ковбаси та копчених м'ясопродуктів, а також 0,3 г чаю – для військовослужбовців військових частин, підрозділів і пунктів наведення військ Повітряних Сил і Військово-Морських Сил, які проходять службу постійно або тимчасово в місцевостях з складними кліматичними умовами на висоті від 1000 до 1500 метрів над рівнем моря, що розташовані поза населеними пунктами та гарнізонами військових частин (перелік зазначених підрозділів затверджується наказом Міністра оборони), а також для військовозобов'язаних і резервістів, призваних на збори, студентів, які проходять військову підготовку за програмою офіцерів запасу, під час навчальних зборів (стажування) у таких місцевостях;

е) 100 г м'яса (в дні урочистих заходів і проводів – 200 г), 15 г масла, 50 г незбираного молока та 10 г твердого сиру сичужного – для військовослужбовців строкової служби підрозділів і оркестрів почесної варті;

є) 100 г хліба з пшеничного борошна першого сорту, 30 г напівкопченої ковбаси та копчених м'ясопродуктів, 15 г масла, 20 г цукру, 20 г печива, 0,5 г чаю – для військовослужбовців строкової служби Державної прикордонної служби під час виконання обов'язків у складі нічних прикордонних нарядів (типи зазначених нарядів затверджуються наказом Голови Держприкордонслужби);

ж) 25 г м'яса – для військовослужбовців строкової служби Державної прикордонної служби, які отримують продукти харчування відповідно до цієї норми;

з) 80 г м'яса, 25 г масла, 150 г незбираного молока, 15 г твердого сиру сичужного та 4 яйця (на тиждень) – для військовослужбовців, а також осіб рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, які забезпечуються продуктами харчування за рахунок держави та виконують службові обов'язки в умовах впливу іонізуючого випромінювання або працюють з паливом, що містить отруйні компоненти. Додатково особам, які виконують обов'язки в умовах впливу іонізуючого випромінювання, надається 100 г свіжих фруктів на добу (як частина лікувально-профілактичного харчування).

Під час відпустки, службового відрядження та в інших ситуаціях (у вихідні, святкові, неробочі дні, за винятком днів хвороби з тимчасовою втраченою працездатності, якщо захворювання є професійним і хворий не госпіталізований), коли військовослужбовці не виконують своїх службових обов'язків в умовах впливу іонізуючого випромінювання або їх діяльність не пов'язана з використанням паливних матеріалів, що містять отруйні компоненти, а також із застосуванням таких матеріалів як реактивів чи в навчальних цілях, їм не надаються продукти харчування лікувально-профілактичного призначення.

Військовослужбовці, які виконують свої обов'язки в умовах впливу іонізуючого випромінювання і тимчасово переведені на інші посади через появу симптомів професійного захворювання, пов'язаного з особливостями їх служби, мають право на отримання продуктів харчування лікувально-профілактичного призначення протягом шести місяців. Крім того, особи, які проходять строкову військову службу в частинах, що розташовані в зонах посиленого радіоекологічного контролю та гарантованого добровільного відселення, отримують такі продукти постійно, за винятком періоду відпустки та відряджень, які не проходять у зазначених районах (населених пунктах).

Військовослужбовцям офіцерського складу, а також особам рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, які не отримують продукти харчування за встановленою нормою від держави і виконують свої службові обов'язки в умовах впливу іонізуючого випромінювання або займаються діяльністю, пов'язаною з використанням паливних матеріалів, що містять отруйні компоненти, надаються продукти відповідно до раціону № 1 – лікувально-профілактичне харчування.

и) 50 г хліба, виготовленого зі суміші обдирного житнього борошна та пшеничного борошна першого сорту, 100 г хліба з пшеничного борошна першого сорту, 70 г різних круп, 50 г м'яса, 5 г тваринних жирів (маргарину), 15 г масла, 20 г цукру, 1 г чаю, 10 г овочів (зокрема 5 г моркви та 5 г цибулі) – це норми харчування для військовослужбовців строкової служби, а також для військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом, включаючи військовослужбовців Держспецзв'язку та осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту в дні їх призначення на несення варті. Продукти видаються окремо для приготування їжі (другої вечері), яка повинна включати гарячу м'ясну страву, гарячий солодкий чай, хліб і масло. Заміна одних продуктів на інші дозволяється відповідно до встановлених норм;

і) 50 г хліба, виготовленого зі суміші обдирного житнього борошна та пшеничного борошна першого сорту, – для військовослужбовців строкової служби навчальних підрозділів військових частин;

ї) 50 г м'яса, 20 г твердого сичужного сиру, 100 г фруктових (плодово-ягідних) соків, 3 г натуральної кави, 6 л бутильованої питної води – для військовослужбовців, які беруть участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки за межами України;

й) 1,5 л бутильованої питної води – для військовослужбовців, осіб рядового та начальницького складу, а також працівників авіації органів і підрозділів цивільного захисту, які перебувають у польових умовах (в таборах, на навчаннях, маневрах) та виконують завдання в районі проведення антитерористичної операції незалежно від пори року; в період з 1 червня по 1 вересня – 3 л бутильованої питної води; поліцейським, які беруть

участь у проведенні антитерористичної операції або безпосередньо виконують завдання щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, боротьби зі злочинністю, а також забезпечення безпеки дорожнього руху в зоні її проведення, або ж поліцейським, які за рішенням керівництва відповідного органу поліції направляються до іншого населеного пункту поза місцем постійної служби для виконання повноважень, визначених пунктом 10 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію»;

Особи рядового та начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон антитерористичної операції ДФС, які виконують завдання безпосередньо в цих зонах.

4. Працівники, зазначені в підпункті «є» пункту 1 приміток до цієї норми, не отримують харчування за цією нормою під час щорічної або іншої відпустки (за винятком відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами).

5. Курсанти та слухачі, вказані в підпункті «в» пункту 1 приміток до цієї норми, під час проходження практики та військового стажування у військових частинах і на кораблях (суднах) отримують харчування відповідно до норм, затверджених для військовослужбовців строкової служби цієї військової частини (корабля, судна). Виняток становлять курсанти та слухачі, які в цей період забезпечуються харчуванням за нормою № 2.

6. Військовослужбовці офіцерського складу, а також військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, включаючи військовослужбовців Держспецзв'язку, а також особи рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, можуть отримувати харчування в польових умовах та в інших ситуаціях, коли відсутні підприємства громадського харчування. Це харчування надається через їдальні військових частин та органів і підрозділів цивільного захисту відповідно до загальновійськової норми за плату, що відповідає розрахунку його вартості. Підставою для забезпечення харчуванням у такому випадку є наказ командира військової частини, начальника органу або підрозділу цивільного захисту, Голови Держспецзв'язку, начальника територіального органу Адміністрації Держспецзв'язку або територіального підрозділу Держспецзв'язку.

7. Згідно з цією нормою, харчування за рахунок держави забезпечується:

- за рішенням Міністерства оборони та інших центральних органів виконавчої влади, які керують військовими формуваннями, працівникам військових частин та установ під час їх участі в польових навчаннях (маневрах) військ до з'єднання включно, а також під час випробувань, ремонту, встановлення (монтажу) техніки та озброєння у військових частинах і підрозділах у місцевостях, де немає підприємств громадського харчування;
- особам, які вступають до вищих військових навчальних закладів Збройних Сил та інших військових формувань, а також вищих навчальних

закладів Міністерства внутрішніх справ, Державної служби з надзвичайних ситуацій та Державної прикордонної служби, за винятком військово-вослужбовців строкової служби, сиріт та осіб, позбавлених батьківського піклування

Норма №5 – лікувальна

Найменування продуктів	Кількість на одну людину на одну добу, грамів
Хліб з борошна житнього обдирного і пшеничного першого сорту	100
Хліб з борошна пшеничного першого сорту	400
Борошно пшеничне першого сорту	10
Крупи різні	30
Крупи манні	20
Рис	30
Макаронні вироби	40
М'ясо	200
М'ясо птиці	50
Риба	120
Соеві продукти	25
Олія	20
Кисломолочні продукти	100
Молоко коров'яче	300
Сир сичужний твердий	10
Масло коров'яче	45
Сметана	30
Сир	30
Яйце куряче	1
Цукор	70
Сіль	20
Чай	2
Кава натуральна	1
Лавровий лист	0,2
Перець	0,1
Гірчичний порошок	0,3
Оцет	1
Томат-паста	6
Крохмаль картопляний	5
Дріжджі хлібопекарські або пресовані	0,5
Картопля і овочі, усього	900
У тому числі:	

Картопля	600
Капуста	120
Буряк	40
Морква	50
Цибуля	40
Огірки, помідори, коріння, зелень	50
Фрукти свіжі	200
або соки фруктові (плодово-ягідні)	200
Сухофрукти	20
Варення	5

Примітки:

1. Згідно з цією нормою, держава забезпечує харчування хворих, які проходять лікування або спостереження у військово-медичних та медичних закладах МВС (шпиталях, стаціонарах, лазаретах військових частин та інших медичних установах), за винятком тих, хто отримує продовольство за нормою № 2 (льотний пайок).

2. Також за цією нормою держава забезпечує харчування військово-службовців льотного складу, які проходять медичне обстеження у відділенні лікарняної експертизи.

3. Додатково до цієї норми, за рахунок держави, на одного військово-службовця на добу видається: 50 г м'яса, 20 г напівкопчених ковбас та м'ясокопченостей, 50 г м'ясних консервів «Паштет печінковий», 30 г риби, 10 г сметани, 120 г сиру, 20 г сиру сичужного твердого, 150 г компоту з плодів та ягід (консервованих), 0,5 г натуральної кави – для хворих з опіковими та променевими ураженнями. Хворих із захворюванням нирок, які перебувають на лікуванні у військово-медичних та медичних закладах МВС, забезпечувати харчуванням (на одну добу) таким набором продуктів: хліб білий із пшеничного борошна першого сорту – 300 гр., крупа та макаронні вироби – 100 гр., картопля – 700 гр., овочі – 300 гр., свіжі фрукти – 375 гр., фрукти сушені – 100 гр., соки плодово-ягідні – 25 гр., цукор – 100 гр., чай – 1 гр., риба – 100 гр., м'ясо – 100 гр., молоко коров'яче – 400 гр., сир – 100 гр., сметана – 35 гр., масло тваринне – 60 гр., олія – 50 гр., яйця курячі – 1 шт.

4. Хворим на туберкульоз та пневмоконіоз, які проходять лікування у військово-медичних та медичних установах МВС, слід забезпечити харчування відповідно до такої норми: хліб із суміші житнього та пшеничного борошна першого сорту – 150 г, білий хліб з пшеничного борошна першого сорту – 300 г, пшеничне борошно першого сорту – 75 г, картопляний крохмаль – 10 г, крупи та макаронні вироби – 75 г, картопля – 400 г, овочі та зелень – 500 г, свіжі фрукти – 200 г, сушені фрукти – 30 г, цукор – 70 г, натуральна кава – 3 г, какао-порошок – 2 г, чай – 1 г, м'ясо птиці

– 200 г, риба – 100 г, ковбасні вироби – 30 г, оселедці – 5 г, коров'яче молоко – 500 г, сир – 70 г, сметана – 30 г, твердий сир – 15 г, тваринне масло – 60 г, олія – 25 г, курячі яйця – 2 шт., сіль – 25 г, томатна паста – 6 г, лавровий лист – 0,2 г, перець – 0,3 г, гірчичний порошок – 0,3 г, оцет – 2 г., дріжджі хлібопекарські сушені або пресовані – 1 гр., мед натуральний – 40 гр., варення – 40 гр.

Харчування пацієнтів з туберкульозом та пневмоконіозом має здійснюватися відповідно до рекомендацій лікаря, з призначенням індивідуальної дієти для кожного хворого, використовуючи відповідний набір продуктів у межах загальної вартості пайку.

5. Для військовослужбовців, які проходять лікування у військово-медичних та медичних закладах МВС через поранення, каліцтва, контузію або серйозні захворювання, отримані під час виконання службових обов'язків або в процесі охорони громадського порядку, дозволяється додатково купувати в державній та кооперативній торгівлі за рахунок фонду, виходячи з розрахунку 35 % від вартості продовольчого пайку на добу для кожного пацієнта.

6. Дітям грудного віку, які проходять лікування у військово-медичних та медичних установах МВС і знаходяться на штучному годуванні, дозволяється замість лікувального пайка отримувати: 1500 г коров'ячого молока, 50 г тваринного масла, 20 г рису, 100 г цукру та 20 г сушених фруктів на одну дитину на добу.

7. Матерям, які перебувають у військово-лікувальних та медичних закладах МВС на стаціонарному лікуванні разом з хворими дітьми віком до трьох років, забезпечується безкоштовне харчування відповідно до норми лікувального пайка.

8. Для проведення клінічних аналізів шлункового соку у хворих, обстежуваних амбулаторно, дозволяється відпускати військово-медичним та медичним закладам МВС хліб білий із борошна пшеничного першого або другого сорту в кількості 100 гр. на одного обстежуваного хворого за рахунок фондів продовольства. Витрати хліба на такі цілі оформлюються актом.

Лікувальна норма пайка забезпечує 4–5 разове приготування їжі. Як правило, це три основних приймання їжі – сніданок, обід, вечеря і додаткові – полуденник, другий сніданок або друга вечеря.

Норма № 15 – добовий польовий набір продуктів

Найменування продукту	Раціон сніданку/ вечері, грамів	Раціон обіду, грамів	Кількість на одну людину на добу, грамів
Галети з борошна пшеничного першого сорту	50/50	50	150

Сухарі з борошна пшеничного першого сорту або з борошна житнього оббивного	0/50	50	100
Готова до вживання перша страва (борщ з м'ясом або супи з м'ясом в асортименті) в реторт-упаковці		500	500
Готова до вживання друга страва (каші з м'ясом або овочі з м'ясом в асортименті) в реторт-упаковці	350/350	350	1050
Кава розчинна	2/0		2
Чай	0/2	2	4
Цукор	10/10	10	30
Мед натуральний	0/20		20
Джем фруктовий (в асортименті)		20	20
Перець чорний мелений		0,3	0,3
Сіль	1/1	1	3
Ложка столова пластикова одноразова, штук	1/1	1	3
Серветка паперова, штук	1/1	1	3
Серветка гігієнічна волога, штук	1/1	1	3

Примітка:

1. Вміст м'ясної сировини в готовій до вживання першій страві має становити не менше 50 грамів, а в другій страві – не менше 70 грамів.

2. Згідно з цією нормою, особовий склад забезпечується за рахунок держави у випадках, коли неможливо приготувати гарячі страви з продуктів за основною нормою харчування:

а) військовослужбовці, а також особи рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, які перебувають у польових умовах (в таборах, на навчаннях, маневрах), виконують завдання в зоні антитерористичної операції або під час руху до пункту призначення;

б) поліцейські, які беруть участь в антитерористичній операції або виконують завдання щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, боротьби зі злочинністю, а також забезпечення безпеки дорожнього руху в зоні проведення операції, або ж поліцейські, які за рішенням керівництва відповідного органу поліції направляються до іншого населеного пункту, віддаленого від місця їх постійної служби, для виконання повноважень, визначених пунктом 10 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію»;

в) військовослужбовці територіальних органів Адміністрації Державної спеціальної зв'язку та територіальних підрозділів Держспецзв'язку;

г) військовослужбовці Національної гвардії, що забезпечують охорону дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, а також охорону ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів та інших джерел іонізуючого випромінювання, які є державною власністю, важливих державних об'єктів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

г) особи рядового та начальницького складу підрозділів оперативного забезпечення зон проведення антитерористичної операції ДФС, які виконують свої обов'язки безпосередньо в цих зонах.

3. Норма видається з урахуванням кількості раціонів (сніданку, обіду, вечері), необхідних для забезпечення особового складу.

4. До кожного прийому їжі (сніданок, обід, вечеря) додатково надається бутильована питна вода в обсязі 0,5 л на раціон, незалежно від пори року, а в період з 1 червня по 1 вересня – по 1 л.

5. Для осіб, зазначених у примітці 2 цієї норми, які безпосередньо беруть участь в антитерористичній операції, до раціону додається:

а) 30 г сухофруктів (в асортименті), 35 г чорного шоколаду (з вмістом какао не менше 56%), одна жувальна гумка, один безполумєневий нагрівач їжі – до сніданку;

б) одна жувальна гумка, один безполумєневий нагрівач їжі – до обіду;

в) 200 г готової м'ясної страви (тушковане яловиче м'ясо вищого сорту, тушковане свиняче м'ясо безсортове) в реторт-упаковці, одна жувальна гумка, один безполумєневий нагрівач їжі, 2 г розчинної кави, 10 г цукру – до вечірнього раціону.

Таким чином, ми проаналізували та охарактеризували основні норми продовольчих пайків, які призначені для забезпечення особового складу військ, а також визначили асортимент і кількість продуктів, що надаються на харчування одному військовослужбовцю на добу. Норми пайків затверджені Постановою КМУ № 426 від 29.03.2002 р.

До допоміжних пайків належать раціони лікувально-профілактичного харчування для працівників та службовців, які виконують роботи в особливо шкідливих умовах праці, відповідно до норми № 7, а також норма №8 для забезпечення донорів.

Питання для самоконтролю:

1. Історія становлення продовольчого забезпечення військ?
2. Нормативні документи які регламентують організацію продовольчого забезпечення НГУ?
3. Структура органів управління продовольчого забезпечення НГУ?
4. Завдання покладені на продовольчу службу військової частини?
5. Порядок постановки на продовольче забезпечення команд та військовослужбовців в військовій частині?

6. Назвіть приміщення які повинні облаштовуватись в типових військових їдальнях. Їх кратка характеристика?
7. Організація приймання їжі?
8. Види та найменування «польових» засобів приготування їжі?
9. Особливості харчування особового складу в польових умовах, на блок-постах та ВОПах?
10. Норми харчування військовослужбовців, їх види та кратка характеристика?

Розділ 3. Речове забезпечення

3.1. Загальні положення з речового забезпечення

Речове забезпечення включає в себе надання військовослужбовцям обмундирування, взуття, білизни, спорядження, знаків розрізнення, фурнітури, теплих речей, постового одягу та взуття, а також спортивного майна.

При цьому, речове забезпечення не зводиться лише до видачі форменого одягу (однострою) та спорядження. Речове забезпечення містить й інші види діяльності (рис. 1).

Заходи, реалізовані в процесі речового забезпечення військовослужбовців, мають не тільки яскраво виражену соціальну спрямованість, а й значною мірою визначають здатність військовослужбовців виконувати покладені на них завдання, зокрема виконувати службово-бойові завдання та вести бойові дії у відповідності до функцій НГУ, визначених Законом України «Про національну гвардію України».

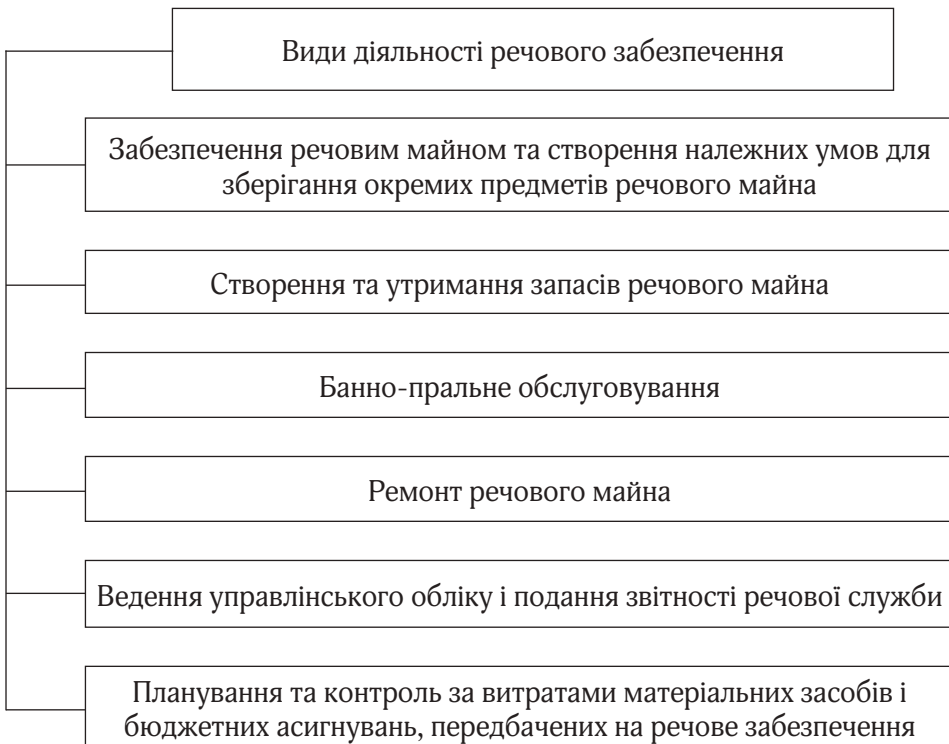

Рис. 1. Види діяльності речового забезпечення

Історично, забезпечення військовослужбовців обмундируванням та спорядженням пов'язано, значною мірою, із створенням регулярних армій.

Військова форма або однострій – це одяг військовослужбовців, який має єдину конструкцію та суворо регламентований вигляд. Він вказує на належність воїна до певних збройних сил, а наявність знаків розрізнення дозволяє визначити вид збройних сил (військове формування), рід військ, службу категорію та військове звання військовослужбовця.

Військова форма одягу відіграє важливу роль в організації військових підрозділів, проведенні бойових операцій, а також у підтримці порядку в армії, на флоті та в інших військових структурах, що дотримуються статутних норм.

Згідно з Гаазькими конвенціями (початок ХХ століття), носіння військової форми під час бойових дій або збройних конфліктів є необхідною умовою для визначення військовослужбовців як легальних комбатантів, що надає їм особливі права та відповідні наслідки. Важливим елементом військової форми є знаки розрізнення, які чітко вказують на належність до збройних сил тієї чи іншої сторони конфлікту.

Народне ополчення, що залучене до подібних конфліктів, може мати різноманітні форми, проте повинно мати чіткі, принаймні на відстані пострілу, знаки (пов'язки, хрести тощо). Комбатант – це особа, яка є частиною збройних сил країн, що перебувають у стані військового конфлікту, і має право безпосередньо брати участь у бойових діях.

Загальні обов'язки командирів, посадових осіб військових частин, їх структурних підрозділів стосовно речового забезпечення визначено Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України. Зокрема, в обов'язках командира передбачено обов'язок організовувати своєчасну видачу всіх видів забезпечення та перевіряти його повноту. У Статуті є окремий розділ, присвячений питанням банно–прального обслуговування (ст. 263–266).

Питання організації забезпечення речовим майном, його перелік конкретизовано у Наказі МВС України від 07.06.2017 р. № 475 «Про речове забезпечення Національної гвардії України». Його можна вважати основним документом НГУ з питань речового забезпечення, яким затверджено:

Інструкція щодо організації речового забезпечення в Національній гвардії України в умовах мирного часу та особливого періоду;

Норми забезпечення військовослужбовців та працівників Національної гвардії України речовим майном у мирний час та особливий період.

Ця інструкція складається з таких розділів:

1. Загальні положення;
2. Порядок забезпечення речовим майном Національної гвардії України в мирний час та особливий період;

3. Порядок забезпечення речовим майном особистого користування в мирний час та особливий період;

4. Особливості управлінського обліку речового майна у військовій частині.

Також у наказі вказано більшість форм облікових документів по речовій службі. Зокрема:

- атестат на предмети речового майна;
- таблиць належності предметів речового майна;
- арматурна картка;
- книга обліку наявності та руху матеріальних цінностей;
- книга обліку матеріальних цінностей;
- журнал обліку інвентарного майна за роками видачі;
- роздавальна/здавальна відомість;
- перелік предметів речового майна, що знаходяться в користуванні військовослужбовця;
- перелік військовослужбовців та список речового майна, яке було передано разом з ними;
- книга обліку матеріальних цінностей підрозділу;
- книга обліку речового майна, яке видається в тимчасове користування;
- книга обліку білизни, яка здається (приймається) для прання.

Норми забезпечення речовим майном – це список предметів речового майна, які надаються одному військовослужбовцю, працівнику або ж військовій частині в цілому, а також на одиницю техніки, штатне ліжко чи місце для відпочинку, з вказівкою їх кількості та терміну використання (експлуатації).

Структура органів управління речової служби

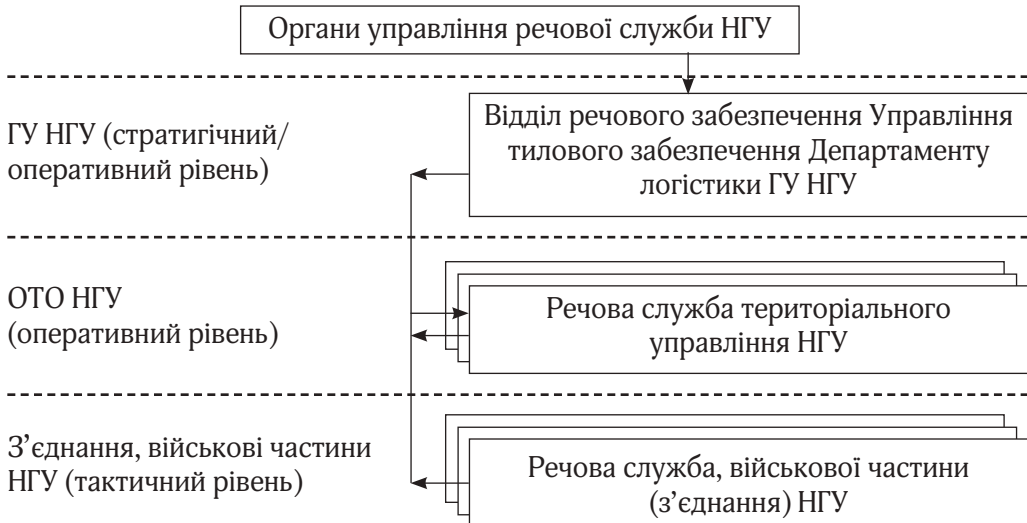

Рис. 2. Структура органів управління речової служби НГУ

3.2. Організація та завдання речової служби

Речове забезпечення виконується згідно з Інструкцією і охоплює:

- забезпечення речовим майном, а також організацію відповідних умов для зберігання окремих предметів речового майна;
- створення та утримання запасів речового майна;
- банно-пральне обслуговування;
- ремонт речового майна;
- ведення управлінського обліку і подання звітності речової служби;
- планування та контроль за витратами матеріальних засобів і бюджетних асигнувань, передбачених на речове забезпечення.

Загальне керівництво речовим забезпеченням НГУ здійснюється через відділ речового забезпечення управління тилового забезпечення департаменту логістики Головного управління НГУ, речові служби секцій тилу територіальних управлінь, з'єднань та військових частин.

До основних завдань відділу речового забезпечення відносяться: забезпечення постійної бойової та мобілізаційної готовності підрозділів і військових частин Національної гвардії України.

своєчасне та повне постачання управлінь територіальних командувань, підрозділів, військових частин, навчальних закладів і установ Національної гвардії України матеріальними засобами відповідно до номенклатури речової служби.

організація утримання, експлуатації, технічного обслуговування та ремонту технічних засобів і майна речової служби в оперативно-територіальних об'єднаннях, підрозділах, військових частинах, навчальних закладах і установах Національної гвардії України;

Організація розподілу запасів матеріальних засобів речової служби між оперативно-територіальними об'єднаннями, з'єднаннями, військовими частинами, навчальними закладами та установами Національної гвардії України;

- формування запасів матеріальних цінностей речової служби на складах довгострокового зберігання, їх своєчасне оновлення та поповнення, а також контроль за умовами зберігання;

- координація та контроль за раціональним, економним і доцільним використанням матеріальних засобів речової служби;

- проведення інструктивних занять та навчально-методичних зборів для фахівців речової служби;

- для ефективного виконання поставлених завдань речова служба військової частини повинна мати відповідну організаційну структуру та матеріально-технічну базу.

Речова служба може мати таку структуру:

- діловодство;
- речовий склад;

- речова ремонтна майстерня;
- комбінат побутового обслуговування;
- військова баня та пральня;
- майстерня хімічного чищення одягу.

В умовах сьогодення речове забезпечення відіграє значну роль у вирішенні завдань підтримання бойової готовності військ і має велике значення для задоволення побутових потреб військовослужбовців, збереження їх здоров'я, підтримання необхідного морально-психологічного стану. Тільки належна теоретична і практична підготовка майбутнього фахівця речевого забезпечення дозволить йому успішно виконувати посадові обов'язки, вміло організувати роботу об'єктів служби.

Речова служба підпорядковується заступникові командира військової частини з тилу і має таку організаційну структуру (рис. 3).

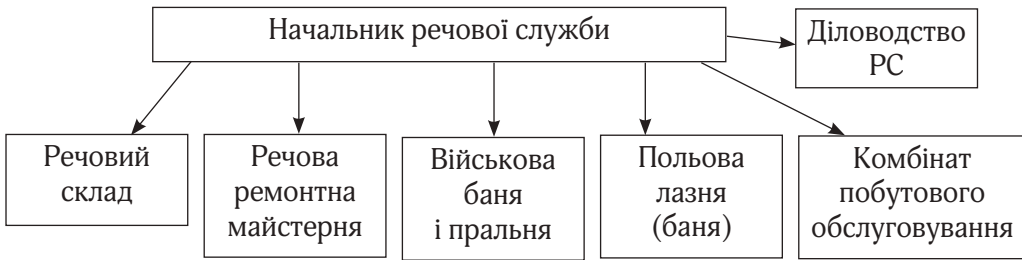

Рис. 3. Структура речевої служби військової частини

Очолює службу начальник речевої служби, якому підпорядковані:

- начальник речевого складу;
- начальник речевої ремонтної майстерні;
- діловод служби;
- завідувач бані та пральні.

Об'єкти речевої служби у підрозділах (рис. 4):

- кімната для зберігання майна роти та особистих речей військово-службовців;
- кімната побутового обслуговування;
- сушарня для просушування обмундирування і взуття.

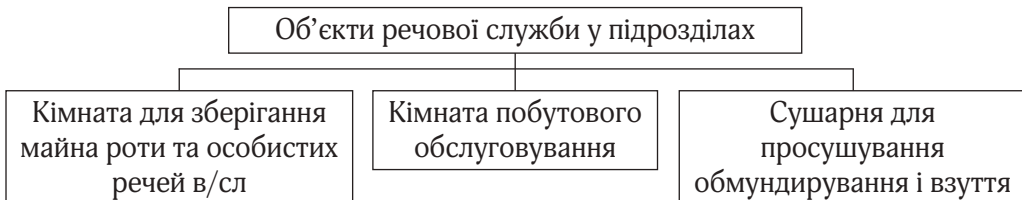

Рис. 4. Об'єкти речевої служби у підрозділах

Відповідальними за об'єкти речової служби у підрозділах є командир і сержант з матеріального забезпечення підрозділу.

Начальник речової служби військової частини підпорядковується заступникові командира частини з тилу та є безпосереднім керівником особового складу речової служби.

У мирний та воєнний час начальник речової служби військової частини несе відповідальність за:

- забезпечення частини майна відповідно до норм постачання, а також їх правильне використання та підтримка в належному стані;
- банно-пральне обслуговування та індивідуальну підгонку обмундирування, взуття особовому складу;
- бойову та мобілізаційну готовність, а також стан підлеглих підрозділів і служби;
- бойову підготовку, виховання, військову дисципліну та морально-психологічний стан особового складу;
- дотримання охорони навколишнього природного середовища на об'єктах служби, а також їх протипожежний і санітарний стан;
- стан навчально-матеріальної бази служби.

Діловод речової служби підпорядкований начальникові речової служби. Він несе відповідальність за законне та коректне оформлення документів, що стосуються доходів і витрат, а також за своєчасне ведення записів у облікових книгах і підготовку звітності.

Начальник речового складу підпорядкований начальникові речової служби, а з питань бойової підготовки та внутрішнього порядку – командирові підрозділу забезпечення. Начальник речового складу відповідає за цілісність, правильне зберігання, утримання та облік речового майна, а також за пожежну безпеку складу.

Начальник речової ремонтної майстерні – прямий начальник особового складу майстерні й відповідає за:

- правильну організацію роботи майстерні;
- зберігання обладнання, інструменту, ремонтних матеріалів і зданого в ремонт майна;
- якість ремонту, виконання встановлених строків ремонту згідно з планом ремонту та витрату ремонтних матеріалів.

З начальником медичної служби обговорюються питання організації банно-прального обслуговування, дезінфекції та дезінсекції речового майна, а також постачання медичного пункту санітарно-господарським майном і білизною.

З начальником фінансової служби узгоджуються запити та розподіл коштів на потреби банно-прального господарства, ремонт речового майна та інші витрати служби. Також обговорюються питання отримання фінансування для придбання канцелярських товарів, ремонтних матеріалів

та звітності щодо їх використання, а також облік і погашення втрат з речового майна. Крім того, підлягають узгодженню питання укладення договорів, їх законності та можливості забезпечення належного фінансування.

З начальником квартирної служби обговорюються питання щодо обладнання та ремонту речового складу, майстерні, лазні, пральні, кімнати побутового обслуговування та сушарень підрозділів. Також узгоджуються питання забезпечення пожежним інвентарем, а також постачання пального, води, електроенергії та інших комунальних послуг для об'єктів речової служби.

З командирами підрозділів розв'язуються питання оформлення плакатів, стендів про дбайливе ставлення до речового майна, обладнання та зразкове утримання об'єктів речової служби у підрозділах, організації припасування обмундирування, взуття та ін.

Речова служба військової частини виконує завдання, від яких у значній мірі залежить боєздатність особового складу та частини в цілому, а саме:

- своєчасне й повне забезпечення речовим майном особового складу військової частини; визначення потреби, витребування та отримання від довольчого органу належного за нормами, штатом і табелями речового майна;
- організація сумісного з медичною службою антропометричного обмірювання особового складу;
- правильне визначення ростовки речового майна на підставі даних антропометричного обмірювання особового складу;
- виготовлення власними силами та децентралізована заготівля окремих предметів речового майна;
- організація обліку, зберігання речового майна на складах, у підрозділах та в користуванні в особового складу;
- припасування обмундирування і взуття при видачі його особовому складу;
- здійснення таврування, проведення своєчасного ремонту речового майна та хімічного чищення одягу;
- забезпечення банно-прального обслуговування особового складу підрозділів частини;
- забезпечення заходів пожежної безпеки в речовому складі, майстерні та на інших об'єктах служби;
- розробка та виконання заходів з економної витрати речового майна;
- обладнання приміщень для побутового обслуговування, комор для зберігання особистих речей військовослужбовців строкової служби, сушарок та зон для чищення взуття;
- участь у вихованні у військовослужбовців почуття високої відповідальності за зберігання речового майна та інших матеріальних засобів;
- своєчасне надання довольчому органу встановленої звітності та заявок;

- оформлення розрахунків і матеріалів на утримання вартості речового майна з осіб, які звільнені з військ за компрометуючими мотивами;
- організація та проведення спеціальної підготовки посадових осіб речової служби;
- проведення необхідних заходів з метою захисту речового майна від зброї масового знищення;
- організація постійного ділового зв'язку з постачальниками інших силових формувань і торговельних підприємств за місцем дислокації військової частини.

На речову службу покладається:

- витребування речового майна від забезпечуючого (довольчого) органу;
- організація отримання матеріальних засобів;
- ведення обліку речового майна;
- організація зберігання матеріальних засобів;
- забезпечення частин (підрозділів) і військовослужбовців речовим майном згідно з чинними нормами;
- контроль за використанням, наявністю та якісним станом майна;
- організація банно-прального обслуговування особового складу;
- звітність речового забезпечення;
- організація навчання особового складу речової служби командирів і старшин підрозділів з питань речового забезпечення.

Витребування речового майна проводиться на визначений термін (один рік) шляхом оцінки потреб військової частини в речовому майні відповідно до спискової (штатної) чисельності особового складу та норм забезпечення їх речовим майном. Підсумкові розрахунки цих потреб відображаються у звіті-заявці на речове майно і надсилаються в забезпечуючий (довольчий) орган військ. Після перевірки заявок забезпечуючий (довольчий) орган визначає потребу військових частин у речовому майні та здійснює постачання матеріальних засобів споживачам.

Матеріальні засоби надходять до військових частин із військових складів (централізоване постачання), деякі речі купуються військовими частинами за місцем дислокації за кошти, які передбачено у кошторисі військової частини на відповідних бюджетних статтях. Фахівці речової служби повинні чітко знати порядок отримання матеріальних засобів від будь-яких джерел, вміти документально оформлювати ці операції.

Усі матеріальні засоби підлягають обов'язковому обліку в книгах (картках) обліку. Усі витрати речового майна повинні бути обґрунтовані й підтверджені виправдувальними документами. Облік повинен достовірно відображати наявність і рух матеріальних засобів від моменту отримання до моменту списання.

Зберігання речового майна має здійснюватися в умовах, які забезпечують його дотримання в належному якісному стані, неможливість втрат,

крадіжок і псування. Для цього у військових частинах обладнуються складські приміщення, комори, які повинні забезпечити необхідні умови зберігання матеріальних засобів.

Забезпечення підрозділів і військовослужбовців речовим майном здійснюється згідно з затвердженими нормами постачання з моменту виникнення належності на встановлений термін носіння. Забезпечення речовим майном у цих випадках також повинно оформлюватися документально належним чином.

Речове майно, яке знаходиться у використанні, має експлуатуватися за своїм призначенням, своєчасно ремонтуватися й піддаватися пранню, чищенню та іншим заходам з метою його зберігання у відповідному якісному стані. Посадові особи, які відповідають за зберігання матеріальних засобів, повинні виконувати всі необхідні заходи щодо утримання речового майна в належному стані. Речова служба має контролювати виконання всіх заходів, що забезпечують зберігання матеріальних засобів у місцях їх експлуатації. З цією метою в частинах здійснюються посадовий контроль, раптові перевірки, інвентаризації, ревізії та інші контролюючі дії.

Організація банно-прального обслуговування особового складу включає в себе щотижневе миття особового складу в бані з обов'язковою заміною комплектів постільної та натільної білизни. Прання білизни може проводитися як у військових пральнях, так і в цивільних пральних підприємствах. Відповідальність за своєчасне та якісне банно-пральне обслуговування особового складу, забезпечення частини милом і мийними засобами цілком полягає на речову службу військової частини.

З питань речового забезпечення військові частини підпорядковані довольчому органу і повинні звітувати йому про надходження матеріальних засобів, їх облік і законність витрати. Щорічно речова служба надсилає довольчому органу докладний звіт про отримання, рух, списання і залишки речового майна у військовій частині. Довольчий орган постійно контролює законність витрат матеріальних засобів шляхом ревізій і раптових перевірок.

Велике значення у вирішенні завдань, що покладаються на речову службу військової частини, має професійна підготовка фахівців служби. Спеціальну підготовку особового складу речової служби, старшин підрозділів планує й здійснює начальник служби згідно з навчальною програмою спеціальної підготовки військовослужбовців НГУ.

У нинішніх умовах речове забезпечення має важливе значення для підвищення бойової готовності військ, сприяє задоволенню культурних і побутових потреб військовослужбовців, а також є ключовим для охорони їхнього здоров'я та підтримання високого морально-психологічного стану.

Запаси, встановлені для військових частин Національної гвардії України, повинні утримуватися речовою службою в готовності до термінової

видачі, для забезпечення заходів, пов'язаних з виконанням бойових завдань.

Речова служба безпосередньо організовує щотижневе миття особового складу строкової служби в лазні, при цьому обов'язково змінюється натільна та постільна білизна.

Речова служба відіграє важливу роль у питаннях поліпшення внутрішнього порядку у військовій частині. Посадові особи речової служби зобов'язані працювати над покращенням побутових умов як у місцях постійної дислокації, так і в польових умовах. Вони повинні контролювати належний зовнішній вигляд військовослужбовців та забезпечувати суворе дотримання правил носіння військової форми.

Таким чином, на речову службу покладено багато завдань, від своєчасного повного і якісного виконання яких залежить боєздатність особового складу, його морально-психологічний стан, здоров'я та нормальні побутові умови життя. Тільки суворе виконання посадових обов'язків фахівцями служби, знання методики їх виконання дозволить підтримувати речову службу в постійній бойовій готовності.

3.3. Номенклатура предметів речового майна та їх класифікація

Для забезпечення НГУ надходить велика кількість предметів речового майна. Для організації та зручності обліку, відпуску й експлуатації речового майна розроблена його номенклатура.

Номенклатура речового майна – це систематизований перелік предметів речового майна, що згрупований за схожістю специфічних ознак.

При плануванні постачання військ, складанні річного плану закупівель, обліку та звітності, при інвентаризації і службовому листуванні найменування предметів речового майна відповідно до встановленої номенклатури є обов'язковим.

Номенклатура речового майна є динамічною і змінюється в залежності від методів ведення війни, прогресу в науці та техніці, а також вдосконалення самих предметів. Деякі елементи виключаються з постачання, тоді як інші вводяться в обіг.

Для зручності забезпечення, заготівлі, обліку та звітності всі предмети речового майна розподіляються на групи. В основу групування покладено ознаки за призначенням. Деякі предмети групуються за ознаками сезонності, наприклад, теплі речі, предмети літнього носіння, предмети цілорічного носіння.

Відповідно до встановленої номенклатури речове майно, що надходить на забезпечення особового складу НГУ, розподіляється на групи:

- обмундирування;
- взуття;
- білизна;

- спорядження;
- тканини для пошиття форменого одягу;
- знаки розрізнення;
- фурнітура (погони, нашивки);
- теплі речі;
- постовий одяг;
- намети;
- спеціальний одяг і взуття;
- спортивне майно;
- тканини для експлуатаційних потреб;
- спорядження для службових тварин.

Кожна група включає в себе низку найменувань предметів речового майна. Наприклад група взуття:

- напівчоботи хромові утеплені (чобітки хромові утеплені);
- напівчеревики хромові (туфлі хромові);
- черевики з високими берцями демісезонні;
- черевики з високими берцями літні;
- черевики з високими берцями зимові;
- капці казармені;
- бахили утеплені;
- чоботи гумові;
- черевики з високими берцями спеціальні;
- черевики з високими берцями утеплені спеціальні;
- черевики польотні;
- черевики польотні полегшені;
- сандалети шкіряні;
- туфлі концертні;
- чоботи концертні;
- спеціальне і спортивне взуття.

В окрему групу виділено предмети речового майна для генералів, жіноче обмундирування, спеціальний одяг для робітників і службовців.

Речове майно за цільовим призначенням поділяється на:

- майно поточного забезпечення;
- майно фонду зборів;
- майно непорушних запасів.

Майно поточного забезпечення призначене для військовослужбовців та працівників. Майно фонду зборів використовується для військовозоб'язаних та резервістів, які були призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори. Майно непорушних запасів слугує для забезпечення мобілізаційного розгортання Національної гвардії України та формування запасів на особливий період. Речове майно за способом використання поділяється на: майно особистого користування та інвентарне майно.

Рис. 5. Класифікація речового майна

Речове майно особистого користування належить військовослужбовцю. Тривалість використання (носіння) предметів речового майна особистого користування для військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, а також для тих, хто був призваний під час мобілізації або в особливий період, починає обчислюватися з моменту виникнення права на його отримання.

Тривалість використання (носіння) предметів особистого речового майна військовослужбовців строкової служби та курсантів починається з моменту їх фактичної видачі для носіння або використання. Наступна видача предметів речового майна відбувається після завершення термінів носіння, визначених нормами забезпечення для раніше отриманих предметів.

Інвентарне майно є власністю військової частини. Строк його носіння (експлуатації) встановлюється з дня видачі.

Тривалість експлуатації (носіння) інвентарного майна визначається з моменту його фактичного введення в експлуатацію (носіння). Для інвентарного майна, що використовується сезонно, строк експлуатації (носіння) за один сезон зараховується як один рік. Час, протягом якого інвентарне майно зберігається на складах, не враховується в строк експлуатації (носіння).

Розглянемо основні характеристики інвентарних речей і речей особистого користування.

Для інвентарних речей характерно:

- більший порівняно з речами особистого користування термін носіння (наприклад, матраци ватяні видаються на 5 років, кожухи – на 6 років);
- терміни носіння інвентарних речей, що видаються сержантам і солдатам строкової служби, як правило, більше за термін дійсної служби зазначеної категорії військовослужбовців (кожух – на 6 років, валянки – 3 роки);

– більшість інвентарних предметів видаються не на 100 % чисельності особового складу (у районах з помірним кліматом кожухи видаються на 10 % чисельності);

– інвентарні речі можуть знаходитись у користуванні й після закінчення термінів експлуатації за умови їх придатності до подальшого використання;

– усі інвентарні предмети закріплюються за військовими частинами і підрозділами, видаються військовослужбовцям тільки в тимчасове групове чи індивідуальне користування.

Характерним для предметів особистого користування є:

– терміни носіння в основному менші або відповідають термінам дійсної військової служби солдатів чи сержантів строкової служби (берет до парадно-вихідного обмундирування, шапка-вушанка, ремінь поясний і брючний, кашкет польовий тощо мають термін носіння, який не перевищує строку служби);

– видаються кожному військовослужбовцеві в індивідуальне користування і закріплюються за ним шляхом таврування, а також право експлуатувати предмети особистого користування має тільки той військовослужбовець, за яким вони закріплені;

– знаходяться в експлуатації до закінчення термінів носіння, після чого замість них видаються нові, предмети особистого користування військовослужбовців строкової служби є державною власністю і після закінчення термінів носіння можуть бути залишені в користуванні як робочий одяг або підмінний фонд.

Для своєчасної та повної заміни натільної і постільної білизни, а також для забезпечення військовослужбовців військових частин під час ремонту речового майна або тимчасового збільшення чисельності військовослужбовців (кількості ліжок), накопичується майно в певній кількості відповідно до встановленої норми утримання.

Норма утримання формується з речового майна, яке вичерпало встановлені терміни експлуатації (носіння), але все ще придатне для подальшого використання. Предмети речового майна, що входять до норми утримання, зберігаються в підрозділах та на речовому складі військової частини.

Нове речове майно за нормою утримання може видаватися лише новосформованим військовим частинам, а також у разі збільшення чисельності військових частин (штатної кількості ліжок) на 20% або більше. Після первинної видачі майна відповідно до норм утримання, подальше накопичення до зазначених у нормах забезпечення розмірів здійснюється за рахунок економного, правильного використання та своєчасного ремонту відповідних предметів.

Тривалість використання (носіння) предметів повсякденного одягу військовослужбовців визначається в залежності від групи забезпечення

речовим майном (першої або другої), до якої належить військова частина, де проходить службу військовослужбовець. До першої групи забезпечення речовим майном входять: з'єднання, військові частини, навчальні військові частини (центри), бази, установи та підрозділи територіальних управлінь Національної гвардії України.

До другої групи забезпечення речовим майном входять: Головне управління Національної гвардії України, територіальні управління (за винятком підрозділів цих управлінь), вищі військові навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, а також військовослужбовці, які відряджені до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також до державних і комунальних навчальних закладів.

Тривалість експлуатації (носіння) предметів, що входять до складу бойового єдиного комплексу, визначається в залежності від категорії військовослужбовців.

Перша категорії відносяться військовослужбовці (за винятком тих, хто проходить строкову службу, а також військовослужбовців, призваних під час мобілізації, в особливий період, та тих, хто уклав контракт під час дії особливого періоду) з'єднань, військових частин, навчальних військових частин (центрів), баз, установ, підрозділів територіальних управлінь, а також курсанти вищих військових навчальних закладів Національної гвардії України.

Друга категорії відносяться військовослужбовці, за винятком тих, хто проходить строкову службу, а також військовослужбовці, призвані під час мобілізації або в особливий період, і ті, хто уклав контракт під час дії особливого періоду. У цю категорію входять військовослужбовці Головного управління НГУ, територіальних управлінь (за винятком підрозділів територіальних управлінь), вищих військових навчальних закладів (за винятком курсантів), закладів охорони здоров'я, а також військовослужбовці, відряджені до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також до державних і комунальних навчальних закладів.

Третя категорія включає військовослужбовців, які проходять строкову службу.

Четверта категорія охоплює резервістів та військовозобов'язаних, призваних на навчальні (перевірочні) та спеціальні збори. П'ята категорія містить військовослужбовців, які були призвані під час мобілізації або в особливий період, а також тих, хто уклав контракт у цей період.

Речове майно за якісним станом ділиться на три категорії:

1-а категорія (нове майно) – це все нове майно, яке отримала військова частина і яке зберігається на складі речової служби або в ротних коморах до моменту його видачі особовому складу.

2-га категорія (майно, яке було в користуванні) – це все майно, видане особовому складу в користування, до моменту здавання його на склад і списання за сортувальним актом.

3-тя категорія (утиль) – це речове майно, термін носіння якого закінчився, непридатне до подальшої експлуатації та списане за сортувальними актами. Утильне речове майно повинне зберігатися в окремому приміщенні складу речової служби.

З метою недопущення зловживань з боку посадових осіб речового складу приміщення опечатується печаткою начальника речової служби.

Речове майно може бути переведено з однієї категорії в іншу наступним чином:

- з першої до другої – на основі роздавальних відомостей та накладних, що підтверджують видачу майна в користування;
- з другої до третьої – на підставі затвердженого командиром військової частини сортувального акта або акта зміни якісного стану (для наметів та технічних засобів речової служби).

Речове майно третьої категорії підлягає списанню відповідно до встановленого законодавством порядку.

Окремі предмети речового майна (кокарди, погони, знаки розрізнення, нагрудні та нарукавні знаки, мило, мийні засоби та матеріали для поточного ремонту речового майна, видані військовослужбовцям для індивідуального використання) не підлягають категоризації і після видачі списуються з обліку як такі, що в період їх вибуття відносяться на витрати військових частин (пряма витрата).

Таким чином, для зручності планування, забезпечення обліку та звітності всі предмети речового майна згруповані за специфічними ознаками в установленому органом постачання переліку–номенклатурі речового майна.

Знання і дотримання принципу поділу речового майна за цільовим призначенням, правом користування і якісним станом сприяє ефективному керуванню службою.

3.4. Загальний порядок забезпечення і строки видачі речового майна

Забезпечення матеріальними ресурсами виконується відділом речового забезпечення Головного управління Національної гвардії України (ВРЗ) через центральні бази забезпечення (ЦБЗ) та речові служби військових частин (рис. 6):

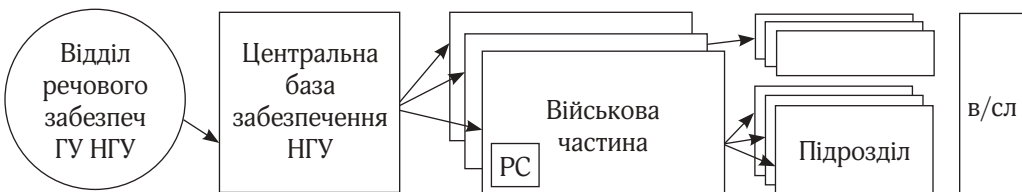

Рис. 6. Схема забезпечення речовим майном

ВРЗ здійснює оперативне управління органами речового забезпечення. Забезпечення речовим майном відбувається відповідно до планів, які розробляються:

ВРЗ – для оперативно-територіальних об'єднань управлінь та військових частин, що підпорядковуються безпосередньо, і затверджуються заступником командувача Національної гвардії України (з тилу – начальником логістики);

речовою службою територіального управління – для військових частин, що входять до складу оперативно-територіального об'єднання, і затверджуються начальником територіального управління.

Річний план закупівлі речового майна формується ВРЗ на основі звітів-замовлень військових частин. Терміни подання та форми звітів-замовлень визначаються ВРЗ.

Підготовка звітів-замовлень на потребу в речовому майні військових частин виконується на основі штатної чисельності з урахуванням норм забезпечення, організаційних заходів, що проводяться, а також необхідності підтримання незнижуваного 10-відсоткового запасу речового майна у військових частинах (рис. 7).

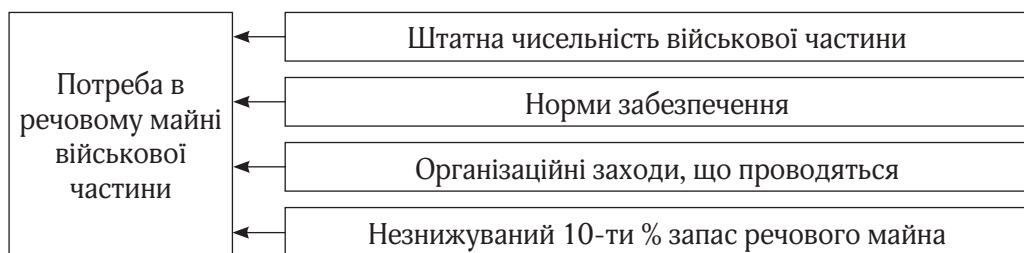

Рис. 7. Чинники, що визначають потребу в/частини у речовому майні

Військові частини надають речове майно підрозділам відповідно до спискової чисельності в межах встановлених норм забезпечення. Процес відпуску (доставки) речового майна для забезпечення військових частин здійснюється наступним чином:

- за літнім планом – до 01 квітня;
- за зимовим планом – до 01 жовтня.

Центральний базовий запас (ЦБЗ) отримує речове майно безпосередньо від постачальників підприємств, а також від військових частин за вказівкою ВРЗ (рис.8).

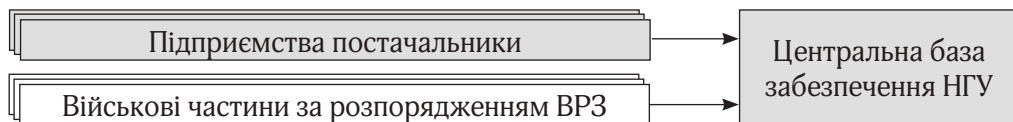

Рис. 8. Суб'єкти постачання речового майна на центральну базу забезпечення

Військові частини отримують матеріальні засоби від Центрального бази забезпечення (ЦБЗ) за вказівками ВРЗ.

Крім того, вони можуть отримувати речове майно від інших військових частин. Передача матеріальних засобів між військовими частинами відбувається за розпорядженнями ВРЗ. У разі, якщо військові частини належать до одного оперативного-територіального об'єднання, переміщення речового майна також може здійснюватися за вказівкою начальника територіального управління Національної гвардії України (див. рис. 9).

Військовослужбовці забезпечуються речовим майном тією військовою частиною, до складу якої вони входять

Військові частини, які самостійно не ведуть військового господарства, за розпорядженням Головного управління НГУ прикріплюються на речове забезпечення до інших військових частин.

При вибутті з військової частини військовослужбовців (команд, підрозділів) та їх виключенні зі списків військових частин їм видається атестат на речове майно (рис. 10), який є основним документом для отримання речового забезпечення на новому місці служби. У цьому атестаті відображається забезпеченість речовим майном, а також вказуються номер і дата видачі атестата на льотно-технічне обмундирування, якщо воно було видане військовослужбовцю (команді, підрозділу).

Атестати на предмети речового майна також видаються військовослужбовцям строкової служби, які направляються на навчання до навчальних військових частин (центрів) без виключення зі списків військової частини. У атестаті на предмети речового майна вказується категорія військовослужбовців та група забезпечення речовим майном. Військовослужбовцям (командам, підрозділам) атестати на предмети речового майна видає начальник речової служби військової частини.

Підставою для зарахування на речове забезпечення підрозділів, окремих команд та військовослужбовців за новим місцем служби є атестат на речове майно та наказ командира військової частини. Військовослужбовцям строкової служби, військовозобов'язаним, призваним на навчальні (перевірочні) та спеціальні збори, а також тим, хто був призваний під час мобілізації в особливий період і звільняється в запас (або відставку), атестати на речове майно не видаються. Також військовослужбовцям, які проходять службу за контрактом і вибувають у тривале відрядження, на навчання чи з інших причин, але залишаються у списках військової частини, атестати на речове майно не надаються.

Речове майно, що стало надлишковим внаслідок зміни чисельності, ліквідації (розформування) військових частин або з інших причин, використовується за вказівкою Головного управління НГУ для планового постачання до інших військових підрозділів.

Застаріле та зняте з обліку речове майно, термін зберігання якого в запасі (резерві) закінчився, у разі неможливості його ремонту або використання за призначенням, підлягає утилізації та списанню відповідно до встановленого законодавством порядку.

У деяких випадках речове майно Національної гвардії України може бути передане іншим державним органам відповідно до чинного законодавства. Технічні засоби речової служби та намети надаються військовим частинам на основі табелів належності предметів речового майна (рис. 11).

Строк носіння (експлуатації) речового майна визначає мінімальний період, протягом якого предмет має використовуватися за умови його належної експлуатації, своєчасного та якісного ремонту. Відомо, що будь-які предмети речового майна після певного часу експлуатації потребують ремонту або повної заміни. Час фактичного зносу виробів залежить від багатьох факторів: вид і властивості матеріалів, із яких виготовлено вироби; особливості їх конструкції; умови експлуатації; тощо.

Чим довше використовується предмет, тим більше зменшуються витрати матеріальних і фінансових ресурсів на державному рівні, що забезпечує значну економію сировини та матеріалів.

Термін служби речей, які надаються військовослужбовцям, що проходять контрактну службу, обчислюється з моменту виникнення у них права на отримання цих речей, незалежно від дати фактичного отримання.

Тривалість використання речей, які надаються військовослужбовцям строкової служби, військовозобов'язаним, призваним на військові збори, а також термін носіння всіх інвентарних предметів, обчислюється з моменту їх фактичної видачі у користування.

Що стосується сезонних речей особистого та інвентарного користування, то час їх носіння протягом одного сезону зараховується як один рік, а для табірних наметів – враховується фактичний період експлуатації. При цьому час, протягом якого речі зберігаються на складі, не включається до строку експлуатації.

Тривалість використання (носіння) предметів повсякденного одягу військовослужбовців визначається в залежності від групи забезпечення речовим майном (першої або другої), до якої належить військова частина, де проходить службу військовослужбовець. Тривалість використання (носіння) предметів, що входять до складу бойового єдиного комплексу, встановлюється відповідно до категорії військовослужбовців.

3.5. Особливості забезпечення речовим майном військовослужбовців строкової служби

Після початкової видачі речового майна військовослужбовцям строкової служби їх особисті речі приймаються сержантом матеріального

Відділ речового забезпечення управління тилу логістики Головного управління Національної гвардії України
РОЗПОРЯДЖЕННЯ N _____
 Термін дії - _____

Командиру військової частини 0000
 Командиру військової частини 0000

ВИКОНАТИ

Заступник командувача Національної гвардії України
 (з тилу - начальник логістики)

 (військове звання) _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

 20

Видати _____ військова частина 0000
 Прийняти _____ військова частина 0000

Адреса _____
 Здавальника _____
 Одержувача _____

Підстава:

Вантажовідправник: _____ військова частина 0000
 Вантажоодержувач: _____ військова частина 0000

Відповідальний одержувач: _____ згідно з довіреністю на отримання ТМЦ

N з/п	N картки	Назва матеріальних засобів (артикул, розмір та інше)	Одиниця виміру	Категорія	Видати (прийняти)	Примітка
1	2	3	4	5	6	7

Усього: _____ назв, _____ одиниць.

Начальник управління тилу логістики

 (військове звання) _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

Начальник відділу речового забезпечення

 (військове звання) _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

Рис. 9. Форма розпорядження на передачу речового майна військовим частинам

Додаток 4
до Інструкції з організації речового забезпечення в Національній гвардії України в мирний час та особливий період
(пункт 13 розділу II)
ЗАТВЕРДЖУЮ
Командувач Національної гвардії України
_____ 20__

ТАБЕЛЬ
належності предметів речового майна

до штату N _____

військової частини)		(найменування		
N з/п	Назва предметів речового майна	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5

Заступник командувача Національної гвардії України
(з тилу - начальник логістики)

(військове звання)
Начальник управління тилу логістики

(підпис)

(П. І. Б.)

(військове звання)

(підпис)

(П. І. Б.)

Начальник відділу речового забезпечення управління тилу логістики

(військове звання)

(підпис)

(П. І. Б.)

Рис. 11. Табель належності предметів речового майна

забезпечення, в якому вони проходять службу. Для цього складається квитанція (рис. 13) на прийнятті особисті речі від військовослужбовця у трьох примірниках: перший примірник видається власнику речей, другий вкладається в упаковку з речами, що підлягають відправці, а третій залишається у сержанта матеріального забезпечення підрозділу.

Особисті речі, які були зібрані, надсилаються на адреси, вказані військовослужбовцями. Відповідальність за відправлення цих речей покладається на командирів підрозділів, де проходять службу військовослужбовці.

Якщо військовослужбовець не бажає відправляти свої речі, вони зберігаються в підрозділі, де він проходить службу.

При отриманні (поверненні) особистих речей у кожному примірнику квитанції робиться відповідний запис, а також ставиться підпис військовослужбовця (сержанта матеріального забезпечення).

Військовослужбовці, які проходять строкову службу і переводяться з однієї військової частини до іншої, отримують на день переведення всі необхідні предмети особистого речового майна відповідно до встановлених норм. Крім того, їм надаються рушник та індивідуальна транспортна сумка або речовий мішок. Інше інвентарне майно повинно бути здане на речовий склад військової частини.

Перевірка наявності та стану речового майна у військовослужбовців строкової служби, які прибули до військової частини, проводиться комісією, призначеною командиром частини, за участю представника військової частини-відправника. Результати перевірки фіксуються в акті.

При направленні на навчання до навчальних військових частин (центрів) військовослужбовцям строкової служби видаються всі необхідні предмети речового майна особистого користування відповідно до норм і термінів носіння, враховуючи сезон, а також індивідуальна транспортна сумка. У разі зміни сезону під час навчання забезпечення відповідними предметами речового майна здійснюється на місці навчання на основі атестата на речове майно.

Військовослужбовці, які проходять строкову військову службу і направляються до вищих військових навчальних закладів (рис. 12) для складання вступних іспитів, отримують речове майно відповідно до переліку предметів, якими забезпечуються військовослужбовці строкової служби, що проходять вступні іспити у вищих військових навчальних закладах, а також під час їх звільнення з військової служби в запас або відставку. При направленні до медичного закладу військовослужбовці строкової служби отримують комплект обмундирування відповідно до сезону.

Військовослужбовці строкової військової служби при направленні до закладу охорони здоров'я забезпечуються комплектом обмундирування за сезоном.

Речі, які закріплені за військовослужбовцем, що відправляється на навчання, лікування, у відрядження або у відпустку, але не потрібні йому під час відсутності, здаються на тимчасове зберігання до підрозділу, де він служить. Після повернення військовослужбовця ці речі знову видаються йому для користування.

Військовослужбовці, які проходять строкову службу, звільняються в запас або відставку в тій формі одягу, що була в їхньому особистому користуванні. Це відбувається відповідно до переліку предметів речового майна, якими забезпечуються військовослужбовці строкової служби, які направляються для складання вступних іспитів до вищих військових навчальних закладів, а також під час їх звільнення з військової служби.

Перед звільненням військовослужбовців, які проходять строкову військову службу, командир підрозділу проводить детальний огляд їхнього обмундирування та взуття. У разі необхідності дозволяється заміна непридатних для носіння предметів обмундирування та взуття з підмінного фонду підрозділу.

Військовослужбовці строкової служби мають можливість звільнитися у власному цивільному одязі. У такому випадку речове майно, яке вони використовували, повинно бути здане на речовий склад військової частини.

У разі переходу військовослужбовця з строкової служби на контрактну, подальша видача речового майна здійснюється після завершення терміну використання (носіння) раніше отриманих предметів речового забезпечення відповідно до попередніх норм.

Речове майно, яке підлягає видачі за нормами забезпечення для військовослужбовців на контрактній службі і не входить до норм для строковиків, видається з моменту призначення військовослужбовця на посаду відповідно до наказу командира військової частини.

У випадку повернення військовослужбовців на строкову військову службу через невиконання умов контракту, вартість виданих їм предметів речового майна, відповідно до норм забезпечення військовослужбовців за контрактом, утримується з їхніх коштів. Ці військовослужбовці отримують необхідні предмети речового майна згідно з нормами забезпечення за рахунок підмінного фонду підрозділу. Військовослужбовці строкової служби, які направляються до дисциплінарних частин для відбуття покарання, забезпечуються повсякденним обмундируванням, а також індивідуальною транспортною сумкою або речовим мішком.

3.6. Порядок отримання речового майна підрозділом

Початкова видача речового майна військовослужбовцям відповідно до встановлених норм забезпечення відбувається після того, як вони набувають права на речове забезпечення. Право на речове забезпечення отримують:

- особи вищого офіцерського складу – в день присвоєння військового звання «бригадний генерал»;
- особи офіцерського складу – в день присвоєння першого офіцерського звання;
- військовослужбовці рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом, а також резервісти – в день призначення на посаду наказом командира військової частини;
- курсанти вищих військових навчальних закладів зараховуються в день вступу до навчального закладу;
- військовослужбовці строкової служби – в день включення до списків військової частини;
- військовослужбовці, переведені з інших військових формувань або органів державної влади для подальшого проходження служби, також зараховуються в день включення до списків військової частини;
- військовослужбовці, які були в запасі та зараховані на військову службу відповідно до встановленого порядку, зараховуються в день їх прийняття на службу;
- військовослужбовці, призвані під час мобілізації або на особливий період, а також військовозобов'язані, які були призвані на навчальні (перевірочні) та спеціальні збори, зараховуються в день включення до списків військової частини.

Наступна видача речового майна військовослужбовцям здійснюється після завершення термінів експлуатації (носіння) раніше виданих предметів (рис. 14).

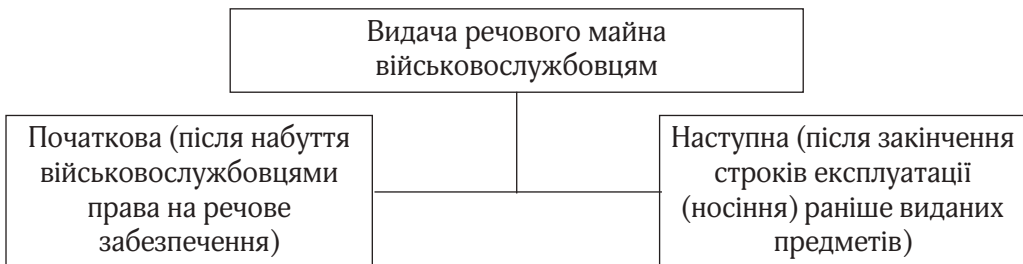

Рис. 14. Видача речового майна військовослужбовцям

Військовослужбовці отримують речове забезпечення від тієї військової частини, в якій вони перебувають (див. рис. 15). Це стосується:

- осіб офіцерського складу, військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом, а також резервістів, які отримують речове забезпечення безпосередньо від речової служби військової частини;
- курсантів вищих військових навчальних закладів, які отримують речове забезпечення через підрозділи, де вони навчаються;

- військовослужбовців строкової служби, які отримують речове забезпечення через підрозділи, в яких вони проходять службу;
- військовослужбовців, призваних під час мобілізації, в особливий період, а також військовозобов'язаних, призваних на навчальні (перевірочні) та спеціальні збори, які отримують речове забезпечення через підрозділи, в яких вони проходять службу (збори).

Рис. 15. Забезпечення речовим майном військовослужбовців різних категорій

Видача речового майна військовослужбовцям, які не отримують речове забезпечення від військової частини, заборонена. Усі категорії військовослужбовців, резервісти та особи, призвані на навчальні (перевірочні) та спеціальні збори, забезпечуються майном бойового єдиного комплекту. Бойовий єдиний комплект складається з предметів польового обмундирування, взуття, спорядження та засобів індивідуального захисту для екіпування військовослужбовців.

Військовослужбовці, які направлені до державних органів, підприємств, установ, організацій, а також до державних і комунальних навчальних закладів, отримують речове майно відповідно до встановлених норм у тих військових частинах, де вони проходили речове забезпечення до відрядження. Речове майно може бути надане у готовому вигляді або виготовлене індивідуально. Видача речового майна військовослужбовцям для особистого користування здійснюється з урахуванням їх антропометричних даних (зріст, об'єм грудей, шиї, голови, довжина стопи).

Видача речового майна без підгонки та припасування за розмірами заборонена. Цю процедуру виконують кравці ремонтної майстерні під наглядом начальника речової служби військової частини.

Індивідуальне пошиття форми одягу для військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять службу за контрактом, а також для військовослужбовців строкової служби, може здійснюватися лише з письмового дозволу ВРЗ. Це дозволяється тільки в тому випадку, якщо розміри готових предметів обмундирування та взуття, що постачаються підприємствами, не відповідають антропометричним даним військовослужбовців.

Обмундирування для військовослужбовців різних військових звань виготовляється з відповідних матеріалів.

Предмети, які підлягають видачі за термінами носіння, але не були отримані до дня присвоєння нового звання, надаються з тканин, що відповідають вимогам для виготовлення обмундирування за новим званням.

Речове майно військовослужбовцям надається на період їх служби. Дострокова видача предметів речового майна (до завершення встановлених нормами термінів експлуатації) заборонена, за винятком безкоштовної заміни у випадках втрати або пошкодження військовослужбовцями та військовозобов'язаними під час виконання службових обов'язків або внаслідок стихійного лиха, а також у разі виявлення прихованих дефектів. Термін експлуатації (носіння) заміненних предметів речового майна починається з моменту їх видачі.

Військовослужбовці, які знаходяться у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, не отримують речове майно, а час, проведений у цій відпустці, не зараховується до терміну експлуатації (носіння) виданого їм речового майна. Предмети особистого користування, надані військовослужбовцям, що проходять службу за контрактом, не підлягають поверненню на речовий склад.

Військовослужбовцям, які служать за контрактом, за їхнім бажанням дозволяється отримувати замість певних предметів речового майна інші, вартість яких не перевищує вартості замінюваних предметів.

Знаки розрізнення (погони, знаки розрізнення до погонів, нагрудні та нарукавні знаки) та фурнітура (кокарда, беретний знак, емблема, формений гудзик, орнамент, позумент) надаються військовослужбовцям одночасно з видачею тих предметів військової форми, на яких передбачено їх носіння, і списуються з обліку військової частини як пряма витрата.

Таблички з прізвищем та нагрудні нашивки з прізвищем також видаються одночасно з предметами військової форми, на яких передбачено їх носіння.

Військовослужбовцям під час присвоєння чергового військового звання надаються погони в кількості, необхідній для всіх предметів військової форми, на яких передбачено носіння погонів, за умови, що термін їх експлуатації (носіння) ще не закінчився. Це враховує одну пару погонів, яка видається командиром військової частини. У випадку присвоєння офіцерам

чергових військових звань «старший лейтенант» і «полковник» надається лише одна пара погонів відповідно до нового військового звання.

Указ Президента України, що стосується присвоєння військових звань вищого офіцерського складу Національної гвардії України, слугує підставою для видачі елементів військової форми одягу (погони, знаки розрізнення, фурнітура) у необхідній кількості для всіх предметів, на яких передбачено їх носіння, за умови, що термін носіння ще не закінчився.

Вартість речового майна, яке було втрачено з вини курсантів вищих військових навчальних закладів, військовослужбовців строкової служби, військовослужбовців, призваних під час мобілізації, а також військовозобов'язаних, які проходили навчальні (перевірочні) та спеціальні збори, відшкодовується ними відповідно до встановленого законодавством порядку.

Взамін втрачених предметів речового майна їм надаються аналогічні речі з тих, що були у використанні. У випадку переведення військовослужбовців, які проходять службу за контрактом, до інших підрозділів, їм за попереднім місцем служби видається речове майно, яке підлягало видачі відповідно до термінів експлуатації (носіння) на день переведення, або інші предмети речового майна, вартість яких не перевищує вартості замінюваних предметів.

Військовослужбовці, які звільняються з військової служби в запас або відставку з правом носіння військової форми, можуть за власним бажанням отримати речове майно, яке не було отримане під час служби.

Закупівельна вартість речового майна, що використовується для нарахування грошової компенсації, доводиться ВРЗ до військових частин на початку року.

Військовослужбовці, які знаходяться у запасі або відставці та мають право на носіння військової форми, купують її за власні кошти.

У випадку звільнення військовослужбовців за службу невідповідність, через систематичне невиконання умов контракту, засудження до позбавлення волі або обмеження волі за вироком суду, що набрав законної сили, а також у разі позбавлення військового звання в дисциплінарному порядку, вартість виданих їм предметів речового майна, отриманих під час служби (навчання) у Національній гвардії України, та терміни експлуатації (носіння) яких ще не закінчилися, утримується з урахуванням терміну їх використання на основі довідки-розрахунку для утримання вартості речового майна.

Грошова компенсація для зазначених військовослужбовців нараховується пропорційно до часу, що минув з моменту виникнення права на отримання речового майна до дати підписання наказу про звільнення.

Утримані кошти з військовослужбовця використовуються для речового забезпечення військової частини.

Суми, нараховані для утримання, та сума грошової компенсації фіксуються в обхідному листі звільненого.

Суму, яка нарахована для утримання вартості речового майна з військовослужбовця, а також суму грошової компенсації за неотримане речове майно, за письмовою згодою військовослужбовця дозволяється погашати шляхом проведення взаєморозрахунків відповідно до чинного законодавства.

3.7. Організація зберігання та експлуатації речового майна в підрозділі

Чистота в сховищах є ключовою умовою для збереження майна. Пил і бруд можуть пошкоджувати майно, а також сприяти розвитку цвілі, гнилі, іржі та різних шкідників. Тому сховища, а також вся територія складу, повинні завжди підтримуватися в чистоті та порядку.

Для цього необхідно:

- не допускати чищення збережених предметів у сховищах;
- ретельно збирати сміття і підмити підлогу щодня по закінченні робіт у приміщеннях складів із застосуванням тирси, змочених водою, або вологих ганчірок, щіток, віників.

Регулярно, не менше двох разів на місяць, потрібно здійснювати ретельне прибирання всіх приміщень. Це включає в себе видалення павутиння, очищення пилу зі стін, стель, вікон, дверей та інших предметів, що знаходяться в приміщенні. Після цього слід підмити та мити підлоги.

Під час прибирання майно необхідно закривати для оберігання від пилу.

Сміття збирається в спеціальні ящики, які встановлюються на відстані 20 м від сховища. Щодня до кінця дня сміттєві ящики очищаються від сміття, що вивозиться за межі технічної території складу, де спалюється або заривається в землю.

Захаращення у сховищах проходів, виходів та підступів до пожежного інвентарю забороняється. Тара, яка звільнилася, та упаковка щодня виносяться зі сховища, а потім вивозяться до місць зберігання тари. Вихідні двері (ворота) повинні закриватися тільки зовні.

При зайвій сухості в приміщеннях на підлогу рекомендується ставити посудини з водою, а в проходах підлогу поливати з лійки, особливо там, де зберігаються шкіра і шкіряні вироби.

Зайва вологість у сховищах усувається провітрюванням.

В ясну погоду приміщення необхідно провітрювати, для чого відкривати всі вікна, двері і вентиляційні отвори. При провітрюванні необхідно стежити, щоб у приміщення не потрапляли прямі сонячні промені і пил.

Сховища для провітрювання можна відкривати тільки в тому випадку, коли вологість зовнішнього повітря менша вологості в них.

Територію навколо сховищ необхідно завжди підтримувати в чистоті. Особливу увагу звертати на очищення ділянки від сміття, трісок, сухої трави, а також на очищення водовідвідних лотків, канавок і на підтримання в належному порядку зелених насаджень.

Узимку під'їзди до сховищ необхідно систематично очищати від снігу. Періодично слід скидати сніг з дахів. Навесні необхідно очищати від снігу і льоду дахи, ринви і водостічні труби, вимощення навколо будівель сховища, водовідвідні лотки і канавки. Улітку, щоб уникнути забруднення сховищ пилом, територію навколо них слід поливати водою.

У сховищах категорично забороняється:

- зберігати (навіть тимчасово) майно, яке не рахується по обліку;
- зберігати запальні прилади, пальне і мастильні матеріали;
- зберігати промаслене ганчір'я і клоччя в шафах і ящиках;
- завантажувати сховища майном понад установлені норми.

Усі вимірювальні прилади повинні утримуватися в справному стані, зачохленими і мати клейма щодо їх перевірки. На ваги повинні бути паспорти, у які заносяться їх характеристика, час перевірок, ремонту та таврування.

Несправними вагами і вимірювальним інструментом користуватися забороняється.

У кожному сховищі облаштовується робочий стіл з письмовим приладдям, призначений для записів завідувача сховища (комірника, начальника складу) щодо проведених операцій з приймання, видачі та обліку майна.

На робочому столі знаходяться книги обліку складських запасів, які зберігаються в цьому сховищі.

До огляду та перевірки книг допускаються лише ті особи, які мають право контролювати стан майна та його облік. Забороняється допускати сторонніх осіб до книг, а також надавати їм інформацію про наявність майна.

Для забезпечення належного зберігання матеріальних засобів речової служби на складі, слід дотримуватись Інструкції щодо порядку зберігання військового майна номенклатури речової служби на складах Національної гвардії України визначено порядок та правила зберігання:

- тканин, швейних виробів, дрантя і вати;
- бавовняних, лляних тканин і виробів з них;
- вовняних тканин, повстяних і хутряних тканин;
- наметів, брезентів і мотузкових виробів;
- шкіряних матеріалів і виробів з них;
- гумових і гумотехнічних виробів;
- технічних засобів, технологічного обладнання, запасних частин, інструменту та інвентарю;

- технічних засобів;
- технологічного обладнання, інструменту і запасних частин;
- обладнання речових ремонтних майстерень та пральних комбінатів;
- електротехнічного майна;
- виробів з металу;
- миючих засобів;
- ремонтно-експлуатаційних матеріалів;

Дрантя – непотрібні старі, рвані носильні речі (взуття, постіль і т. ін.), ганчірки для протирання.

Речове майно, що перебуває в підрозділі, обліковується у книзі обліку матеріальних цінностей цього підрозділу. Записи в цій книзі повинні відображати наявність майна на кожен день.

Видача речового майна курсантам вищих військових навчальних закладів та військовослужбовцям строкової служби, а також приймання від них предметів речового майна, проводиться за допомогою роздавальних та здавальних відомостей.

Роздавальна відомість складається в двох примірниках для кожної призовної групи окремо. Вона підписується командиром та сержантом матеріального забезпечення, а також завіряється підписом відповідальної особи штабу військової частини, яка займається обліком особового складу. Після цього документ передається до речової служби для перевірки правильності оформлення та реєстрації в журналі облікових документів.

Після оформлення накладної роздавальна відомість повертається до підрозділу речовою службою для видачі майна особовому складу під особистий підпис у обох примірниках.

Належно оформлені роздавальні відомості передаються до речової служби. Під час видачі нового майна у особового складу вилучаються предмети обмундирування, термін експлуатації (носіння) яких закінчився. Невидані нові речі та майно, яке було у користуванні військовослужбовців, здаються на склад за накладними.

Інвентарне майно, яке надається військовослужбовцям та працівникам у тимчасове користування під час служби та відряджень, а також особисті речі військовослужбовців строкової служби та курсантів, що обліковуються за ними, при виїзді у відпустку, відрядження або на лікування, фіксується в книзі обліку речового майна, яке видається в тимчасове користування. Наявність майна, записаного в книзі та не повернутого з різних причин, перевіряється не рідше одного разу на місяць, і таке майно повторно заноситься до книги під підпис військовослужбовця, який його отримав.

За своєчасне повернення майна, яке було видано в тимчасове користування, відповідає старшина підрозділу.

Для обліку речового майна, що надається військовослужбовцям, які проходили строкову службу та підписали контракт, а також

військовослужбовцям строкової служби і курсантам, які залишають підрозділ, складається Перелік, а для групи осіб – Поіменний список.

У випадку переведення військовослужбовця з одного підрозділу до іншого в межах військової частини або його звільнення в запас, Переліки або Поіменні списки оформлюються в двох примірниках:

- перший примірник накладної передається речовою службою до бухгалтерії після списання майна на витрату відповідно до книги обліку матеріальних засобів підрозділу;

- другий примірник накладної здається до речової служби для внесення необхідних записів до книги обліку матеріальних засобів цієї служби.

У випадку переведення військовослужбовця до інших військових частин або навчальних закладів, документи оформлюються у трьох примірниках:

- перший примірник разом з атестатом на предмети речового майна та першим примірником накладної надсилається до військової частини, куди переведено військовослужбовця;

- другий примірник накладної передається до бухгалтерії після списання майна на витрату відповідно до облікової книги підрозділу;

- третій примірник накладної здається до речової служби для внесення необхідних записів до книги обліку матеріальних засобів цієї служби.

Процес здавання та приймання майна в ремонт здійснюється за нарядами, а здавання та приймання білизни для прання – за книгою обліку білизни, яка використовується для цих цілей.

3.8. Порядок таврування та закріплення речового майна в підрозділах військової частини

Припасування, у загальному випадку, означає точну підгонку (пригонку) дотичних деталей, яка робиться з метою уникнути хитання під час руху.

Припасування обмундирування – це підгонка елементів форменого одягу по індивідуальним антропометричним даним військовослужбовця. З механічної точки зору припасування дозволяє уникнути (звести до мінімуму) механічні напруження, що можуть виникати у зв'язку із невідповідністю фігури кожного військовослужбовця і стандартного шаблону, по якому виконаний крій та пошив елементів форми одягу.

Після завершення процесу припасування всі предмети речового майна, які отримують солдати та сержанти – головні убори, шинелі, куртки, мундири, кітелі, брюки, натільна та тепла білизна, рушники, взуття, поясні та брючні ремені, а також інвентарні речі, що надаються для групового або індивідуального використання військовослужбовцям усіх категорій, підлягають обов'язковому тавруванню.

Таврування – це нанесення певного знаку (тавра, клейма) на якісь предмети. Тавро несе певну інформацію, яка дозволяє ідентифікувати відповідні предмети.

Таврування предметів речового майна здійснюється з метою закріплення речей особистого користування та інвентарю за військовою частиною (підрозділом) і особовим складом. Це також допомагає усунути анонімність у використанні майна та контролювати тривалість його використання (експлуатації).

Таврування виконується силами та засобами військової частини. Для цього можуть використовуватися тавра з металу, каучуку, гуми або пластмаси, які можуть бути суцільними або з вставними буквами та цифрами. Вставні букви і цифри виготовляються лише стандартного розміру (7x14 мм) і використовуються для таврування фарбами. Клейма військова частина може виготовляти самостійно на місці за рахунок коштів, виділених на господарські витрати, або отримувати централізовано від забезпечуючого органу.

Таврування речового майна здійснюється під час його видачі для носіння (експлуатації) та при переведенні в утиль. Підлягають тавруванню (див. рис. 16) предмети особистого користування, які видаються військовослужбовцям строкової служби, курсантам військових навчальних закладів, а також усі інвентарні речі, предмети фонду зборів і майно непорушних запасів (НЗ).

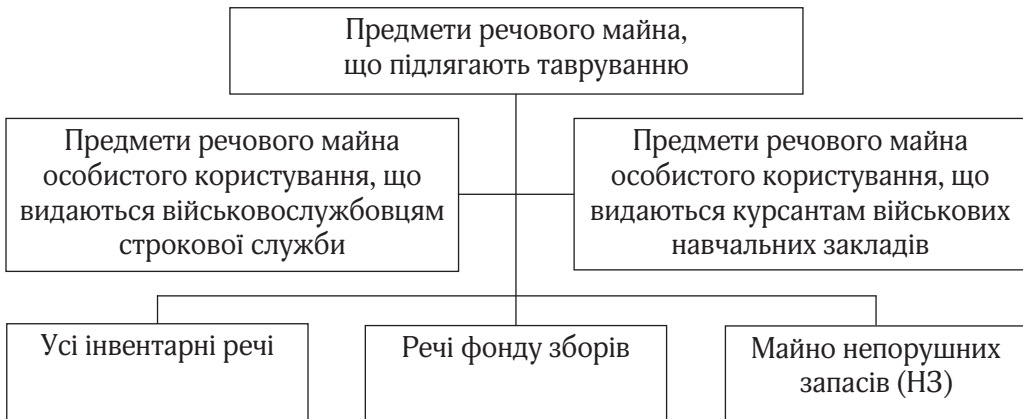

Рис. 16. Предмети речового майна, що підлягають тавруванню

У військових частинах інвентарні речі отримують клеймо з умовним номером частини відразу після надходження на склад. Дата видачі також проставляється на предметах під час їх відпуску зі складу для використання.

Для впорядкування процесів таврування майна наказом командувача НГУ від 11 лютого 2016 року № 79 була затверджена Інструкція щодо

порядку таврування речового майна в Національній гвардії України. Ця Інструкція регламентує процедуру таврування предметів речового майна, а також містить зразки тавр і вказівки щодо їх розміщення на предметах.

Встановлюється наступний порядок таврування речового майна (див. рис. 17):

На речах, які видаються зі складу частини, наноситься тавро 1 – прямокутної форми, розміром 30x40 мм, яке поділене горизонтальною лінією на дві частини. У верхній частині розміщується умовне найменування військової частини, а в нижній – місяць та останні дві цифри року, коли предмет був виданий зі складу в експлуатацію. Це тавро ставиться на всіх інвентарних предметах речового майна, а також на предметах особистого користування солдатів і сержантів строкової служби військової частини безпосередньо перед їх видачею особовому складу та підрозділам.

Видача майна зі складу частини без попереднього таврування суворо заборонена:

тавро 4 – квадратне, зі стороною 30 мм, містить літери «ПФ» всередині квадрата, що позначають підмінний фонд. Воно наноситься на предмети речового майна, які були вилучені з підрозділів після закінчення термінів експлуатації і можуть бути використані як підмінний фонд після прання та ремонту. Це тавро ставиться після тавра 1 на всі предмети речового майна, що видаються підрозділам військової частини;

тавро 5 – ромбовидної форми (рівносторонній ромб) зі сторонами довжиною 20 мм і висотою 33 мм, всередині якого розміщена літера «У», що позначає утиль. Це тавро наноситься на всі предмети або деталі, отримані внаслідок розпорювання речового майна, яке було списане відповідно до встановленого порядку. На предметах речового майна, які були списані за актами, але не розпорені, тавро розміщується поруч із тавром 1. На деталях розпорених предметів тавро наноситься на видних місцях, щоб виключити можливість зловживань;

тавро 6 – трикутне(рівносторонній трикутник), кожна сторона завдовжки 36 мм з літерою «З» усередині трикутника, ставиться на всіх предметах речового майна фонду зборів, зданих на зберігання на склад, яке не висложило встановленні терміни експлуатації.

на речах, які знаходяться в підрозділі (рис. 19):

тавро 2 – квадрат, розміром сторони 30 мм з цифрами та літерами всередині квадрату, що умовно означають підрозділ, ставиться на предметах речового майна особистого та тимчасового користування, які здаються в прання;

тавро 3 – прямокутне, розміром 20x60 мм ставиться на всіх речах особистого користування військовослужбовців, які проходять строкову службу, із зазначенням номера військового квитка військовослужбовця. Дане тавро наноситься після підгонки обмундирування і взуття.

на речах, які закладаються на склад непорушних запасів:

тавро 7 – ромбовидне(рівносторонній ромб), кожна сторона завдовжки 20мм, ромб заввишки 33 мм, ставиться на всіх предметах речового майна, які закладаються на склад довготривалого зберігання при надходженні їх на склад. Під час вилучення(освіження) предметів речового майна на склади поточного забезпечення тавро погашається. Погашення тавра проводиться хрестоподібним знаком розміром 15x15 мм по центру ромба.

Таврування на предметах речового майна повинні наноситись на визначені місця (рис.18).

Для таврування майна використовують фарби чорного та білого кольорів. Використання розчинів хлорного вапна для таврування речового майна суворо заборонено. Дозволяється застосування звичайної туші різних кольорів, а також друкарської фарби з додаванням рослинної олії (80 % фарби, 20 % олії). Щоб отримати акуратні та чіткі відбитки клейма на предметах речового майна, клейма та штемпельні подушки повинні завжди бути чистими, а фарби – свіжими. Подушечки слід зволожувати фарбою безпосередньо перед тавруванням. Свіже клеймо потрібно добре просушити, щоб уникнути його розмазування при складанні речей.

3.9. Роль ранкових і стройових оглядів для організації правильної експлуатації речового майна та організація ремонту майна

Необхідність ремонту речового майна встановлюється щоденно під час ранкових оглядів. Заступники командирів взводів, за вказівкою чергового по роті, організують шиккування особового складу в визначеному місці, проводять огляд речового майна та доповідають про результати сержанту з матеріального забезпечення роти.

В ряду заходів, що забезпечують збереження речового майна у процесі експлуатації, важливе місце займають ремонт обмундирування і взуття, їх хімічне чищення.

У загальному випадку, ремонт – це комплекс заходів з відновлення працездатності або справного стану будь-якого об'єкта та/або відновлення його ресурсу.

Під час використання речове майно втрачає свої експлуатаційні та гігієнічні характеристики. Несвоєчасне очищення обмундирування та взуття від пилу і бруду призводить до зниження їх теплозахисних властивостей, гігроскопічності та повітропроникності, робить їх жорсткими, сприяє намоканню і, в кінцевому підсумку, може викликати передчасний знос. Різні забруднення, що накопичуються на одязі, можуть також створити сприятливі умови для розвитку хвороботворних мікроорганізмів, що може призвести до поширення інфекційних захворювань. У таких ситуаціях

Додаток 1
до п. 1.12. Інструкції про порядок
тавування речового майна в
Національній гвардії України

Зразки тавр

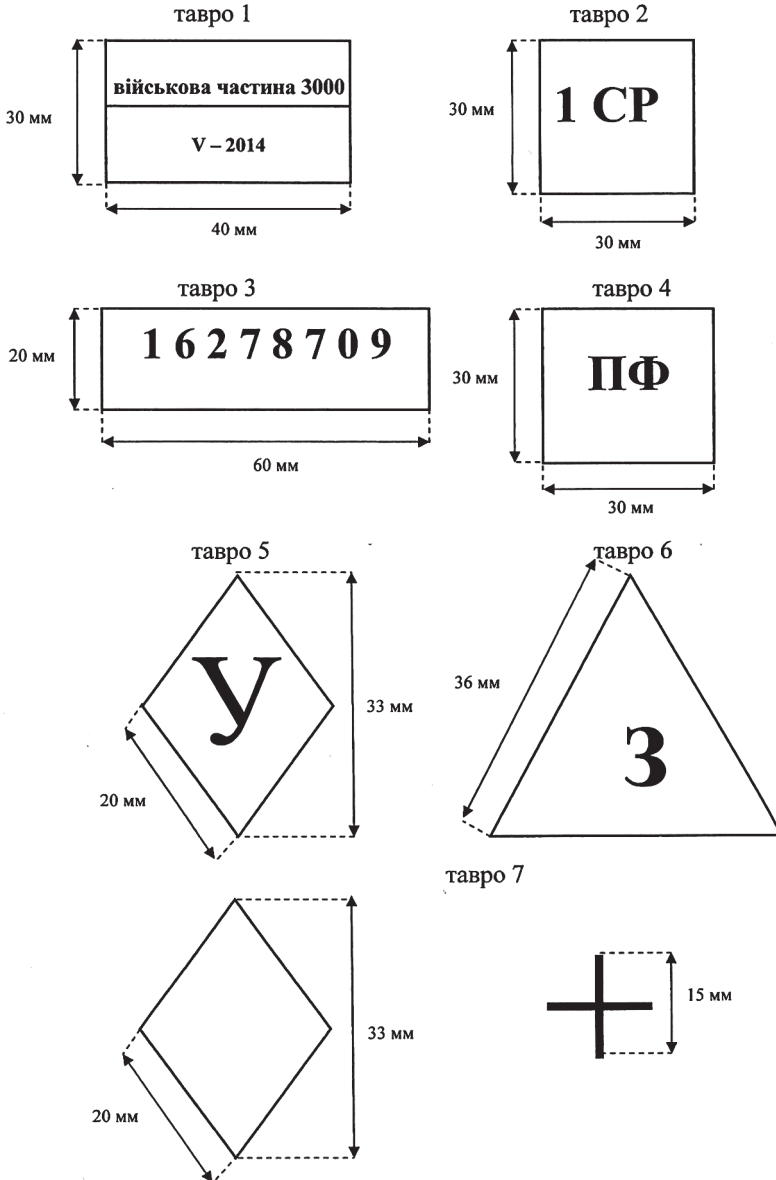

Рис. 17. Зразки тавр

Додаток 3
до п. 2.2 Інструкції про порядок
таврування речового майна в
Національній гвардії України

Місця нанесення тавра 1

Предмети речового майна	Місце нанесення тавра 1
Шапки-вуханки, кашкети, берети	На підкладці денця
Куртки зимові	На підкладці лівої поли, на 3 – 5 см вище нижнього краю
Штани всіх найменувань	На лівій половині пояса з внутрішнього боку
Сорочка натільна і тепла, фуфайка трикотажна, майка	Зі споду, на відстані 10 см від правого бокового шва і нижнього краю
Кальсони натільні і теплі, труси	На лівій половині пояса з внутрішнього боку
Простирadlo	На двох протилежних кутах (по діагоналі)
Ковдри, рушники, матраци, подушки	На одному з країв предмета
Наволочка для подушки верхня	На одному з кутів зі споду
Мішок речовий	У верхній частині з внутрішнього боку
Плащ-накидки	На лівій полочці, на відстані 10-15 см від бокового шва
Плащ-намет солдатський	У верхньому куті зі споду
Намети всіх видів	На наметах – на полотнищі біля входу зі споду, на навісних стінках – на одному з кутів
Кожух для вартових	На комірці з правого боку з внутрішнього боку
Валянки	У верхній частині обох халяв з внутрішнього боку
Ремінь поясний	На середині внутрішнього боку
Черевики з високими берцями	На внутрішньому боці обох берців черевиків
Сумки всіх видів	На кришці (клапані) внутрішнього боку
Брезенти	На одному з кутів

Рис. 18. Предмети речового майна, що підлягають тавруванню

Додаток 2
до п. 1.13 Інструкції про порядок
таврування речового майна в
Національній гвардії України

**Перелік
посадових осіб, які наносять тавро на предмети речового майна**

Предмети речового майна	Номер тавра	Особа, яка проводить таврування
Шапка-вушанка, шапка-феска, кашкет, берет, куртки всіх найменувань, штани всіх найменувань, взуття та спорядження	1	Начальник речового складу
	3	Старшина підрозділу
Сорочка натільна і тепла, фуфайка трикотажна, майка, кальсони натільні і теплі, труси, простирadlo, наволочка для подушки верхня, рушник	1	Начальник речового складу
	2	Старшина підрозділу
Ковдра, матрац, подушка, мішок речовий, костюм спеціальний, плащ-намет, плащ-накидка, сумки всіх видів, кожух для вартових, валянки, брезенти	1	Начальник речового складу
Предмети речового майна підмінного фонду	4	Начальник речового складу
Предмети та деталі, отримані від розпорювання речового майна, яке списано в установленому порядку	5	Начальник речового складу
Речі, зараховані в фонд зборів	6	Начальник речового складу
Предмети речового майна, які закладаються (освіжуються) на склад довготривалого зберігання	7	Начальник складу довготривалого зберігання

Рис. 19. Відповідальні за таврування

виникає необхідність у проведенні заходів, спрямованих на відновлення корисних властивостей речового майна, зокрема ремонту та хімічного чищення.

Поняття «ремонт» охоплює елементи прогнозування термінів експлуатації виробів, частоту їх ремонту, а також розробку і вдосконалення технологічних процесів відновлення зношених виробів, режимів і методів їх обробки під час ремонту. Термін служби речового майна визначається з урахуванням проведення 1-3 середніх ремонтів. Отже, ключовою умовою для запобігання передчасному зносу речового майна є своєчасний ремонт і хімічне чищення.

Ремонт дозволяє накопичувати запаси постільної та натільної білизни, робочого одягу, а також створювати резервний фонд. Повертаючи на постачання після ремонту інвентарні предмети, термін носіння яких закінчився, можна заощаджувати державні кошти на придбання нових речей. Організація ремонту речового майна регулюється Інструкцією з ремонту речового майна у Збройних Силах. В залежності від ступеня зносу та характеру пошкоджень, ремонт речового майна поділяється на поточний, середній та капітальний.

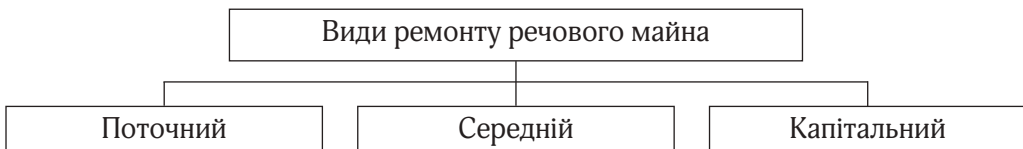

Рис. 20. Види ремонту речового майна

Для проведення відповідних видів ремонтів речового майна необхідні ремонтні матеріали. Нормами, визначеними наказом № 475, передбачено:

норма № 35 передбачає забезпечення обладнанням, інструментами та матеріалами для проведення поточного ремонту предметів обмундирування та взуття військовослужбовців Національної гвардії України;

Норма № 36 передбачає забезпечення матеріалами для середнього ремонту обмундирування, спеціального одягу та взуття військовослужбовців Національної гвардії України.

Норма № 37 стосується забезпечення матеріалами для капітального ремонту речового майна військовослужбовців строкової служби Національної гвардії України.

Невеликі пошкодження обмундирування та взуття, які виникають під час їх використання, повинні бути терміново усунуті самими військовослужбовцями. У підрозділах (ротах) здійснюється лише поточний (дрібний) ремонт. Поточний ремонт обмундирування та спецодягу включає такі роботи, як зашивання розірваних швів, пришивання гудзиків, гачків,

шлейок, обмеження петель, що розпустилися, відновлення закріпок тощо. Цей ремонт виконують самі військовослужбовці.

До поточного ремонту взуття входить прикріплення металевих косяків, рубчиків на зношені каблукі та підметки, зашивання розірваних швів, прибивання відсталих частин підошов і підметок, а також пришивання латок. Для виконання цих робіт потрібні спеціальні навички, тому поточний ремонт взуття здійснюється позаштатними ротними шевцями. Для цього в кімнаті побутового обслуговування встановлюється стіл-верстак, оснащений набором шевського інструменту та ремонтних матеріалів.

Необхідність ремонту речового майна встановлюється щоденно під час ранкових оглядів. Заступники командирів взводів, за вказівкою чергового по роті, організовують шиккування особового складу в визначеному місці, проводять огляд речового майна та доповідають про результати серванту з матеріального забезпечення роти.

Середній ремонт речового майна здійснюється в майстерні з ремонту речового майна військової частини. Цей вид ремонту передбачає виконання більш складних робіт. Під час середнього ремонту обмундирування виконуються всі операції, які включає поточний ремонт, а також такі роботи, як накладення великих латок, заміна дрібних деталей (шлейок, штрипок) тощо. До середнього ремонту шкіряного взуття належать не лише роботи поточного ремонту, але й накладення підметок і набойок, вирівнювання каблуків, вставка балочок, пристрочування задніх ременів, пришивання набойок до валяного взуття. Середній ремонт вимагає вищої кваліфікації працівників та спеціального обладнання.

Середній ремонт речового майна може виконуватися:

- у майстерні з ремонту речового майна військової частини (комбінаті побутового обслуговування – КПО);
- у гарнізонних ремонтних майстернях МО України;
- у майстернях побутового обслуговування населення;
- у відомчих майстернях об'єктів, що охороняються.

Речове майно, яке потребує середнього ремонту, передається до майстерні військової частини за вказівкою начальника речової служби. Перед цим предмети повинні бути очищені від бруду та пилу, а за необхідності – випрані та продезінфіковані.

Взуття слід зв'язувати попарно, просушувати та чистити. На всі предмети, що передаються на ремонт, прикріплюються бирки з інформацією про підрозділ та прізвище власника.

Для розміщення майстерні виділяється світле, тепле та сухе приміщення з хорошою вентиляцією. Кожна робоча ділянка майстерні (кравецька або швацька) має бути розміщена в окремих кімнатах, з розрахунком по 7,0 кв.м площі на кожного працівника.

Майстерня забезпечується обладнанням, інструментами та господарським інвентарем відповідно до встановлених норм. Зокрема, на одного кравця необхідно мати швейну машинку класу 232, закрійні та кравецькі ножиці, електричну праску, вимірювальну стрічку (сантиметр), наперсток, голки ручні та машинні різних розмірів, одягну щітку та інші необхідні предмети.

Кравецький і шевський інструмент надається відповідно до кількості штатних кравців і шевців. У підрозділах, де штатні кравці та шевці не передбачені, а ремонт виконують позаштатні фахівці, інструмент видається в одному комплекті на підрозділ. Організацію та планування роботи майстерні здійснює начальник речової служби військової частини, який також забезпечує її інструментами та ремонтними матеріалами, контролює якість і своєчасність виконання ремонту, а також проводить заняття зі спеціальної підготовки.

Начальник майстерні з ремонту речового майна несе відповідальність за своєчасне та якісне виконання місячного виробничого плану, а також за збереження обладнання, інструментів, ремонтних матеріалів і майна, яке прийнято в ремонт. Він повинен забезпечувати дотримання заходів пожежної безпеки та безпеки під час роботи з обладнанням. Його обов'язки включають особисту перевірку якості виконаного ремонту, складання щомісячного звіту про виконані роботи та витрати на ремонтні матеріали, а також ведення обліку обладнання, інвентарю, ремонтних матеріалів і речового майна, яке знаходиться в ремонті.

Ремонтні матеріали для військової частини надаються доволічим органом відповідно до норм постачання для поточного, середнього та капітального ремонту речового майна. Першочергово для ремонту використовується матеріали та фурнітура, отримані від розпорядження списаного речового майна. Для забезпечення безперебійної роботи майстерні у військовій частині необхідно мати мінімальний запас ремонтних матеріалів, що відповідає місячній потребі.

Для забезпечення більш якісного побутового обслуговування військовослужбовців у військових частинах можуть створюватися комбінати побутового обслуговування, які є складовою частиною військового господарства. Їх основна мета полягає в своєчасному митті особового складу, пранні, ремонті, хімічному чищенні та підфарбуванні речового майна, а також у виконанні завдань щодо підтримання належного зовнішнього вигляду військовослужбовців.

Комбінат побутового обслуговування очолює начальник майстерні з ремонту речового майна. Для виконання завдань з обслуговування військовослужбовців та підтримки наявного обладнання, комбінат комплектується фахівцями з штатного складу майстерні та пральної частини. В залежності від умов та потреб, у комбінаті побутового обслуговування

облаштовуються: баня-душова, майстерня для ремонту обмундирування та взуття, ділянка для прання, сушіння і прасування верхніх солдатських сорочок та іншого речового майна, ділянка для хімічного чищення і підфарбування обмундирування, а також перукарня.

Забруднене бавовняне обмундирування можна прати, тоді як вовняні, ватні та хутряні вироби, а також спецодяг підлягають хімічному чищенню з використанням відповідних розчинників. Хімічне чищення речового майна може здійснюватися в міських (селищних) ательє «Хімчистка», у власних комбінатах побутового обслуговування військової частини, а також самими військовослужбовцями.

На відміну від прання, хімічне чищення має ряд переваг. Обробка розчинниками відбувається при звичайній температурі без підігрівання, що дозволяє очищати овчинно-шубні та хутряні вироби, пальто, обмундирування та шапки-вушанки. Вата в утеплювачах (прокладках) практично не збивається, завдяки чому краще зберігаються теплозахисні властивості курток. Хімічне чищення не викликає усадки виробів і лише незначно змінює їх колір.

Планування ремонту речового майна є важливою складовою діяльності речової служби військової частини. Ремонт речового майна здійснюється відповідно до:

- сезонного плану ремонту (для теплих речей, наметів, постового одягу);
- місячного виробничого плану майстерні з ремонту речового майна.

У планах ремонту передбачено лише середній ремонт. Дрібний ремонт не планується, а майно, яке потребує капітального ремонту, передається до окружних складів (баз) або місцевих підприємств побутового обслуговування.

Хімічне чищення обмундирування, овчинно-шубних, хутряних виробів та спецодягу планується відповідно до місячних планів роботи речової служби.

За організацію ремонту речового майна окремо дислокованого підрозділу відповідають командир та сержант з матеріального забезпечення.

Необхідність ремонту речового майна щоденно визначається командиром відділення, заступником командира взводу та старшиною роти під час ранкових оглядів, а також під час перевірки майна, що зберігається в коморі.

Для заміни окремих предметів речового майна, які використовуються солдатами та сержантами строкової служби, у підрозділах створюється підмінний фонд обмундирування та взуття, що становить не менше 15 % від чисельності особового складу строкової служби цих підрозділів на період ремонту.

Речі, що потребують ремонту, здаються в майстерню з вказівкою прізвищ власників на бирках. Перед цим обмундирування та білизна повинні бути випрані, а взуття очищене від бруду.

3.10. Загальні положення з організації банно-прального обслуговування особового складу

З метою підтримання колективної і особистої гігієни військовослужбовців, належного санітарного стану об'єктів банно-прального обслуговування, а також недопущення випадків педикульозу серед особового складу у військових частинах організоване банно-пральне обслуговування, яке покладено на речову службу.

Педикульоз (лат. *pediculosis*, завошивленість) – це ектопаразитарне захворювання шкіри, викликане наявністю вошей.

Основними завданнями речової служби з організації банно-прального обслуговування особового складу є:

- проведення санітарно-гігієнічного миття особового складу;
- організація прання білизни та інших речей;
- хімічне чищення речового майна;
- дезінфекція (дезінсекція) білизни і обмундирування;
- своєчасна зміна постільної та натільної білизни;
- забезпечення потреби територіальних управлінь, вищих навчальних установ, навчальних військових частин (центрів), баз та інших закладів, з'єднань, військових частин і підрозділів милом і миючими засобами.

Дезінфекція, або знезаражування, – це сукупність заходів, які мають на меті знищення збудників інфекційних захворювань у середовищі, де живе людина (власне дезінфекція), а також їхніх переносників – комах (дезінсекція) і гризунів (дератизація).

Весь комплекс вказаних заходів має на меті збереження здоров'я військовослужбовців та запобігання виникненню і поширенню епідемічних захворювань. Окрім цього, своєчасне прання білизни та обмундирування допомагає усунути негативний вплив забруднень на тканини, що сприяє збереженню речового майна від передчасного зносу та покращує зовнішній вигляд військовослужбовців.

Відповідно до основних завдань, банно-пральне обслуговування особового складу військ включає такі заходи:

- організація регулярного щотижневого миття у бані для особового складу строкової служби, курсантів військових інститутів, а також військовозобов'язаних під час проходження зборів, з обов'язковою зміною натільної та постільної білизни, рушників і шкарпеток;
- прання натільної та постільної білизни, білизни для їдальні і кухарів, бавовняного обмундирування, рушників, шкарпеток та спеціального одягу;
- хімічне чищення обмундирування;
- дезінфекція і дезінсекція обмундирування та постільних речей;
- ремонт постільної і натільної білизни в ремонтних майстернях;

– забезпечення милом, пральними порошками, кальцинованою содою та іншими мийними засобами для банно-пральних, санітарно-гігієнічних і туалетних потреб, а також фінансовими ресурсами для покриття витрат на банно-пральне обслуговування;

– забезпечення банно-пральним обладнанням, запасними частинами, інвентарем та іншими експлуатаційними матеріалами;

– управління виробничою діяльністю банно-пральних підприємств, контроль за їх утриманням і функціонуванням;

– організація стрижки та гоління особового складу.

Організація банно-прального обслуговування особового складу, а також загальне керівництво цим процесом покладається на заступників командирів частин з тилу. Начальник речової служби безпосередньо відповідає за організацію та управління банно-пральним обслуговуванням особового складу.

Безкоштовне банно-пральне обслуговування надається (див. рис. 21):

– військовослужбовцям строкової служби, курсантам військово-навчальних закладів, вихованцям військових оркестрів;

– офіцерам, прапорщикам та військовослужбовцям, які проходять службу за контрактом, під час перебування на казарменому положенні;

– генералам, офіцерам, прапорщикам та військовослужбовцям за контрактом під час лікування та обстеження в медичних закладах МВС;

– військовозобов'язаним запасу під час проходження зборів;

– абітурієнтам військових навчальних закладів.

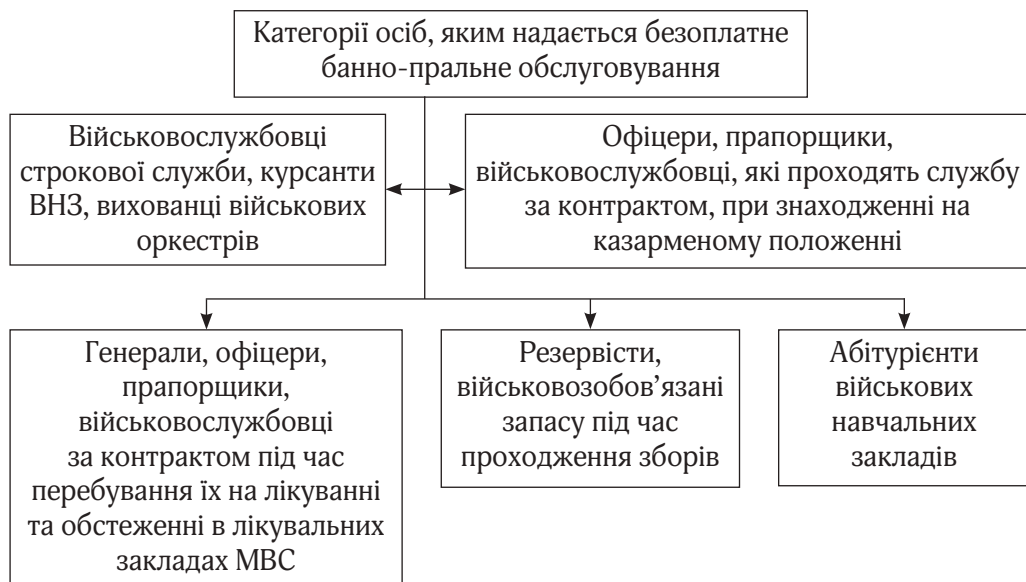

Рис. 21. Категорії осіб, яким надається безоплатне банно-пральне обслуговування

Офіцерам, прапорщикам та військовослужбовцям за контрактом, у разі відсутності банно-пральних підприємств у місцях постійної дислокації частин (підрозділів), дозволяється користуватися військовими банями та пральнями за власний рахунок.

Військові частини організують банно-пральне обслуговування особового складу у військових банях і пральнях, а також укладають відповідні договори з місцевими банями та пральнями інших міністерств, відомств і організацій (рис. 22).

Рис. 22. Варіанти організації банно-прального обслуговування

За належний стан і правильну експлуатацію лазень і пралень, їх комунального та технологічного обладнання, а також за дотримання техніки безпеки і правил протипожежної безпеки відповідають керівники військових бань і пралень. У випадках, коли таких керівників немає, відповідальність покладається на начальників речових служб. Контроль за протипожежним станом військових бань і пралень, а також за справністю пожежного інвентарю здійснює начальник протипожежної служби. Санітарно-гігієнічний контроль за банно-пральним обслуговуванням особового складу військ виконує військово-медична служба.

Безпосередня організація банно-прального обслуговування особового складу покладається на: щотижневе миття особового складу та забезпечення його в дні миття миючими засобами, натільною і постільною білизною, рушниками та мочалками;

- експлуатацію лазень та пралень;
- зберігання та видачу лазне-прального майна, матеріалів та інвентарю;
- заготівлю дрібного інвентарю для лазні та пральні, а також лазневих мочалок для потреб військової частини;
- здача постільної та натільної білизни в пральню повинна відбуватися не пізніше наступного дня після їх миття;
- ремонт натільної та постільної білизни здійснюється силами особового складу речових ремонтних майстерень, а також здійснюється контроль за роботою лазне-пральних об'єктів та якістю прання білизни;
- правильність оплати банно-пральних послуг.

Військовослужбовці отримують мило та банні мочалки відповідно до норми № 33, яка регулює забезпечення милом військовослужбовців та працівників Національної гвардії України, затвердженої наказом МВС № 475.

Миючі засоби для прання білизни та обмундирування надаються пральням військових частин (з'єднань), а за потреби – також підрозділам, відповідно до норми № 34 витрат мийних засобів для прання речового майна військовослужбовців Національної гвардії України.

Медична служба військової частини контролює:

- санітарний стан банно-пральних об'єктів;
- регулярність миття особового складу, зміни натільної та постільної білизни, забезпеченість рушниками, милом і банними мочалками;
- якість прання білизни;
- умови праці працівників на військових банно-пральних об'єктах;
- своєчасність медичних обстежень та оглядів працівників лазень і пралень відповідно до трудового законодавства;
- забезпечення банно-пральних об'єктів дезінфекційними засобами для обробки приміщень та обладнання.

Командир підрозділу стосовно організації банно-прального обслуговування повинен:

- організація стрижки й гоління особового складу;
- забезпечити своєчасне та організоване відвідування лазні під командою сержанта з матеріального забезпечення роти (старшини) і миття особового складу у дні, визначені затвердженим графіком;
- перевіряти повноту охоплення миттям усього підрозділу, особливо тих, хто перебуває у добовому наряді або прибув із відрядження;
- перевіряти повноту заміни зобов'язаний натільної і постільної білизни особовому складу в бані у дні його миття;
- контролювати своєчасне постачання особового складу милом для туалетних та санітарно-гігієнічних потреб, а також дотримання особистої гігієни.

Сержант з матеріального забезпечення роти (старшина підрозділу):

- організує миття всього особового складу й особисто супроводжує підрозділ до бані;
- забезпечує належний військовий порядок під час миття особового складу в бані;
- відповідає за забезпечення особового складу при відвідуванні бані милом, мочалками та банними рушниками;
- разом із начальником речового складу частини несе відповідальність за своєчасну доставку до бані чистої і відремонтованої білизни на весь особовий склад підрозділу;
- організовує облік відвідування лазні особовим складом, а також забезпечує заміну натільної, теплої та постільної білизни і рушників;

– відповідає за своєчасне забезпечення особового складу підрозділу милом на туалетні та санітарно-гігієнічні потреби.

Рекомендується розміщувати пральню в одному приміщенні з лазнею, забезпечивши при цьому окремий вхід. Планування приміщень пральні має гарантувати безперервність і послідовність технологічного процесу прання, а також виключати контакт між чистими та брудними речами.

Входи для здавання брудної і отримання чистої білизни повинні бути роздільними/окремими.

В одній частині пральні передбачені приміщення для приймання та сортування речового майна, а в іншій – для прання, сушіння, прасування, ремонту, зберігання та видачі чистого речового майна. Між цими зонами розташований санітарний шлюз, який має вхід з обох боків пральні, а також кімнату для працівників, душову та туалет. Обидві частини приміщення пральні відокремлені капітальною стіною або перегородкою.

Продуктивність пральні має бути такою, щоб забезпечити прання білизни в обсязі 9,0 кг на місяць на одну особу. Необхідність у пральному обладнанні визначається, виходячи з обсягів прання на одну особу та середньої чисельності персоналу.

Основне технологічне обладнання (рис. 23), яким забезпечується пральня – це пральні машини, центрифуги, сушильні барабани або кулісні шафи, гладильні катки (каландри), дезінфекційне обладнання для дезінфекції білизни інфекційних хворих.

Технологічне обладнання пральні має бути заземлене відповідно до Правил улаштування електроустановок, затверджених наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 20 червня 2014 року № 46

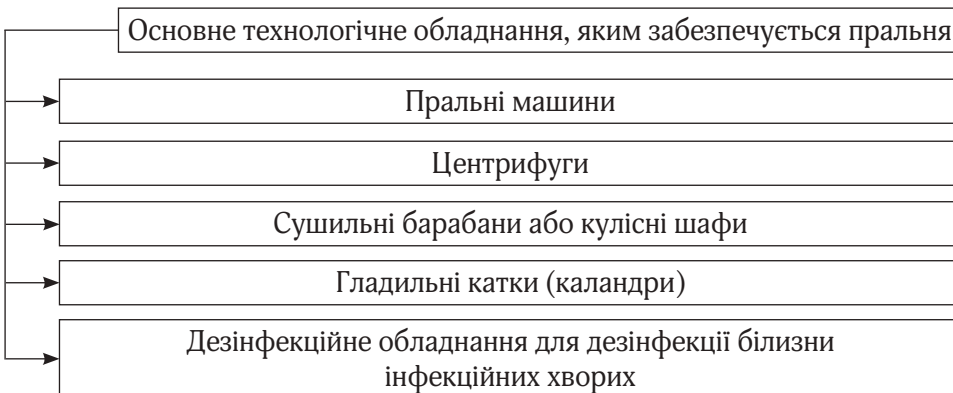

Рис. 23. Основне технологічне обладнання пральні

Пропускна здатність лазні повинна забезпечувати щотижневе миття персоналу та їх перебування в лазні протягом 40 хвилин при 8-годинному

робочому графіку. Кількість робочих днів лазні на тиждень не повинна перевищувати п'яти, залежно від кількості місць. В інші дні передбачено проведення санітарного дня для генерального прибирання приміщень та вихідні (неробочі) дні.

Приміщення для миття особового складу оснащуються душовими сітками, розрахованими на одну сітку на 15 осіб. Для визначення потреби в душових сітках використовуються середньооблікова чисельність особового складу та кількість робочих днів лазні на тиждень.

Кожна душова сітка обладнується водорозбірними кранами для гарячої та холодної води, а за необхідності можуть бути встановлені водорозбірні колонки.

Штучне освітлення в приміщеннях лазні та пральні проектується з урахуванням вимог законодавства щодо будівельних норм і правил. Світильники в зонах з мокрим і вологим режимом встановлюються відповідно до герметичного та напівгерметичного типів.

Лазня та пральня оснащуються водопроводом, каналізацією, центральним (або автономним) опаленням, а також системами гарячого водо- та паро постачання.

Банно-пральний комплекс забезпечується безперебійним постачанням води, яка відповідає вимогам Державних санітарних норм і правил «Гігієнічні вимоги до питної води, призначеної для споживання людиною», затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12.05.2010 № 400, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 1 липня 2010 року за № 452/17747. Обсяг води, що використовується, становить: для одного миття в лазні – 30 л (миття з тазами на лавах і ополіскування у душі) або 45 л (миття в душових кабінах) на одну особу;

На 1 кг сухої білизни в місяць витрачається: для механізованого прання – 75 л води, з яких 15 л – гаряча вода; для немеханізованого прання – 40 л, з яких 15 л – гаряча вода.

У лазні та пральні передбачена припливно-витяжна вентиляційна система з механічним спонуканням, яка повинна бути увімкнена та працювати протягом усього робочого дня.

Меблі, що розташовані в приміщеннях лазні, виготовляються з матеріалів, які легко миються та піддаються дезінфекції. Використання м'яких меблів у цих приміщеннях заборонено.

Тази для миття повинні бути виготовлені з матеріалів, стійких до корозії. Тази для миття ніг повинні мати іншу форму, ніж ті, що використовуються для миття тіла.

У приміщеннях лазні протягом робочого дня необхідно підтримувати відповідну температуру: +25 °С у зоні для роздягання (одягання), +30 °С у мийних відділеннях, +25 °С у душових (з відкритими кабінами), +18 °С у кімнаті для працівників, +20 °С у туалеті з умивальником.

Покриття підлоги в лазні та пральні, де працює вологий режим, має бути виконане з рельєфних керамічних плиток, а стіни облицьовані керамічними або полімерними плитками. Обов'язково слід облаштувати уклін підлоги в бік трапів і лотків, а також знизити підлогу в приміщеннях з мокрим режимом роботи відносно сусідніх приміщень.

У зонах для роздягання (одягання) працівників необхідно встановити умивальник. У лазнях, де кількість місць для роздягання (одягання) перевищує 15, має бути передбачений туалет. У приміщеннях для роздягання (одягання) підлога в проходах повинна бути покрита прогумованими килимками. Використання бавовняних, лляних та інших килимків для цих цілей заборонено. Температура повітря в пральнях повинна бути в межах від +15 °С до +20 °С, а відносна вологість у приміщенні для прання білизни не повинна перевищувати 70 %, у приміщенні для сушіння та прасування – 60 %. Для контролю температури та відносної вологості повітря в пральнях слід встановити термометри та психрометри.

Лазня та пральня забезпечені достатньою кількістю прибирального інвентарю, який зберігається в спеціально відведених приміщеннях або шафах. Регулярно проводиться дезінфекція як прибирального інвентарю, так і місць його зберігання.

У лазні та пральні передбачені окремі системи виробничої та побутової каналізації. Забороняється скидання стічних вод з лазні та пральні у водойми, яри та інші природні об'єкти.

В приміщеннях лазні та пральні на видному місці розміщується інформація, що містить посадові обов'язки осіб, відповідальних за надання банно-пральних послуг, правила техніки безпеки та норми забезпечення мийними засобами.

Лазня повинна підтримуватися в чистоті. Прибирання в лазні проводиться за такими графіками: щоденно, щотижня (санітарне) та щомісячно (генеральне прибирання).

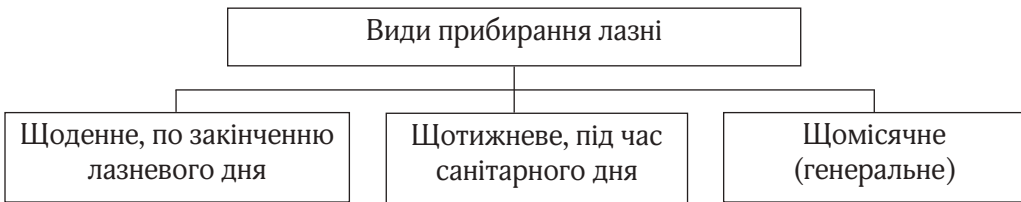

Рис. 24. Види прибирання лазні

Після кожного дня відвідування лазні в її приміщеннях здійснюється ретельне прибирання. Підлога та стіни миються і обробляються дезінфікуючими розчинами за допомогою методу зрошення. Гумові килимки замочуються в дезрозчині шляхом повного занурення, для чого в лазні

повинна бути спеціально маркована ємність достатнього обсягу. У роздягальнях всі меблі та обладнання ретельно протираються з усіх боків ганчірками, змоченими в деззасобі. Інвентар для прибирання промивається, дезінфікується та просушується. Окрім щоденного прибирання, один раз на місяць проводиться генеральне прибирання. Під час санітарного дня підлога та стіни очищуються від нальоту за допомогою щіток.

Під час генерального прибирання необхідно чистити тази для миття тіла та ніг, проводити їх дезінфекцію. Для видалення жирного нальоту та темних плям можна застосовувати дрібний цегляний порошок.

Заступник командира частини з тилу та начальник речової служби, спільно з начальником медичної служби, повинні заздалегідь підготувати розпорядження для частини та графік миття особового складу. Це розпорядження підписує начальник штабу частини. Через чергового по штабу він передає його заступникам командира частини та всім командирам підрозділів, супроводжуючи підписом зміст наказу.

У розпорядженні зазначається:

- день і час миття кожного підрозділу;
- підрозділ, від якого виділяється черговий по бані та необхідна кількість військовослужбовців для прибирання;
- черговий фельдшер (лікар);
- автотранспорт, виділений для перевезення чистої білизни в баню;
- час донесення командирами підрозділів про проведення миття особового складу.

Напередодні банного дня заступник командира частини з тилу та начальник речової служби, організуючи миття особового складу, повинні:

- визначити кількість військовослужбовців у підрозділах, які підлягають миттю, та підготувати роздавальні відомості для видачі мила;
- проконтролювати готовність до видачі натільної та постільної білизни для кожного підрозділу, а також її стан;
- перевірити підготовку бані до миття особового складу.

Командир підрозділу, з якого виділяється наряд, відповідно до наказу частини призначає чергового по бані з числа сержантів та необхідну кількість солдатів для прибирання приміщень і їх дезінфекції після кожної зміни, про що доповідає заступникові командира частини з тилу, начальникові речової служби та черговому по частині.

Для проведення тілесного огляду військовослужбовців, контролю за дотриманням ними правил особистої гігієни та надання медичної допомоги під час миття особового складу призначається черговий фельдшер. Черговий фельдшер (або лікар), виконуючи тілесний огляд особового складу з метою виявлення шкірних захворювань, синців чи забоїв, письмово доповідає командирі (рапортом). У випадку виявлення вошей, медична служба організує обробку волосся лікувальними засобами.

Весь особовий склад підрозділу, в якому зафіксовано хоча б один випадок педикульозу, підлягає терміновому миттю в бані з повною заміною натільної та постільної білизни. Білизна цього підрозділу повинна зберігатися окремо, оброблятися в першу чергу та підлягати кип'ятінню.

У кімнаті для роздягання солдати та сержанти отримують мило, продезінфіковані мочалки і переходять до мийного відділення. Час, проведений у мийному відділенні під час гігієнічного миття, повинен становити не менше 25–30 хвилин.

3.11. Організація банно-прального обслуговування у відриві від ППД

При виконанні частинами НГУ завдань у відриві від ППД в різних регіонах держави виникають деякі особливості в питаннях організації банно-прального обслуговування.

Врахування досвіду тилового забезпечення військових підрозділів, що діяли віддалено від своїх постійних баз, передбачає наявність мобільного запасу матеріальних засобів, який має містити:

- обмундирування за сезоном на 10 % від чисельності особового складу;
- простирадла 4 шт. на кожного військовослужбовця;
- наволочки подушечні верхні 3 шт., рушники 4 шт., ковдри 1 шт., подушки 1 шт., білизна натільна (майки, труси) 3 компл. (у зимовий період додатково 2 компл. білизни теплої) на кожного військовослужбовця;
- лазневе приладдя, мило на місячну потребу;
- комплект інструментів для ремонту взуття (один на підрозділ);
- ремонтні матеріали на місячну потребу.

Для ведення обліку, отримання необхідних матеріальних засобів від постачальників необхідно мати: бланки доручень, речових атестатів, накладних, книги обліку матеріальних засобів та інше.

Згідно з цим переліком майно повинно бути своєчасно підготовлено до вивезення в район виконання завдань.

Для організації керівництва частинами НГУ створюється військова оперативна група (ВОГ). У склад ВОГ включаються офіцери оперативної групи тилу, які вирішують питання прикріплення військових частин на речовий облік до органів забезпечення, а також до місцевих банно-пральних підприємств.

Наприкінці кожного місяця між військовими частинами і банно-пральними підприємствами складають акти звірення взаєморозрахунків і додають до рахунків на оплату миття особового складу і прання білизни.

В актах звірення вказується:

- найменування сторін;
- час і місце складання акта;

перелік виконаних робіт (чисельність особового складу і кількість ви-
праної білизни);

сума, визначена до оплати.

Акти підписуються керівниками банно-пральних підприємств і коман-
дирами частин, їх підписи скріплюються печатками обох сторін.

Для військових частин, які вибувають до пунктів постійної дислока-
ції після виконання завдань, передбачаються розрахункові аркуші. У них
обов'язково відображаються наслідки здавання приміщень і майна, які
були отримані від місцевих органів влади і організацій, а також стан взає-
морозрахунків за банно-пральне обслуговування.

Отже, обслуговування банно-пральних послуг для військових частин,
які виконують завдання далеко від своїх постійних місць дислокації, має
певні особливості.

Начальник речової служби військової частини зобов'язаний своєчас-
но підготувати необхідні запаси речового майна, мила, документів щодо
обліку матеріальних засобів, організувати їх вивезення в райони дій вій-
ськових частин, створити необхідні умови щодо своєчасного та якісного
банно-прального обслуговування особового складу в складних умовах
обстановки.

Питання для самоконтролю:

1. Історія становлення речового забезпечення військ?
2. Нормативні документи які регламентують організацію речового за-
безпечення НГУ?
3. Структура органів управлінь речового забезпечення НГУ?
4. Завдання покладені на речову службу військової частини?
5. Порядок постановки на речове забезпечення команд та військово-
службовців в військовій частині?
6. Норми забезпечення речовим майном військовослужбовців, їх види
та кратка характеристика?
7. Порядок таврування та закріплення речового майна в підрозділі?
8. Організація банно-прального обслуговування в військовій частині?

Розділ 4. Основи забезпечення пально-мастильними матеріалами

4.1. Структура та основні завдання, покладені на службу забезпечення пально-мастильними матеріалами

Головними завданнями служби забезпечення пально-мастильними матеріалами (далі – ЗПММ) є організація та здійснення своєчасного й повного забезпечення Національної гвардії України ПММ та технічними засобами служби ЗПММ.

Під забезпеченням необхідно розуміти комплекс заходів щодо накопичення до встановлених норм запасів ПММ і технічних засобів ЗПММ та своєчасного забезпечення ними Національної гвардії України, їх зберігання, обслуговування та ремонту, використання за призначенням, своєчасного відновлення у разі втрати (псування), видачі у військові частини для поповнення запасів замість витрачених і втрачених.

У Головному управлінні Національної гвардії України – відділ забезпечення пально-мастильними матеріалами управління тилового забезпечення Департаменту логістики Головного управління НГУ (далі – служба ЗПММ головного органу військового управління НГУ) (рис. 1).

У територіальних управліннях НГУ – служба забезпечення пально-мастильними матеріалами територіального управління НГУ (далі – служба ЗПММ територіального управління).

У з'єднанні, військових частинах, що не входять до складу оперативно-територіального об'єднання (далі – ОТО), та військових частинах, що входять до складу ОТО, підрозділах (загонах), вищих військових навчальних закладах, навчальних військових частинах (центрах), базах, закладах охорони здоров'я НГУ (далі – військові частини) – служба забезпечення пально-мастильними матеріалами військової частини (далі – служба ЗПММ військової частини).

У військовій частині, де посаду начальника служби ЗПММ військової частини штатом не передбачено, виконання його обов'язків покладається на посадову особу цієї військової частини.

Служба ЗПММ військової частини, що входить до складу ОТО, підпорядковується службі ЗПММ територіального управління. Служба ЗПММ територіального управління та служба ЗПММ військових частин, що не входять до складу ОТО, підпорядковуються службі ЗПММ головного органу військового управління НГУ.

Служба ЗПММ є структурним підрозділом секції тилу військової частини.

Підпорядковується служба ЗПММ заступнику командира військової частини з тилу.

Заступник командира військової частини з тилу – начальник тилу відповідає за готовність служби ЗПММ, своєчасну подачу пального, передбаченого для заправки машин відповідних марок за сезоном експлуатації. Він визначає місце засобів заправки із запасами пального в колонах військової частини під час маршу, у районах постійної та тимчасової дислокації відповідно до рішення командира військової частини.

Організаційно служба ЗПММ військової частини складається зі складу ПММ, пункту заправки паливом (далі – заправний пункт) та діловодства. Очолює службу начальник служби ЗПММ військової частини.

Склад ПММ призначається для зберігання ПММ до видачі їх у підрозділи й утримання встановлених запасів. На складі ПММ мають бути обладнані окремі спеціальні сховища для зберігання технічних рідин та технічних засобів служби ЗПММ.

Заправний пункт призначений для забезпечення заправки військової і спеціальної техніки паливом.

Усі види ПММ та технічних засобів служби ЗПММ підлягають обліку в службі ЗПММ, який полягає у відповідному оформленні документів, правильному та своєчасному заповненні книг і карток обліку щодо проведених операцій. У службі ЗПММ облік наявності та руху ПММ і технічних засобів служби ЗПММ ведеться в натуральних показниках за кількістю та технічним станом. Облік має бути послідовним та точним.

Командири (начальники) всіх ступенів, особовий склад підрозділів та інші особи, діяльність яких пов'язана із застосуванням та використанням ПММ і технічних засобів служби ЗПММ, зобов'язані дотримуватися відповідних заходів безпеки. Дотримання заходів безпеки є обов'язковим у всіх випадках.

Військові частини, які не мають у своєму штаті служб ЗПММ та/або складів ПММ, наказом командувача Національної гвардії України прикріплюються на забезпечення до військової частини, яка має таку службу та склад.

Облік видачі ПММ військовій частині-отримувачу веде військова частина, що видає ПММ у порядку, аналогічному для її структурних підрозділів.

На відділ ЗПММ головного органу військового управління НГУ покладаються такі функції:

- організація діяльності служб ЗПММ військових частин НГУ щодо забезпечення ПММ і технічними засобами служби ЗПММ;

- узагальнення розрахунків військових частин щодо потреби ПММ для виконання службово-бойових завдань, перевірка звітів про витрату ПММ, здійснення розподілу ПММ від Центральної бази забезпечення ПММ (далі – ЦБЗ ПММ) між військовими частинами та за потреби перерозподілу запасів ПММ між військовими частинами;

– організація контролю за якістю і правильним використанням ПММ та розроблення заходів щодо його економного та раціонального витрачання у військових частинах;

– розроблення нормативних документів з питань забезпечення військових частин ПММ і технічними засобами служби ЗПММ та внесення пропозицій до штатів військових частин;

– участь у розробленні норм витрати ПММ для військової техніки, розроблення граничних норм втрат ПММ під час його приймання, зберігання, видачі та транспортування, а також норм напрацювання (строків служби) технічних засобів служби ЗПММ до ремонту і списання;

– участь у розробленні планів бойової і мобілізаційної готовності, тилового та технічного забезпечення відмобілізування і приведення НГУ в бойову готовність, участь НГУ в територіальній обороні, організація їх своєчасного виконання відповідно до напряму діяльності;

– робота з відомостями щодо потреби, наявності, обсягів утримання непорушних запасів ПММ і технічних засобів служби ЗПММ, які необхідні для забезпечення мобілізаційного розгортання НГУ;

– планування та організація накопичення і оновлення непорушних запасів ПММ у військових частинах, здійснення контролю за їх збереженням;

– організація постачання, накопичення, утримання запасів ПММ та технічних засобів служби ЗПММ згідно з установленими нормами і табелями;

– перевірка у військових частинах наявності, якісного стану, обліку, порядку витрачання, збереження ПММ та технічних засобів служби ЗПММ;

– організація забезпечення на об'єктах служби ЗПММ протипожежних заходів і заходів безпеки під час зберігання та поводження з ПММ;

– організація заходів з охорони праці та забезпечення безпеки (життєдіяльності) особового складу під час виконання технологічних процесів з приймання, зберігання та видачі ПММ, експлуатації технічних засобів служби ЗПММ;

– проведення аналітичної роботи з узагальнення підсумків щодо стану утримання та зберігання ПММ і технічних засобів служби ЗПММ, виконавської дисципліни та контролю з боку посадових осіб військових частин.

Джерела: Наказ МВС від 06.02.2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-18#Text>

На службу ЗПММ територіального управління покладаються такі функції:

– розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення бойової і мобілізаційної готовності служби ЗПММ територіального управління та підготовки до забезпечення ОТО ПММ і технічними засобами служби ЗПММ на воєнний час;

- проведення розрахунків потреби, відпрацювання заявок, пропозицій до планів постачання ПММ і замовлень технічних засобів служби ЗПММ за встановленою номенклатурою;

- накопичення, розміщення, організація зберігання та поновлення запасів ПММ і технічних засобів служби ЗПММ, а також здійснення заходів щодо їх розосередження та укріття;

- забезпечення військових частин ОТО ПММ і технічними засобами служби ЗПММ;

- надання пропозицій до служби ЗПММ головного органу військового управління НГУ та участь у розробленні норм витрати ПММ для військової техніки, яка надходить до військових частин ОТО, пропозиції щодо граничних норм витрат ПММ під час їх приймання, зберігання, видачі і транспортування, а також норм напрацювання (строків служби) технічних засобів служби ЗПММ до ремонту і списання;

Джерела: Наказ МВС від 06.02.2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-18#Text>

- підготовка пропозицій щодо організаційно-штатних питань служби ЗПММ територіальних управлінь та військових частин ОТО, норм табельної належності технічних засобів служби ЗПММ до штатів територіальних управлінь і військових частин ОТО;

- організація роботи з отримання ПММ і технічних засобів служби ЗПММ із центральних баз забезпечення НГУ, підприємств національної економіки та інших постачальників для забезпечення підрозділів територіальних управлінь;

- забезпечення контролю за якістю і належним застосуванням ПММ у межах компетенції служби ЗПММ територіальних управлінь; розроблення заходів щодо економного та раціонального використання ПММ, організація і контроль за їх упровадженням у повному обсязі;

- подання заявок на здавання відпрацьованих нафтопродуктів та організація роботи з їх накопичення, організація їх обліку у військових частинах ОТО;

- організація облаштування, удосконалення, утримання і експлуатація складів ПММ, заправних пунктів та інших об'єктів служби ЗПММ відповідно чинного законодавства України;

- подання заявок на видачу ПММ із ЦБЗ ПММ для забезпечення військових частин ОТО;

- організація заправки ПММ військової техніки в пунктах постійної дислокації, у районах відповідальності та під час здійснення маршів;

- організація і здійснення належного використання, технічного

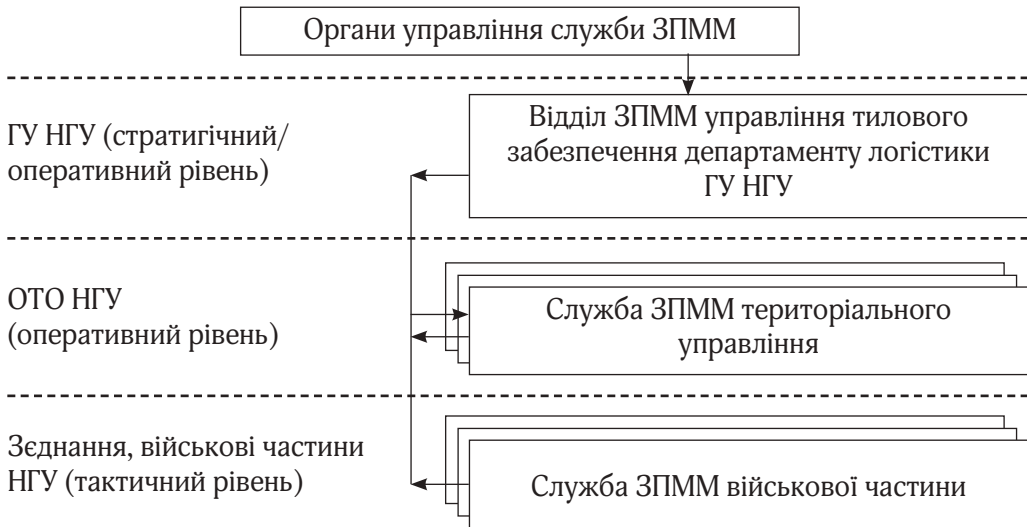

Рис. 1. Органи управління служби ЗПММ

обслуговування, зберігання, транспортування та ремонту технічних засобів служби ЗПММ; організація роботи з вивчення особовим складом прийомів і методів економії ПММ;

- організація і здійснення перевірок щодо забезпечення та витрачання ПММ підпорядкованими службами ЗПММ;

- організація і ведення оперативного обліку та звітності по службі ЗПММ;

- надання детальних розрахунків та обґрунтування щодо потреби в коштах для забезпечення ПММ і технічних засобів служби ЗПММ.

Забезпечення пально–мастильними матеріалами відноситься до матеріального забезпечення військових частин та їх дій, яке, в свою чергу, є видом тилового забезпечення (рис. 2).

Під забезпеченням ПММ необхідно розуміти комплекс заходів щодо накопичення до встановлених норм запасів ПММ і технічних засобів ЗПММ та своєчасного забезпечення ними Національної гвардії України, їх зберігання, обслуговування та ремонту, використання за призначенням, своєчасного відновлення у разі втрати (псування), видачі у військові частини для поповнення запасів замість витрачених і втрачених.

Джерела: Наказ МВС від 06.02.2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-18#Text>

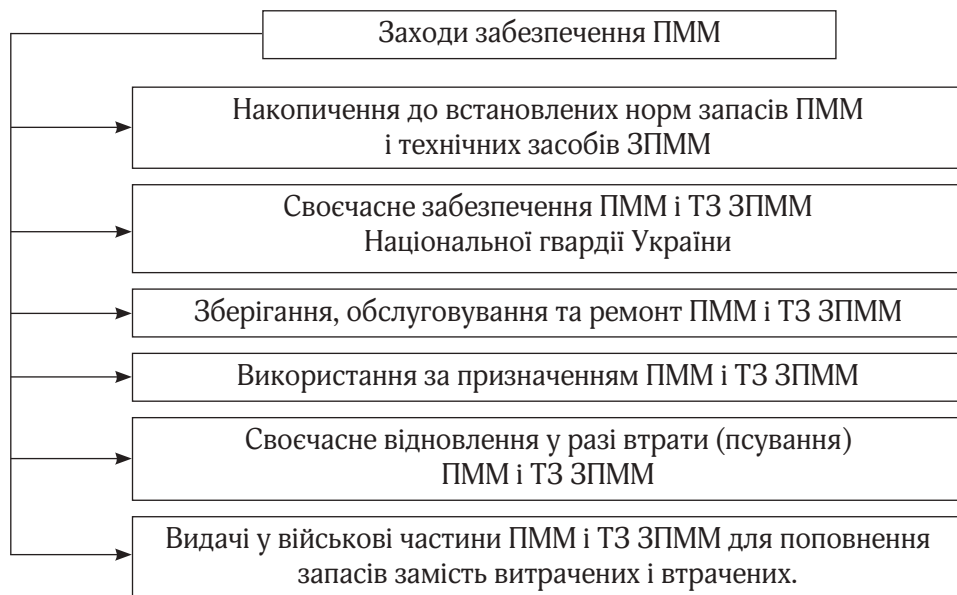

Рис. 2. Основні заходи щодо забезпечення НГУ пально-мастильними матеріалами

Служба, на яку покладено завдання щодо забезпечення НГУ пально-мастильними матеріалами, так і називається – служба забезпечення пально-мастильними матеріалами. Скорочено позначається служба ЗПММ. Вона складається із органів управління та підрозділів, які спеціально створені для виконання усього комплексу робіт щодо забезпечення НГУ ПММ. Враховуючи ієрархічну побудову НГУ, служба забезпечення ПММ НГУ має ієрархічну структуру органів управління та відповідних їм структурних підрозділів і підпорядкованих об'єктів.

4.2. Номенклатура служби забезпечення пально-мастильними матеріалами НГУ

Номенклатура служби ЗПММ (рис. 3).

Пально-мастильні матеріали:

- пальне для реактивних двигунів, авіаційні бензини (далі – авіаційне пальне);
- автомобільні бензини, дизельні палива (далі – автомобільне пальне); моторні, трансмісійні, трансформаторні, зброярські, промивочні, індустриальні, промислові, машинні оливи (далі – оливи);
- пластичні, абразивні, консерваційні, гарматні мастила (далі – мастила); керосини, спирти, гліцерини для технічних потреб, охолоджуючі, промивочні, омиваючі, гальмівні, протикристалізаційні, антигелеві, антикорозійні рідини (далі – технічні рідини);

– відпрацьовані оливи, відпрацьовані технічні рідини (далі – відпрацьовані нафтопродукти).

Джерела: Наказ МВС від 06.02.2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-18#Text>

Технічні засоби служби ЗПММ:

- засоби приймання, зберігання, транспортування, обліку, видачі, заправки паливом;
- засоби контролю якості пального;
- засоби автоматизації та механізації виробничих процесів під час забезпечення ПММ.

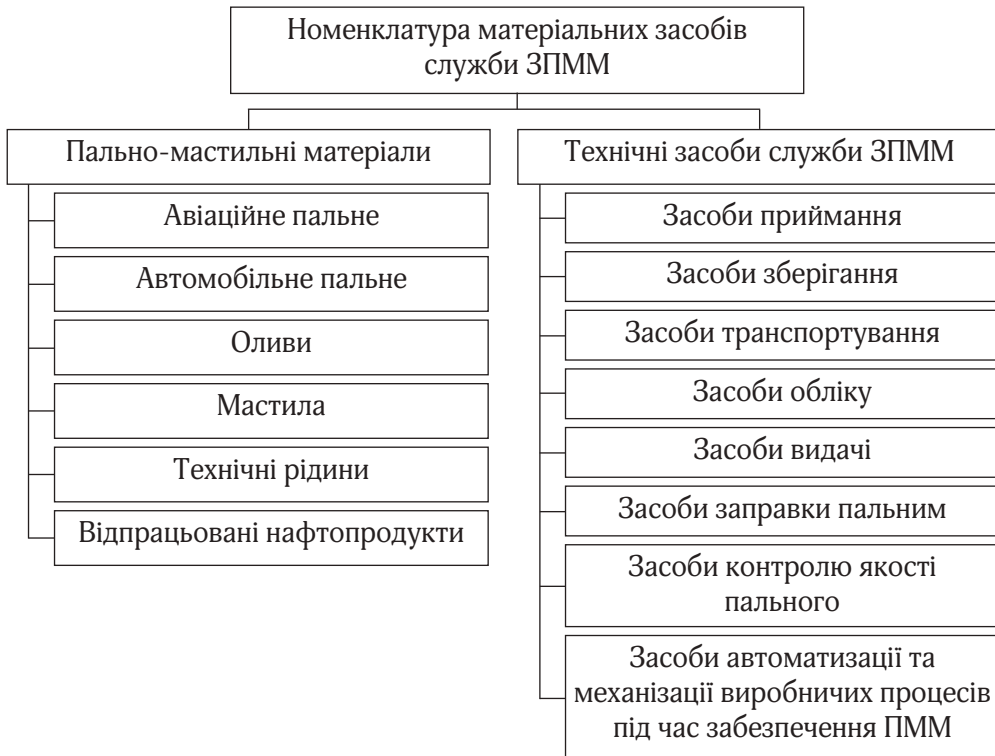

Рис. 3. Номенклатура матеріальних засобів

Пальне – (нім. Kraftstoff, Treibstoff, англ. fuel, рос. горючее) – це вид пального, що використовується для живлення двигунів; це речовина, яка слугує джерелом енергії під час спалювання в двигунах, котлах та інших енергетичних установках.

Усі види пального є паливом, але не кожне паливо можна вважати пальним.

Пальне, на відміну від інших видів пального, в основному застосовується для транспортних засобів (автомобілів, локомотивів, суден, літаків, ракет тощо), тому його об'єм і вага повинні бути достатньо малими, щоб забезпечити високу ефективність цих засобів.

Авіаційне пальне – це горюча речовина, яка подається разом із повітрям до камери згоряння двигуна літака для отримання теплової енергії в процесі спалювання (окиснення киснем повітря). Воно поділяється на два основні види:

- авіаційні бензини;
- реактивне пальне.

Перші зазвичай використовуються в поршневих двигунах, тоді як другі – в турбореактивних. Також існують розробки дизельних поршневих авіаційних двигунів, що використовують гас (керосин).

В якості автомобільного пального в наш час використовують бензин, скраплений або стиснутий газ, а також дизельне паливо (рис. 4).

Рис. 4. Основні види автомобільного пального

Бензин (англ. petrol, gasoline; нім. Benzin; фр. benzine, essence) – це природна або штучно створена суміш вуглеводнів різної структури, що отримується з нафти і зазвичай кипить в діапазоні температур від 40 °С до 205 °С.

Ця рідина є рухливою, горючою, здебільшого безбарвною і має характерний запах; її питома вага коливається від 0,700 до 0,780 кг/л. Бензин легко випаровується і може утворювати вибухові суміші з повітрям при певних концентраціях, а температура спалаху зазвичай нижча за 0 °С. Більшість видів бензину замерзає при температурах нижче -60 °С.

Одним із ключових показників, що визначають марку та склад компонентів у товарних бензинах, є їх детонаційна стійкість, яка вимірюється за допомогою октанового числа.

Детонаційна стійкість пального – це показник, який відображає здатність вуглеводневого пального протистояти самозайманню під час стиснення. Цей параметр є одним із найважливіших для оцінки якості пального,

оскільки на його основі визначають сортність та придатність пального для використання в різних типах двигунів.

Для рідинних палив, таких як бензини, мірою детонаційної стійкості є октанове число, а для дизельних палив – цетанове число. У випадку газоподібних палив (наприклад, природний газ, пропан, бутан) використовується метанове число. Кількісні значення, що характеризують детонаційну стійкість палив, визначаються за допомогою спеціального вимірювального обладнання під час спалювання досліджуваних зразків.

Октанове число (ОЧ) визначається як вміст (% за об'ємом) ізооктану (якому присвоєно октанове число 100) у суміші з нормальним гептаном (октанове число якого дорівнює 0). Ця суміш має таку ж детонаційну стійкість, як і досліджуване паливо за стандартних умов випробування. Чим вище октанове число, тим більша детонаційна стійкість пального.

Дизельне пальне (відоме також як дизель, соляра або солярка) – це рідка речовина, яка є основним видом пального для дизельних двигунів. Зазвичай під цим терміном розуміють паливо, отримане з гасово-газойлевих фракцій прямої перегонки нафти.

Вимоги до автомобільних бензинів та дизельного пального, які виробляються, вводяться в обіг і реалізуються на території України, регулюються Технічним регламентом, що стосується вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднового та котельного пального. Ці вимоги встановлені з метою захисту життя і здоров'я людей, тварин і рослин, національної безпеки, а також охорони навколишнього середовища і природних ресурсів.

Олива – це термін, що охоплює різні класи природних і штучних матеріалів, зокрема нафтопродукти, дьогті (включаючи вугільні, сланцеві та деревні оливи), синтетичні оливи, а також парафіни, церезини, озокерити та деякі олігомерні продукти. Номенклатура олив, що використовується військовими частинами НГУ, включає моторні, трансмісійні, трансформаторні, зброярські, промивочні, індустріальні, промислові та машинні оливи (рис. 5).

Рис. 5. Номенклатура олив

Моторна олива – це мастильний засіб, призначений для поршневих двигунів внутрішнього згорання та інших типів двигунів. В залежності від їх призначення, оливи поділяються на дизельні, бензинові та універсальні моторні оливи, які підходять для змащування двигунів обох типів. Сучасні моторні оливи складаються з базових олив та спеціальних присадок, що покращують їх властивості.

Моторні оливи класифікують за температурними межами їхньої працездатності на літні, зимові та всесезонні. У якості базових олив використовують дистилатні компоненти з різною в'язкістю, залишкові компоненти, їхні суміші, а також синтетичні продукти, такі як поліальфаолефіни, алкілбензоли та ефіри. Більшість всесезонних олив виготовляють шляхом загушення мало в'язкої основи за допомогою макрополімерних присадок (див. рис. 6).

Залежно від складу базової оливи, моторні оливи поділяють на синтетичні, мінеральні та напівсинтетичні (суміші мінеральних і синтетичних компонентів).

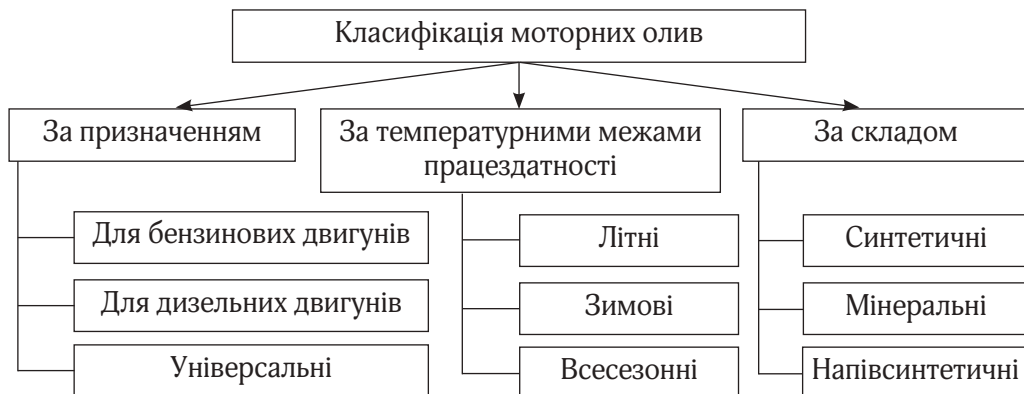

Рис. 6. Класифікація моторних олив

Мастило (рос. (рідинне) масло, (структуроване) смазка; англ. grease, lubricant; нім. Schiermittel) – це жирова речовина (нафтова, синтетична тощо), що використовується для змащування поверхонь тертя в механізмах і деталях машин. Мастило є матеріалом, який наносять на поверхні тертя з метою зменшення сили тертя та зносу. Це пластичний матеріал, що складається зі структурованої оливи з загусником, який застосовується для зменшення тертя, консервації виробів та герметизації ущільнень.

Мастила діляться на:

- пластичні;
- абразивні;
- консерваційні;

– гарматні.

Технічна рідина – це нафтова або синтетична рідина, яка застосовується для різних технічних завдань. Зазвичай технічні рідини мають низьку в'язкість і призначені для забезпечення виконання робочих функцій машинами та механізмами.

До цих рідин, які потрібні для забезпечення потреб військових частин НГУ відносяться:

- керосини;
- спирти;
- гліцерини для технічних потреб;
- охолоджуючі;
- промивочні;
- омиваючі;
- гальмівні;
- протикристалізаційні;
- антигелеві;
- антикорозійні рідини.

Відпрацьовані нафтопродукти – нафтопродукти, під час експлуатації яких відбулися зміни деяких властивостей, регламентованих нормативною документацією. До них належать відпрацьовані оливи та відпрацьовані технічні рідини.

Засоби перекачування (приймання) пального та масл призначені для наповнення або опорожнення залізничних цистерн, наливних барж, танкерів та інших засобів підвезення ПММ. Вони потрібні для перекачування пального трубопроводами, для внутрішньо складських операцій, видачі пального та масл споживачам.

Засоби зберігання призначені для утримання запасів пального, мастильних матеріалів та спеціальних рідин. Пересувні металеві горизонтальні резервуари використовуються для зберігання будь-яких нафтопродуктів. Гумово-тканеві резервуари зручні для зберігання у польових умовах тільки пального. Сталеві бочки та бідони використовуються для зберігання пального, олив та спеціальних рідин.

Засоби транспортування призначені для доставки пального зі складів та баз у військові частини (на склади військових частин). Для цього у службі ЗПММ крім спеціальних автомобілів використовують розбірні трубопроводи.

Засоби замірювання (обліку) призначені для визначення кількості пального та масл. Без цього неможливі ні приймання, ні зберігання, ні відпускання ПММ. Замірювання пального виконується лічильниками, вимірювальними рулетками, метр штоками та рейками.

Засоби заправки призначені для заправки баків машин та систем паливом та маслами. Заправка може проводитися за допомогою

автопаливозаправників, автомаслозаправників, централізованих заправників літаків та групових заправників малих кораблів, стаціонарних або пересувних заправ очних колонок та заправного інвентарю.

Засоби контролю якості дають можливість попередити випадки зниження якості нафтопродуктів, що зберігаються, і виключають використання на матеріальній частині ПММ, які не відповідають технічним регламентам. Для цього використовуються спеціальні рухомі і переносні лабораторії, пробовідбірники, нафто денсиметри, спиртометри, гідрометри тощо.

Засоби механізації навантажувально–розвантажувальних робіт призначені для полегшення праці особового складу складів ПММ.

До них відносяться транспортери, бочко підйомники, вантажозахватні та кріпильні пристрої.

Засоби очищення призначені для видалення усякого роду забруднення, що потрапили в пальне та мастильні матеріали у процесах перевезення, перекачування, зберігання. Для цього використовуються фільтри. Відпрацьовані мастила очищуються і відновлюються на регенераційних установках або на спеціальних установках для фільтрування та зневоднення масел.

Засоби ремонту дають можливість проводити поточний, середній і, частково, капітальний ремонт технологічних засобів служби ЗПММ у польових умовах. Для цього використовується пересувна ремонтна майстерня, комплекти обладнання для механізованої зачистки резервуарів та обладнання для промивки бочок.

Допоміжні засоби допомагають особовому складу служби при виконанні ремонтних та інших робіт на складах пального, до них відносяться газоаналізатори, шлангові протигази тощо. Крім того у службі ЗПММ використовуються засоби зв'язку, інженерна техніка тощо.

Виходячи із структури служби ЗПММ військової частини НГУ, основними об'єктами військового господарства даної служби є:

- склад ПММ;
- заправний пункт.

Коротко розглянемо характеристики даних об'єктів.

Склад паливно-мастильних матеріалів (ПММ) призначений для зберігання ПММ до їх передачі підрозділам та підтримання необхідних запасів. На складі повинні бути облаштовані окремі спеціалізовані приміщення для зберігання технічних рідин і технічних засобів служби зберігання ПММ.

Склади ПММ НГУ можна розділити на:

- центральні склади і бази пального;
- склади військових частин.

За типом установки склади ПММ діляться на:

- стаціонарні;
- рухомі.

За способом укриття:

- наземні;
- напівзаглиблені;
- заглиблені.

Склад пально-мастильних матеріалів являє собою комплекс будівель, споруд, обладнання та устаткування, призначених для прийому, зберігання та видачі ПММ для заправки військової та спеціальної техніки.

Для забезпечення ефективної організації робіт і дотримання вимог пожежної безпеки, будівлі та споруди складів пального розташовуються на сусідніх територіях – технічній та адміністративно-господарській.

На технічній території розташовані: резервуари, насосні станції для перекачування пального, сховища, навіси, зливно-наливні та роздавальні пристрої, пожежні водойми, приміщення для зберігання піноутворювача, майданчики для навантаження і розвантаження, а також інші технологічні об'єкти. Об'єкти, що знаходяться на технічній території складів пального, класифікуються як споруди спеціального призначення.

На адміністративно-господарській території розташовані лабораторія, майстерні, службові будівлі, гаражі, пожежне депо, склади продовольства та речей, казарми, їдальня, клуб, житлові будинки та інші споруди адміністративно-господарського призначення. Об'єкти, що знаходяться на території складів пального, відносяться до споруд господарського, технічного та медичного призначення.

Підземні технологічні трубопроводи, мережі водопостачання, каналізації та тепlopостачання, а також кабельні та інші комунікації, споруди і колодязі на поверхні землі повинні бути позначені та мати покажчики з відповідною прив'язкою.

Для забезпечення належного утримання ділянки технічної та адміністративно-господарської територій, ці ділянки закріплюються за окремими підрозділами складу.

Навколо зовнішньої огорожі території складу пального створюється заборонена зона шириною від 200 до 400 метрів у межах відведеної земельної ділянки. Внутрішня огорожа повинна бути розташована на відстані не менше 25 метрів від об'єктів складу.

У межах забороненої зони забороняється проведення будівельних робіт, земляних робіт та прокладання інженерних мереж без узгодження з начальником складу.

Територія складу пального вночі повинна бути освітлена. Штучне освітлення території, будівель, а також виробничих і адміністративних приміщень має відповідати вимогам охорони праці, гігієни та пожежної безпеки. Зовнішнє освітлення обладнується автономним ручним або

автоматичним управлінням, яке не залежить від системи освітлення всередині будівель. Уздовж меж охоронюваних територій вночі, у разі відсутності спеціальних технічних засобів охорони, передбачено освітлення з ручним або автоматичним управлінням.

Для освітлення резервуарних парків зазвичай використовуються прожектори, які встановлюються на ділянках, що знаходяться безпосередньо за межами обвалування резервуарів.

Заправний пункт створений для забезпечення паливом військової та спеціальної техніки.

4.3. Порядок отримання ПММ

Безперервне постачання військових частин паливно-мастильними матеріалами (ПММ) та технічними засобами служби заправки ПММ, а також підтримання їх у встановлених нормах і постійній готовності до використання є однією з ключових умов бойової готовності військ. Командир військової частини зобов'язаний регулярно контролювати забезпеченість частини паливом, технічний стан засобів заправки, а також своєчасно визначати завдання і порядок заправки військової техніки.

Безпосередньо забезпечує військові частини всіма сортами і марками пального, олив, мастил і технічних рідин, які застосовуються на силових установках бойових і транспортних машинах та іншої техніки, що є на озброєнні військової частини, а також технічними засобами для перекачування, зберігання, заправки, вимірювання, фільтрації, підігріву, транспортування і контролю якості пального служба ЗПММ.

Відомо, що основними завданнями служби ЗПММ є організація та забезпечення Національної гвардії України паливно-мастильними матеріалами та технічними засобами у необхідний час і в повному обсязі.

Яким чином організовано забезпечення військової частини ПММ? Щоб отримувати паливо і технічні засоби, військова частина має бути зарахована на забезпечення. Зарахування на забезпечення проводиться на підставі наказу вищого начальника (при формуванні військової частини) або атестата (при зміні органу постачання) (рис. 7).

Для отримання атестата військова частина надає до органу забезпечення звіт про рух пального і технічних засобів за період від останнього звіту, звіт про використання чекових вимог на отримання пального і на заправку літаків і здає наявні книжки чекових вимог.

Прибувши в новий пункт дислокації, військова частина зараховується на забезпечення на підставі атестата, виданого органом забезпечення, в якому вона раніше перебувала на постачанні. Знову сформована військова частина зараховується на забезпечення без атестата на підставі наказу вищого начальника з поданням до органу забезпечення довідки про

Рис. 7. Підстави для зарахування військової частин на забезпечення ПММ

кількість пального і технічних засобів, отриманих нею в період формування.

При зарахуванні на забезпечення військової частини видають книжку чекових вимог, прикріплюють її на забезпечення до найближчого окружного складу (складу рідкого палива) або до нафтобази і видають їй наряд або включають в рознарядку на отримання пального.

При розформуванні військова частина подає до органу забезпечення звіти і книжки чекових вимог, як і при отриманні атестата, а також прийнятно–здавальний акт про здачу залишків пального і технічних засобів іншій військовій частині або складу за вказівкою органу забезпечення.

Забезпечення паливом здійснюється за схемою: Головне управління Національної гвардії України – центральна база забезпечення (підприємства постачальники) – частина за територіальним принципом – склад.

Військові частини отримують пальне безкоштовно. Забезпечення військової частини паливом здійснюється за річними планами постачання органу забезпечення. Річним планом постачання визначається ліміт витрати пального та план його поставки, а також встановлюється розмір перехідного запасу для військової частини.

Лімітом витрат пального називають кількість пального, дозволена до витрачання на планований період.

Планом поставки називають кількість пального, виділену на планований період до відвантаження, отримання з нафтобаз або складів НГУ для витрати в межі встановленого ліміту і створення необхідних запасів.

Для військової частини, що входить до складу з'єднання, ліміт витрат пального і план його поставки встановлює командир з'єднання. У військовій частині (в окремих випадках для підрозділів) також встановлюються ліміти витрат пального. Місячні плани експлуатації машин в частині і підрозділах складаються з урахуванням встановлених лімітів витрат пального.

Пальне поставляється до військової частини централізовано і децентралізовано.

Централізоване постачання пального полягає в подачі пального з баз виробництва або нафтобаз, центральних, окружних (флотських) складів на адресу військових частин та з'єднань залізничним (водним) або автомобільним транспортом за планами центру.

Для прийому пального, що надходить до військової частини залізницею, наказом по частині призначається комісія. У присутності представника залізниці комісія оглядає цистерну (вагон), перевіряє:

- цілість пломб і цистерни (вагона);
- відповідність номера цистерни (вагона) даним залізничної накладної;
- заміряє і підраховує вантаж, звіряє його фактичну вагу (кількість) з вагою (кількістю), зазначеними в документах.

Якщо при прийомі буде виявлена недостача, то поступають таким чином. Коли нестача не перевищує норм природного убутку при транспортуванні, то вона списується наказом по частині на підставі приймального акта комісії. Якщо недостача перевищує норму природного убутку при транспортуванні, але залізнична цистерна (вагон) і пломби цілі і справні то прийомний акт складається у двох примірниках. У цьому випадку акт підписується комісією і представником залізниці. Один примірник акта військова частина направляє до вищестоящого органу забезпечення для пред'явлення претензії постачальнику пального, а другий зберігається в діловодстві служби ЗПММ військової частини.

Якщо виявлена недостача перевищує норму природного убутку при транспортуванні і при цьому порушена цілість пломб або цистерни, то комісія зобов'язана вимагати від начальника залізничної станції складання комерційного акта встановленої форми. Акт направляється в орган забезпечення для пред'явлення претензії залізниці. При відмові начальника станції скласти комерційний акт комісія складає приймальний акт і скаргу залізничній адміністрації на начальника станції. Цей акт і скарга направляються до органу забезпечення, так як вони замінюють комерційний акт і служать підставою для пред'явлення претензії до залізниці.

Наказом по частині недостача списується з книг обліку матеріальних засобів і записується в книгу обліку нестач, звідки вона списується наказом по частині на підставі інспекторського свідоцтва або довідки фінансових органів про відшкодування шкоди за рахунок винних осіб.

Децентралізована поставка пального полягає у видачі пального в транспортні засоби військової частини з нафтобаз і окружних (флотських) складів за рознарядками (нарядами) органу забезпечення.

Орган забезпечення вказує в рознарядці серію і номер книжки чекових вимог, яку має військова частина тому нафтобаза або склад не відпустить військової частини пальне за чековою книжкою іншої серії і номера.

Представник військової частини, прибувши на нафтобазу (склад), пред'являє заповнену чекову вимогу з талоном і довіреність (для

нафтобази) і отримує пальне. Кількість отриманого пального посадова особа нафтобази (складу) записує цифрами і прописом на зворотному боці чекової вимоги і в талоні. Представник військової частини підписується за прийняте пальне на зворотному боці чекової вимоги, а директор нафтобази (начальник складу) підтверджує дані про кількість відпущеного пального своїм підписом і печаткою в талоні.

Вносити виправлення в чековій вимоги забороняється. Чекова вимога з розписом приймача залишається на нафтобазі (складі), а талон вимоги видається одержувачу.

Отримане на окружному (флотському) складі або нафтобазі пальне доставляється до військової частини, де оприбутковується по талону чекової вимоги. Начальник служби постачання паливом дані про кількість отриманого пального з талона заносить в корінець чекової вимоги.

Мастила військова частина отримує в тарі складу (нафтобази). Тара, за винятком тари разового користування, підлягає поверненню складу (нафтобазі) за приймально-здавальним актом.

Кількість пального, яке виділено військовій частині для отримання з нафтобази, називається фондом. Військова частина зобов'язана забезпечити своєчасну реалізацію виділеного фонду. За неповну реалізацію виділеного фонду нафтобаза стягує з військової частини штраф. Тому у всіх випадках, коли нафтобаза не має можливості відпустити військовій частині належне їй пальне, представник військової частини, який прибув за паливом, зобов'язаний вимагати про це довідку, а нафтобаза зобов'язана видати її. Фонди, які не реалізовані військовою частиною з вини нафтобази протягом встановленого терміну, наприклад кварталу, нафтобаза повинна компенсувати в наступному кварталі. Нереалізовані фонди на 1 січня кожного року анулюються.

Витратою пального вважається кількість пального, фактично згорілого в двигунах, топках котлів, освітлювальних і нагрівальних пристроях, а також використаного в якості розчинника, миючої рідини, для розрідження масла в системі змащення двигуна і агрегатах трансмісії і для дезактивації і санітарно-гігієнічних потреб.

Пальне списується у витрату за належним чином оформленими дорожніми листами, картками обліку роботи стаціонарних двигунів, агрегатів і витрати пального, відомостями руху авіаційного пального, машинно-вахтовим журналам і актам на інші витрати, що затверджується командиром військової частини.

Витратою масла на матеріальній частині вважається кількість масла, фактично згорілого в двигуні, злитого з системи мастила двигуна (на кораблях – з циркуляційної масляної системи) при його заміні, масла, використаного для промивання системи змащення і агрегатів трансмісії, а також виданого на машини (агрегати) для змащення трансмісії, деталей і вузлів відповідно до періодичності та обсягом обслуговування.

Масло списується у витрату на машинах, що знаходяться в консервації, за фактичною витратою; на наземній і авіаційній техніці, що знаходиться в експлуатації, по видачі його на машину (літак), що знаходяться в строю (в експлуатації), по заливанню масла в циркуляційні системи. Масла, наявні в системі змащення машин, що знаходяться в консервації, зраховуються в наявність.

Витратою мастил і спеціальних рідин (крім етилового спирту та охолоджуючої рідини) вважається кількість мастил і спеціальних рідин, виданих відповідно до діючих норм зі складу військової частини на машини (агрегати), а також для проведення ремонтних регламентних робіт та інших потреб.

Витратою спирту вважається кількість спирту, фактично витраченого в протикризових системах літаків, при проведенні регламентних робіт і ремонту устаткування, а також для лабораторних аналізів і на медичні потреби.

Витратою низько замерзаючої охолоджуючої рідини вважається кількість рідини, витраченої протягом зимового періоду на заповнення експлуатаційних витрат і промивку системи охолодження двигунів, а також кількість рідини, що не підлягає відновленню.

Пальне витрачається суворо в межах встановленого ліміту. Ліміт витрат на мастила і спеціальні рідини не встановлюється. Ці засоби витрачаються за нормами, встановленими відповідними наказами.

Для танків витрата масла обчислюється у відсотках від витрати пального в літрах, для автомобілів – в кілограмах.

Сезонні масла й оливи у двигунах, агрегатах трансмісії і ходової частини змінюються на навчально-бойових (навчальних) і допоміжних (транспортних) машинах в міру відпрацювання маслами експлуатаційних термінів, але не пізніше встановленого командирами терміну переведення машин на сезонну експлуатацію. На бойових і стройових машинах, а також на машинах, які перебувають на тривалому зберіганні, зміна сезонних масел і мастил проводиться при переведенні їх на сезонну експлуатацію незалежно від термінів роботи мастильних матеріалів. Якщо масла на цих машинах до зливу відпрацювали менше половини експлуатаційної норми, то їх після перевірки якості використовують на машинах допоміжної і навчально-бойової груп.

Зміну всесезонних оливи і мастил у двигунах і агрегатах машин усіх груп експлуатації роблять у міру відпрацювання ними встановлених експлуатаційних норм. Норми витрати пального встановлюються наказами.

На виробничо-технічні потреби пальне видається підрозділам за накладними. Забороняється видавати пальне за усними розпорядженнями і записками, а також цивільним організаціям.

При видачі пального не дозволяється користуватися вагами і засобами заправки, вимірювальні прилади яких не мають встановленого клейма уповноваженого органу.

Для виконання розрахунків та оцінки потреби в паливно-мастильних матеріалах (ПММ), а також для встановлення норм і обсягів їх запасів використовується розрахунково-постачальна одиниця – заправка (рис. 8). Маса заправки визначається наступним чином:

– для танків, бойових машин піхоти та колісної військово-інженерної техніки – відповідно до місткості баків та інших ємностей, які конструктивно входять до паливної системи як базової машини, так і спеціального обладнання;

– для колісних бронетранспортерів, легкових, вантажних і спеціальних автомобілів – з розрахунку забезпечення запасу ходу на 500 км за основними експлуатаційними нормами витрат ПММ;

– для літаків військово-транспортної авіації – за ємністю основних баків;

– для вертольотів – за ємністю основних і підвісних баків;

– для силових агрегатів – із розрахунку забезпечення їх роботи протягом 50 мотогодини відповідно до експлуатаційних норм витрат пального.

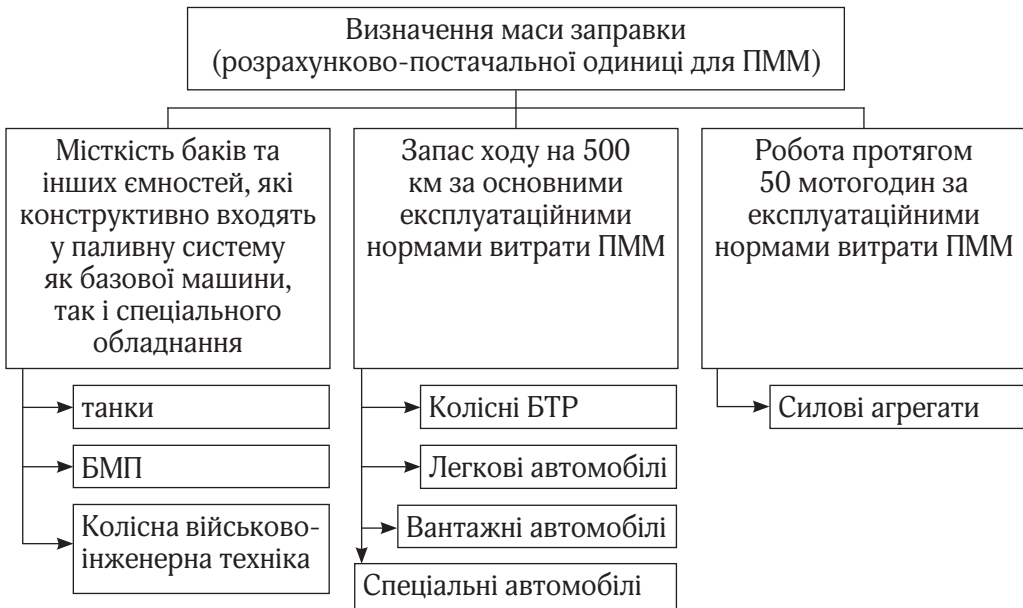

Рис. 8. Параметри, що визначають масу заправки техніки пально-мастильними матеріалами

Окрім того, при визначенні маси заправки для військової техніки, що обладнана спеціальними пристроями для відбору потужності від базового шасі, додатково враховуються паливно-мастильні матеріали (ПММ), необхідні для функціонування спеціального обладнання протягом 5 мотогодин відповідно до експлуатаційних норм витрат.

Якщо паливні баки автомобілів і колісних бронетранспортерів не дозволяють розмістити всю необхідну заправку, для кожного автомобіля (бронетранспортера) виділяються каністри (бочки) для зберігання залишків пального, що залишилося після заправки. У випадку, коли неможливо встановити (розмістити) каністри (бочки) на окремих зразках військової техніки, їх транспортують за допомогою автомобілів військової частини. Це робиться також для забезпечення запасів ПММ для спеціального обладнання, яке відбирає потужність від базового шасі, силових двигунів і теплових агрегатів. Каністри (бочки) надаються військовим частинам понад їх табельну потребу з Центральної бази запасів ПММ.

Для забезпечення стабільного та безперебійного відмобілізування, бойового злагодження та задоволення поточних потреб у мирний час у військових частинах формуються незнижувані запаси, а також запаси пального для поточного забезпечення. Для задоволення поточних потреб у пальному у військовій частині створюються запаси пального, які називаються запасами поточного забезпечення. Запаси пального, що залишилися на кінець календарного періоду, іменуються перехідними запасами.

Розміри перехідних запасів пального для військових частин визначаються планом постачання, виходячи з встановлених норм, а також наявних ресурсів і можливостей для їх розміщення на складі частини. Для військових частин, що знаходяться у віддалених районах, а також при неможливості регулярного підвезення плануються підвищені перехідні запаси поточного постачання.

Норми утримання запасів ПММ поточного забезпечення для військових частин НГУ встановлюються в розмірі не нижче 0,5 заправки.

Запаси ПММ поточного забезпечення необхідно підтримувати у визначених обсягах. Тимчасове зниження запасів поточного забезпечення в періоди найбільш інтенсивної витрати ПММ до чергового його надходження (отримання) допускається до рівня не нижче 0,25 заправки та допускається на період не більше однієї доби.

Незнижувані запаси ПММ утримуються в розмірі двох заправок, одна з яких утримується на складі ПММ, друга – в баках військової (спеціальної) техніки.

Обґрунтування потреби в ПММ на рік, що планується, розробляється службами ЗПММ військових частин і подаються до служби ЗПММ головного органу військового управління НГУ.

Військова частина, яка здійснює забезпечення ПММ інші військові частини, що не мають у своєму штаті складу ПММ, формує потребу в ПММ та технічних засобах служби ЗПММ з урахуванням потреби в ПММ військових частин, що прикріплені до неї на забезпечення.

Річна потреба НГУ в ПММ визначається службою ЗПММ головного органу військового управління НГУ на підставі заявок командирів військових частин.

У заявках і обґрунтуваннях потреби у відповідних видах ПММ передбачається забезпечення всіх поточних потреб за такими напрямками:

- бойова підготовка;
- завдання з охорони громадського порядку, конвоювання та екстрадиції засуджених, охорона особливо важливих об'єктів (вказується окремо за кожним видом діяльності);
- забезпечення заходів життєдіяльності;
- забезпечення заходів реформування;
- фахова підготовка особового складу;
- накопичення непорушних запасів.

Річна заявка на пально-мастильні матеріали та спеціальні рідини (додаток 3 Наказу МВС № 85) подається у визначені терміни.

Додаткові форми і розгорнутий перелік питань, які підлягають відображенню в пояснювальній записці до річної заявки, можуть визначатися службою ЗПММ головного органу військового управління НГУ.

Детальні розрахунки, на підставі яких складають заявки військових частин, зберігаються у справі служби ЗПММ згідно з номенклатурою за відповідний рік.

Річні розрахунки і заявки на ПММ складають на підставі:

- даних щодо кількості штатної наявної військової техніки за видами, типами, групами експлуатації і марками машин;
- річних норм експлуатації військової техніки (моторесурсів);
- відомостей визначення щомісячної мінімальної потреби в ПММ для забезпечення заходів життєдіяльності;
- планів накопичення запасів;
- розрахунків потреби в ПММ для заправки, обкатки і випробування військової техніки непорушного запасу відповідно до встановлених норм;
- розрахунків-заявок начальників інших служб військової частини на ПММ для виробничо-технічних, комунально-побутових та інших потреб;
- норм витрати і таблиць застосування ПММ на військовій техніці;
- даних щодо фактичних витрат, наявності ПММ і використання моторесурсів за видами військової техніки.

Крім того, для складання розрахунків і заявок на ПММ у військових частинах ураховуються:

- попередні розрахунки до планів бойової підготовки на рік, що планується;
- плани ремонту військової техніки;
- плани будівельно-монтажних і пусконаладжувальних робіт;
- річні норми нальоту годин на льотчика (екіпаж).

Джерела: Наказ МВС від 06.02.2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-18#Text>

Під час складання річних заявок на ПММ ураховуються також заявки військових частин за попередній рік.

Для складання річної заявки на ПММ служби ЗПММ військових частин з урахуванням поданих матеріалів формують розрахункову потребу в ПММ, а на підставі аналізу даних про фактичну витрату ПММ і використання моторесурсів за попередні роки та оцінки можливостей економії ПММ визначають необхідну оптимальну потребу ПММ для витрати.

Річна потреба в оливах, мастилах і технічних рідинах визначається на підставі технічних регламентів (іншої технічної документації) з експлуатації та ремонту військової і спеціальної техніки, обладнання та устаткування з урахуванням середньорічного напрацювання ресурсу.

Під час розрахунків потреби військової частини в оливах, мастилах і технічних рідинах ураховуються:

- потреба для проведення відповідного технічного обслуговування чи ремонту;

- потреба для поповнення експлуатаційних утрат.

До експлуатаційних утрат належать витрати моторних олив, охолоджуючих рідин і гальмівних рідин на доливання у відповідні системи під час експлуатації в межах норм, визначених технічною документацією на експлуатацію транспортного (спеціального) засобу, агрегату, установки.

У річних заявках на ПММ ураховуються встановлені норми запасів поточного забезпечення і можливості розміщення цих запасів.

До річної заявки додається пояснювальна записка, у якій обґрунтовуються прийняті під час її складання річні норми експлуатації військової техніки (моторесурсів), відсоткові надбавки до експлуатаційних норм витрати ПММ та інші показники.

На підставі річних заявок служба ЗПММ головного органу військового управління НГУ розробляє помісячний план розподілу основних видів ПММ між військовими частинами, який затверджується заступником командувача (з тилу – начальником логістики).

На підставі затверджених розрахунків розподілу служба ЗПММ головного органу військового управління НГУ оформлює наряди (додаток 4) на отримання ПММ та в 5-ти денний термін доводить їх до територіальних управлінь, військових частин, установ і баз.

Служби ЗПММ територіального управління та військових частин у 5-ти денний термін після отримання нарядів на отримання пального організують отримання виділених товарно-матеріальних цінностей (далі – ТМЦ) у встановленому порядку впродовж терміну дії наряду на отримання.

У разі якщо ПММ за оформленими нарядами не отримано впродовж встановленого терміну, такий наряд вважається таким, що втратив чинність.

Джерела: Наказ МВС від 06.02.2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-18#Text>)

Повторне оформлення наряду на дану кількість пального здійснюється після подання окремої заявки від військової частини до служби ЗПММ головного органу військового управління НГУ з відповідними поясненнями та обґрунтуваннями.

Отримувач, який направляється військовою частиною до ЦБЗ за ПММ чи технічними засобами служби ЗПММ, зобов'язаний мати (рис. 9):

- доручення на отримання ТМЦ;
- документ, що посвідчує особу;
- наряд, виданий службою ЗПММ ГУ НГУ.

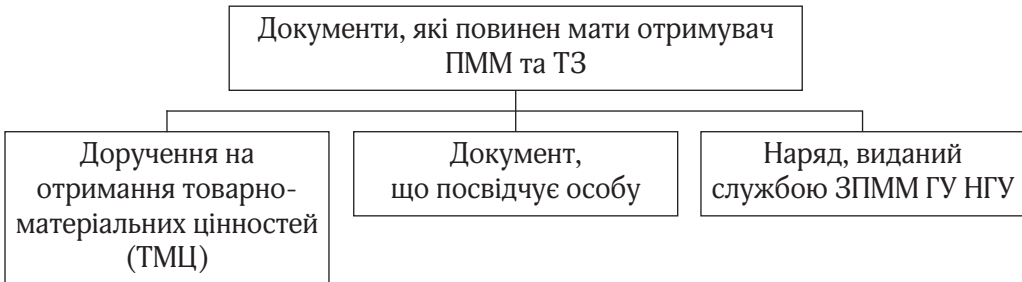

Рис. 9. Перелік документів отримувача при прибутті до Центральної бази забезпечення

4.4. Види норм витрат пального і мастильних матеріалів

Норми споживання пального та мастильних матеріалів на автомобільному транспорті створені для планування потреб підприємств, організацій та установ (далі – підприємств) у паливно-мастильних матеріалах, контролю за їх витратами, ведення звітності, впровадження режиму економії та раціонального використання нафтопродуктів. Крім того, ці норми можуть бути використані для розробки специфічних норм витрат пального.

Нормування витрат пального полягає у визначенні максимально допустимого рівня його споживання за певних умов експлуатації автомобілів. Для цього використовуються базові лінійні норми, які встановлюються для різних моделей (модифікацій) автомобілів, а також система нормативів і коригуючих коефіцієнтів, що дозволяє враховувати виконавчу транспортну роботу, кліматичні, дорожні та інші умови експлуатації.

Нормування витрат моторних оливо і мастил проводиться пропорційно до витрат пального відповідно до встановлених нормативів.

Для автомобілів встановлюються такі види норм витрат палива:

- базова лінійна норма на пробіг автомобіля – на 100 км;
- норма на виконання транспортної роботи (враховує додаткові витрати – витрати пального під час руху автомобіля з вантажем на 100 тонно-кілометрів (т·км);

- норма на одну тунну зміненої спорядженої маси Н_г (включає додаткові витрати пального, пов'язані зі зміною спорядженої маси автомобіля, причепа або напівпричепа);

- норма на поїздку з вантажем (враховує збільшення витрат пального, пов'язане з маневруванням та виконанням завантажувальних і розвантажувальних операцій) – на одну поїздку;

- норма на пробіг під час виконання спеціальних робіт – на 100 км;

- норма на роботу спеціального обладнання, встановленого на автомобілях, на годину або за виконану операцію;

- базова норма на роботу автономного (незалежного) обігрівача – на одну годину його роботи.

Базова лінійна норма Н_с встановлюється:

- для вантажних автомобілів (крім самоскидів) – у спорядженому стані;

- для легкових автомобілів і автобусів (повна маса яких не перевищує 3,5 т);

- для автобусів (повна маса яких перевищує 3,5 т) – з повним навантаженням (повною масою).

Оскільки більшість сучасних автомобілів мають різноманітні конструктивні варіанти (комплектації однієї моделі можуть включати різні типи двигунів, коробок передач, головних передач тощо), нові та переглянуті базові лінійні норми, розроблені з 1997 року, представлені в окремих таблицях. У цих таблицях наведені технічні дані та особливості конструктивного виконання моделей (модифікацій) транспортних засобів, що дозволяє їх ідентифікувати. Ці норми застосовуються виключно до моделей (модифікацій) автомобілів, які мають зазначені технічні характеристики та конструктивні особливості.

Основні лінійні норми витрат пального визначені в таких одиницях вимірювання: для бензинових, дизельних автомобілів та автомобілів, що використовують зріджений нафтовий газ, – у літрах на 100 км пробігу (л/100 км). Норми витрат дизельного пального позначені індексом «д», який розміщується після числового значення норм. Для автомобілів з газобалонним обладнанням (ГБА) в дужках вказується норма при використанні бензину, а для газодизельних автомобілів (ГДА) – при використанні дизельного пального.

Норма виконання транспортної роботи H_w застосовується до бортових вантажних автомобілів, сідельних тягачів у складі автопоїздів, автомобілів-фургонів та вантажопасажирських автомобілів, які виконують роботу, що обліковується в тонно-кілометрах. Цю норму також можна використовувати для легкових автомобілів і автобусів з причепами, які виконують транспортну роботу, що обліковується в тонно-кілометрах. Гранично допустимі (максимальні) норми виконання транспортної роботи H_w залежать від типу пального:

- бензин – 2,0 л/100 т·км;
- дизельне паливо – 1,3 л/100 т·км.

Під час виконання робіт за межами міста на дорогах з твердим покриттям (асфальтобетонних, цементобетонних) максимально допустимі норми для виконання транспортних робіт H_w залежать від типу пального і становлять:

- бензин – 1,4 л/100 т·км;
- дизельне паливо – 0,9 л/100 т·км.

Норма на одну тонну зміненої спорядженої маси H_g (для автопоїздів, автомобілів, причепів або напівпричепів тощо) використовується у випадку зміни спорядженої маси автомобіля. Норми на одну тонну зміненої спорядженої маси H_g (л/100 т·км) залежать від типу пального і відповідають нормам для виконання транспортної роботи, застосовуючись аналогічно до норм на виконання транспортних перевезень.

Норма витрати пального для роботи автономного (незалежного) обігрівача H_{on} призначена для автомобілів та іншої техніки на колісному шасі, які оснащені автономними обігрівачами. Вона містить базові норми витрат пального автономними обігрівачами на одну годину їх роботи.

Нормативна витрата пального для роботи автономного обігрівача визначається у відсотках від базової норми споживання на одну годину його роботи (яка відповідає номінальній потужності) в залежності від фактичної температури повітря в холодний період року (відсоток використання потужності обігрівача):

- нижче ніж $+15\text{ }^{\circ}\text{C}$ та до $+5\text{ }^{\circ}\text{C}$ включно – до 20 %
- нижче ніж $+5\text{ }^{\circ}\text{C}$ та до $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$ включно – до 40 %;
- нижче ніж $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$ та до $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ включно – до 60 %;
- нижче ніж $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ та до $-25\text{ }^{\circ}\text{C}$ включно – до 80 %;
- нижче ніж $-25\text{ }^{\circ}\text{C}$ – до 100 %.

Нормативна витрата пального Q_n – це кількість пального, яку споживає автомобіль (або інше обладнання, техніка на колісному шасі тощо) під час пробігу, виконання транспортних або спеціальних робіт в певних експлуатаційних умовах.

Для кожного конкретного автомобіля (обладнання) нормативні витрати пального розраховуються з урахуванням типу транспортного засобу

(обладнання) та його призначення, використовуючи дані про витрати пального та коригувальні коефіцієнти.

Встановлені норми витрат пального та їх коригування визначають гранично допустимі нормативи витрат пального.

Конкретні значення нормативних витрат пального визначаються суб'єктами залежно від реальних потреб (але не перевищуючи гранично допустимі значення) відповідно до певних умов експлуатації, за умови, що:

- дотримуються рекомендації виробника автомобіля (обладнання) щодо його використання (режими експлуатації, технічне обслуговування тощо);

- автомобіль (обладнання) знаходиться в задовільному технічному стані;

- виконуються вимоги щодо раціонального використання автомобіля (обладнання) відповідно до його експлуатаційної документації, а також забезпечується безпечний та економний стиль експлуатації (водіння з дотриманням Правил дорожнього руху тощо).

Рекомендується, щоб суб'єкти встановлювали значення нормативних витрат пального, враховуючи можливість впровадження доступних, економічно обґрунтованих практик, технологій та організаційних заходів для зменшення споживання пального під час експлуатації, зокрема:

- зменшення швидкості руху відповідно до рекомендацій;

- заздалегідь планування перевезень та оптимізація маршрутів з метою уникнення, коли це можливо, руху перевантаженими ділянками доріг у години «пік»;

- об'єднання кількох окремих поїздок в одну;

- планування кількох окремих поїздок у різні напрямки в такій послідовності, щоб зменшити не лише загальний пробіг, але й врахувати можливість скорочення часу простою між ними, що дозволить зменшити частину пробігу з непрогрітим двигуном та трансмісією;

- регулярний контроль за відповідністю тиску в шинах рекомендованим значенням;

- систематичне навчання водіїв економним та безпечним методам керування транспортними засобами, а також впровадження матеріальних та інших видів заохочення.

Суб'єкт, аналізуючи причини відхилень фактичних витрат пального, які можуть змінюватися з часом або за певних умов, має право коригувати встановлені ним нормативні витрати відповідно до змін в умовах експлуатації. У разі необхідності він також може вжити заходів для усунення причин, які призводять до збільшення фактичних витрат пального понад встановлені нормативи. Це дає можливість своєчасно виявляти та усувати технічні несправності автомобіля (обладнання) або впроваджувати

(дотримуватись водіями) безпечні та економічні методи управління транспортними засобами, а також забезпечувати раціональне використання техніки.

Нормативи витрат мастильних матеріалів, визначені на 100 літрів (100 м³ СПГ) нормативних витрат пального Q_н, розраховані для конкретного автомобіля:

- нормативи витрат оливо – в л/100 л (л/100 м³ СПГ) Q_н;
- нормативи витрат мастил – в кг/100 літрів (кг/100 м³ СПГ) Q_н.

Нормативи витрат оливо і мастил зменшуються на 50 % для автомобілів, які експлуатуються до трьох років. Натомість, для автомобілів, що перебувають в експлуатації понад вісім років або мають пробіг більше 150 тис. км, нормативи збільшуються на 20 %.

При капітальному ремонті агрегата або ремонті, що вимагає зливання мастильних матеріалів, рекомендується встановлювати витрату мастильних матеріалів в обсязі, що дорівнює одній заправної місткості системи змащування агрегата.

Тимчасові лінійні норми споживання пального.

Для автомобілів, які не мають суттєвих конструктивних відмінностей (модель двигуна та тип трансмісії) і не відрізняються від базової моделі за спорядженою масою та габаритами, тимчасова лінійна норма споживання пального встановлюється на такому ж рівні, як і для базової моделі.

Для автомобільних моделей і модифікацій, які не мають суттєвих конструктивних відмінностей (суттєвими вважаються відмінності в моделі (модифікації) двигуна, його основних системах та елементах трансмісії), але відрізняються від базової моделі за спорядженою масою (внаслідок встановлення фургонів, кунгів, додаткового обладнання, бронювання тощо) і не є серійними, тимчасова лінійна норма витрати пального встановлюється на тому ж рівні, що й для базової моделі. Проте різниця у споживанні пального враховується шляхом застосування норми на одну тону зміненої спорядженої маси H_г (л/100 т·км).

Тимчасові нормативи витрат мастильних матеріалів.

Для автомобілів та їх модифікацій, для яких нормативи витрат мастильних матеріалів не включені до Доповнення до МР, встановлюються тимчасові нормативи витрат мастильних матеріалів у таких обсягах:

для вантажних автомобілів та автобусів з дизельними та газодизельними двигунами, чия повна маса перевищує 3,5 т:

- моторна олива – до 2,8 л/100 л (л/100 м³ СПГ) Q_н;
- трансмісійна олива – до 0,4 л/100 л (л/100 м³ СПГ) Q_н;
- спеціальні оливи – до 0,1 л/100 л (л/100 м³ СПГ) Q_н;
- пластичні (консистентні) мастила – до 0,3 кг/100 л (кг/100 м³ СПГ) Q_н;

для решти автомобілів і автобусів:

- моторна олива – до 1,8 л/100 л (л/100 м³ СПГ) Q_н;

- трансмісійна олива – до 0,15 л/100 л (л/100 м³ СПГ) Qн;
- спеціальні оливи – до 0,05 л/100 л (л/100 м³ СПГ) Qн;
- пластичні (консистентні) мастила – до 0,1 кг/100 л (кг/100 м³ СПГ) Qн.

Робота в холодну пору року.

Залежно від фактичної температури повітря навколишнього середовища:

- від 0 °С (включно) до -5 °С (включно) – до 2 %; нижче -5 °С до -10 °С (включно) – до 4 %; нижче -10 °С до -15 °С (включно) – до 6 %;
- нижче ніж -15 °С та до -20 °С включно – до 8 %;
- нижче ніж -20 °С та до -25 °С включно – до 10 %;
- нижче ніж -25 °С – до 12 %.

Робота, що вимагає частих зупинок (в середньому більше однієї зупинки на кілометр пробігу), включаючи технологічні зупинки, пов'язані із завантаженням і розвантаженням, а також діяльність в складних дорожніх умовах міст, де часто виникають затори (особливо в центральних районах), та поїздки на короткі відстані (до 5 км) з тривалими перервами між поїздками (одна година і більше) – до 10%.

При перевезеннях на короткі відстані з тривалими перервами між поїздками, коли двигун вимкнений (перерва перед кожною поїздкою триває одну годину і більше), можуть бути застосовані різні значення надбавки за роботу, що потребує частих зупинок, залежно від фактичної середньої довжини поїздки:

- до 5 км (включно), але більш ніж 3 км – до 10 %;
- до 3 км (включно), але більш ніж 2 км – до 15 %;
- до 2 км (включно), але більш ніж 1 км – до 20 %;
- до 1 км (включно), але більш ніж 0,5 км – до 30 %;
- до 0,5 км (включно) і менше – до 40 %.

Виконання робіт в екстремальних дорожніх умовах на дорогах загального користування під час сезонного бездоріжжя, снігових або піщаних заметів, сильного снігопаду, ожеледиці, паводків та інших природних катастроф – до 35 %. А також пересування в складних дорожніх умовах у зоні бойових дій (дорогами загального користування з численними перешкодами, блокпостами, завалами, а також пошкодженими внаслідок артилерійських обстрілів або бомбардувань) або під час обстрілу – до 50 %.

При пробігу першої тисячі кілометрів новими автомобілями або напруцюванні перших 60 мотогодин новим обладнанням (двигунами) та тими, що пройшли капітальний ремонт – до 10 %.

Для автомобілів, що експлуатуються понад 5 років із загальним пробігом більше 100 тис. км – до 3 %;

Автомобілі, які мають вік понад 8 років або загальний пробіг більше 150 тис. км, підлягають знижці до 5 %; для автомобілів старше 11 років

або з пробігом понад 250 тис. км знижка становитиме до 7 %; а для тих, що старші 14 років або з пробігом понад 400 тис. км, знижка може досягати 9 %.

Для підтримання комфортних температурних умов у салоні автомобіля та забезпечення належної видимості, в залежності від фактичної температури навколишнього середовища, використовуються базові значення надбавки на обігрів салону та скла:

- нижче ніж +5 °С та до -5 °С включно – до 0,5 %;
- нижче ніж -5 °С та до -15 °С включно – до 1 %;
- нижче ніж -15 °С та до -25 °С включно – до 1,5 %;
- нижче ніж -25 °С – до 2 %.

При використанні автономних (незалежних) систем опалення (коли немає встановлених норм витрат пального для роботи цього обладнання в залежності від фактичної температури повітря):

- нижче ніж +15 °С та до +5 °С включно – до 2 %;
- нижче ніж +5 °С та до -5 °С включно – до 4 %;
- нижче ніж -5 °С та до -15 °С включно – до 6 %;
- нижче ніж -15 °С та до -25 °С включно – до 8 %;
- нижче ніж -25 °С – до 10 %;

На охолодження салону автомобіля у разі використання кондиціонера або установки «клімат-контроль» залежно від фактичної температури повітря:

- від +20 °С включно та до +25 °С включно – до 5 %;
- вище ніж +25 °С та до +30 °С включно – до 7 %;
- вище ніж +30 °С – до 10 %;

У разі необхідності використання функції осушення повітря в салоні автомобіля, яка забезпечується охолодженням повітря та конденсацією вологи в холодильному обладнанні кондиціонера або системи «клімат-контроль» перед його підігріванням і подачею в салон, ця функція може бути активована при фактичній температурі повітря навколишнього середовища від +20 °С до 0 °С включно (або при нижчих температурах, якщо це передбачено рекомендаціями виробника). У цьому випадку допустиме значення становить до 4 % від зазначеного в цьому підпункті, і воно коригується в залежності від робочого об'єму двигуна шляхом множення базового значення на умовний коефіцієнт використання потужності двигуна (КВП), який розраховується за формулою $KBP = 2000/Vp$, де Vp – робочий об'єм двигуна в куб. см.

Під час руху на дорогах загального користування за межами міста, а також на шляхах, що проходять через населені пункти, де відповідно до дорожніх знаків та Правил дорожнього руху дозволено рух зі швидкістю до 90 км/год або вище, може бути застосована надбавка на підвищений аеродинамічний опір – до 5 %. Ця надбавка стосується:

- автомобілів-фургонів;
- бортових автомобілів та автопоїздів, обладнаних тентами;
- вантажних автомобілів під час перевезення великогабаритних вантажів;
- спеціальних та спеціалізованих автомобілів, на даху яких встановлено технологічне обладнання, за умови, що загальна площа перерізу встановленого устаткування (яке створює додатковий аеродинамічний опір) становить не менше 5 % від площі перерізу автомобіля.

Оперативні транспортні засоби, які оснащені спеціальною світловою та звуковою сигналізацією відповідно до Правил дорожнього руху.

Використання таких транспортних засобів за межами населених пунктів на дорогах загального користування, включаючи дороги, що проходять через населені пункти, дозволяється з максимальною швидкістю, що не перевищує 90 км/год, відповідно до дорожніх знаків та Правил дорожнього руху. Залежно від швидкості та фактичних потреб, допустиме зниження швидкості становить:

- для легкових автомобілів – від 15 % до 30 %;
- для всіх інших автомобілів – від 5 % до 20 %.

При русі за межами міст на дорогах, де встановлені знаки відповідно до Правил дорожнього руху, з максимальною дозволеною швидкістю понад 90 км/год, у разі руху зі швидкістю, що не перевищує 90 км/год, також враховуються швидкість та фактичні потреби;

- для легкових автомобілів – від -15 % до -30 %;
- для всіх інших автомобілів – від -5 % до -20 %;

У випадку, якщо виникає потреба в русі з дозволеними швидкостями, що відповідають дорожнім знакам та Правилам дорожнього руху, в межах від 90 км/год до 110 км/год включно, коефіцієнт може становити від 10 % до 20 % в залежності від реальних потреб.

Якщо ж необхідно рухатися зі швидкостями, що перевищують 110 км/год, коефіцієнт може коливатися від -5 % до -10 % в залежності від фактичних потреб. Зазначені значення коефіцієнта не є постійними і застосовуються лише в окремих випадках за рішенням керівника або уповноваженої особи суб'єкта.

4.5. Розрахунок нормативних витрат пального для різних типів рухомого складу автомобільного транспорту

Для легкових автомобілів та автобусів нормативні витрати пального визначаються за формулою: $Q_n = 0,01 H_s (S + 0,01 \sum K)$, де:

- Q_n – нормативна витрата пального в літрах (m^3);
- H_s – базова лінійна норма витрати пального, л/100 км ($m^3/100$ км);
- S – пробіг автомобіля в км;
- $\sum K$ – загальний коригуючий коефіцієнт у відсотках.

Якщо в автомобілях (включаючи автобуси) використовуються автономні (незалежні) обігрівачі, то нормативна витрата пального для їх роботи додається до загальних нормативних витрат. Максимально можливе значення цієї витрати розраховується наступним чином:

$Q_{он} = N_{он} \times 0,01 \times K_T$ тон, де:

$Q_{он}$ – максимальне можливе значення нормативної витрати пального для роботи обігрівача, літри;

$N_{он}$ – базова норма витрати пального для автономного обігрівача (розділ Г Доповнення до МР), л/год.;

K_T – відсоток використання потужності обігрівача, що залежить від фактичної температури повітря в холодний період;

тон – обґрунтована та задокументована тривалість роботи автономного обігрівача.

Тривалість роботи автономного обігрівача та відсоток використання його потужності фіксуються у дорожніх листах або інших звітних документах.

При експлуатації легкових автомобілів і автобусів з причепами, які виконують транспортні роботи, що обліковуються в тонно-кілометрах, нормативні витрати пального розраховуються так само, як і для вантажних автомобілів, що працюють з причепами.

Якщо транспортна робота для зазначених автомобілів не враховується, до них застосовується коефіцієнт підвищення лінійної норми витрати пального для автомобілів з причепом, який розраховується з урахуванням спорядженої маси причепа. Для бортових вантажних автомобілів, сідельних тягачів у складі автопоїздів, автомобілів-фургонів та вантажо-пасажи́рських автомобілів, що виконують роботу, яка враховується в тонно-кілометрах, нормативні витрати пального визначаються за формулою: $Q, H S H W (, K) н = saп + w 0 01 \cdot 1 + 0 01 \sum \cdot (\cdot)$, (5) де:

$Hsaп$ – лінійна норма витрати палива на пробіг автопоїзда:

$Hsaп = H_s + H_g \cdot G_{пр}$, л/100 км ($m^3/100$ км), де H_s – базова лінійна норма витрати палива на пробіг автомобіля, л/100 км ($m^3/100$ км);

S – пробіг автомобіля, км;

H_g – норма витрати палива на одну тону спорядженої маси причепа або напівпричепа л/100 т·км ($m^3/100$ т·км);

$G_{пр}$ – споряджена маса причепа або напівпричепа, т;

H_w – норма на транспортну роботу л/100 т·км ($m^3/100$ т·км);

W – обсяг транспортної роботи, т·км ($W = G_{ван} \cdot S_{ван}$, де $G_{ван}$ – маса вантажу);

При буксируванні автомобілів або їх перегоні в спареному стані нормативні витрати пального розраховуються так само, як і для автопоїздів. У цьому випадку базовою лінійною нормою вважається норма для відповідного базового бортового автомобіля, скоригована з урахуванням різниці в споряджених масах цих автомобілів.

Розрахунок нормативних витрат пального для спеціальних та спеціалізованих автомобілів.

Спеціальні автомобілі – це транспортні засоби, які за своєю конструкцією та обладнанням призначені для виконання специфічних робочих функцій. Спеціалізовані автомобілі – це автомобілі, що призначені для перевезення пасажирів або вантажів певних категорій, відповідно до їх конструкції та обладнання.

Спеціальні та спеціалізовані автомобілі (далі – спецавтомобілі) з встановленим на них обладнанням поділяються на дві категорії:

- автомобілі, які виконують спеціальні роботи під час стоянки;
- автомобілі, які виконують спеціальні роботи під час руху.

Нормативні витрати пального для спеціальних автомобілів, що виконують специфічні роботи під час стоянки, визначаються за наступною формулою:

$Q_n = 0,01 \times H_s \times S \times (1 + 0,01 \times K_{\Sigma}) + N_{об} \times T_{об} \times (1 + 0,01 \times K_{\Sigma c})$, (7) де:

H_s – базова лінійна норма витрати пального на пробіг спеціального автомобіля, л/100 км ($m^3/100$ км);

S – пробіг автомобіля, км;

$N_{об}$ – норма витрати пального на роботу спеціального обладнання, л/год або літри на виконану операцію (наприклад, заповнення цистерни);

$T_{об}$ – час роботи обладнання, години або кількість виконаних операцій;

K_{Σ} – загальний коригуючий коефіцієнт до лінійної норми, %;

$K_{\Sigma c}$ – загальний коригуючий коефіцієнт до норми на роботу спеціального обладнання, %.

У випадках, коли спеціальний автомобіль виконує транспортні роботи, які обліковуються в тонно-кілометрах, нормативні витрати пального розраховуються за формулою:

$Q_n = 0,01 \times (H_s \times S + H_w \times W) \times (1 + 0,01 \times K_{\Sigma}) + N_{об} \times T_{об} \times (1 + 0,01 \times K_{\Sigma c})$.

Питання для самоконтролю:

1. Нормативні документи які регламентують забезпечення пально-мастильними матеріалами в НГУ?
3. Структура органів управління забезпечення пально-мастильними матеріалами НГУ?
4. Завдання покладені на службу забезпечення ПММ військової частини?
5. Порядок забезпечення пально-мастильними матеріалами? автомобільного транспорту та броньованої техніки в військовій частині?
6. Норми витрати ПММ при експлуатації транспортних засобів, їх особливості?
7. Номенклатура матеріальних засобів служби ЗПММ?
8. Параметри що визначають масу заправки техніки паливом?

Розділ 5. Квартирно-експлуатаційне забезпечення

5.1. Основні завдання, покладені на службу КЕЗ

Організація квартирно-експлуатаційного забезпечення Національної гвардії України (далі – квартирно-експлуатаційне забезпечення) являє собою сукупність заходів, які спрямовані на безпечну експлуатацію та утримання казармено-житлового фонду, об'єктів соціально-культурного призначення, комунальних споруд і інженерних мереж військових містечок, а також на забезпечення військових частин квартирним майном. Основні принципи цієї організації викладені в «Положенні про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України», затвердженому наказом Міністра оборони України від 03.07.2013 № 448.

Деякі терміни, що застосовуються в процесі організації квартирно-експлуатаційного забезпечення:

військове містечко – це комплекс нерухомого військового майна, що включає будівлі, споруди, казарми, житлові приміщення, об'єкти соціально-культурного призначення, комунальні споруди та інженерні мережі, які використовуються для його обслуговування. Він розташований на окремій земельній ділянці, що відноситься до категорії земель оборони;

експлуатація – це процес використання фондів і території військового містечка відповідно до їх функціонального призначення, а також проведення необхідних заходів для підтримання їх у стані, що дозволяє виконувати визначені функції.

Житловий фонд включає житлові будинки, гуртожитки, казарми поліпшеного планування (спеціально адаптовані казарми, розташовані на території військової частини, призначені для проживання військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу, які служать за контрактом), готелі та інші будівлі, що входять до складу житлового фонду;

– земельна ділянка – це частина земної поверхні з визначеними межами, конкретним місцем розташування та встановленими правами щодо неї;

– інженерні мережі охоплюють внутрішні та зовнішні системи водопостачання, каналізації, тепlopостачання, гарячого водопостачання, газопостачання, електропостачання (як повітряні, так і кабельні), а також споруди, що належать до цих мереж, які забезпечують функціонування казарменого та житлового фонду;

– казармений фонд включає в себе казарми, навчальні будівлі та споруди, їдальні, штаби та управлінські будівлі, клуби, культурно-побутові та спортивні споруди, а також комунально-побутові та торгові будівлі. До нього також належать медичні та дитячі заклади, вартові приміщення, виробничі будівлі, військові майстерні, сховища та склади, а також пожежні депо;

– квартирне майно охоплює комунальну техніку, обладнання, меблі, казармений інвентар, матеріали, пожежне обладнання та інші елементи, що забезпечують квартирно-експлуатаційні потреби;

– комунальна техніка – це спеціалізоване обладнання, яке використовується для обслуговування об'єктів та інженерних мереж;

– комунальні споруди включають стаціонарні електростанції та трансформаторні підстанції (за винятком тих, що знаходяться у службово-технічних зонах при аеродромах та технічних позиціях зенітних ракетних і радіотехнічних військ), водо-каналізаційні установки (насосні станції, станції перекачки, очисні споруди для водопостачання та каналізації, водозабірні споруди, артезіанські свердловини, водонапірні башти, резервуари для зберігання води під землею), котельні установки та теплові пункти (окрім тих, що розташовані у службово-технічних зонах при аеродромах та технічних позиціях зенітних ракетних і радіотехнічних військ).

– передислокація військової частини означає зміну її місця дислокації, тобто переміщення з одного військового містечка в іншому населеному пункті до іншого військового містечка.

– переміщення військової частини полягає у вивільненні військового містечка (фондів), де вона раніше розташовувалася, та її переміщенні до іншого вільного місця;

– тозміщення військових частин – це процес організації військових підрозділів у визначених місцях (районах), що включає надання їм необхідних земельних ділянок, будівель і споруд для проживання, зберігання бойової та спеціальної техніки, матеріальних запасів, а також для проведення бойової і спеціальної підготовки, господарських та інших потреб;

– територія військового містечка – це частина земельної ділянки з чітко визначеними межами, на якій розташовані фонди військового містечка, що використовуються для розміщення військових частин, а також для проживання військовослужбовців і працівників Збройних Сил (Національної Гвардії) України;

– утримання – це сукупність заходів, спрямованих на забезпечення експлуатації та ремонту фондів і території військового містечка відповідно до вимог нормативних актів, стандартів, порядків і правил, встановлених законодавством;

Фонди військового містечка включають казармені приміщення, житлові будинки, об'єкти соціально-культурного призначення, комунальні споруди та інженерні мережі.

– основні завдання квартирно-експлуатаційного забезпечення полягають у наступному:

– забезпечення військових частин фондами військового містечка, а також територією та земельними ділянками;

- утримання та експлуатація фондів військового містечка, які використовуються військовими частинами;

- надання військовим частинам комунальних послуг та енергоносіїв;

- участь в організації забезпечення військовослужбовців та їхніх сімей житловими приміщеннями;

- забезпечення військових частин житловим майном;

- виконання функцій замовника щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів військового містечка, а також здійснення технічного нагляду за проведенням робіт у військових частинах;

- організація квартирно-експлуатаційного забезпечення в особливий період;

- проведення навчання та підвищення кваліфікації військовослужбовців і працівників квартирно-експлуатаційних органів;

- планування витрат і організація фінансування заходів квартирно-експлуатаційного забезпечення.

Квартирно-експлуатаційне забезпечення військових частин виконується квартирно-експлуатаційними органами Національної гвардії України, до яких належать:

- управління розквартирування та капітального будівництва департаменту логістики Головного управління Національної гвардії (далі – УР і КБ ГУ НГУ);

- відділи квартирно-експлуатаційного забезпечення територіальних управлінь (далі – ВКЕЗ ТУ НГУ);

квартирно-експлуатаційні служби військових частин, вищих військових навчальних закладів, навчальних і медичних центрів, баз та установ (далі – КЕС військової частини НГУ). На квартирно-експлуатаційну службу військової частини покладається:

- забезпечення утримання, експлуатації та своєчасного проведення поточного ремонту фондів і територій військових містечок, а також квартирного майна, переданого військовій частині;

- розробка плану розподілу квартирного майна, пального та матеріалів для поточного ремонту між підрозділами військової частини;

- гарантування економного використання пального, води, електроенергії та газу, а також матеріалів, виділених військовій частині для квартирно-експлуатаційного забезпечення та ремонтно-будівельних робіт;

- контроль за утриманням лісонасаджень, а також проведення озеленення та благоустрою територій військових містечок;

- організація та виконання заходів для своєчасної підготовки фондів і територій військових містечок до експлуатації в зимових умовах;

- здійснення моніторингу протипожежної безпеки будівель, споруд та територій військових містечок;

- організація збереження та обліку матеріальних цінностей і територій військових містечок, квартирного майна та земельних ділянок, які передані військовій частині для утримання та експлуатації, а також проведення їх інвентаризації;

- розробка планів заходів щодо енергозбереження та раціонального використання ресурсів у квартирно-експлуатаційній службі, а також забезпечення їх реалізації;

- контроль за діяльністю працівників КЕС, які займаються експлуатацією та ремонтом фондів і територій військових містечок;

- підготовка розрахунків, заявок та звітів з усіх аспектів квартирно-експлуатаційного забезпечення та їх подання до постачального органу.

Обов'язки, пов'язані з квартирно-експлуатаційною службою у військових частинах, виконують начальники КЕС. У тих військових частинах, де такі посади не існують, ці обов'язки виконують інші особи, призначені наказом командира військової частини на умовах сумісництва.

Основні етапи підготовки фонду до зимового використання:

- перший етап (до 15 квітня) – проведення комісійного загального весняного огляду будівельних конструкцій, комунального обладнання та інженерних мереж з метою виявлення дефектів;

- другий етап (до 25 квітня) – це планування заходів, спрямованих на підготовку казарменого фонду, комунальних споруд та інженерних мереж до експлуатації в зимових умовах. Список заходів, які потрібно включити до Зведеного плану підготовки першочергових об'єктів комунального призначення НГ України до зимового періоду, надається відповідним начальником квартирно-експлуатаційного органу НГ України з його підписом відповідно до підпорядкованості;

- третій етап (до 1 вересня) передбачає виконання основних обсягів робіт з ремонту та технічного обслуговування. Починаючи з 1 червня, начальники КЕС щотижня під своїм підписом несуть відповідальність за збір та узагальнення інформації про стан експлуатації казармено-житлового фонду, комунальних споруд та інженерних мереж. Вони також забезпечують військові частини комунальними послугами, енергоносіями та котельним паливом. Крім того, начальники КЕС зобов'язані своєчасно доводити інформацію, отриману від військових частин та підлеглих організацій, про виникнення аварійних ситуацій на об'єктах комунального призначення та інженерних мережах, а також контролювати їх усунення. Вони подають до УР і КБ ГУ НГУ оперативні дані про хід підготовки об'єктів до зимової експлуатації:

- четвертий етап (до 10 вересня) – здійснення випробувань та перевірок систем і мереж тепло-, електро-, водо- та газопостачання, а також водовідведення на предмет їх функціонування, перевірка готовності експлуатаційного персоналу та усунення виявлених недоліків.

– п'ятий етап (до 15 вересня) – комісійний загальний осінній огляд фондів військового містечка з оформленням Акта перевірки стану готовності будівель, споруд, інженерних мереж та території військового містечка до експлуатації в зимовий період.

Початок опалювального сезону для кожного гарнізону визначається не раніше, ніж після зниження середньої добової температури зовнішнього повітря протягом трьох днів поспіль нижче $+8\text{ }^{\circ}\text{C}$. Кінець опалювального періоду оголошується при підвищенні середньої добової температури протягом трьох днів поспіль вище $+8\text{ }^{\circ}\text{C}$. Середньодобова температура розраховується як середнє арифметичне значень температури зовнішнього повітря, зафіксованих о сьомій, тринадцятій та двадцять першій годинах.

Наказом начальника гарнізону визначається початок і кінець опалювального періоду .

Керівники квартирно-експлуатаційних органів НГУ та командири військових частин зобов'язані вжити заходів для раціонального та ефективного використання комунальних послуг і енергоносіїв, а також контролювати дотримання норм споживання паливно-енергетичних ресурсів, зокрема:

- під час проведення реконструкції, капітального та поточного ремонту необхідно впроваджувати енергозберігаюче обладнання та сучасні технології, а також встановлювати прилади обліку;

- постійно вести з особовим складом роз'яснювальну роботу та забезпечувати дотримання встановлених лімітів споживання комунальних послуг та енергоносіїв;

- вживати заходів для консервації будівель та споруд, які тимчасово не експлуатуються, а також відключати їх від систем споживання.

Управління та використання нерухомого майна, яке НГУ передала в оренду для розміщення військових частин, відбувається відповідно до діючого законодавства та укладених орендних угод.

5.2. Утримання житлового фонду

Утримання житловим фондом проводиться відповідно до діючого законодавства України.

Це включає забезпечення експлуатації та/або ремонту житлових і нежитлових приміщень, будівель і споруд, а також утримання прибудинкових територій та територій військових містечок, відповідно до вимог нормативних актів, стандартів, порядків і правил, встановлених законодавством.

Житлові будинки фінансуються за рахунок внесків мешканців на утримання будинків, споруд та прибудинкових територій.

Капітальний ремонт житлового фонду здійснюється за рахунок бюджетних коштів, передбачених у кошторисі НГУ на квартирно-експлуатаційне забезпечення.

Мешканці житлового фонду оплачують користування житлом та спожиті комунальні послуги відповідно до чинного законодавства України.

Керівництво КЕС повинно вжити всіх необхідних заходів для запобігання збитковості будинкоуправлінь, гуртожитків, готелів та зростанню заборгованості мешканців житлового фонду.

Житлові будинки, збудовані відповідно до плану замовника, а також придбані, зокрема в рамках пайової участі, передаються в комунальну власність територіальних громад.

Гуртожитки створюються для тимчасового проживання військово-службовців Національної гвардії України;

– для проживання одиноких військовослужбовців (житлові приміщення використовуються спільно кількома особами, які не мають родинних зв'язків);

– для проживання військовослужбовців, які перебувають у шлюбі (житлові приміщення, що складаються з однієї або кількох кімнат, використовуються окремо сім'ями військовослужбовців).

Для військових підрозділів, які знаходяться в одному гарнізоні і потребують житла для обмеженої кількості осіб, створюється один спільний гуртожиток.

Початкове оснащення гуртожитків меблями, постільною білизною, предметами побутового вжитку, а також іншим майном і інвентарем здійснюється відповідними органами забезпечення за рахунок бюджетних коштів, передбачених у кошторисі НГУ для цих цілей.

Для утримання казарм поліпшеного планування діють вимоги Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України. Фінансування їх утримання здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань, передбачених кошторисом НГУ на квартирно-експлуатаційне забезпечення. Відповідальність за організацію належного утримання цих казарм покладається на командира військової частини.

Обладнання казарм, призначених для розміщення військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, здійснюється меблями, постільними речами, предметами побутового вжитку та іншим майном і інвентарем. Це фінансується відповідними довольчими органами за рахунок бюджетних асигнувань, передбачених кошторисом НГ України для цих цілей.

5.3. Комунальні послуги та енергоносії

Комунальні послуги та енергоносії надаються згідно з нормами споживання енергоносіїв та комунальних послуг у НГУ, а також відповідно до

методики нормування витрат пального на комунально-побутові потреби військових частин, що регулюється чинним законодавством України.

Комунальні послуги класифікуються на такі категорії:

– централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, постачання газу та електроенергії, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів тощо;

– послуги з обслуговування будівель і споруд, а також прилеглих територій (прибирання внутрішніх приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішніх мереж, утримання ліфтів, освітлення загальних зон, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо);

– послуги з управління будівлею, спорудою або групою будівель (утримання балансу, укладання угод на надання послуг, контроль за виконанням умов угоди тощо);

– послуги з ремонту приміщень, будівель та споруд (заміна та зміцнення конструктивних елементів і мереж, їх реконструкція, відновлення несучої здатності несучих елементів конструкцій тощо).

Витрати на енергоносії та комунальні послуги визначаються на основі показників лічильників, а в разі їх відсутності – за допомогою розрахункового методу відповідно до нормативних документів.

Оплата комунальних послуг для військових частин, які фінансуються з кошторису НГУ, здійснюється за рахунок відповідних бюджетних асигнувань.

Військові підрозділи укладають угоди на отримання комунальних послуг та енергоносіїв з відповідними підприємствами та організаціями. Перед підписанням угоди проходять перевірку та отримують візи від головного бухгалтера, юрисконсульта та начальника КЕС.

За своєчасне укладення договорів відповідає начальник КЕС. У той же час командир військової частини несе відповідальність за:

– раціональне використання комунальних послуг та енергоносіїв, дотримання лімітної дисципліни (споживання комунальних послуг та енергоносіїв виключно в межах встановлених лімітів);

– належне утримання технологічних мереж та приладів обліку комунальних послуг і енергоносіїв;

– збереження пломб на приладах обліку та їх своєчасну повірку;

– своєчасне надання даних показників лічильників та актів звірок з постачальними підприємствами.

Оплата за спожиті комунальні послуги та енергоносії для військових частин, які розташовані (включаючи тимчасові) на фондах, орендованих НГУ, здійснюється відповідно до договорів про постачання (відшкодування вартості спожитих) комунальних послуг та енергоносіїв. Цю оплату виконують квартирно-експлуатаційні органи, що відповідають за займані об'єкти, на основі укладених договорів оренди.

Виділення асигнувань на оплату комунальних послуг та енергоносіїв здійснюється начальником УР і КБ ГУ НГУ відповідно до затверджених лімітів споживання. За перевищення лімітів споживання комунальних послуг та енергоносіїв, а також за використання коштів на їх оплату понад бюджетні асигнування, несуть відповідальність командири військових частин та начальники КЕС.

5.4. Забезпечення військових частин меблями, казарменим інвентарем, пожежним обладнанням та майном

Постачання меблів та казарменого інвентарю для військових частин виконується квартирно-експлуатаційними органами Національної гвардії України.

Визначення потреби в меблях та казарменому інвентарі проводиться відповідно до норм, що стосуються наявних приміщень.

Закупівля меблів і казарменого інвентарю військовими частинами здійснюється за узгодженням з управлінням ресурсів та кадровим забезпеченням Головного управління Національної гвардії України.

Під час зведення військових об'єктів забезпечення меблями та казарменим інвентарем здійснюється замовником будівництва за рахунок коштів, виділених для цих цілей.

Військові частини, які фінансуються з державного бюджету, мають право безкоштовно отримувати меблі та казармений інвентар від квартирно-експлуатаційних органів НГ України.

Ремонт меблів і казарменого інвентарю виконується силами самих військових частин.

Меблі, казармений інвентар, а також пожежне обладнання і майно обліковуються за приміщеннями і не можуть бути переміщені з одного підрозділу до іншого без дозволу командира військової частини, за винятком залізних шаф, які необхідні для транспортування секретних документів і грошей, з відповідною відміткою в Атестаті на квартирно-експлуатаційне забезпечення.

Використання меблів, казарменого інвентарю та пожежного майна має здійснюватися виключно за їхнім призначенням.

Меблі, казармене обладнання, пожежна техніка та інше майно, яке використовується військовими частинами, незалежно від джерел їх отримання, повинні бути обліковані в бухгалтерії військових частин, а також в оперативному обліку Управління ресурсів і капітального будівництва Головного управління Національної гвардії України та Військово-економічного забезпечення територіального управління Національної гвардії України відповідно до чинного законодавства України.

Квартирно-експлуатаційні органи НГУ отримують лише табельне пожежне обладнання та майно, яке перебуває на забезпеченні НГУ, за

рахунок бюджетних асигнувань, передбачених кошторисом НГУ для квартирно-експлуатаційного забезпечення.

Під час передислокації військових частин пожежне обладнання та майно залишаються у військових містечках. Штатні пожежні автомобілі, мотопомпи з комплектом пожежного майна, а також обладнання та майно, що знаходяться на бойовій техніці і спеціальних автомобілях, переміщуються разом з військовими частинами. У випадку відчуження або передачі будівель і споруд до управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, пожежне обладнання та майно розподіляються для доукомплектування військових частин за рішенням начальника командувача НГУ.

Заявки на пожежне обладнання та майно КЕС, ВКЕЗ ТУ НГУ подаються у терміни, визначені начальником УР і КБ ГУ НГУ.

Пожежне обладнання та майно, які стали непридатними для використання через передчасний знос, пошкодження внаслідок пожеж, стихійних лих або аварій, підлягають списанню з бухгалтерського обліку військових частин на основі інспекторських посвідчень та висновків відповідального начальника служби протипожежного захисту.

Піноутворювачі та піно генеруючий порошок списуються відповідно до актів, згідно з вимогами чинного законодавства.

Інвентаризація меблів, казарменого інвентарю та пожежного обладнання у військових частинах здійснюється під керівництвом командира військової частини у визначені терміни.

5.5. Забезпечення паливом

Постачання твердого та рідкого котельного пального для військових частин здійснюється через Управління ресурсів і Керівництво будівництвом Головного управління Національної гвардії України в межах витрат за відповідними кодами бюджетної та економічної класифікації, а також статтями кошторису НГУ.

Тверде паливо (вугілля, дрова, торф) військові частини одержують:

- з паливних чи об'єднаних паливно-матеріальних складів КЕС;
- від постачальників;
- з міських (районних) паливних складів.

Військові частини отримують рідке паливо (мазут топковий, мазут флотський, пічне побутове) безпосередньо від постачальників або за замовленнями УР і КБ ГУ НГУ.

Заявки на паливо на наступний рік КЕС до УР і КБ ГУ НГУ надають в установлені терміни.

У річних заявках на паливо вказуються:

- плановані витрати пального в умовних та натуральних одиницях, розділені на безкоштовні та платні потреби за категоріями витрат на рік і по кварталах;

- очікувані залишки та необхідний перехідний запас пального на початок і кінець планованого року;
- потрібна кількість пального за централізованими поставками, а також обсяги заготівлі пального силами та засобами військових частин з місцевих ресурсів.

Розрахунок потреби в паливі здійснюється відповідно до нормативних документів. Запаси пального у військових частинах мають забезпечувати безперебійну роботу котельнь протягом року.

Для військових частин, що знаходяться на значній відстані від залізничних шляхів або де підвезення пального в зимовий період є неможливим, запаси пального плануються на весь опалювальний сезон.

Оплата за тверде та рідке паливо, яке отримують військові частини, здійснюється квартирно-експлуатаційними органами за рахунок бюджетних асигнувань, передбачених кошторисом НГУ на квартирно-експлуатаційне забезпечення. Квартирно-експлуатаційні служби постачають паливо для опалення та гарячого водопостачання житлових будинків, гуртожитків і готелів НГУ відповідно до чинного законодавства України.

Оплата за перевезення твердого та рідкого пального, яке постачається від постачальників до військових частин, здійснюється за рахунок бюджетних коштів, передбачених у кошторисі НГУ на квартирно-експлуатаційне забезпечення.

5.6. Забезпечення матеріалами, обладнанням та комунальною технікою

Забезпечення військових частин необхідним обладнанням, матеріалами та комунальною технікою для утримання та експлуатації казарменого фонду і комунальних споруд здійснюється як централізовано, так і децентралізовано, відповідно до видатків за відповідними кодами бюджетної та економічної класифікації, а також статтями кошторису НГ України.

Військові частини подають заявки на обладнання, матеріали та комунальну техніку до ВКЕЗ ТУ НГУ, які узагальнюють ці заявки. Узагальнені заявки потім передаються до УР і КБ ГУ НГУ.

Матеріали, обладнання та комунальна техніка, придбані УР і КБ ГУ НГУ централізованим порядком, за нарядами УР і КБ ГУ НГУ розподіляються між військовими частинами НГУ.

Матеріали, які використовуються військовими частинами для утримання та експлуатації фондів, списуються з обліку на основі акта. Матеріали, обладнання та комунальна техніка, що надходять до військових частин, незалежно від джерела їх надходження, підлягають бухгалтерському обліку у військових частинах та оперативному обліку в ВКЕЗ ТУ НГУ та УР і КБ ГУ НГУ.

Питання для самоконтролю:

1. Нормативні документи які регламентують квартирно-експлуатаційне забезпечення НГУ?
3. Структура органів управліннь забезпечення квартирно-експлуатаційне забезпечення НГУ?
4. Завдання покладені на квартирно-експлуатаційне забезпечення військової частини?
5. Основні етапи підготовки фондів військової частини до зимової експлуатації?
6. Порядок забезпечення військової частини меблями, казарменим інвентарем?
7. Особливості забезпечення військових частин паливом?

Розділ 6. Технічне забезпечення підрозділів НГУ

6.1. Відповідальні особи за експлуатацію військової техніки в частині

У військових підрозділах, де штат не передбачає бронетанкову службу, відповідальність покладається на заступника командира частини з озброєння – начальника технічної частини або начальника бронетанкової служби, а також на начальника автомобільної служби (начальника служби озброєння та техніки).

Посадові особи бронетанкової служби діють відповідно до вимог статутів Збройних Сил України.

Начальник бронетанкової служби військової частини виконує свої обов'язки згідно з вимогами статей 82–84 та 94 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України. Він підпорядковується заступникові командира військової частини з озброєння, який є начальником технічної частини, і є безпосереднім керівником особового складу бронетанкової служби військової частини.

У мирний та воєнний час, протягом особливого періоду та під час антитерористичної операції, начальник бронетанкової служби несе відповідальність за:

- бойову та мобілізаційну готовність своєї служби;
- бойову підготовку, виховання, військову дисципліну та морально-психологічний стан особового складу;
- організацію забезпечення, експлуатації та ремонту бронетанкової техніки, а також проведення заходів для запобігання пошкодженням і продовження терміну служби машин;
- організацію та проведення технічної підготовки фахівців і особового складу за спеціальністю.

Начальник бронетанкової служби має такі обов'язки:

- розробляти та реалізовувати заходи для приведення бронетанкової техніки в бойову готовність і виведення її з парку військової частини у встановлені терміни;
- планувати експлуатацію бронетанкової техніки та не менше ніж двічі на рік перевіряти її технічний стан;
- брати участь у керівництві роботами, що стосуються вдосконалення парку військової частини, а також перевіряти внутрішню службу в парку;
- вести облік пошкоджень бронетанкової техніки у військовій частині;
- забезпечувати дотримання заходів безпеки під час обслуговування, експлуатації, ремонту та евакуації бронетанкової техніки, а також організувати протипожежні заходи в парку та на машинах;

- контролювати правильність використання та утримання (зберігання) машин, організацію і проведення їх технічного обслуговування, а також доцільність застосування пально-мастильних матеріалів. Начальник бронетанкової служби протягом року повинен особисто перевіряти не менше 20% машин у кожному підрозділі;

- своєчасно подавати заявки на кошти для утримання (зберігання) бронетанкової техніки та використовувати їх за призначенням;

- вести облік і звітність щодо бронетанкових машин, готувати документи для їх списання, а також керувати роботою складу бронетанкових машин.

Начальник бронетанкової служби має право:

- надавати командирам підрозділів вказівки та рекомендації щодо бойової підготовки особового складу, а також експлуатації та обслуговування БТОТ і БТМ;

- здійснювати раптові перевірки наявності та стану БТОТ і матеріальних засобів у своїй сфері;

- призупиняти експлуатацію БТОТ у випадку виявлення недоліків, які можуть призвести до аварій, поломок або виведення техніки з ладу, а також у разі порушення заходів безпеки.

Начальник складу БТМ відповідає за:

- приймання, видачу, зберігання, технічний стан, наявність, облік та цілісність матеріальних засобів, які знаходяться на складі;

- забезпечення внутрішнього порядку, санітарного та протипожежного стану на складі та закріпленій території.

Начальник складу підпорядковується начальнику бронетанкової служби, а з питань бойової підготовки, дотримання встановленого розпорядку дня та внутрішнього порядку – командирі підрозділу.

Начальник складу БТМ повинен:

- мати знання про номенклатуру матеріальних засобів, що зберігаються на складі, контролювати їх наявність, комплектність та технічний стан;

- дотримуватись правил приймання, зберігання, видачі та повернення матеріальних засобів, запобігати випадкам їх пошкодження та втрати;

- вести облік матеріальних засобів на складі та періодично перевіряти їх наявність і технічний стан. Щомісяця здійснювати звірення облікових даних складу з інформацією бронетанкової служби та бухгалтерії, надаючи прибутково-витратні документи разом із реєстром надання документів, який складається у двох примірниках. Один примірник реєстру, після перевірки правильності оформлення первинних документів, повертається матеріально відповідальній особі на склад, а інший залишається в бухгалтерії;

- щоденно надавати до бронетанкової служби та бухгалтерії прибутково-витратні документи;

- мати знання про норми та правила завантаження матеріальних ресурсів на автомобільний і залізничний транспорт, а також у контейнери, піддони та на стелажі;

- забезпечувати збереження тари та її підготовку для передачі відповідно до розпорядження органу постачання;

- мати уявлення про технології обробки та консервації майна, що зберігається на складі, а також про терміни їх зберігання;

- слідкувати за своєчасною заміною матеріальних ресурсів, що зберігаються на складі;

- виконувати навантажувально-розвантажувальні роботи на складі та керувати ними, дотримуючись усіх правил техніки безпеки під час їх виконання, знати табельні навантажувально-розвантажувальні засоби та вміти їх використовувати;

- проводити роботи з технічного обслуговування майна під час його зберігання;

- своєчасно передавати склад під охорону, а під час приймання складу з-під охорони ретельно перевіряти стан стін, даху, дверей, вікон та технічних засобів охорони, а також наявність і цілісність замків та пломб (відбитків печаток);

- зачиняти склад лише після перевірки пожежним нарядом військової частини дотримання вимог пожежної безпеки та вимкнення електричної мережі, а ключі від складу здавати в опечатаному тубусі, який затверджений начальником складу, черговому по частині, який зберігає їх у закритому та запечатаному сейфі (металевій шафі);

- забезпечувати склад у постійній готовності до оперативного виїзду для виконання завдань у польових умовах;

- дотримуватись встановлених норм пожежної безпеки та підтримувати засоби пожежогасіння у готовності;

- наприкінці кожного робочого дня здійснювати прибирання в приміщеннях складу;

- уникати випадків забруднення навколишнього середовища.

Протягом відпустки начальника складу всі матеріальні цінності передаються особі, призначеній наказом командира військової частини, з обов'язковим оформленням акта приймання-передавання військового майна.

Після повернення з відпустки також проводиться приймання-передавання з оформленням акта.

У випадку хвороби начальника складу відкриття складу здійснюється комісією на підставі наказу командира військової частини з оформленням відповідного акта.

З начальником складу укладається договір про повну матеріальну відповідальність.

Відповідальний виконавець – це працівник бронетанкової служби, який у відповідності до своїх службових обов’язків підпорядковується начальнику служби та несе відповідальність за:

- стан і точність обліку матеріальних засобів у службі;
- цілісність документів, книг та карток обліку;
- своєчасність оприбуткування в книгах обліку матеріальних засобів;
- правильність виписування матеріальних засобів.

Відповідальний виконавець бронетанкової служби зобов’язаний:

- вести облік матеріальних засобів служби;
- проводити звірку залишків матеріальних засобів з обліковими даними бухгалтерії та підрозділів, які знаходяться у місці постійної дислокації військової частини – щомісяця; з обліковими даними окремо дислокованих підрозділів – один раз на квартал, якщо вони розташовані за межами пункту постійної дислокації військової частини;
- вести облік карток, формулярів та книг, які видаються на склад і в підрозділи;
- підготовка інформації для звітності з постачальником;
- організація та здійснення діловодства в службі відповідно до вимог законодавства.

Забезпечення озброєнням та військовою технікою, а також їх технічне обслуговування і відновлення (ремонт) охоплює такі аспекти:

- визначення потреб у озброєнні та військовій техніці (ОВТ) для підрозділів військової частини;
- укомплектування (доукомплектування) підрозділів ОВТ з підприємств національної економіки України та Міністерства внутрішніх справ;
- накопичення запасів ОВТ до встановлених норм, своєчасне забезпечення військових частин, а також збереження і підтримання цих засобів у стані, що забезпечує їх готовність до застосування;
- поповнення запасів ОВТ у підрозділах військової частини на заміну втрачених;
- отримання, облік, зберігання, обслуговування, переміщення, списання та утилізація непридатних до використання ОВТ;
- організація експлуатації ОВТ;
- підтримка ОВТ у постійній готовності до використання; відновлення пошкоджених (несправних, непрацездатних) виробів (зразків) ОВТ;
- вилучення (списання, розбирання, утилізація та реалізація) непридатного до використання ОВТ;
- підготовка озброєння та військової техніки до використання в специфічних умовах бойової обстановки, рельєфу, сезону, часу доби, а також в різних фізико-географічних і природно-кліматичних умовах експлуатації;
- підготовка ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини, а також взводів технічного обслуговування та відновлення;

- технічна і спеціальна підготовка особового складу;
- організація перевірки стану забезпечення єдності вимірювань, а також використання і обслуговування (повідка, калібрування) та ремонту засобів вимірювальної техніки.

6.2. Організація технічного обслуговування озброєння та військової техніки

Технічне обслуговування включає в себе підтримку ОВТ у стані готовності до використання, здійснення моніторингу його технічного стану в установлені терміни, а також виконання всіх необхідних робіт з технічного обслуговування відповідно до вимог нормативно-технічної документації. Це також передбачає виявлення та усунення несправностей і відмов, а також забезпечення працездатності та надійності обладнання.

Технічне обслуговування виробів (зразків) ОВТ – це сукупність операцій або одна операція, спрямована на підтримання справності та працездатності виробів (зразків) ОВТ під час їх використання. Ці заходи мають планово-попереджувальний характер і повинні виконуватися обов'язково протягом усього життєвого циклу відповідно до вимог нормативно-технічної (експлуатаційної) документації виробника.

Метою технічного обслуговування озброєння та військової техніки (ОВТ) є забезпечення їхньої постійної готовності до використання та надійної роботи під час виконання завдань.

Технічне обслуговування здійснюється під час підготовки ОВТ до використання, під час їхнього безпосереднього застосування, а також після завершення застосування. Крім того, обслуговування проводиться під час підготовки до зберігання або транспортування, а також у процесі зберігання і транспортування.

Технічне обслуговування виробів (зразків) озброєння та військової техніки, які експлуатуються в системі за технічним станом, має на меті не лише підготовку до використання, а й своєчасне визначення фактичного технічного стану та придатності до подальшої експлуатації ОВТ.

У бойових умовах технічне обслуговування озброєння та військової техніки (ОВТ) здійснюється під час підготовки до бойових дій, після виконання завдання, а також у випадку приведення відремонтованого (евакуйованого) ОВТ у готовність до використання.

Технічне обслуговування ОВТ виконується за планово-попереджувальною системою, яка базується на обов'язковому виконанні певних операцій на виробі (зразку) ОВТ відповідно до встановленої періодичності. Ця періодичність визначається на основі наробітку ресурсу, часу експлуатації та технічного стану.

Для виробів (зразків) озброєння та військової техніки, їх систем, агрегатів та інших складових елементів встановлено єдину систему комплексного технічного обслуговування та ремонту. Під час виконання комплексного технічного обслуговування усуваються всі виявлені несправності та недоліки. Щоб підтримувати озброєння та військову техніку в готовності до використання, технічне обслуговування всіх складових частин здійснюється одночасно за місцем і в один і той же час.

Єдина система комплексного технічного обслуговування та ремонту озброєння і військової техніки охоплює такі види обслуговування: за етапами експлуатації, за періодичністю та за обсягом робіт. Згідно з етапами експлуатації, технічне обслуговування ОВТ класифікується на:

- технічне обслуговування під час застосування;
- технічне обслуговування під час зберігання;
- технічне обслуговування під час транспортування.

Технічне обслуговування під час застосування – технічне обслуговування під час підготовки до використання, в процесі використання, а також безпосередньо після його завершення.

Технічне обслуговування під час зберігання включає в себе обслуговування під час підготовки до зберігання, в процесі зберігання, а також безпосередньо після його завершення.

Технічне обслуговування під час транспортування включає в себе обслуговування на етапі підготовки до транспортування, в процесі самого транспортування, а також безпосередньо після його завершення. Залежно від періодичності, технічне обслуговування об'єктів військової техніки ділиться на планове та непланове.

Планове технічне обслуговування – це технічне обслуговування, яке виконується згідно з вимогами нормативно-технічної (експлуатаційної) документації.

Непланове технічне обслуговування – це технічне обслуговування, що проводиться без попереднього призначення, виходячи з фактичного технічного стану.

В залежності від обсягу робіт, технічне обслуговування озброєння та військової техніки (ОВТ) класифікується на такі види:

- контрольний огляд (КО);
- щоденне технічне обслуговування (ЩТО);
- технічне обслуговування № 1 (ТО–1);
- технічне обслуговування № 2 (ТО–2);
- технічне обслуговування № 1 під час зберігання (ТО–Із);
- технічне обслуговування № 2 під час зберігання (ТО–2з);
- технічне обслуговування № 2 під час зберігання з пере консервацією та контрольним пробігом (ТО–2х кп);

– регламентоване технічне обслуговування (РТО); сервісне технічне обслуговування (СТО).

Технічне обслуговування слід розглядати як процес, який можна класифікувати за такими критеріями:

– етап життєвого циклу, періодичність та обсяг виконуваних робіт, а також умови експлуатації та регламентацію.

Номерне технічне обслуговування – це вид технічного обслуговування, при якому кожному конкретному обсягу робіт надається унікальний порядковий номер.

Контрольний огляд озброєння, військової та спеціальної техніки являє собою комплекс дій, які виконуються водієм (механіком-водієм) та екіпажем (обслугою) під контролем командира (заступника командира з озброєння) підрозділу. Метою цього процесу є оцінка готовності озброєння та військової техніки до використання. Огляд включає діагностику та виконання контрольних і регульовальних операцій, що визначені нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією.

Технічне обслуговування проводиться перед початком експлуатації, перед бойовими діями (під час маршу), у перервах між боями, під час зупинок під час маршу та в районах відпочинку. Щоденне технічне обслуговування озброєння, військової та спеціальної техніки здійснюється для перевірки їх технічного стану та підготовки до подальшої експлуатації. Це обслуговування необхідно виконувати під час підготовки до бойових дій, наприкінці дня бойових дій, після виконання бойового завдання підрозділами, у перервах між боями, а також наприкінці добового переходу під час маршу, але не рідше ніж через кожні 250 км пробігу.

Для деяких типів озброєння і військової техніки (ОВТ) періодичність проведення щорічного технічного обслуговування (ЩТО) визначається залежно від напрацювання. ЩТО виконується водієм (механіком-водієм) або екіпажем (обслугою), які використовують ОВТ, і контролюється командиром (заступником командира з озброєння) підрозділу.

У разі потреби для виконання ЩТО можуть залучатися сили та засоби для діагностики, технічного обслуговування, регламентно-налагоджувальних і перевірочних робіт ремонтно-відновлювальної частини військової частини.

Технічне обслуговування №1 і технічне обслуговування №2 є плановими, мають номерну назву і проводяться після досягнення визначеного напрацювання ОВТ або у встановлені терміни, згідно з нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією.

Під час підготовки озброєння та військової техніки (ОВТ) до використання, перед виконанням бойових завдань, сезонною експлуатацією, зберіганням або тривалим транспортуванням, номерні види технічного обслуговування (ТО) можуть виконуватись без урахування попереднього

напрацювання. Номерні види ТО здійснюються для підтримання ОВТ у справному (працездатному) стані, забезпечення надійності використання, зменшення інтенсивності зношення та запобігання можливим відмовам.

Технічне обслуговування № 1 охоплює всі операції ЩТО, а також контрольні-діагностичні, регульовально-налагоджувальні, змашувальні та інші процедури, які виконуються без розбирання агрегатів, відповідно до вимог нормативно-технічної (експлуатаційної) документації.

ТО-1 виконується водієм (механіком – водієм) або екіпажем (обслугою), які відповідають за закріплені за ними виріб (зразок) ОВТ. У процесі проведення технічного обслуговування залучаються підрозділи взводу технічного обслуговування та відновлення, а також підрозділи, що займаються діагностуванням, технічним обслуговуванням та регламентно-налагоджувальними роботами РВП військової частини.

Технічне обслуговування № 2 охоплює всі процедури ТО-1, а також додаткові роботи, визначені нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією. Для їх виконання необхідно розбирати окремі агрегати, механізми, вузли та апаратуру, замінюючи складові одиниці, які відпрацювали свій технічний термін (ресурс) або не відповідають параметрам, зазначеним у нормативно-технічній (експлуатаційній) документації.

ТО-2 виконується водієм (механіком-водієм) або екіпажем (обслугою), які відповідають за закріплені за ними виріб (зразок) ОВТ. У процесі проведення технічного обслуговування залучаються підрозділи взводу ТОiB, а також підрозділи технічного діагностування, технічного обслуговування та регламентно-налагоджувальних робіт РВП військової частини.

Технічне обслуговування № 1, яке здійснюється під час зберігання, як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, має на меті підтримання виробів (зразків) озброєння та військової техніки у справному (працездатному) стані до їх використання, а також моніторинг технічного стану та усунення виявлених недоліків.

Технічне обслуговування № 1 під час короткострокового зберігання здійснюється водієм (механіком-водієм) або екіпажем (обслугою), які відповідають за закріплене за ними озброєння та військову техніку (ОВТ). У процесі обслуговування залучаються підрозділи взводу технічного обслуговування і ремонту (ТОiB), а також підрозділи, що займаються діагностуванням, технічним обслуговуванням та регламентно-налагоджувальними роботами РВП військової частини.

ТО під час тривалого зберігання виконується особовим складом підрозділу зберігання за участю підрозділів взводу ТОiB, а також підрозділів, що займаються діагностуванням, технічним обслуговуванням та регламентно-налагоджувальними роботами РВП військової частини.

Технічне обслуговування № 2 під час тривалого зберігання здійснюється з метою підтримання виробів (зразків) ОВТ у належному (робочому) стані.

ТО здійснюється в терміни, визначені нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією виробів (зразків) ОВТ або за результатами КО.

Процес включає:

– розконсервацію, моніторинг технічного стану з перевіркою функціонування виробів (зразків) ОВТ та їх складових частин, а також усунення виявлених недоліків.

ТО-2 під час тривалого зберігання виконується особовим складом підрозділу зберігання за участю взводу ТОiВ підрозділу та РВП військової частини.

Регламентоване технічне обслуговування військової техніки (ОВТ) – це процес технічного обслуговування, що виконується на ОВТ з обмеженим напрацюванням, з метою забезпечення його працездатності після завершення встановленого терміну (через 5–6 років зберігання), визначеного нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією.

РТО здійснюється за участю підрозділів взводу ТОiВ, а також підрозділів, що займаються діагностуванням, технічним обслуговуванням та регламентно-налагоджувальними роботами РВП військової частини. У процесі беруть участь водій (механік-водій) та екіпаж (обслуга), закріплені за відповідним виробом (зразком) ОВТ.

У деяких випадках можуть залучатися спеціалізовані бригади (групи) підприємств національної економіки та Міністерства оборони України. Цикл технічного обслуговування озброєння та військової техніки (ОВТ) – це найменший повторюваний інтервал часу або наробіток ОВТ, протягом якого виконуються всі встановлені види періодичного технічного обслуговування в певній послідовності відповідно до вимог нормативно-технічної (експлуатаційної) документації.

За умовами експлуатації технічне обслуговування поділяється на:

- сезонне обслуговування (СО);
- технічне обслуговування в особливих умовах.

Сезонне обслуговування (ОВТ) – це технічне обслуговування, яке здійснюється для підготовки ОВТ до експлуатації в осінньо-зимовий або весняно-літній період.

Сезонне обслуговування здійснюється для підготовки військової техніки до використання в умовах осінньо-зимового або весняно-літнього експлуатаційного періоду.

Періоди експлуатації військової техніки в осінньо-зимовий та весняно-літній час визначаються стабільною температурою повітря, яка відповідно є нижчою або вищою за +5°C.

Під час СО незалежно від напрацювання ОВТ виконуються роботи з чергового номерного виду технічного обслуговування, а також ряд додаткових завдань, що зумовлені специфікою фізико-географічних і природно-кліматичних умов. Ці роботи визначені для кожного виробу (зразка)

військової техніки відповідною нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією.

СО ОБТ виконується водієм (механіком-водієм), екіпажем (обслугою) за участю підрозділів технічного обслуговування, діагностики, ремонту та регламентно-налагоджувальних робіт РВІ військової частини.

СО може здійснюватися підготовленими командами або на спеціалізованих пунктах із використанням тупикового або поточного методу.

Для підготовки особового складу до експлуатації озброєння та військової техніки (ОВТ) в осінньо-зимовий (весняно-літній) період організуються спеціалізовані заняття (збори). Під час цих занять вивчаються порядок виконання робіт з технічного обслуговування, заходи безпеки під час проведення технічного обслуговування та роботи з отруйними технічними рідинами, правила сезонної експлуатації ОБТ, а також експлуатаційні матеріали, що використовуються, і норми їх витрат. Окрім того, розглядаються способи і засоби підвищення прохідності та само витягування військової техніки, а також правила їх застосування. Після завершення занять (зборів) проводяться заліки для особового складу. Наказом по військовій частині визначається допуск особового складу до виконання робіт та експлуатації ОБТ, а також готовність техніки до експлуатації в осінньо-зимовий (весняно-літній) період.

Порядок і терміни проведення СО озброєння та військової техніки, а також підготовка особового складу, залежать від фізико-географічних і природно-кліматичних умов і визначаються наказом командувача. У військовій частині видається наказ, а також розробляється план підготовки особового складу та озброєння і техніки до експлуатації в зимовий (літній) період. Цей план розробляється заступником командира частини з озброєння та техніки, командирами підрозділів і затверджується командиром військової частини.

Терміни переходу до експлуатації в осінньо-зимовий (весняно-літній) періоди визначаються наказом командувача. Технічне обслуговування в особливих умовах здійснюється для озброєння та військової техніки, що експлуатується в специфічних умовах (наприклад, в пустелі, на кам'янистих або болотяних ґрунтах, при низьких температурах та на високогір'ї) тощо.

З впровадженням технічного обслуговування з регулярним моніторингом та оцінкою технічного стану, також запроваджуються нові види моніторингу технічного стану ОБТ :

- контрольно-технічний огляд (КТО);
- технічна діагностика (ТД);
- інструментальна дефектація (ІД) агрегатів, механізмів, вузлів і деталей під час ремонту виробу (зразка) озброєння та військової техніки (ОВТ).

Технічне обслуговування з регулярним моніторингом – це процес, при якому оцінка технічного стану об'єктів військової техніки (ОВТ) здійснюється відповідно до встановлених нормативно-технічних документів (НТД) з певною періодичністю та обсягом. Обсяг інших робіт визначається станом виробу (зразка) ОВТ на момент початку технічного обслуговування.

Технічне обслуговування з постійним моніторингом – це обслуговування, яке визначено в нормативно-технічній (експлуатаційній) документації і здійснюється на основі результатів безперервного контролю технічного стану ОВТ.

Контрольно-технічний огляд (КТО) – це комплекс заходів, які виконують фахівці РВП військової частини для оцінки технічного стану виробу (зразка) озброєння та військової техніки, а також для визначення обсягів необхідного технічного обслуговування і ремонту відповідно до його технічного стану.

Технічне діагностування – це набір процедур, які виконують фахівці РВП та члени комплексної технічної комісії військової частини для оцінки технічного стану виробу (зразка) озброєння та військової техніки (ОВТ), а також для визначення можливостей і термінів його подальшої експлуатації, обсягів і термінів технічного обслуговування та ремонту відповідно до технічного стану.

Інструментальне дефектування агрегатів, механізмів, вузлів і деталей полягає у визначенні фактичних значень показників та якісних характеристик, що відображають технічний стан. Ці значення порівнюються з вимогами, встановленими нормативно-технічними документами, з метою оцінки технічного стану та залишкового ресурсу агрегатів, механізмів, вузлів і деталей.

Для кожного типу технічного обслуговування відповідно до нормативно-технічної (експлуатаційної) документації ОВТ визначається список операцій, обсяг, порядок виконання робіт і технологія їх здійснення, а також час, необхідний для їх реалізації.

Якщо обставини не дозволяють здійснити технічне обслуговування в повному обсязі, то першочергово слід виконати ті операції, без яких виробу (зразки) ОВТ не можуть бути використані.

Сервісне технічне обслуговування – це сукупність заходів, спрямованих на підтримання (відновлення) справного або працездатного стану озброєння та військової техніки (ОВТ), а також їх ресурсів і термінів експлуатації. Ці роботи виконуються в умовах військових (заводських) ремонтно-відновлювальних організацій вищого військового управління, ремонтними підприємствами національної економіки та Міністерства оборони України, а також сервісними центрами відповідно до державного контракту.

Основні заходи сервісного обслуговування включають:

- моніторинг технічного стану ОВТ;
- технічне діагностування;
- технічне обслуговування;
- заміну агрегатів, механізмів, вузлів та деталей, що виробили ресурси (терміни служби);
- доукомплектування ОВТ;
- оперативний (аварійний) ремонт;
- огляд ОВТ, що підлягають Держтехнадзору;
- заводський (капітальний, середній) ремонт ОВТ і механізмів, агрегатів, вузлів, деталей тощо, а також капітальний ремонт ОВТ з модернізацією; продовження (збільшення) призначених показників ресурсу і терміну служби (зберігання) ОВТ;
- створення зворотного (обмінного) фонду шляхом закупівлі нових механізмів, агрегатів, вузлів, деталей тощо, а також проведення ремонту механізмів, агрегатів, вузлів, деталей у РВО вищого органу військового управління (РВП військової частини);
- навчання особового складу військової частини правилам експлуатації озброєння та військової техніки (ОВТ) включає виконання найскладніших регулювальних і налагоджувальних операцій технічного обслуговування, а також відновлювальних робіт (в межах поточного ремонту) на ОВТ відповідно до вимог нормативно-технічної (експлуатаційної) документації.

Технічне обслуговування озброєння та військової техніки проводиться за принципом:

- засоби обслуговування призначені для виробів (зразків) озброєння та військової техніки.

Технічне обслуговування здійснюється після оцінки рівня зараженості та, за потреби, після дезактивації або дегазації, а також розстановки, укриття і маскування виробів (зразків) ОВТ.

Організацію технічного обслуговування озброєння та військової техніки у військовій частині здійснюють заступник командира частини з озброєння, начальник технічної частини, начальник автомобільної служби та командири підрозділів.

Командуючий має право:

- зменшувати встановлену періодичність виконання робіт та видів технічного обслуговування ОВТ відповідно до фактичного стану техніки та умов її експлуатації;
- виконувати операції одного виду технічного обслуговування окремо, в кілька етапів, щоб до досягнення встановленої періодичності для цього виду обслуговування були завершені всі заплановані роботи.

Технічне обслуговування військової техніки виконується під наглядом командирів підрозділів та їх заступників з озброєння, які контролюють якість виконання робіт особовим складом.

Якщо роботи виконуються в ремонтно-відновлювальному пункті (РВП) військової частини, їх керівництво здійснює командир підрозділу. Спеціалісти-ремонтники РВП перед поверненням військової техніки до своїх підрозділів проводять перевірку якості виконаних робіт за операційним принципом.

Моніторинг якості виконання робіт здійснюється начальниками родів військ і служб військової частини з використанням технічних діагностичних засобів, вимірювальних приладів, апаратури та іншого обладнання.

Облік виконаного технічного обслуговування, а також витрачених запасних частин, пально-мастильних та інших експлуатаційних матеріалів здійснюється у формулярах (паспортах) військової техніки та в Книзі обліку ремонту (обслуговування, обробки) ОВТ і МТЗ. Ця книга ведеться як у ремонтно-відновлювальному підрозділі військової частини, так і у взводі ТОiВ підрозділу.

Для забезпечення постійної готовності військової техніки до використання роботи з технічного обслуговування виконуються у визначеній технологічній послідовності:

- дозаправлення (заправлення) пально-мастильними та іншими експлуатаційними матеріалами;
- поповнення бойового комплекту;
- перевірка (діагностування) технічного стану і комплектності;
- чищення і миття, промивання агрегатів, механізмів, вузлів, систем чи окремих складових одиниць, підтягування закріплення;
- регулювання, настроювання чи налагодження агрегатів, механізмів, вузлів та окремих складових одиниць і виробу (зразка) військової техніки у цілому;
- змащувальні роботи, заміна фільтрів та інших змінних складових одиниць, що відслужили установлені терміни чи відпрацювали установлений для них ресурс і непридатні до подальшого застосування (використання);
- повірка засобів вимірювальної техніки (ЗВТ);
- перевірка технічного стану і комплектності, усунення виявлених несправностей і недоліків;
- виконання операцій відновлення ресурсу;
- додаткові роботи, залежно від стану військової техніки.

Завдання з поповнення бойового комплекту, дозаправлення паливно-мастильними та іншими експлуатаційними матеріалами, а також усунення виявлених несправностей завжди мають пріоритетне значення.

Технічне обслуговування військової техніки здійснюється поетапно, у максимально стислі терміни, з метою забезпечення безперервної готовності підрозділів військової частини до виконання бойових завдань.

В залежності від актуального технічного стану (ОВТ) трудомісткість, зміст робіт з технічного обслуговування та терміни їх виконання можуть варіюватися. Технічне обслуговування поділяється на планові та непланові роботи.

Планові роботи з технічного обслуговування виконуються для підготовки військової техніки до використання (огляд, дозаправка, перевірка працездатності тощо) та з метою профілактики (інструментальний моніторинг, змащення, заміна агрегатів, механізмів, вузлів і деталей, які вичерпали свій ресурс, та інші заходи).

Непланові роботи проводяться для усунення відмов і несправностей, виявлених під час перевірки технічного стану військової техніки як під час експлуатації, так і під час зберігання (транспортування).

Для забезпечення необхідного рівня надійності складних виробів (зразків) ОВТ, окрім профілактичного моніторингу, необхідно виконувати періодичні або регламентні роботи.

Ці роботи можуть призвести до тривалого простою військової техніки. Тому частота проведення регламентних робіт, їх трудомісткість та зміст визначаються за допомогою ряду методів, які ґрунтуються на аналізі досвіду експлуатації, спеціальних випробуваннях, періодичній оцінці технічного стану озброєння та військової техніки у військовій частині, а також на вивченні типових відмов.

Трудомісткість робіт з технічного обслуговування зменшується завдяки впровадженню вбудованих у ОВТ систем моніторингу та технічної діагностики, використанню механізмів і автоматизації процесів обслуговування, підвищенню кваліфікації обслуговуючого персоналу, а також забезпеченню безперебійного постачання необхідних запасних частин і витратних матеріалів.

Враховуючи, що технічне обслуговування сучасних виробів (зразків) озброєння і військової техніки здійснюється фахівцями різних спеціалізацій, які зазвичай працюють одночасно, організація цих робіт вимагає впровадження диспетчеризації, сіткового планування, управління та операційного моніторингу, а також автоматизованих систем для управління всім процесом технічного обслуговування.

Командири підрозділів несуть відповідальність за своєчасне та якісне технічне обслуговування військової техніки. Вони повинні організувати його виконання відповідно до встановленої періодичності, визначаючи при цьому необхідний час для цього процесу.

Оцінка технічного стану озброєння та військової техніки (ОВТ) здійснюється на основі аналізу та узагальнення інформації, що надходить з підрозділів до начальника логістики. У процесі оцінювання визначаються витрати ресурсів після проведення чергового технічного обслуговування, а також залишковий ресурс до середнього або капітального ремонту

(списання), фактичний технічний стан, укомплектованість запасними частинами, табельними засобами та майном, а також інші дані, що характеризують технічний стан ОВТ.

Очікувана витрата ресурсу ОВТ встановлюється на основі типу і специфіки бойових дій, тривалості виконання завдання та особливостей місцевості.

При визначенні очікуваних витрат ресурсу розраховуються:

– для військової техніки – запланований пробіг у кілометрах або напрацювання в мотогодинах;

– для озброєння – кількість вистрілів (пусків);

– для апаратури (агрегатів) – тривалість роботи в годинах.

Пробіг військової техніки, необхідний для наступального бою, розраховується на основі глибини бойового завдання, вказаної на карті в кілометрах, а також з урахуванням коефіцієнта маневру.

На марші – враховуючи протяжність маршруту, визначену на карті в кілометрах, та коефіцієнт збільшення довжини. Витрати ресурсів під час бойових дій для інших видів озброєння та військової техніки розраховуються на основі норм витрати моторесурсу (напрацювання), встановлених нормативно-технічними (експлуатаційними) документами для кожного зразка озброєння та військової техніки.

При аналізі умов експлуатації озброєння і військової техніки визначаються такі аспекти:

– можливості підготовки до використання, транспортування або зберігання;

– вплив особливостей місцевості, її інженерного обладнання, пори року, часу доби, погодних умов та інших факторів на використання, транспортування або зберігання ОВТ;

– можливості технічного обслуговування та проведення інших заходів, які забезпечують належну експлуатацію ОВТ під час виконання поставлених завдань.

На основі оцінки технічного стану озброєння та військової техніки, передбачених витрат ресурсів, а також аналізу умов їх використання, зберігання чи транспортування, визначаються заходи, які потрібно реалізувати під час підготовки до виконання поставленого завдання та в процесі його виконання.

В результаті аналізу умов експлуатації встановлюються обсяги, порядок, райони та терміни проведення необхідних заходів, а також склад підрозділів технічного обслуговування і ремонту, які будуть залучені до цього процесу.

Для забезпечення ефективної експлуатації ОВТ плануються та реалізуються такі заходи: детальна перевірка технічного стану ОВТ під час підготовки до виконання поставленого завдання;

– своєчасне та якісне проведення технічного обслуговування під час підготовки до виконання завдання та в процесі його реалізації, а також під час підготовки, транспортування чи зберігання озброєння та військової техніки ;

– додаткові роботи, що виконуються під час підготовки до виконання завдання та в процесі його виконання;

– своєчасне введення ОВТ в експлуатацію у разі надходження до підрозділів військової частини;

– використання озброєння та військової техніки відповідно до їх бойових та експлуатаційних характеристик під час виконання завдань;

– транспортування та зберігання ОВТ відповідно до встановлених норм;

– заходи щодо продовження терміну служби, запобігання випадкам та подіям, що призводять до передчасного виходу ОВТ з ладу з експлуатаційних причин, а також забезпечення своєчасного та якісного виконання рекламацийної роботи.

Введення в експлуатацію озброєння та військової техніки.

При забезпеченні підрозділів військової частини озброєнням та військовою технікою, прийняте обладнання розподіляється між підрозділами та вводиться в експлуатацію відповідно до наказу командира військової частини.

У наказі зазначаються:

– найменування, типи, марки або індекси виробів (зразків) озброєння та військової техніки, а також їх штатне призначення;

– заводський номер, номер шасі (корпусу) та двигуна базової машини;

– запас або кількість витрачених ресурсів на день введення в експлуатацію (введення в стрій);

– підрозділ, до якого вони передаються;

– присвоєний умовний, військовий або державний номер;

– прізвище водія (механіка-водія), членів екіпажу (обслуги) або інших осіб, за якими закріплюється виріб (зразок) ОВТ.

Номер та дата наказу про введення в експлуатацію (строю), а також прізвища водія (механіка-водія), членів екіпажу (обслуги) чи інших осіб, за якими закріплений виріб (зразок) ОВТ, вносяться до формуляру (паспорту). Відповідно до наказу про введення в експлуатацію (строю), ОВТ приймається командиром підрозділу та особовим складом, за яким вони закріплюються.

При надходженні до військової частини нових зразків озброєння та військової техніки (ОВТ) або виробів інших марок проводяться збори з особовим складом. Наприкінці цих зборів складаються заліки. У разі отримання нового ОВТ або ОВТ інших марок водії та механіки-водії проходять перепідготовку та складають іспит. Особовий склад, якому закріплюється

новий виріб (зразок) ОВТ, отримує інструктаж щодо заходів безпеки під час експлуатації. Інструктаж фіксується в Журналі обліку інструктажу з заходів безпеки, який зберігається у командира підрозділу та видається особам, що проводять інструктаж. Контроль за дотриманням заходів безпеки під час роботи з виробами (зразками) ОВТ здійснює командир взводу (екіпажу, обслуги) або інша відповідальна особа.

Після отримання озброєння та військової техніки особовий склад під керівництвом командира підрозділу проводить підготовку до його введення в експлуатацію (строю). Відповідно до наказу про введення ОВТ в експлуатацію (строю) на ньому встановлюються та наносяться закріплені номери і розпізнавальні знаки. Умовний номер і розпізнавальний знак на інших виробих (зразках) ОВТ наносяться згідно з порядком, визначеним Бойовим статутом механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, частина II.

Введення в експлуатацію нової автомобільної техніки або техніки, що пройшла капітальний ремонт, а також інженерної техніки (згідно з переліком, затвердженим Командувачем), підлягає обкатці відповідно до вимог технічних умов виробників (ремонтних заводів). Обкатка має бути проведена в найкоротші терміни. Обкатка автомобільної техніки в складних дорожніх умовах, а також обкатка автомобілів з причепами заборонена. Результати обкатки фіксуються у формулярі (паспорту) техніки.

Командири підрозділів доповідають командирі військової частини про приведення прийнятого озброєння та військової техніки (ОВТ) до стану бойової готовності та готовності до експлуатації. Командир військової частини організовує перевірку готовності ОВТ та особового складу до його використання. Після цього він визначає час і порядок урочистого вручення ОВТ особовому складу.

Урочисте вручення озброєння та військової техніки особовому складу зазвичай проводить особисто командир військової частини перед строєм з підняттям Бойового прапору. Під час цього заходу оголошується наказ про введення ОВТ в експлуатацію (строй). Командир військової частини отримує доповідь від командирів екіпажів (обслуги), водіїв (механіків-водіїв) або інших осіб, яким закріплюється ОВТ, і вручає їм формуляр (паспорт). Особовий склад підписується у формулярі (паспорті) виробу (зразка) ОВТ, і з цього моменту несе повну відповідальність за закріплений за ним виріб (зразок) ОВТ.

Якщо урочисте вручення неможливе або вводиться невелика кількість ОВТ, вручення може здійснюватися командиром підрозділу перед строєм цього підрозділу.

Стрілецька зброя та інші засоби індивідуального користування надаються особовому складу командиром підрозділу. Офіцери та військово-службовці за контрактом отримують особисту зброю та інші засоби на

складах військової частини. Найменування закріпленої стрілецької зброї, її серія, номер та дата видачі фіксуються у посвідченні. (Бойовий статут «Логістика сухопутних військ Збройних сил України» (Тактичний рівень).

6.3. Застосування та облік витрат ресурсу озброєння та військової техніки

Використання озброєння та військової техніки у бойових умовах відбувається за необхідності з дотриманням технічних норм, правил та заходів безпеки. У мирний час, а також під час формування (переформування) або перебування підрозділів військової частини в резерві, застосування ОВТ здійснюється відповідно до затвердженого плану. Для цього у військовій частині розробляється план експлуатації та ремонту ОВТ. Цей план формується на основі розрахунку потреби в роботі ОВТ, ліміту ресурсів, а також пально-мастильних та інших експлуатаційних матеріалів, виділених для забезпечення бойової підготовки та господарської діяльності частини. Розрахунок потреби виконується начальником штабу, заступником командира частини з озброєння та техніки, а також заступником командира частини з тилу.

План експлуатації та ремонту озброєння та військової техніки розробляється заступником командира військової частини з озброєння – начальником технічної частини, командиром підрозділів під керівництвом начальника штабу та затверджується командиром військової частини.

У процесі планування необхідно враховувати поетапне нарощування ресурсу ОВТ, рівномірне навантаження ремонтно-відновлювальних підрозділів військової частини для виконання робіт з технічного обслуговування та ремонту ОВТ, а також забезпечити рівномірний вихід ОВТ на середній та капітальний ремонт

Водіння військової техніки здійснюється водіями (механіками-водіями), до яких вона закріплена. Тимчасова заміна водія (механіка-водія) оформлюється наказом командира військової частини. У випадках, коли водій (механік-водій) не може керувати технікою, або в інших ситуаціях, що вимагають цього, його замінюють за наказом командира підрозділу чи командира екіпажу (обслуги) іншим військовослужбовцем, який має відповідне посвідчення водія (механіка-водія) і призначений для керування військовою технікою.

Офіцери, які мають водійське посвідчення (механіка-водія), мають право керувати військовою технікою, замінюючи водія (механіка-водія) у випадках, коли той не може виконувати свої обов'язки. Це стосується занять з водіння техніки, виведення з небезпечних ситуацій, а також під час перевірки технічного стану або якості ремонту військової техніки. Тимчасова заміна членів екіпажу (обслуги) та водіїв (механіків-водіїв),

закріплених за бойовою технікою, здійснюється за наказом командира підрозділу або екіпажу (обслуги).

Облік витрат ресурсів військовою технікою або агрегатами з двигуном внутрішнього згорання здійснюється в підрозділі та відповідній службі військової частини в книзі обліку роботи техніки, а також витрат пального, оливи та мастил, на основі оформлених первинних облікових документів – шляхових листів і робочих листів агрегатів.

Порядок видачі, оформлення, здачі та знищення дорожніх і робочих листів регламентується Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України та тимчасовим керівництвом з обліку військового майна в Національній гвардії України. Облік витрат ресурсів іншими видами озброєння та військової техніки ведеться в підрозділах у журналі довільної форми.

Підсумкові дані про наробіток виробу (зразка) ОВТ переносяться з книги обліку та журналу до формуляру (паспорту) цього виробу. Формуляр (паспорт) є основним документом, що відображає технічний стан, експлуатацію та ремонт ОВТ, а також підтверджує його належність до військової частини. Форма, порядок видачі, ведення та заміни формуляру (паспорту) на ОВТ визначається розпорядженням відповідного начальника. Формуляр (паспорт) на ОВТ є документом суворої звітності і зберігається безпосередньо разом із виробом (зразком) ОВТ.

Інформація про витрати ресурсів міститься у звіті з експлуатації озброєння та військової техніки, звіті або відомості з технічного обслуговування та ремонту військової частини, а також у донесенні командира підрозділу щодо наявності та витрат матеріально-технічних засобів. Ці дані можуть бути представлені й в інших документах, що подаються відповідно до Табелю термінових донесень та Тимчасового керівництва з обліку військового майна в Національній гвардії України. (Бойовий статут «Логістика сухопутних військ Збройних сил України» (Тактичний рівень).

6.4. Перевірка технічного стану озброєння та військової техніки перед застосуванням

Перевірка озброєння та військової техніки проводиться з метою оцінки їх технічного стану та готовності до використання. Цю перевірку здійснюють особи, закріплені за ОВТ, посадові особи та контрольно-технічна комісія військової частини. Особовий склад, відповідальний за ОВТ, виконує перевірку перед використанням, під час технічного обслуговування та виконання інших робіт, що забезпечують надійність застосування ОВТ.

Командир частини організовує перевірку технічного стану ОВТ у підрозділах під час підготовки до бойових дій, виконання бойових завдань, а також під час технічного обслуговування та інших робіт, що сприяють

надійному використанню. Крім того, перевірка може проводитися під час огляду ОВТ, ініційованого командиром військової частини.

Огляд озброєння та військової техніки може бути проведений за наявності часу та відповідних умов після завершення підготовки підрозділів до бойових дій. У такому випадку перевірка стану ОВТ здійснюється посадовими особами, а також групами фахівців (спеціальними бригадами), які очолюються начальниками або офіцерами відповідних служб військової частини. До процесу залучаються командири підрозділів, їхні заступники з озброєння та особового складу, закріпленого за ОВТ. Для оцінки стану ОВТ та усунення виявлених несправностей і недоліків до складу груп залучаються спеціалісти ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини з необхідними ресурсами та засобами.

Перевірка технічного стану озброєння та військової техніки та усунення виявлених несправностей і недоліків може здійснюватися на місцях їх розташування або, за сприятливих умов, на спеціально відведених постах. Результати огляду ОВТ оформлюються у вигляді наказу командира військової частини. Під час перевірки оцінюється технічний стан, наявність і стан боєкомплекту, пально-мастильних та інших експлуатаційних матеріалів, укомплектованість запасними частинами, світлотехнічними приладами, засобами підвищеної прохідності та самовитягування, а також наявність табельних засобів і майна. Крім того, перевіряється експлуатаційна документація та правильність її ведення.

Під час перевірки технічного стану машинних комплексів обов'язково оцінюються засоби, що забезпечують їх працездатність, а при перевірці причіпного озброєння – стан тягових засобів (транспортування). Технічний стан визначається відповідно до нормативно-технічної документації шляхом перевірки функціонування всіх систем озброєння та військової техніки, а за необхідності та можливості – шляхом випробування техніки контрольним пробігом.

Виявлені під час перевірки несправності та недоліки фіксуються у Книзі огляду (перевірки) озброєння і військової техніки, ракет і боєприпасів підрозділу, а також у Картці обліку недоліків технічного стану ОВТ. Ці документи є робочими для особового складу, за якими закріплено ОВТ. Книга ведеться відповідно до порядку, встановленого Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України. Картка зберігається разом із формуляром (паспортом) виробу (зразка) озброєння та військової техніки. Посадові особи військової частини також роблять запис у відповідному розділі формуляра (паспорта).

Усі виявлені під час перевірки несправності та недоліки ОВТ повинні бути усунуті негайно. Моніторинг усунення недоліків здійснює командир підрозділу, який вносить відповідний запис до Книги та формуляра

(паспорта) і доповідає безпосередньому командирі про усунення несправностей і недоліків.

Контрольно-технічна комісія проводить перевірку технічного стану озброєння та військової техніки, яка не має встановленого або необхідного ресурсу. У всіх випадках комісія оцінює вироби (зразки) ОВТ, що вже відпрацювали міжремонтний ресурс.

За результатами перевірки виробу (зразка) ОВТ комісія складає акт за формою, визначеною Інструкцією з обліку військового майна у Збройних Силах України. Акт, затверджений командиром військової частини, слугує підставою для направлення виробу (зразка) ОВТ на ремонт, продовження терміну служби в межах додаткового ресурсу, встановленого комісією, або для списання.

(Бойовий статут «Логістика сухопутних військ Збройних Сил України» (Тактичний рівень)).

6.5. Порядок розслідування та обліку експлуатаційних пошкоджень озброєння та військової техніки

Розслідування здійснюється з метою встановлення причин виходу з ладу, виявлення винних осіб, аналізу характеру пошкодження (відмови), оцінки трудомісткості та порядку виконання ремонтно-відновлювальних робіт, а також вжиття заходів для запобігання подібним випадкам у майбутньому.

Розслідування розпочинається негайно і має бути завершене не пізніше ніж через три доби після виходу ОВТ з ладу з експлуатаційних причин або після виявлення пошкодження, за винятком ситуацій, що потребують залучення представників підприємства-виробника, ремонтного підприємства або відповідної служби вищого органу військового управління.

Первинне розслідування аварії здійснюється командиром підрозділу або його заступником з озброєння. Результати цього розслідування доповідаються командирі військової частини. Остаточне розслідування аварії, відповідно до вказівки командира військової частини, проводить контрольно-технічна комісія.

Результати роботи комісії оформлюються у вигляді акта, в якому зазначаються:

- дата складання акта;
- склад комісії (посади, військові звання, прізвища голови та членів комісії), а також номер і дата наказу про її призначення;
- найменування, тип, марка (індекс) та номер військової (спеціальної) техніки, номер двигуна, базового шасі, номер пошкодженого агрегату, а також дані про напрацювання з початку експлуатації або після капітального (середнього) ремонту;

- військове звання, прізвище командира екіпажу (обслуги), водія (механіка-водія), посадової особи, відповідальної за закріплену військову техніку, а також кваліфікація і практичний стаж водіння водія (механіка-водія), номер і дата наказу про закріплення військової техніки за ними;
- обставини та умови, за яких сталося виведення ОБСТ з ладу;
- характер пошкоджень озброєння або військової (спеціальної) техніки; необхідний обсяг ремонтно-відновлювальних робіт;
- причини виведення ОБСТ з ладу та пошкоджень, відповідальні особи, висновок комісії.

Акт підписується всіма членами комісії та затверджується командиром, який призначив розслідування. Одночасно з актом розслідування комісія складає акт технічного стану (зміни технічного (якісного) стану або списання) для пошкодженого (несправного) ОБСТ. Акт на озброєння, військову та спеціальну техніку, що вийшла з ладу після завершення гарантованого ресурсу через природне зношення окремих складових, зокрема основних агрегатів, складається за участю представників відповідної служби вищого органу військового управління. Під час розслідування причин виведення ОБСТ з ладу з експлуатаційних причин обов'язково визначається ступінь провини особового складу.

У військовій частині обліковуються:

- бойові пошкодження;
- несправності та відмови, що виникають до завершення гарантованого ресурсу або міжремонтного ресурсу (ресурсу до списання) через конструктивні недоліки, виробничі дефекти, неякісний ремонт ОБСТ, виконаний поза військовою частиною, за умови дотримання особовим складом правил експлуатації;
- експлуатаційні пошкодження складових одиниць, зокрема основних агрегатів та вузлів ОБСТ, після завершення міжремонтного ресурсу (ресурсу до списання), які не пов'язані з порушенням правил експлуатації;
- експлуатаційні пошкодження, які стали наслідком стихійних лих, порушення правил дорожнього руху водіями, що не належать до цієї військової частини, або з інших причин за відсутності провини особового складу;
- у випадку вимушеного затоплення танків чи іншої техніки, обладнаної для підводного водіння, з метою порятунку особового складу під час подолання водної перешкоди.

Рішення про виведення ОБСТ з ладу та визнання отриманих у такому випадку пошкоджень такими, що сталися не з вини особового складу військової частини, ухвалюють:

Командир військової частини – на підставі акта комісії або рапорту командира підрозділу, якщо відновлення озброєння та військової спеціальної техніки (ОБСТ) може бути здійснене силами та засобами ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини.

Представник вищого органу військового управління – на основі наданих матеріалів розслідування, якщо відновлення ОБСТ може бути виконане силами та засобами ремонтно-відновлювального органу вищого військового управління, або якщо списання цього виду озброєння чи військової (спеціальної) техніки належить до їх компетенції.

Усі випадки виходу з ладу озброєння та військової техніки з експлуатаційних причин, а також отримані внаслідок цього пошкодження (відмови) фіксуються у Книзі обліку несправностей ОБТ. У військовій частині реєструються аварії, а також усі пошкодження та події, пов'язані з неякісним ремонтом в ремонтно-відновлювальному підрозділі військової частини, які встановлюються на основі матеріалів розслідування або за рішенням відповідних командирів. У Книзі обліку несправностей озброєння і військової техніки зазначається, з чієї вини ОБТ було виведено з ладу.

Результати розслідування негайно доповідаються по команді.

У разі повторення однакових пошкоджень через експлуатаційні причини на кількох виробках (зразках) ОБТ однієї марки, командир військової частини зобов'язаний подати рапорт.

Всі випадки виведення ОБТ з ладу через експлуатаційні причини та отримані внаслідок цього пошкодження фіксуються у звіті з експлуатації ОБТ, у донесенні (зведенні), у звіті з технічного обслуговування і ремонту, а також в інших донесеннях, які надаються військовою частиною відповідно до Табелю термінових донесень. (Бойовий статут «Логістика сухопутних військ Збройних сил України» (Тактичний рівень)).

6.6. Організація відновлення озброєння та військової техніки

Висока бойова готовність підрозділів військової частини в значній мірі залежить від своєчасного та якісного планування і організації відновлення озброєння та військової техніки.

Відновлення озброєння та військової техніки – це комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на повернення в експлуатацію техніки, що вийшла з ладу.

Цей процес організовується та реалізується з метою підтримання високої боєздатності підрозділів, яка визначається наявністю в строю справних або працездатних зразків ОБТ. Відновлення є основним джерелом поповнення техніки під час ведення бойових дій.

Основною метою відновлення є усунення виявлених на ремонтпридатному виробі (зразку) об'єктів військової техніки (ОБТ) пошкоджень (відмов) та переведення його з непрацездатного стану в працездатний.

Успішне виконання завдань з відновлення ОБТ у військовій частині досягається завдяки:

- постійній обізнаності про бойову обстановку та завдання, що виконуються;
- створенню тимчасових груп технічного обслуговування і ремонту, які відповідають задуму (рішенню) та характеру бойових дій;
- основним зосередженням зусиль тимчасових груп ТОіВ на напрямку головного удару;
- своєчасним збором (отриманням) інформації про кількість, місцезнаходження та стан ОВТ, які виведені з ладу;
- виконанням маневру тимчасовими групами ТОіВ шляхом їх швидкого висунання до району (місця) найбільшого (масового) виведення ОВТ з ладу;
- вжиттям необхідних заходів для евакуації ОВТ, що підлягають відновленню, з району, який може бути захоплений противником, або з району, що зазнав удару високоточною зброєю та іншими видами озброєння противника;
- всебічною підготовкою підрозділів РВП військової частини та ефективним використанням їх можливостей для відновлення ОВТ;
- своєчасна передача озброєння та військової техніки, які не підлягають ремонтно-відновлювальним роботам у ремонтно-відновлювальному підрозділі військової частини, до регіонального військового управління вищого органу військового управління;
- своєчасне забезпечення ремонтно-відновлювальної групи інженерів військової частини військовою технікою і матеріалами, необхідними для проведення ремонтно-відновлювальних робіт;
- надійний захист, охорона, оборона та маскування підрозділів РВП військової частини і взводів технічного обслуговування і ремонту, а також своєчасне відновлення їх працездатності у разі ураження противником;
- безперервне управління РВП військової частини.

Ремонтно-відновлювальний підрозділ військової частини зобов'язаний відповідати наступним вимогам: мати здатність відновлювати працездатність (технічну готовність) основних типів озброєння та військової техніки.

Мати організаційно-штатну структуру, яка забезпечує можливість створення тимчасових груп ТОіВ (групи технічної розвідки (ГТР), ремонтно-евакуаційних груп (РЕГ), ремонтних груп (РемГ), евакуаційної групи (ЕГ), рятувально-евакуаційної групи (РяЕГ), евакуаційної команди (ЕК), замикання похідних колон (ЗПК), а також здатність виконувати маневр силами і засобами без порушення технологічного процесу ремонту;

– мати достатню кількість засобів для технічного діагностування, ремонтно-евакуаційних засобів та іншого обладнання, необхідного для формування потрібної кількості тимчасових модульних груп технічного обслуговування і ремонту;

– бути здатними виконувати як спеціалізований, так і комплексний ремонт пошкоджених (непрацездатних) виробів (зразків) озброєння та військової техніки з визначеною трудомісткістю ремонтно-відновлювальних робіт у ремонтно-відновлювальних підрозділах військової частини та у взводах ТОВ;

– мати можливість виконувати ремонт пошкоджених (непрацездатних) зразків озброєння та військової техніки агрегатним методом, що потребує наявності достатньої кількості оборотного фонду та ремонтних комплектів.

Систему відновлення озброєння та військової техніки формують стаціонарні ремонтні підприємства Міністерства оборони, ремонтно-відновлювальні військові частини оперативного та стратегічного рівня, а також мобільні ремонтно-відновлювальні підрозділи, які мають у своєму складі засоби технічної розвідки, евакуації, технічного обслуговування, діагностики та ремонту.

Заступника командира військової частини з озброєння – начальника технічної частини організовує відповідає за організацію відновлення озброєння та військової техніки для потреб підрозділів військової частини. Він визначає порядок використання ремонтно-відновлювальних підрозділів військової частини та взводів технічного обслуговування і ремонту, їх завдання, райони розміщення, а також порядок розгортання, згортання і пересування.

Заступник командира військової частини з озброєння та начальник технічної частини також бере участь в організації виробничої діяльності підрозділів РВП у відповідному напрямку.

Командир ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини керує своїм підрозділом, організовує технічну розвідку, евакуацію, ремонт ОВТ, а також забезпечує їх розміщення, пересування, захист, охорону, оборону та маскування. Він також координує взаємодію між силами і засобами РВП під час проведення відновлення та ремонту ОВТ.

З метою підвищення швидкості відновлення озброєння та військової техніки, начальник логістики ухвалює рішення про створення тимчасових груп з технічного обслуговування та ремонту за рахунок штатних та додаткових підрозділів у військовій частині:

- група технічної розвідки;
- ремонтно-евакуаційні група;
- ремонтна група;
- замикання похідних колон;
- евакуаційна групи;
- рятувально-евакуаційний група;
- евакуаційна команда.

Відновлення озброєння та військової техніки включає в себе такі етапи:

- проведення технічної розвідки;

- евакуацію пошкоджених (непрацездатних) зразків озброєння та військової техніки;
- ремонт (відновлення працездатності) озброєння та військової техніки, доведення їх до справного стану;
- приведення відремонтованих зразків озброєння та військової техніки до боездатного стану;
- передачу пошкоджених (непрацездатних) зразків озброєння та військової техніки, які не підлягають відновленню силами та засобами ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини, до ремонтно-відновлювальних органів вищого рівня військового управління;
- повернення та введення озброєння та військової техніки в експлуатацію.

Технічна розвідка ОВТ (ТхР) – це сукупність організаційно-технічних заходів, що здійснюються для своєчасного збору, аналізу та узагальнення інформації, необхідної для організації та виконання ремонту ОВТ підрозділів військової частини під час бойових дій.

Технічна розвідка проводиться безперервно, як під час підготовки, так і в процесі ведення бойових дій, силами та засобами технічного обслуговування і ремонту військової частини та підрозділів. Також можуть використовуватися безпілотні літальні апарати з метою:

Визначення характеру та трудомісткості пошкоджень (непрацездатності) і місцезнаходження пошкоджених (непрацездатних) виробів (зразків) озброєння та військової техніки ;

Проведення первинного технічного діагностування та встановлення характеру пошкоджень;

Розробка пропозицій щодо трудомісткості та місця проведення ремонтно-відновлювальних робіт, а також необхідних підрозділів технічного обслуговування і ремонту для відновлення працездатності ОВТ;

Рекогносцирування шляхів евакуації, переміщення та районів (місць) розміщення підрозділів ТОіВ військової частини;

Виявлення можливих джерел поповнення запасів матеріально-технічних засобів та об'єктів місцевої промислово-економічної бази з різними формами власності, а також підприємств національної економіки для ремонту ОВТ у зоні бойових дій;

Своєчасна передача зібраної та достовірної інформації до відповідних пунктів управління, необхідної для ефективної організації відновлення (ремонтну) ОВТ.

На технічну розвідку покладаються такі завдання:

- виявлення пошкоджених (несправних, застряглих) зразків озброєння та військової техніки ;
- оцінка ступеня пошкодження (несправності, застрягання) зразків ОВТ;

- визначення трудомісткості підготовчих, ремонтно-евакуаційних робіт;
- встановлення місць розташування (розгортання) ремонтно-відновлювальних підрозділів, вибір маршрутів переміщення підрозділів технічного обслуговування та ремонту;
- вибір шляхів евакуації та районів передачі пошкоджених (несправних) зразків ОВТ до вищого органу військового управління;
- аналіз місцевої промислово-економічної бази з різними формами власності, підприємств національної економіки для ремонту ОВТ в зоні бойових дій та можливостей їх використання для відновлення (ремонт) ОВТ.

Принципи проведення технічної розвідки:

- технічна розвідка здійснюється на постійній основі;
- кількість та склад груп технічної розвідки повинні забезпечувати повне охоплення озброєння та військової техніки, що вийшли з ладу;
- в першу чергу, технічній розвідці підлягають ті ОВТ, які є найважливішими для виконання бойового завдання;
- необхідно забезпечити ефективне використання підрозділів технічної розвідки, навіть якщо вони знаходяться на відстані від підрозділів військової частини.

Для виконання завдань технічної розвідки у військовій частині формуються тимчасові групи: групи технічної розвідки (ГТР), ремонтно-експлуатаційні групи (РЕГ), ремонтні групи (РемГ), а в батальйонах – пункти технічного спостереження (ПТС) та РЕГ (РемГ).

Пункт технічного спостереження формується в батальйоні, а у випадку, коли рота веде бойові дії на окремому напрямку або за несприятливих погодних умов, може бути організований ротний пункт технічного спостереження.

За потреби, пункт технічного спостереження може також створюватися в іншому підрозділі, де є штатний заступник командира роти з озброєння. ПТС організовуються за розпорядженням відповідних командирів підрозділів.

Основні завдання пункту технічного спостереження включають:

- спостереження за озброєнням та військовою технікою своїх і підпорядкованих підрозділів під час бойових дій;
- виявлення та нанесення на карту місцезнаходження озброєння та техніки, що виведена з ладу;
- визначення ступеня зараженості місцевості та техніки, що виведена з ладу, у разі застосування противником зброї масового ураження;
- Виявлення стану водіїв (механіків-водіїв) та екіпажів (обслуги);
- визначення причин і характеру виходу з ладу озброєння та військової техніки, трудомісткості ремонтно-відновлювальних робіт і необхідних підрозділів для їх виконання;

– виявлення найближчого укриття для розміщення ОВТ, що вийшла з ладу, а також зручного місця для розташування підрозділів, як своїх, так і доданих підрозділів технічного обслуговування і ремонту;

– виявлення зручних шляхів для підходу евакуаційно-ремонтних засобів до ОВТ, що вийшла з ладу.

Начальник ПТС підрозділу зобов'язаний підтримувати постійний зв'язок із заступником командира військової частини з озброєння – начальником технічної частини, командиром взводу ТОіВ, начальниками ремонтних груп та доданими ремонтно-евакуаційними (ремонтними) силами і засобами.

Крім того, начальник ПТС здійснює безперервне управління своїми та доданими евакуаційно-ремонтними (ремонтними) силами і засобами. Під час бойових дій ПТС переміщується і розташовується відповідно до бойових порядків підрозділу, зазвичай, поблизу КСП, у напрямку, з якого забезпечується постійний моніторинг за ОВТ.

ПТС підрозділу очолює заступник командира підрозділу з озброєння, а ПТС роти – заступник командира роти з озброєння. До складу ПТС підрозділу можуть входити заступники командира роти з озброєння, спеціалісти взводу ТОіВ, а за необхідності – спеціалісти підрозділу РХБ захисту, санітари та сапери.

До складу ПТС також входить командир доданих підрозділів ТОіВ.

Група технічної розвідки є органом, відповідальним за виконання таких завдань:

- виявлення пошкоджених (непрацездатних, застряглих) зразків ОВТ;
- оцінка ступеня пошкодження (відмов) ОВТ;
- визначення трудомісткості підготовчих, евакуаційних та ремонтно-відновлювальних робіт;
- встановлення місць розташування (розгортання) РВІІ військової частини;
- вибір маршрутів пересування (переміщення) РВП військової частини;
- визначення шляхів евакуації та районів передачі пошкоджених (несправних) зразків ОВТ РВО вищому органу військового управління;
- виявлення та уточнення районів (місць) скупчення найбільшої кількості ОВТ, що вийшли з ладу, та визначення їх належності;
- оцінка характеру та обсягу пошкоджень (проведення первинного технічного діагностування) зразка ОВТ, а також визначення необхідних підрозділів для відновлення їх працездатності (бойової готовності);
- проведення рекогносцирування (уточнення) маршрутів евакуації озброєння та військової техніки (ОВТ), а також місць розташування (розгортання) підрозділів тилового забезпечення військової частини;
- виявлення джерел поповнення запасів матеріально-технічних засобів (МТЗ) та оцінка стану місцевої промислово-економічної бази для ремонту ОВТ;

– визначення місцезнаходження ОВТ і МТЗ, залишених противником, а також можливостей їх подальшого використання;

– проведення радіаційної, хімічної та інженерної розвідки на маршрутах евакуації, в районах розміщення (розгортання) резервних пунктів військової частини та на маршрутах їх переміщення;

– своєчасне надання зібраної інформації та рекомендацій начальнику логістики для ухвалення обґрунтованих рішень.

Для проведення технічної розвідки за наказом начальника логістики військової частини виділяються броньовані машини високої прохідності, такі як броньовані ремонтно-евакуаційні машини (БРЕМ) та танкові тягачі. Ці машини оснащені засобами діагностики, зв'язку та приладами нічного бачення.

Групу технічної розвідки очолює офіцер підрозділу РВП військової частини. До складу цієї групи залучаються фахівці взводу технічної розвідки, які є досвідченими ремонтниками з РВП, а також спеціалісти з підрозділу РХБ захисту, інженерного підрозділу та медичної служби.

Вона постійно взаємодіє з ПТС, РЕГ (РемГ) підрозділів, тимчасовими групами ТОІВ військової частини, а під час бойових дій діє безпосередньо разом із підрозділами першого ешелону, які виконують основні завдання.

Евакуація озброєння, військової та спеціальної техніки включає:

– швидке виведення ОВТ, що потребують ремонту, з-під вогню противника до найближчого укриття, з району, який може бути захоплений ворогом, а також з зони ураження ВТЗ (ЗМУ);

– доставку ОВТ, що вийшли з ладу, до збірної пункту пошкоджених машин (ЗППМ), на шляхи евакуації або до іншого місця ремонту, до району відновлення боєздатності підрозділів військової частини, до місця передачі засобам РВО вищого органу військового управління, або до місця завантаження (залізнична станція, порт, пристань, аеродром тощо) та на інші транспортні засоби;

– витягуванні застряглих, засипаних, затоплених, а також підніманні перекинутих виробів (зразків) ОВТ.

Організація евакуації озброєння та військової техніки передбачає:

– оцінку (прогнозування) кількості ОВТ, які потребують евакуації під час бойових дій;

– визначення (прогнозування) ймовірних районів з найбільшим скупченням ремонтно-евакуаційного фонду;

– вибір і підготовку місць (районів) для розташування евакуаційних підрозділів та маршрутів евакуації;

– встановлення порядку і термінів евакуації, а також формулювання завдань для евакуаційних сил і засобів;

– уточнення питань взаємодії між евакуаційними підрозділами;

– моніторинг і надання підтримки під час виконання евакуаційних робіт в умовах бойових дій;

– реалізацію заходів з евакуації ОВТ, які були пошкоджені під час бойових дій.

Під час проведення бойових дій на основі фактичних даних про наявність і розташування озброєння та військової техніки (ОВТ), що потребують евакуації, уточнюється порядок їх евакуації, а також завдання для евакуаційних сил і засобів.

Евакуація пошкоджених (непрацездатних) зразків ОВТ до місця призначення здійснюється відповідно до таких принципів:

– безперервна евакуація пошкоджених (непрацездатних) зразків ОВТ безпосередньо під час бойових дій;

– евакуація ОВТ у найближче укриття з-під вогню противника, а також з районів, які можуть бути захоплені противником або піддані ударам з використанням вогнепальної техніки чи засобів масового ураження;

– евакуація ОВТ в умовах радіаційного, хімічного та біологічного (бактеріологічного) зараження після проведення відповідної розвідки та, за необхідності, часткової дезактивації, дегазації та дезінфекції зразків ОВТ.

Витягування та буксирування (транспортування) насамперед стосується легко застряглих, затоплених та найважливіших для виконання завдань виробів (зразків) озброєння та військової техніки з мінімальними витратами на ремонтно-відновлювальні та інші роботи.

Евакуація проводиться «на себе», тобто евакуація виробів (зразків) ОВТ здійснюється засобами того підрозділу, який надалі буде займатися їх відновленням (ремонтom).

Передача ОВТ відбувається в спеціально визначених районах (пунктах) передавання.

Евакуація ОВТ виконується силами та засобами військової частини, підрозділів, евакуаційними органами (ЕГ, РЕГ, РяЕГ, ЕК) та замиканням похідних колон, а також за допомогою евакуаційних засобів, які виконують завдання в інтересах РВП військової частини, а також попутним автомобільним транспортом.

Основними евакуаційними роботами є буксирування або транспортування, а також витягування застряглих (засипаних, затоплених, перекинутих) виробів (зразків) ОВТ.

В залежності від конкретних умов, підготовчі роботи можуть включати:

– моніторинг зараженості, дезактивацію (дегазацію), розмінування шляхів евакуації, території, а також виробів (зразків) озброєння та військової техніки (ОВТ), що підлягають евакуації;

– відкопування виробів (зразків) ОВТ, підготовку виходів, настилів та анкерів, виготовлення полозів та інших додаткових пристроїв;

– збирання такелажних засобів, підготовку та установку підйомних механізмів; виконання монтажно-демонтажних робіт із заміною (чи

зняттям) пошкоджених (несправних) агрегатів, вузлів та складових одиниць, що ускладнюють евакуацію ОБТ.

До підготовчих робіт також входить збирання стрілецької зброї та інших засобів індивідуального користування, яке виконується медичним персоналом, що здійснює евакуацію поранених з поля бою разом із їхньою зброєю.

Підготовчі роботи, в залежності від їх складності та трудомісткості, виконуються водіями (механіками-водіями), екіпажами (обслугою), а також особовим складом тимчасових груп технічного обслуговування і евакуаційних підрозділів.

Для дезактивації і дегазації, розмінування, а також для проведення складних і трудомістких інженерних та інших робіт розпорядженням командира військової частини може виділятися особовий склад і техніка з інженерного підрозділу та підрозділу РХБ захисту, а також з бойових та інших підрозділів.

Евакуація виробів (зразків) озброєння та військової техніки, які вийшли з ладу, включає їх транспортування до місця ремонту, а також передачу чи завантаження. Ці процеси здійснюються за допомогою буксирування або тягачів евакуаційних підрозділів, а також за допомогою попутного автомобільного транспорту. У деяких випадках може бути залучена однотипна військова техніка.

Залежно від тягового зусилля, трудомісткості та складності підготовчих робіт, застрягання виробів (зразків) ОБТ класифікуються на легкі, середні, важкі та надважкі.

Евакуація застряглих виробів (зразків) ОБТ проводиться:

– для легкого та середнього застрягання – за допомогою засобів РВП військової частини та взводів технічного обслуговування і ремонту підрозділів;

Важке та надважке застрягання усувається за допомогою ресурсів РВО вищого військового управління. Легкими вважаються застрягання, для ліквідації яких необхідно тягове зусилля, що становить менше половини маси витягнутого зразка ОБТ, а підготовчі роботи можуть виконуватися водієм (механіком-водієм) або екіпажем (обслугою).

До легких застрягань за зовнішніми ознаками можна віднести:

– застрягання автомобіля в болоті на глибину, що перевищує дорожній просвіт (кліренс);

– застрягання в неглибокому яру, воронці, канаві або глибокому снігу;

– посадка автомобіля днищем на ґрунт, каміння, пні тощо.

У таких випадках можливими способами витягування є само витягування (якщо автомобіль справний), витягування за допомогою одного або двох тягачів, або використання лебідки тягача.

До середніх застрягань відносяться ситуації, для усунення яких необхідно застосування тягового зусилля, що дорівнює до півтори маси

виробу (зразка) ОБТ, який потрібно витягнути. Підготовчі роботи для цього можуть виконувати водій (механік-водій), екіпаж (обслуга) та особовий склад евакуаційного підрозділу.

За зовнішніми ознаками до середніх застрягань можна віднести:

- застрягання машини у болоті (до погону башти танка), в яру, котловані або протитанковому яру з крутими виходами;
- перекидання на рівній поверхні або в неглибокому яру;
- затоплення у неглибокому водоймищі, для якого не потрібно залучати водолазів.

Серед можливих способів витягування є використання тягачів або лебідки тягача з поліспадами. Зазвичай для цього потрібен один тягач з комплектом такелажного обладнання.

До важкого застрягання можна віднести такі випадки: застрягання автомобіля у болоті (по башту), у глибокому яру або яру з крутими стінками, а також затоплення чи перекидання у глибоких водоймах.

Витягування може здійснюватися за допомогою поліспаств із залученням одного або кількох тягачів чи лебідки. Надважкими вважаються застрягання, для ліквідації яких необхідно тягове зусилля, що перевищує три маси виробу (зразка) ОБТ, який потрібно витягнути, а підготовчі роботи можуть виконуватися силами та засобами інженерних підрозділів або рятувально-пошукової служби.

За зовнішніми ознаками, надважке застрягання може проявлятися у вигляді перекидання в міжгір'ї або глибокому яру з дуже крутими стінками, а також затоплення в болоті чи водоймах на глибині понад 10 метрів. Для ліквідації надважких застрягань використовуються тягачі або їх лебідки, а також складні поліспасти, спеціальна інженерна техніка.

Евакуація озброєння та військової техніки виконується водіями (механіками-водіями), екіпажами (обслугою), евакуаційними силами та засобами тимчасових груп технічного обслуговування і ремонту (ТОіВ). До складу цих груп входять:

- евакуаційна група, ремонтно-евакуаційні групи, евакуаційна команда, замикання похідних колон, а також евакуаційні засоби вищого органу військового управління.

Вони виконують завдання в інтересах ремонтно-відновлювального пункту військової частини, використовуючи попутній транспорт (іноді – однотипні зразки ОБТ) для доставки в район розташування РВП військової частини (зони постійного перебування матеріальних засобів), а також безпосередньо в райони передачі пошкодженого (несправного) ОБТ засобам ремонту та відновлення (РВО) вищого органу військового управління, на шляхи евакуації, до станцій (портів, пристаней) завантаження для подальшого відправлення на ремонтні підприємства національної економіки України.

Евакуаційна група військової частини – це тимчасовий підрозділ технічного обслуговування і ремонту, сформований з особового складу ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини та доданих підрозділів регіонального військового округу вищого командування.

Її основне призначення – евакуація пошкоджених (непрацездатних) зразків озброєння та військової техніки під час бойових дій. Група організовує евакуацію за визначеними маршрутами до зон передавання, а також надає допомогу у своєчасному вивезенні ОБТ з підрозділів, що обороняються, під час їх відходу з-під вогню противника або з районів, які можуть бути захоплені.

Крім того, група займається витягуванням легкого та середнього застряглого ОБТ, а також підтримує евакуаційну команду під час форсування водних перешкод, подолання важко прохідних ділянок місцевості та бар'єрних рубежів (гірських перевалів, дефіле тощо), а також вирішує раптово виникаючі завдання, пов'язані з евакуацією.

З початку бойових дій евакуаційні групи військової частини, кількість яких відповідає кількості підготовлених шляхів евакуації, розташовуються поблизу цих шляхів за підрозділами першого ешелону в напрямках можливих ударів противника. Це робиться для забезпечення своєчасної евакуації озброєння та військової техніки на зони підготовки та приймання матеріальних засобів (ЗППМ) військової частини, щоб уникнути вогню противника та загрози захоплення територій. Також евакуаційні групи спрямовуються на шляхи евакуації та в визначені місця передача пошкодженого (непрацездатного) озброєння та військової техніки засобам ремонту та відновлення вищого органу військового управління. У умовах наступальних дій більшість тимчасових груп технічного обслуговування і ремонту військової частини переміщуються до напрямку ділянки прориву. Ці групи виконують свої завдання під час бойових дій, перебуваючи поблизу відповідних шляхів евакуації.

Ремонтно-евакуаційна група – це тимчасова мобільна група ТОіВ у батальйоні, яка займається буксируванням (транспортуванням) ОБТ, що вийшли з ладу, з-під вогню противника та з районів, які можуть бути захоплені ворогом, до найближчих укритті або безпечних зон. Її мета – доставити техніку до місця розташування ремонтно-відновлювальних підрозділів для проведення поточного ремонту, а також на шляхи евакуації військової частини, до місця передачі ОБТ засобам евакуації, а також витягувати легко застрягли ОБТ.

До складу ремонтно-евакуаційної групи військової частини входять: необхідна кількість ремонтно-евакуаційних підрозділів, автомобілі з запасами військової техніки та матеріалів, запасних частин (ЗІП) і інших видів матеріально-технічного забезпечення, а також особовий склад інженерних, медичних підрозділів і підрозділів радіаційного, хімічного та біологічного захисту.

РЕГ військової частини формуються з ремонтно-відновлювальних підрозділів частини, а також з доданих підрозділів технічного обслуговування і забезпечення та заздалегідь висуваються до визначених пунктів.

РЕГ батальйонів, як правило, створюються в підрозділах першого ешелону, які діють на основному (окремому) напрямку, в авангардах (передових та обхідних загонах) тощо.

До складу РЕГ батальйону включають: необхідну кількість ремонтно-евакуаційних підрозділів, автомобіль з запасами ВТМ, запасних частин (ЗІП) і інших видів МТЗ, а також особовий склад інженерних, медичних підрозділів і підрозділів РХБ захисту.

Начальником ремонтно-евакуаційної групи батальйону призначається командир взводу технічного обслуговування і ремонту (ТОіВ) батальйону.

Ремонтна група є тимчасовим формуванням, створеним для ремонту озброєння та військової техніки у місцях їх пошкодження або в найближчих укриттях. Вона функціонує в районах, де очікуються масові втрати ОБТ, і може формуватися з підрозділів ТОіВ різних рівнів, діючи за аналогією з РЕГ.

Ремонтна група військової частини (підрозділу) розміщується в прогнозованих зонах масових втрат ОБТ, готова до ремонту пошкоджених або неприцездатних зразків, використовуючи місцеву промислову базу з різними формами власності.

Ремонтні засоби, які входять до складу РЕГ або ремонтних груп (РемГ) підрозділу військової частини, виконують поточний ремонт ОБТ у місцях їх пошкодження та в найближчих укриттях. Основною відмінністю РЕГ від РемГ є наявність броньованого засобу для евакуації.

Ремонтно-евакуаційні або ремонтні групи підрозділів, що мають відділення технічного обслуговування, створюються в усіх видах бойових дій. Рятувально-евакуаційна група військової частини є тимчасовою групою технічного обслуговування і ремонту, яка призначається для забезпечення переправи бойових машин через водні перешкоди, глибокі броди та на плаву.

РяЕГ складається з управлінської, рятувальної та евакуаційної команд. До її складу можуть залучатися фахівці інженерної служби, зв'язку, радіаційного, хімічного та біологічного захисту, медичних та інших підрозділів.

РяЕГ формується за рахунок підрозділів військової частини, військових частин другого ешелону, а також підрозділів, які надаються для підсилення РВО вищими органами військового управління під час форсування водних перешкод. При цьому рятувальна команда в РяЕГ, як правило, комплектується переважно з інженерних підрозділів.

Підготовлена до виконання завдань РяЕГ прибуває до місця переправи заздалегідь, слідуючи за підрозділом, який забезпечує цю переправу.

Евакуаційна команда формується з особового складу РВП військової частини, підрозділів ТОіВ другого ешелону, а також з доданих для

підсилення підрозділів РВО вищого військового управління на період форсування водних перешкод.

Для організації ефективного форсування водної перешкоди штаб військової частини створює комендантську службу на переправах, яка складається з коменданта ділянки форсування, в межах якої можуть бути організовані кілька переправ, а також керівника кожної окремої переправи.

Рятувально-евакуаційна група та евакуаційна команда військової частини, за участю деяких підрозділів РВО вищого військового управління, займаються евакуацією пошкодженої військової техніки з маршрутів руху та переправляють її до найближчих укритті.

Рятувально-евакуаційна група створюється для забезпечення переправи військової техніки на воді, під водою або через глибокі броди, тоді як евакуаційна команда відповідає за інші види переправи техніки, а також за подолання важко прохідних ділянок місцевості підрозділами.

Евакуаційні засоби, що входять до складу замикання похідних колон підрозділів, виконують буксирування пошкоджених (непрацездатних) зразків техніки з маршрутів руху до найближчих укритті та витягування легко застряглої техніки.

Евакуаційні засоби для замикання похідних колон військової частини забезпечують буксирування або транспортування пошкоджених (непрацездатних) зразків озброєння та військової техніки до найближчого зони підготовки та приймання матеріальних засобів (ЗППМ) або до району відпочинку (зосередження). Вони також виконують витягування виробів (зразків) ОВТ, які застрягли на середньому рівні.

Евакуаційні засоби, що виконують завдання в інтересах ремонтно-відновлювальної частини військової частини, евакуюють ОВТ з шляхів евакуації, укритті та інших місць на ЗППМ військової частини, а також на шляхи евакуації вищого органу військового управління або у визначені місця для передачі ОВТ.

Ремонт виробу (зразка) озброєння та військової техніки – це комплекс операцій, спрямованих на відновлення справного або працездатного стану, а також на відновлення ресурсів виробу (зразка) ОВТ або його складових.

Ремонт виробів (зразків) озброєння та військової техніки є етапом стадії життєвого циклу, що називається «підтримка», і виконується лише для тих виробів (зразків) ОВТ, які можуть бути відновлені (відремонтовані).

Підсистему ремонту та її складові розробляють, реалізують і використовують в рамках інтегрованої логістичної підтримки виробів (зразків) ОВТ відповідно до ДСТУ В-ІІ 15.005.

При розробці виробу (зразка) ОВТ питання, що стосуються його підсистеми ремонту, вирішуються шляхом:

- створення нової підсистеми ремонту;

– адаптації або використання вже існуючої підсистеми ремонту.

Підсистема ремонту, подібно до підсистеми підтримки, може бути створена для кількох типів виробів (зразків) ОВТ. Основу підсистеми ремонту складають підприємство-виробник виробу (зразка) ОВТ, спеціалізовані ремонтні підприємства, а також ремонтні підприємства Міністерства оборони України чи ремонтно-відновлювальні органи військових частин та вищих органів військового управління.

Ремонтно-відновлювальні органи класифікуються на постійні та тимчасові, стаціонарні та мобільні (наприклад, виїзні ремонтні бригади, пересувні ремонтні майстерні, тимчасові групи технічного обслуговування і ремонту тощо).

Підсистема ремонту виробу (зразка) озброєння та військової техніки (ОВТ) може мати власну підсистему підтримки, яка забезпечує ремонт необхідними запасними частинами, інструментами, приладдям та матеріалами (засобами інженерного забезпечення), обладнанням та ресурсами.

В загальному випадку підсистема ремонту виробу (зразка) ОВТ являє собою комплекс інфраструктури, засобів діагностики та ремонту, технологічного оснащення (включаючи нестандартизоване обладнання відповідно до ДСТУ В-П 15.501), конструкторської та технологічної документації на виріб (зразок) ОВТ, підсистеми підтримки ремонту, а також фахівців-ремонтників та інших спеціалістів.

Ефективність підсистеми ремонту визначається як здатність відновлювати (ремонтувати) вироби (зразки) озброєння та військової техніки і підтримувати встановлений рівень їх готовності за оптимальних (мінімальних) витрат часу та ресурсів. Показники ефективності цієї підсистеми регламентуються відповідно до ГОСТ 18322.

Ремонт проводиться для досягнення оптимального рівня (коефіцієнта) готовності виробів (зразків) ОВТ, шляхом переведення їх з непрацездатного (несправного) стану в працездатний (справний) протягом визначеного часу.

Необхідність ремонту виникає внаслідок:

- бойових пошкоджень, отриманих під час ведення бойових дій;
- ушкоджень, спричинених аваріями та катастрофами;
- виникнення відмов (дефектів) або збоїв в апаратній чи програмній частині виробів (зразків) ОВТ під час їх експлуатації;
- вичерпання ресурсу виробу (зразка) ОВТ та його складових частин, які не можуть бути замінені або не відповідають необхідним тактико-технічним характеристикам через свій технічний стан;
- критичних умов експлуатації;
- порушень вимог нормативно-технічної (експлуатаційної) документації.

Під час відновлення технічного ресурсу виробу (зразка) ОВТ та його складових одиниць (комплектувальних виробів) проводиться повне або часткове відновлення (до встановленого значення).

Ремонт виконується відповідно до нормативно-технічної (експлуатаційної, ремонтної, конструкторської) документації.

У експлуатаційній (ремонтній) документації на виріб (зразок) ОВТ визначаються види і періодичність ремонтів протягом стадії життєвого циклу «використання», трудомісткість цих ремонтів, критерії для постановки виробу (зразка) ОВТ на ремонт, опис типових відмов (дефектів) і методи відновлення працездатності (справності), допустимі відхилення параметрів після ремонту, вимоги щодо збору та обробки інформації про відмови (дефекти), збої, пошкодження, а також тривалість і вартість ремонтів.

Ремонт повинен бути економічно обґрунтованим з точки зору витрат на життєвий цикл виробу (зразка) озброєння та військової техніки. Якщо ремонт виявляється недоцільним, виріб (зразок) ОВТ підлягає списанню та утилізації. Після розбирання виробу (зразка) ОВТ його складові частини можуть бути використані для відновлення (ремонту) інших виробів (зразків) ОВТ, відповідно до рішення вищого органу військового управління в межах його повноважень.

Основними завданнями ремонту ОВТ під час бойових дій є усунення пошкоджень (відмов), що виникли на виробках (зразках) ОВТ і потребують ремонту, а також відновлення працездатності ОВТ, які стали непрацездатними.

Організація ремонту ОВТ залежить, перш за все, від обраної системи ремонту, характеру та трудомісткості ремонтно-відновлювальних робіт, а також від вибраного методу ремонту.

Ремонт під час бойових дій має на меті відновлення працездатності пошкоджених або несправних виробів (зразків) озброєння та військової техніки, а за можливості – їх приведення до справного стану або відновлення ресурсу, якщо його запас недостатній.

Підсистема ремонту ОВТ повинна відповідати таким вимогам:

- забезпечення максимальної кількості ОВТ у бойовій готовності;
- можливість використання системи як у мирний, так і в воєнний час без значних змін;
- забезпечення максимальної простоти та однорідності в плануванні, обліку, звітності та моніторингу всіх заходів, передбачених підсистемою ремонту.

Вимоги до підсистеми ремонту виробів (зразків) ОВТ мають бути адаптовані до рівня складності цих виробів (зразків) та спрямовані на зменшення витрат часу і ресурсів на проведення ремонту.

Підсистема ремонту озброєння та військової техніки повинна забезпечувати:

- зменшення часу, протягом якого ОВТ перебуває в ремонті;
- економію запасних частин і матеріалів, необхідних для ремонту ОВТ;
- рівномірне навантаження підрозділів ремонтно-відновлювальних робіт (РВП) відповідно до їх призначення та виробничих можливостей;

– постійну обізнаність командира військової частини (підрозділу) про технічний стан ОВТ.

Ремонт пошкоджених (непрацездатних) зразків ОВТ організовується за такими принципами:

ремонт ОВТ проводиться безперервно і, за можливості, безпосередньо під час бойових дій у місцях, де техніка вийшла з ладу, а також у найближчих укриттях і на базі постійного підготовки та підтримки (ЗППМ) військової частини;

РВП військової частини має виконувати поточний ремонт з визначеною трудомісткістю ремонтно-відновлювальних робіт;

– чим нижча ланка ремонтно-відновлювальних організацій, тим менша трудомісткість ремонтно-відновлювальних робіт встановлюється для неї. Перш за все, ремонтуються найважливіші об'єкти військової техніки з найменшими витратами праці для підтримки боєздатності військових частин (підрозділів). Ремонт пускових установок ракетних і зенітних комплексів, а також машин (засобів) управління і розвідки, станцій наведення ракет тощо, здійснюється позачергово. Ремонт ОВТ під час бойових дій виконується з такою трудомісткістю, яка забезпечує надійне використання техніки під час виконання завдань, з подальшим проведенням всього обсягу необхідних ремонтно-відновлювальних робіт а у випадку застосування противником ЗМУ ремонт ОВТ проводиться після евакуації і спеціального оброблення;

Відрив підрозділів РВП військової частини (підрозділів) від бойових порядків має бути організований таким чином, щоб забезпечити своєчасне прибуття основної частини до військової частини (підрозділів) та можливість розпочати виконання нового завдання.

Конструкція виробів (зразків) ОВТ, їх складових одиниць (комплектувальних виробів) та складу ЗІП повинна враховувати технологічність, ремонтпридатність та ефективність підсистеми ремонту.

При проектуванні (конструюванні) виробів (зразків) ОВТ необхідно передбачити можливість усунення наслідків бойових пошкоджень і відновлення тимчасової працездатності (часткової функціональності) виробів (зразків) ОВТ, що буде достатнім для виконання поставлених бойових завдань водіями (механіками-водіями) та екіпажами (обслугою):

– можливість відновлення основних складових частин виробів (зразків) ОВТ за рахунок інших елементів для відновлення тимчасової працездатності (часткової функціональності) виробів (зразків) ОВТ;

– зменшення асортименту запасних складових одиниць (комплектувальних виробів) і матеріалів, що входять до складу ЗІП;

– спрощення методів дефектації, діагностування та відновлення (ремонт), забезпечення доступності систем, складових одиниць і деталей;

– зниження впливу відмов (дефектів), збоїв та пошкоджень на тимчасову працездатність (часткову функціональність) виробів (зразків) ОВТ шляхом використання надмірності (дублювання, резервування), посилення захисту найбільш вразливих та важливих складових одиниць, вузлів, агрегатів тощо;

– адаптацію до типів і ступенів бойових пошкоджень, їх усунення за допомогою розроблених (визначених) методів.

Для забезпечення технологічності, ремонтпридатності виробів (зразків) озброєння та військової техніки і підвищення ефективності їх відновлення (ремонту) необхідно використовувати підходи, що застосовуються під час проектування їх конструкції. Серед таких підходів можна виділити:

- модульність конструкції;
- уніфікованість та взаємозамінність складових одиниць (комплектувальних виробів);
- дублювання і резервування складових одиниць у межах виробу (зразка) ОВТ, а також вузлів і деталей у межах його складових одиниць;
- використання вбудованого обладнання для технічного діагностування та моніторингу виробів (зразків) ОВТ.

Процес забезпечення ремонтпридатності виробів (зразків) ОВТ розглядається на всіх етапах життєвого циклу. Організація ремонту озброєння та військової техніки включає:

- прогнозування ймовірної кількості ОВТ, які можуть вийти з ладу, та їх розподіл за видами ремонту;
- прогнозування ймовірних зон (районів) найбільш масового виходу з ладу озброєння та військової техніки (ОВТ);
- вибір і підготовка місця (району) для розміщення та маршруту пересування ремонтно-відновлювальної партії (РВП) військової частини; визначення порядку, зокрема термінів ремонту ОВТ;
- доведення завдання для РВП військової частини. Під час бойових дій порядок ремонту та завдання РВП військової частини коригуються на основі фактичних даних про наявність, стан і розміщення ОВТ, що вийшли з ладу.

Ремонт озброєння та військової техніки під час бойових дій виконується силами та засобами тимчасової групи технічного обслуговування і ремонту, а також шляхом об'єднання похідних колон під час маршу. Основні сили та засоби ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини, які відповідають за проведення поточного ремонту з визначеною трудомісткістю, також беруть участь у цьому процесі. У разі наявності часу середній ремонт може бути виконаний у РВП військової частини на готових агрегатах.

Для забезпечення своєчасного та якісного виконання завдань з ремонту ОВТ у мирний час важливо здійснювати всебічну технологічну підготовку

підрозділів ТОiВ, обґрунтувати їх організацію та проводити систематичний моніторинг якості виконуваних ремонтно-відновлювальних робіт.

Технологічний процес підготовки підрозділів РВП військової частини включає в себе:

- підготовку фахівців з ремонту озброєння та військової техніки, а також їх складових частин, з правильним розміщенням спеціалістів-ремонтників відповідно до видів ремонтно-відновлювальних робіт;
- забезпечення необхідною нормативно-технічною документацією;
- надання засобів технологічного оснащення та їх своєчасну підготовку до експлуатації;
- створення та підтримку необхідного запасу агрегатів, вузлів, деталей і матеріалів відповідно до виробничих завдань;
- оснащення виробничих приміщень, елементів парку, а також рухомих майстерень для технічного обслуговування, діагностики та ремонту засобами технологічного оснащення відповідно до їх призначення;
- раціональну організацію та оснащення робочих місць.

Процес ремонту озброєння та військової техніки, а також технологічного обладнання, яке використовується в ході ремонту, регулюється Керівництвом (порадником) з військового ремонту, технічними умовами для проведення ремонту (тимчасовими технічними умовами на ремонт ОВТ в особливий період) та іншою відповідною документацією. Контроль за дотриманням технологічного процесу і технічних умов під час військового ремонту ОВТ включає:

- перевірка технічного стану та комплектності озброєння і військової техніки, що підлягає ремонту, а також його складових частин;
- моніторинг виконання основних операцій або групи послідовних операцій з ремонту ОВТ та його складових частин;
- перевірка (випробування) відремонтованих виробів (зразків) ОВТ та їх складових частин;
- трудомісткість ремонту є одним із показників комплексного або спеціалізованого ремонту ОВТ, а також виробничої діяльності конкретного ремонтного виробничого об'єднання, яке здійснює цей ремонт.

Цей показник відображає витрати часу РВО під час ремонту певного типу пошкоджених (непрацездатних) виробів (зразків) ОВТ та необхідну кількість спеціалістів-ремонтників відповідного профілю.

Трудомісткість ремонту конкретного типу об'єктів військової техніки (ОВТ) визначається на основі дослідних даних, що враховують кваліфікацію залучених ремонтників, реальні можливості використовуваного ремонтно-технологічного обладнання, а також достатній рівень забезпеченості матеріально-технічними засобами та ремонтними комплектами. Зменшення трудомісткості ремонту певного виду ОВТ сприяє підвищенню продуктивності ремонтно-відновлювальних робіт (РВО) і навпаки.

Виробничі можливості ремонтно-відновлювального підрозділу характеризуються середньою кількістю відремонтованих ОВТ за певний проміжок часу, наприклад, за добу, без урахування випадкових факторів, які можуть впливати на діяльність підрозділу. Загалом, призначення конкретного виду ремонту ОВТ залежить від його технічного стану.

Види ремонту виробів (зразків) ОВТ класифікуються за кількома критеріями: етапом існування, періодичністю, трудомісткістю робіт (ступенем відновлення ресурсу) та місцем виконання.

Згідно з етапом існування, ремонти поділяються на дослідні та серійні (масові). Дослідний ремонт виробів (зразків) ОВТ здійснюється після розробки нормативно-технічної документації (експлуатаційної, ремонтної, технологічної тощо) для проведення цього ремонту.

На основі підготовленої ремонтної документації організовується дослідне ремонтне підприємство для виконання дослідного ремонту. Після завершення дослідного ремонту проводиться коригування ремонтної документації. Щодо трудомісткості ремонтно-відновлювальних робіт, дослідний ремонт може бути регламентованим, середнім або капітальним.

Випробування дослідних ремонтних виробів (зразків) ОВТ проводяться відповідно до ДСТУ В-П 15.210.

Серійний (масовий) ремонт виробів (зразків) ОВТ починається після затвердження нормативно-технічної (ремонтної) документації для серійного (масового) ремонтного виробництва. Цей вид ремонту визначається обсягом випуску та коефіцієнтом закріплення операцій. Ремонтне підприємство може бути дрібносерійним, середньосерійним або багатосерійним, залежно від кількості виробів (зразків) ОВТ у партії чи серії.

У воєнний час (особливий період) серійний (масовий) ремонт виробів (зразків) ОВТ може здійснюватися на неспеціалізованих ремонтних підприємствах.

Відповідно до періодичності, ремонти виробів (зразків) ОВТ поділяються на планові (періодичні) та непланові (неперіодичні).

Плановий ремонт – це вид ремонту, необхідність якого визначена в експлуатаційній документації. Зазвичай до планових ремонтів відносять поточний, регламентований, середній та капітальний ремонти.

Неплановий ремонт – ремонт, який здійснюють без попереднього призначення.

Періодичний ремонт – це ремонт, який виконується через певні проміжки часу або на основі наробітку. Він є плановим.

Неперіодичний ремонт, навпаки, не залежить від часових проміжків чи наробітку і зазвичай є неплановим.

Залежно від трудомісткості ремонтно-відновлювальних робіт, види ремонту виробів (зразків) озброєння та військової техніки (ОВТ) поділяються на:

- оперативний (аварійний);
- ремонт бойових пошкоджень;
- поточний;
- регламентований;
- середній;
- капітальний;
- комплексний, а також за технічним станом.

Оперативний (аварійний) ремонт базується на кваліфікації, досвіді та навичках водіїв (механіків-водіїв) та екіпажів (обслуги) і може включати нетрадиційні методи ремонту, які не відповідають вимогам експлуатаційної (ремонтної) документації для відновлення тимчасової працездатності (часткової функціональності) виробів (зразків) ОВТ.

Операції з оперативного (аварійного) ремонту повинні бути обов'язково задокументовані будь-яким зручним способом. Рекомендується використовувати форму документування, що відповідає ДСТУ 2418.

Відповідно до ДСТУ STANAG 2418, країни НАТО розробляють єдині методи та засоби для проведення оперативного (аварійного) ремонту в рамках спільних дій. Рішення про виконання оперативного ремонту виробів (зразків) озброєння та військової техніки приймає уповноважена особа.

Виділяють три основні типи оперативного (аварійного) ремонту:

Імпровізований (нетрадиційний) ремонт, який забезпечує необхідну якість та надійність, дозволяючи подальшу експлуатацію виробів (зразків) озброєння та військової техніки відповідно до експлуатаційної документації без потреби в подальших ремонтно-відновлювальних роботах;

Імпровізований (нетрадиційний) ремонт, який фактично є тимчасовим, дозволяє виконувати бойові завдання до проведення стандартного ремонту. Цей ремонт здійснюється для швидкого повернення виробів (зразків) озброєння та військової техніки (до використання).

Оперативний (аварійний) ремонт може не відповідати вимогам експлуатаційної (ремонтної) документації, але є необхідним для підтримання бойових спроможностей під час ведення бойових дій. Цей вид ремонту також відомий як ремонт бойових пошкоджень.

Ключовим є проведення технічного аналізу пошкоджених виробів (зразків) ОВТ. Такий аналіз дозволяє оцінити та класифікувати отримані пошкодження, а також визначити методи їх усунення, зокрема шляхом внесення змін у конструкцію виробу (зразка) ОВТ.

У мирний час технічний аналіз може бути здійснений після комп'ютерного моделювання бойових та інших пошкоджень (відмов) під час проектування виробу (зразка) озброєння та військової техніки. Для визначення методів оперативного (аварійного) ремонту виробів (зразків) ОВТ також можуть бути використані результати полігонних випробувань дослідних зразків.

Ремонт бойових пошкоджень – це ремонт, який швидко виконується в бойових умовах для повернення виробів (зразків) ОВТ у стан, що дозволяє виконувати бойове завдання. Зазвичай, ремонт бойових пошкоджень здійснюють водії (механіки-водії) та екіпажі (обслуга).

РБП є різновидом оперативного (аварійного) ремонту. Методи, способи та засоби для проведення операцій з ремонту бойових пошкоджень розробляються на основі досвіду бойових дій.

Для оперативного усунення бойових пошкоджень доцільно створювати набори для ремонту бойової техніки. Ці набори можуть входити до складу запасних частин (ЗІП) і містити запасні компоненти, обладнання, інструменти та матеріали, які забезпечать швидке відновлення основних функцій озброєння та військової техніки, таких як мобільність, вогнева потужність, керованість основними функціональними системами тощо.

Рекомендований підхід НАТО до навчання водіїв (механіків-водіїв) екіпажів (обслуги) методам і способам проведення операцій РБП відповідає ДСТУ STANAG 2418.

Поточний ремонт – це ремонт, що виконується для забезпечення або відновлення працездатності виробів (зразків) ОВТ, і полягає у заміні та відновленні окремих складових частин.

Поточний ремонт здійснює водій (механік-водій), екіпаж (обслуга), відповідальний за експлуатацію (використання) виробу (зразка) ОВТ, або ремонтно-відновлювальний підрозділ військової частини.

Регламентований ремонт – це тип ремонту, який виконується з певною періодичністю та в обсязі, визначеному нормативно-технічною (ремонтною) документацією, незалежно від технічного стану виробів (зразків) ОВТ на момент початку ремонту.

Рекомендується проводити РР для виробів (зразків) ОВТ, які тривалий час зберігалися (після 9–11 років), незалежно від їхнього наробітку. Цей ремонт виконується бригадою (групою) підприємства-виробника.

Обсяг робіт, що виконуються під час регламентованого ремонту, а також перелік складових одиниць виробу (зразка) ОВТ, які підлягають заміні, визначаються у нормативно-технічній (ремонтній) документації, що стосується регламентованого ремонту.

Регламентований ремонт може бути виконаний відповідно до нормативно-технічної (ремонтної) документації на капітальний ремонт.

Середній ремонт (СР) – це ремонт, що здійснюється для відновлення працездатного стану та часткового відновлення технічного ресурсу виробу (зразка) ОВТ на рівні 40–60 %. Він передбачає заміну або відновлення складових одиниць обмеженої номенклатури (не більше 50 %), а також моніторинг технічного стану відповідно до нормативно-технічної (ремонтної) документації на середній ремонт.

У разі необхідності, під час проведення середнього ремонту може бути виконано й поточний ремонт, що здійснюється силами ремонтно-відновлювальних органів вищого військового управління або, в окремих випадках, військової частини.

Капітальний ремонт – це процес, що здійснюється для відновлення працездатного стану виробу (зразка) озброєння та військової техніки і повернення його технічного ресурсу до рівня не менше 80 %. Він передбачає заміну або відновлення будь-яких складових частин, включаючи базові. Під час капітального ремонту виконується повне розбирання виробу (зразка) ОВТ, дефектація та діагностика всіх його компонентів, їх заміна або ремонт, а також регулювання і випробування, з відповідним моніторингом технічного стану згідно з нормативно-технічною (ремонтною) документацією. Ці роботи виконуються силами ремонтних підприємств.

Перед проведенням капітального ремонту виріб (зразок) ОВТ передається без водія (механіка-водія) та екіпажу (обслуги), знімається з обліку у військовій частині, а після завершення ремонту може бути зарахований до резерву вищого органу військового управління.

В залежності від технічного стану складових частин виробу (зразка) ОВТ або характеру бойових та інших пошкоджень, на виробі (зразку) ОВТ може бути здійснено одночасно кілька видів ремонту. Такий ремонт є комплексним і зазвичай виконується для складних виробів (зразків) ОВТ. Комплексний ремонт виробу (зразка) ОВТ можуть виконувати кілька ремонтних бригад (груп) відповідно до їх спеціалізації. Залежно від технічного стану, можуть бути проведені ОР, ПР, РР, СР або КР виробу (зразка) ОВТ.

Ремонт поділяється на ГР, СР і КР в залежності від ступеня відновлення ресурсу. Якщо ремонт проводиться через несправність, яка унеможливає подальшу експлуатацію виробу (зразка) ОВТ, він вважається неплановим (неперіодичним). Трудомісткість такого ремонту визначається в залежності від технічного стану виробу (зразка) ОВТ.

Залежно від місця проведення, види ремонту поділяються на: шеф-ремонт, заводський, військовий та спеціалізований.

Шеф-ремонт – це процес ремонту виробу (зразка) озброєння та військової техніки (ОВТ), який здійснюється спільно ремонтним підприємством та підприємством-виробником або кількома виробниками.

Заводський ремонт – це ремонт виробу (зразка) ОВТ, що виконується на ремонтних підприємствах Міністерства оборони, національної економіки України або на підприємстві-виробнику, коли зразок виводиться з експлуатації для проведення ремонту.

Військовий ремонт – це ремонт виробу (зразка) ОВТ, що здійснюється у місцях дислокації або базування військової частини, а також у місцях знаходження несправних виробів (зразків) ОВТ силами та засобами

ремонтної варти військової частини, а також бригадою ремонтного підприємства чи підприємства-виробника.

Спеціалізований ремонт – це ремонт виробу (зразка) ОВТ, який виконується за окремими номенклатурами їх складових частин відповідно до цільового призначення ремонтно-відновлювального підрозділу або підприємства.

Комплексний ремонт – це ремонт виробу (зразка) ОВТ, який здійснюється за всіма складовими частинами, з урахуванням місця та часу проведення робіт.

Залежно від методів виконання, ремонт виробів (зразків) ОВТ поділяється на:

- знеособлений;
- незнеособлений;
- агрегатний;
- вузловий;
- комбінований (змішаний);
- паралельний;
- послідовний;
- паралельно-послідовний.

Знеособлений метод передбачає ремонт виробу (зразка) ОВТ без збереження належності відремонтованих складових частин.

Незнеособлений метод, навпаки, передбачає збереження належності відремонтованих складових частин виробу (зразка) ОВТ.

Агрегатний метод – це спосіб ремонту вибраних зразків ВТ, при якому несправні агрегати замінюються новими або раніше відремонтованими.

Комбінований метод – це підхід до ремонту виробів (зразків) ОВТ та їх складових частин, що передбачає одночасне використання як знеособлених, так і незнеособлених методів ремонту.

Паралельний метод – це техніка ремонту групи виробів (зразків) ОВТ, при якій ремонт зазначеної групи виконується одночасно.

Послідовний метод – це спосіб ремонту групи виробів (зразків) ОВТ, за якого кожен виріб (зразок) надходить на ремонт лише після завершення ремонту попереднього.

Паралельно-послідовний метод – це метод ремонту групи виробів (зразків) ОВТ, при якому група ділиться на підгрупи, в яких ремонтно-відновлювальні роботи виконуються послідовно.

При незнеособленому методі ремонту несправні вузли та агрегати, що знімаються з виробів (зразків) ОВТ, не підлягають знеособленню і після ремонту знову встановлюються на ті ж самі ОВТ, з яких були зняті.

ОВТ залишаються в ремонті до тих пір, поки не буде відремонтовано всі зняті вузли та агрегати. Основним недоліком цього методу є тривале перебування виробу (зразка) ОВТ у ремонті.

Використання незнеособленого методу ремонту зумовлене відсутністю зворотних агрегатів і вузлів або порушенням принципу взаємозамінності.

Тому цей метод застосовується досить рідко, зазвичай у ремонтно-відновлювальних підрозділах з обмеженою програмою.

У випадку агрегатного методу ремонту несправні вузли та агрегати, що знімаються з виробу (зразка) ОБТ, знеособлюються, і замість них встановлюються нові або заздалегідь відремонтовані.

Для реалізації агрегатного методу ремонту необхідні такі умови: конструкція виробу (зразка) ОБТ повинна забезпечувати знеособленість усіх основних агрегатів, вузлів та окремих деталей; ремонтно-відновлювальний підрозділ має мати резерв (зворотний фонд) агрегатів, вузлів та окремих деталей.

Агрегатний метод ремонту, на відміну від незнеособленого, має кілька переваг, зокрема:

- значно зменшується час, протягом якого виріб (зразок) ОБТ перебуває в ремонті, оскільки в даному випадку враховується лише тривалість монтажних-демонтажних робіт;

- підвищується продуктивність ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини завдяки спрощеній організації виробництва;

- зменшуються виробничі площі монтажних-демонтажних ділянок, оскільки зняті агрегати не розбираються, а замінюються в зібраному вигляді;

- знижується потреба в складному спеціальному обладнанні та висококваліфікованих фахівцях.

При використанні комбінованого (змішаного) методу ремонту, частина агрегатів і вузлів виробу (зразка) ОБТ підлягає ремонту, тоді як інша частина замінюється готовими елементами.

Цей метод застосовується, коли в конструкції виробу (зразка) ОБТ повністю дотримано принципу взаємозамінності або відсутні зворотні агрегати. Основним методом ремонту ОБТ є агрегатний, який забезпечує найшвидший і найякісніший ремонт.

В залежності від характеру пошкоджень (відмов), складності та трудомісткості ремонтно-відновлювальних робіт можуть бути виконані такі види ремонту:

- для виробів (зразків) ОБТ – оперативний (аварійний), поточний, регламентований, середній та капітальний ремонт;

- для агрегатів – поточний і капітальний.

Види ремонту для конкретних виробів (зразків) об'єктів військової техніки (ОБТ) та їх агрегатів, механізмів і вузлів, а також характер і трудомісткість робіт для кожного типу ремонту, технічні умови і технологічні процеси, норми витрат запасних частин регулюються нормативно-технічною документацією.

Тип ремонту складових одиниць ОВТ визначається їх технічним станом відповідно до вимог нормативно-технічної документації. Якщо основні складальні одиниці ОВТ потребують капітального ремонту, а інші складові одиниці не досягли встановленого ресурсу для капітального ремонту, то ремонт цих складових одиниць виконується в обсязі, що забезпечує відновлення ресурсу до наступного планового ремонту основної складової одиниці ОВТ.

Вибір методу ремонту залежить від конструктивних особливостей озброєння та військової техніки (ОВТ), типу пошкоджень (відмов), співвідношення трудомісткості різних видів ремонтно-відновлювальних робіт, структури підрозділу технічного обслуговування і ремонту (ТОіВ) та інших факторів.

Організація ремонту складових частин комплексних виробів (зразків) ОВТ покладається на відповідних керівників служб.

Процес організації ремонту озброєння та військової техніки включає:

- прогнозування ймовірної кількості ОВТ, які можуть вийти з ладу, та їх розподіл за видами ремонту;
- прогнозування ймовірного району найбільшого (масового) виведення ОВТ з ладу;
- вибір і підготовку місця (району) розташування та маршруту пересування ремонтно-відновлювальних підрозділів (РВП) військової частини;
- визначення порядку, зокрема термінів, ремонту ОВТ;
- постановку завдання для РВП військової частини.

Під час проведення бойових дій ремонт озброєння та військової техніки може здійснюватися в обмеженому обсязі, з виконанням лише тих робіт, які забезпечують можливість використання ОВТ за його призначенням. При цьому інші роботи повинні бути завершені після виконання бойового завдання. Порядок ремонту та завдання ремонтно-відновлювальних підрозділів військової частини уточнюються на основі фактичних даних про наявність, стан і розташування ОВТ, що вийшло з ладу.

Ремонт озброєння та військової техніки під час бойових дій виконується силами та засобами тимчасової групи технічного обслуговування і відновлення та технічних замикань похідних колон під час маршу. Основні сили та засоби ремонтно-відновлювального підрозділу військової частини, які відповідають за проведення поточного ремонту з визначеною трудомісткістю, також беруть участь у цьому процесі. У деяких випадках, за наявності часу та для певних видів ОВТ, можливий і середній ремонт на готових агрегатах.

Ремонтні засоби, які входять до складу технічного замикання похідних колон військової частини та підрозділів, виконують поточний ремонт з визначеною трудомісткістю безпосередньо на місці виходу ОВТ з ладу або в найближчому укритті, розташованому поблизу маршруту руху колони.

Порядок і тривалість роботи підрозділів РВП військової частини, які призначені для замикання похідної колони, визначаються заступником командира підрозділу з озброєння та начальником логістики військової частини. Замикання похідної колони організовується у військовій частині та підрозділах під час пересування на власному ході (маршем).

До складу замикання похідної колони підрозділу входять взвод технічного обслуговування і ремонту у повному складі, медичні засоби, автомобілі з військово-технічним майном та паливно-мастильними матеріалами (ПММ). Начальником замикання призначається заступник командира підрозділу з озброєння.

До складу технічного замикання похідної колони військової частини входять ремонтні підрозділи та засоби евакуації з ремонтно-відновлювального підрозділу, автомобілі з військово-технічним майном, паливно-мастильні матеріали, а також медичні сили і засоби.

Начальником замикання похідної колони військової частини призначається представник РВП цієї частини. На замикання похідної колони покладаються такі завдання:

- уточнення причин і характеру пошкоджень (несправностей) озброєння та військової техніки (ОВТ), а також проведення їх ремонту в межах встановленого часу роботи замикання;
- надання медичної допомоги хворим і пораненим військовослужбовцям;
- буксирування (транспортування) пошкоджених (несправних) зразків ОВТ до найближчих зон постійного перебування медичних пунктів, пунктів технічної допомоги, місць передачі старшому начальнику, а також до районів привалів, відпочинку та зосередження;
- витягування зразків ОВТ, які застрягли, легкого і середнього класу;
- зосередження зразків ОВТ, що вийшли з ладу, у групи для ремонту або передачі;
- надання екіпажам допомоги в усуненні несправностей шляхом видачі запасних частин, проведення інструктажів та залучення фахівців-ремонтників для виконання найскладніших робіт.

Ремонт озброєння та військової техніки у військовій частині, що не має підрозділів, виділених у тимчасові групи технічного обслуговування і ремонту (ТОiB), проводиться на зборному пункті пошкоджених машин (ЗППМ) цієї частини.

ЗППМ організовується для концентрації пошкоджених (несправних) зразків ОВТ та подальшого розгортання основних підрозділів ремонту і відновлення (РВП) військової частини.

Організація зборного пункту здійснюється за розпорядженням командира частини, під прикриттям своїх підрозділів, поблизу евакуаційного шляху в районі, де відбулося найбільше виведення ОВТ з ладу. Евакуація

техніки має проводитися найкоротшими та найзручнішими маршрутами. Для ЗППМ обираються ділянки місцевості з природним маскуванням, розташовані поблизу джерел води.

Територія ділянки повинна забезпечувати розосереджене та приховане розташування озброєння та військової техніки і ремонтних військових пунктів, а також мати зручні шляхи для підходів і відходів. Вона повинна мати захисні властивості на випадок застосування противником військових технічних засобів та засобів масового ураження, а також забезпечувати кругову оборону від наземного противника.

Необхідно уникати розташування (розгортання) зон постійного перебування матеріальних засобів (ЗППМ) у великих населених пунктах і поблизу об'єктів, які можуть стати мішенню для ударів ВТЗ та авіації противника. Ділянки для розміщення (розташування) ЗППМ попередньо перевіряються на наявність мін та зараження радіоактивними, хімічними і біологічними (бактеріальними) засобами.

РВП військової частини розгортається на ЗППМ у порядку, що забезпечує технологічний процес ремонту ОВТ.

У районі організації ЗППМ облаштовуються такі ділянки:

- для приймання озброєння та військової техніки (ОВТ);
- для ремонту озброєння, техніки та виконання спеціальних робіт;
- для розміщення відремонтованих ОВТ;
- для розташування евакуаційного підрозділу;
- для розміщення підрозділів забезпечення;
- для випробування (вивіряння та пристрілювання) озброєння та інших систем зразків ОВТ;
- для зберігання боєприпасів, військово-технічного майна, пального, мастильних та інших експлуатаційних матеріалів і засобів;
- для про бігових випробувань (траса або ділянка місцевості);
- укриття для особового складу, ОВТ, окопи для оборони ЗППМ.

Ступінь оснащення ділянок та інших елементів ЗППМ визначається з урахуванням умов обстановки та можливостей підрозділів. Ділянка для приймання ОВТ складається з постів і майданчиків, які об'єднані в пункт спеціальної обробки та пункт приймання ОВТ на ремонт. Начальником ділянки призначається командир підрозділу регламентних робіт або інший офіцер (прапорщик, сержант).

Пункт спеціальної обробки організовується силами та засобами служби РХБ захисту військової частини. У разі неможливості виділення сил і засобів від служби РХБ захисту, організація покладається на сили та засоби батальйону (роти).

Пункт спеціальної обробки включає:

- контрольно-розподільний пост;
- майданчик спеціальної обробки;

- пост евакуації ураженого особового складу екіпажу (обслуги) та механіків-водіїв (водіїв) з машин;
- майданчики для ОВТ з високим рівнем зараження.

Контрольно-розподільний пост розташовується безпосередньо на маршруті переміщення ремонтного фонду до виробничих ділянок, враховуючи пануючі вітри, на відстані не менше 100 метрів від них.

Майданчик для спеціальної обробки створюється поблизу контрольно-розподільного поста та джерела води;

він повинен мати ухил у бік, протилежний до ЗППМ і джерела води, або бути обладнаний водозбірними (водовідвідними) спорудами.

Майданчик для об'єктів, що містять високий рівень зараження, розташовується на відстані від маршруту руху ремонтного фонду, на безпечній відстані від інших ділянок, постів і майданчиків ЗППМ.

Пункт приймання об'єктів у ремонт включає:

- пост миття;
- пост вивантаження ракет і боеприпасів;
- пост огляду озброєння та техніки;
- майданчик для об'єктів, які очікують ремонту або передачі старшому начальству.

Пост миття, якщо це можливо, розташовують поблизу джерела води на маршруті переміщення незараженого ремонтного фонду до виробничих ділянок та обладнують засобами для миття, такими як мотопомпи тощо.

Для виконання робіт на посту огляду ОВТ залучають фахівців з різних ремонтних підрозділів. У разі наявності підручних засобів пост обладнується естакадою, оглядовою ямою, стелажем для інструментів та інвентарю.

Майданчик для ОВТ, які чекають ремонту або передачі старшому начальнику, організовується так, щоб забезпечити зберігання ремонтного фонду та доступ евакуаційних засобів. Місця зберігання ОВТ, які чекають на ремонт або передачу старшому начальнику, формуються окремо один від одного.

Ділянки для ремонту озброєння та військової техніки формуються відповідно до кількості спеціалізованих ремонтних підрозділів.

З використанням сил і засобів батальйону, який розгорнуто на зоні постійної підготовки та підтримки (ЗППМ) у повному складі, створюються ділянки для ремонту ракетно-артилерійського озброєння, бронетанкової техніки, автомобільного транспорту, інженерного озброєння, засобів зв'язку, а також озброєння і засобів радіаційного, хімічного та біологічного захисту, тилової техніки та засобів вимірювання.

Під час розгортання батальйону на ЗППМ частина сил і засобів може призводити до того, що деякі ділянки для ремонту не будуть створені.

Рота також може формувати ділянки (пости) для ремонту ракетно-артилерійського озброєння, бронетанкової техніки та автомобільного транспорту.

Кожна ділянка складається з кількох робочих постів, основою яких є ремонтні відділення, що спеціалізуються на ремонті озброєння та військової техніки (ОВТ). Для розміщення відділень необхідна територія площею від 400 до 900 м².

На ділянках також можуть бути організовані пости для ремонту електрообладнання, промивання компонентів очисників повітря, діагностики та інші спеціалізовані пости. Відповідальність за організацію робіт на ділянці покладається на командира підрозділу.

Ділянка спеціальних робіт, що розташована в центрі зони підготовки та підтримки матеріального забезпечення (ЗППМ), організується підрозділом спеціальних робіт. Тут створюються пости для слюсарно-механічних і теплових робіт, ремонту та зарядки акумуляторних батарей, а також інші пости в залежності від організаційно-штатної структури та можливостей підрозділу. Площа для розгортання поста становить від 100 до 200 м².

Майданчик для розміщення відремонтованих ОВТ організується з урахуванням їх збереження, можливості огляду та передачі техніки представникам інших підрозділів.

Ділянку для розміщення підрозділів забезпечення зазвичай обирають у природних укриттях, таких як складки місцевості та інші приховані місця.

Складські приміщення для зберігання боєприпасів, військово-технічного майна, пального, мастильних та інших експлуатаційних матеріалів облаштовують у зонах, що забезпечують їх охорону та зручність для своєчасного постачання підрозділів. Складські приміщення для боєприпасів, пального та мастильних матеріалів, що використовуються для машин у ремонті, розташовують поблизу робочих постів (місць ремонту ОВТ), враховуючи можливість їх використання під час оборони ЗППМ.

Траса (ділянка місцевості) для пробних випробувань обирається на пересіченій місцевості окремо для гусеничних і колісних машин і не повинна перетинати основні технологічні вантажопотоки.

Ділянки для випробувань (вивіряння та пристрілювання) озброєння та інших систем зразків ОВТ обираються поблизу місць ремонту ОВТ або трас для пробігових випробувань. Глибина і ширина цих ділянок повинні забезпечувати вивіряння та холодне пристрілювання озброєння відремонтованих машин, з урахуванням дотримання вимог безпеки.

Укриття та окопи на місцевості створюються з урахуванням організації охорони та кругової оборони району розміщення ЗППМ. Для зменшення обсягу інженерних робіт під час розміщення підрозділів використовуються природні укриття, а також штучні укриття, залишені військами, які раніше вели бойові дії в цьому районі.

Ступінь обладнання ділянок, майданчиків, постів, місць укриття та окопів визначається на основі конкретних умов обстановки, можливостей РВП військової частини, що розгорнута на ЗППМ, а також потреб підрозділів.

Сили та засоби РВП військової частини на ЗППМ розміщуються розосереджено. Організацію захисту, охорони, оборони та маскування здійснює командир РВП військової частини за участю підрозділів ТОіВ, а також водіїв (механіків-водіїв) і екіпажів (обслуги) технічних засобів, які підлягають ремонту, з використанням їх справного озброєння.

Технічні засоби розміщуються на ЗППМ з урахуванням забезпечення кругової оборони. На ЗППМ постійно організовується радіаційна та хімічна розвідка, а також спостереження за повітряною обстановкою.

У певних випадках, за рішенням командира військової частини, для охорони та оборони ЗППМ можуть бути виділені бойові підрозділи, а для обладнання ЗППМ – сили та засоби інженерних підрозділів. Для виконання дезактивації та дегазації технічних засобів залучаються сили і засоби підрозділу РХБ захисту.

(Бойовий статут «Логістика сухопутних військ збройних сил України» (Тактичний рівень)).

6.7. Організація приведення озброєння та військової техніки у готовність до застосування

Приведення відремонтованого (евакуйованого) озброєння та військової техніки у стан готовності до використання та повернення його до строю складу є фінальним етапом процесу відновлення.

Процес підготовки ОВТ до застосування включає в себе:

- проведення чергового технічного обслуговування з присвоєнням номера та виконання необхідних додаткових робіт, зокрема поповнення боєкомплекту; укомплектування засобами тяги або транспортування; дозаправлення паливно-мастильними матеріалами;

- відновлення комплектів запасних частин, а також засобів, що підвищують прохідність, які є необхідними для надійного використання виробів (зразків) ОВТ під час виконання бойових завдань.

Під час підготовки ОВТ до використання, за необхідності, проводиться доукомплектування водіїв (механіків-водіїв), екіпажів (обслуги) або закріплення ОВТ за іншим особовим складом, який має відповідну підготовку, замість тих, хто втратив боєздатність.

Приведення відремонтованого ОВТ у готовність до застосування відбувається під час або після завершення ремонтних (евакуаційних) робіт, а також після доукомплектування водіїв (механіків-водіїв) та екіпажів (обслуги) або закріплення ОВТ за особовим складом.

Роботи з підготовки ОВТ до використання можуть виконуватись у ремонтно-відновлювальному відділенні військової частини або безпосередньо у взводі технічного обслуговування і ремонту підрозділу.

Готове до використання озброєння та військова техніка повертається до своїх підрозділів. Також відремонтоване ОВТ може бути направлено для укомплектування (доукомплектування) підрозділів, які відновлюють свою боєздатність. У випадку нестачі особового складу в підрозділах стрілецька зброя та засоби індивідуального користування здаються на склади матеріально-технічного забезпечення військової частини.

6.8. Організація передавання озброєння та військової техніки

Передача озброєння та військової техніки, яка не підлягає ремонтно-відновлювальним роботам у військовій частині, може здійснюватися на місці, де техніка вийшла з ладу, або в найближчому укритті, на шляхах евакуації та зонах передавання ОВТ, визначених вищим органом військового управління.

Процес передачі ОВТ відбувається відповідно до розпорядження начальника логістики (начальника відповідної служби) або за нарядом. При передачі ОВТ за нарядом на кожен виріб (зразок), що обліковується за номером і технічним станом, обов'язково надається акт технічного стану, складений комісією та затверджений командиром військової частини. Якщо передається кілька виробів (зразків) ОВТ, які знаходяться на зберіганні військової частини або в іншому місці, може бути складений зведений акт у довільній формі, що міститиме перелік типів, марок, індексів і номерів усіх переданих виробів (зразків) ОВТ, а також опис їхнього стану.

У разі відсутності представника підрозділу ці акти можуть бути складені в односторонньому порядку представником військової частини, що приймає озброєння та військову техніку. У такому випадку представник військової частини надсилає оформлені екземпляри актів підрозділу, якому належить прийняти ОВТ.

Військова частина, що перебуває на формуванні (перетворюванні, в резерві тощо), має право відправляти та передавати ОВТ на ремонт до ремонтних організацій вищого органу військового управління, а також на ремонтні підприємства національної економіки України та Міністерства оборони лише за нарядом, виданим вищим органом військового управління. Цей наряд оформлюється на основі акту технічного стану або акту зміни технічного (якісного) стану, а також інших необхідних документів, наданих військовою частиною.

При здачі озброєння та військової техніки до наряду обов'язково додається оформлений акт технічного стану. Оформлений наряд, акт технічного стану, а також приймально-здавальний акт на автомобільну техніку,

що здається на капітальний ремонт, з підписом приймальника РВО вищого органу військового управління (ремонтного підприємства) слугують підставою для внесення відповідних змін до обліку у військовій частині.

Приймання відремонтованого ОВТ від РВО вищого органу військового управління, а також від ремонтного підприємства національної економіки України оформляється з підписом приймальника військової частини в наряді, за яким проводилось здавання на ремонт, в акті технічного стану та інших документах. У акті має бути зазначений обсяг виконаних робіт, гарантований термін та напрацювання виробу (зразка) ОВТ, його систем, агрегатів та інших складових одиниць.

Документальне оформлення процесу здавання ОВТ на ремонт та їх приймання після ремонту, а також облік ОВТ, які знаходяться поза військовою частиною з подальшим поверненням до неї, здійснюється відповідно до порядку, визначеного Інструкцією з обліку військового майна.

Порядок перевезення та охорони ОВТ, які відправляються на ремонт (або повертаються з ремонту) залізничним, водним та повітряним транспортом, регулюється наказами КНГУ, а також відповідними інструкціями та рекомендаціями.

Питання для самоконтролю:

1. Посадові особи, що відповідають за експлуатацію військової техніки в військовій частині під час виконання СБЗ?
2. Види комплексного технічного обслуговування і ремонту ОВТ?
3. Перелік робіт який проводяться при сезонному обслуговуванні ОВТ?
4. Перелік робіт який проводяться при технічному обслуговуванні в особливих умовах?
5. Що в себе включають в себе основні заходи сервісного обслуговування?
6. Відповідальні посадові особи за своєчасне та якісне проведення ТО військової техніки?
7. Заходи що проводяться при розслідуванні пошкодження ОВТ?

Розділ 7. Прийняття озброєння та військової техніки командиром підрозділу

7.1. Загальні положення

Статут Внутрішньої служби Збройних Сил України (ст. 111, 119) підкреслює, що командир батареї (взводу) несе відповідальність за «... стан і збереження озброєння, боєприпасів, техніки та майна взводу (батареї) ...». Відповідно до цього, командири підрозділів, які вступають на посаду, повинні з усією серйозністю і відповідальністю підійти до прийняття документації, що стосується зразків озброєння і техніки, а також самого озброєння, техніки та майна, яке обліковується в підрозділі. Командир, що приймає посаду, повинен дотримуватися вимог наказів КНГУ, рекомендацій та інструкцій, які регламентують порядок зберігання, експлуатації, а також технічний стан озброєння, техніки та майна. Основною метою цього є забезпечення систематичного контролю за збереженням, законним і доцільним використанням озброєння, боєприпасів, техніки та майна в процесі бойової підготовки військ.

Облік наявності, якості, комплектності та руху озброєння, боєприпасів, техніки та інших матеріальних засобів у підрозділі здійснюється відповідно до встановлених документів. У разі порушення порядку приймання матеріальних цінностей, що призвело до їх нестачі та завдало шкоди, командири підрозділів несуть повну матеріальну відповідальність відповідно до вимог «Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі», оскільки вони є особами, яким передано під звіт для збереження ці матеріальні цінності.

До документації, що стосується планування, обліку та звітності з експлуатації техніки в підрозділі, входять:

- книга обліку експлуатації машин;
- журнали для машин, які перебувають на тривалому зберіганні;
- картки обліку недоліків у стані та утриманні машин;
- комплектувальна відомість;
- технологічні картки для зняття бойової техніки зі зберігання та її виведення за тривою.

Усі облікові книги повинні бути прошнуровані, пронумеровані та скріплені печаткою, що вказує на кількість аркушів.

Для кожного типу матеріальних засобів (озброєння, боєприпасів, інженерного майна, засобів хімічного озброєння та захисту, засобів зв'язку, речового, квартирного, культурно-освітнього майна тощо) у книзі обліку виділяється окремий розділ.

При прийнятті експлуатаційної документації слід особливо звернути увагу на повноту відповідних записів, які відображають процес експлуатації озброєння та техніки.

Облік технічного стану, комплектності та напрацювання озброєння і техніки в підрозділі здійснюється лише для тих зразків, для яких передбачені формуляри (паспорти). Цей облік веде заступник командира підрозділу з озброєння (технік підрозділу). У формулярах (паспортах) також фіксуються дані про обслуговування та ремонт озброєння і техніки.

Відповідальність за ведення формулярів (паспортів) покладається на командира та заступника командира підрозділу з озброєння (технік підрозділу), а також на начальника відповідної служби військової частини. Формуляри (паспорти) зберігаються відповідно до встановлених вимог.

Стан комплектності індивідуального ЗІП обліковується в картці некомплектності, яка зберігається разом із формуляром (паспортом) відповідного зразка озброєння (техніки).

Усі виправлення в документації повинні бути виконані чорнилом: старі записи закреслюються однією рисою, а нові записуються. Всі зміни мають бути підтверджені підписом відповідальної особи та скріплені гербовою печаткою.

Якщо зразки озброєння (наприклад, самохідні артилерійські установки, командно-штабні машини) перебувають у бойовій готовності, то всі елементи, зазначені у формулярі та комплектуючій відомості, такі як кулемети, прилади спостереження, боєприпаси, коробки зі спорядженими стрічками, ручні гранати, а також запасні частини для гармат і кулеметів, повинні бути укладені та закріплені на своїх місцях.

Процес прийняття зразка озброєння починається з попередньої перевірки всієї технічної документації. Після ознайомлення зі станом машини за формуляром (паспортом) командир підрозділу перевіряє технічний стан машини в такій послідовності:

- заслуховує доповідь водія (механіка-водія) або особи, що представляє зразок;
- проводить зовнішній огляд зразка для визначення його комплектності;
- перевіряє наявність, стан і укладку комплекту, необхідного обладнання, приладів, інструментів, запасних частин та матеріалів;
- оглядає ходову частину, відділення управління, силову установку, трансмісію та бойове відділення.

Перевіряє зразок під час роботи двигуна на місці, а також функціонування агрегатів, вузлів і систем під час руху машини. Керування автомобілем здійснює закріплений за ним водій (механік-водій), а в окремих випадках – особа, що приймає машину, за наявності відповідного посвідчення водія (механіка-водія) з необхідною категорією допуску. Робота двигуна та його систем перевіряється за допомогою контрольно-вимірвальних приладів. Під час перевірки технічного стану вузлів і агрегатів у деяких випадках дозволяється їх розкриття для оцінки технічного стану.

Слід пам'ятати, що розбирання агрегатів, вузлів і механізмів, які ще не відпрацювали гарантійний термін, заборонено. У разі порушення заводського пломбування, після проведення розслідування, пломби відновлюються, про що робиться відповідний запис у формулярі зразка. Цей запис засвідчується заступником командира частини з озброєння та печаткою частини.

Для підготовки зразка до перевірки необхідно:

- встановити акумуляторні батареї (якщо вони були зняті);
- підготувати переносну лампу;
- повернути башту так, щоб забезпечити повне відкриття люків на корпусі машини;
- відкрити всі кришки люків, включаючи пробки люків у днищі машини, для доступу до агрегатів, механізмів та вузлів;
- відкрити лобовий лист;
- відкрити кришку люка головного фрикціона;
- відкрити люк над двигуном;
- зняти кришки люків на перегородці силового відділення;
- підготувати до огляду озброєння, спеціальне обладнання та радіостанції;
- привести прилади нічного спостереження в робоче положення;
- розкласти весь запас інструментів і приладдя на стелажі або килимку відповідно до порядку, зазначеного в комплектувальній відомості;
- підготувати індивідуальну технічну документацію для машини.

7.2. Вимоги до технічного стану зразка озброєння і техніки

Технічне обслуговування озброєння (бойового озброєння) – це сукупність матеріальних засобів, які можуть бути активними (наступальними) або пасивними (захисними) і призначені для підтримки власника під час бойових дій. Озброєння поділяється на наступальне, оборонне та бойову техніку. Засоби, що використовуються для психологічної війни (агітація, пропаганда тощо), а також інші нематеріальні засоби впливу на противника під час війни не відносяться до категорії озброєння.

Згідно з українським законодавством, озброєння охоплює: «стрілецьке та артилерійське озброєння, ракетні та ракетно-космічні системи (комплекси), керовані (некеровані) ракети та їх складові частини, комплекси (установки) для їх запуску, а також військову техніку – бойові та небойові машини, прилади, апарати та інші технічні засоби, які використовуються збройними силами». Зброю, як засіб ураження, часто виділяють в окрему категорію (звідси термін «озброєння та військова техніка». Велика кількість завдань, пов'язаних із використанням військової техніки, зумовлює її різноманітність за видами, чисельністю та складністю конструкції.

Військова техніка включає:

- літаки та гелікоптери: бойові, учбово-бойові, спеціального призначення, транспортні, безпілотні літальні апарати, а також їх складові частини, авіаційні пристрої та агрегати, обладнання для зльоту, посадки та технічного обслуговування літальних апаратів;

- бойові кораблі та катери, судна спеціального призначення, а також судна і катери забезпечення та спеціальні апарати для роботи на великих глибинах;

- бойові машини: колісні та гусеничні, а також спеціальні військові машини колісного типу, включаючи спеціальне обладнання для озброєння бойової колісно-гусеничної техніки;

- спеціальна техніка для телефонного та телеграфного зв'язку, а також передачі даних, разом із її складовими частинами;

- технічні засоби захисту апаратури, ліній і каналів зв'язку, а також їх складові елементи, шифрувальна апаратура та її компоненти, спеціалізоване обладнання для факсимільного зв'язку, техніка спеціального радіозв'язку, апаратура радіонавігаційних систем, спеціалізовані пристрої для запису (відеозапису) та відтворення звуку (відеосигналів), радіолокаційне та гідролокаційне обладнання, техніка для протидії радіоелектронним, інфрачервоним, оптичним та гідроакустичним засобам виявлення цілей, засобам зв'язку, радіорозвідки противника, а також технічного захисту інформації та комплексного технічного контролю;

- спеціалізоване обладнання для автоматизованої (автоматичної) обробки даних військового призначення, програмне забезпечення, а також озброєння (сукупність різних видів зброї та засобів, що забезпечують його використання);

- носії зброї;

- технічні засоби управління військами (силами) та бойовими засобами, а також забезпечення бойових дій;

- технічні засоби навчання;

- технічні засоби пропаганди;

- обладнання полігонів.

У документах, на печатках та в усних виступах часто використовується термін «бойова техніка». Він виник внаслідок неофіційного поділу військової техніки на бойову та допоміжну. Згідно з цим поділом, до бойової техніки умовно відносять зброю разом із її носіями (наприклад, танки, літаки, кораблі), а також окремі комплекси озброєння та зразки зброї.

Виникнення військової техніки відноситься до глибокої старовини. Її подальший розвиток був пов'язаний із використанням металів, пороху, парових машин, двигунів внутрішнього згоряння та інших досягнень науки, техніки і машинобудування.

Швидкий розвиток військової техніки є однією з ключових умов, що визначають рівень боєздатності сучасної армії. Військова техніка є основним матеріальним компонентом військової потужності держави.

Щоденне технічне обслуговування (ЩТО)

Під час виконання ТО-1 здійснюються роботи, передбачені ЩТО, а саме:

- перевірка стану компонентів автомобіля;
- перевірка кріплення двигуна та елементів випускної системи;
- перевірка стану та натягу приводних ременів, їх регулювання;
- перевірка стану зчеплення, герметичності приводу та вільного ходу педалі;
- перевірка роботи та кріплення коробки передач;
- перевірка люфтів у шарнірах та шліцевих з'єднаннях карданного валу;
- перевірка кріплення деталей та герметичності з'єднань переднього та заднього мостів;
- перевірка кріплення та шплінтування елементів рульового управління, герметичність системи підсилювача;
- перевірка люфту рульового колеса та шарнірів рулевих тяг.

Технічне обслуговування № 2 (ТО-2)

Друге технічне обслуговування автомобіля, відоме як ТО-2, є комплексом заходів, що здійснюються для технічного обслуговування автомобілів. Це обслуговування проводиться через кожні 20 000 км для легкових автомобілів та 16 000 км для вантажних автомобілів і автобусів, які базуються на їхній платформі. Під час виконання ТО-2 виконуються всі роботи, передбачені для ТО-1. Специфічні процедури ТО-2 для систем живлення, що працюють на газу, а також додаткові роботи для автомобілів-самоскидів, детально описані в інструкціях з експлуатації цих транспортних засобів.

Контрольно-діагностичні, кріпильні та регулювальні роботи включають такі дії:

- перевірка роботи контрольно-вимірювальних приладів, омивачів вітрового скла, фар, а в зимовий період – стану системи вентиляції та опалення, а також герметичності дверей і вентиляційних люків, пристроїв для обігріву та обдування скла;
- оцінка кріплення головок циліндрів двигуна, стану та кріплення опор двигуна, а також регулятора частоти обертання колінчастого валу;
- візуальна перевірка кріплення, стану та герметичності картера зчеплення і коробки передач;
- огляд заднього (середнього) моста: перевірка правильності встановлення (без перекосу), стану та кріплення редуктора і колісних передач, а також стану і правильності установки балки передньої осі та кутів установки передніх коліс;

- у разі необхідності виконати регулювальні роботи;
- у автомобілях з пневматичним приводом гальм необхідно відрегулювати хід педалі та зазори між накладками гальмівних колодок і барабанами коліс;
- у випадку з автомобілями, що мають гідравлічний привід гальм, слід перевірити роботу посилювача та хід педалі;
- також важливо перевірити герметичність амортизаторів, стан і кріплення їх втулок, а також стан колісних дисків і відрегулювати підшипники маточин коліс;
- необхідно перевірити кріплення та герметичність паливного бака, трубопроводів, паливного насоса і карбюратора, а також функціонування привода, повноту відкриття і закриття дросельної та повітряної заслінок;
- у карбюраторних двигунах слід перевірити рівень пального у поплавковій камері, легкість запуску та роботу двигуна, а також відрегулювати мінімальну частоту обертання колінчастого валу в режимі холостого ходу;
- для дизельних двигунів потрібно перевірити їх роботу, справність паливного насоса високого тиску, регулятора частоти обертання колінчастого валу, а також визначити ступінь непрозорості відпрацьованих газів. Через кожне друге технічне обслуговування слід перевірити кут випередження впорскування палива, при потребі виконати регулювальні роботи;

Перевірити стан акумуляторної батареї, її кріплення, функціонування вимикача, а також стан і кріплення електричних провідників шляхом зовнішнього огляду та за допомогою приладів.

Мастильні та очищувальні роботи:

Очистити і промити клапан вентиляції картера двигуна, замінити фільтрувальний елемент фільтра тонкої очистки оливи (або очистити відцентровий фільтр);

– прочистити сапуни та долити (замінити) оливу в картерах агрегатів і бачках гідроприводу автомобіля;

– після проведення обслуговування перевірити роботу агрегатів, вузлів і приладів автомобіля під час руху або на діагностичному стенді.

Сезонне технічне обслуговування(СО)

Сезонне технічне обслуговування (СО) здійснюється двічі на рік і має на меті підготовку рухомого складу до експлуатації в холодний та теплий періоди року. Рекомендується окремо проводити СО для рухомого складу, що експлуатується в умовах холодного клімату. Для інших кліматичних зон СО може бути об'єднане з технічним обслуговуванням другого рівня (ТО-2) з відповідним збільшенням трудомісткості основного обслуговування.

Регламентоване технічне обслуговування (РТО)

Технічне обслуговування (ТО) поділяється на періодичне та сезонне. Сезонне ТО включає в себе заміну сортів масел (зимових або літніх), установку або демонтаж утеплення, а також передпусковий підігрів тощо. Періодичне ТО регламентується інструкціями з експлуатації відповідного обладнання і передбачає регулярну промивку фільтрів, заміну шинно-пневматичних муфт, регулювання гальм, огляд і чистку окремих вузлів, а також регулювання натягу тощо.

Поточний ремонт зазвичай не займає багато часу і часто виконується паралельно з ТО. Він включає усунення незначних несправностей, заміну дрібних деталей, що швидко зношуються, та вузлів (наприклад, заміну підшипникових вкладок, сальникових ущільнень, усунення підвищених зазорів, закріплення елементів обладнання тощо).

Середній ремонт, на відміну від поточного, передбачає заміну основних вузлів і деталей, таких як силові та трансмісійні вали, зубчасті колеса, крильчатки відцентрових насосів тощо. Зазвичай він виконується з повним або частковим розбиранням агрегату.

Капітальний ремонт завжди передбачає повне розбирання машини і має на меті заміну або відновлення всіх зношених вузлів і деталей до їх початкового стану. Після завершення ремонту проводяться приймально-здавальні випробування, включаючи випробування під навантаженням. Часто капітальний ремонт поєднується з модернізацією, що дозволяє не лише відновити ресурс машини, але й перевищити її початкові характеристики.

Період між капітальними ремонтами називається ремонтним циклом. Кількість і послідовність ремонтів та оглядів, що входять до цього циклу, визначають його структуру, а час між ремонтами – міжремонтний період. У деяких випадках структура ремонтного циклу може не включати всі види планових ремонтів для певних видів обладнання.

Зразки, що підлягають прийому, повинні бути технічно справними та повністю укомплектованими індивідуальним набором запасних частин, інструментами та приладами (ЗІП). Прийом зразка здійснюється відповідно до його технічного стану, що відповідає кількості пройдених кілометрів. Забороняється вимагати заміни справних деталей, вузлів і агрегатів на нові.

Агрегати, механізми та системи двигуна повинні бути заправлені відповідними кондиційними сортами пального, мастил та спеціальних рідин згідно з нормами, що відповідають порі року.

Мастило в агрегатах і системах зразків, що приймаються, може бути замінено у разі закінчення терміну його зберігання, відпрацювання встановленого терміну або забруднення механічними домішками та водою.

Гумотехнічні вироби не повинні мати механічних пошкоджень, які перешкоджають їх використанню.

Можлива наявність неглибоких тріщин або потертостей на поверхні (глибиною не більше 20 % від загальної товщини виробу). Болтові з'єднання повинні відповідати встановленим розмірам та зразкам, а також бути затягнутими. У випадках, де передбачено шплінтування, воно має бути виконане (шплінтами, дротом або спеціальними шайбами).

7.3. Прийняття стрілецької зброї та матеріальних засобів

Командир підрозділу несе відповідальність за стан і збереження озброєння, боєприпасів, техніки та майна підрозділу. Тому він повинен серйозно і відповідально підходити до приймання озброєння, майна, яке обліковується в підрозділі, а також до відповідної документації. При цьому командир, який вступає на посаду, зобов'язаний дотримуватися вимог наказів КНГУ України, рекомендацій та вказівок, що регламентують порядок зберігання, експлуатації та технічного стану озброєння і майна. Основною метою цього є забезпечення систематичного контролю за збереженням, законним і доцільним використанням озброєння, боєприпасів, техніки та майна під час бойової підготовки військ. Облік наявності, стану, комплектності та руху озброєння, боєприпасів, техніки та інших матеріальних засобів у підрозділі здійснюється відповідно до облікових документів.

Усі книги обліку повинні бути прошнуровані, пронумеровані та скріплені печаткою, що вказує на кількість аркушів. Для кожного виду матеріальних засобів (озброєння, боєприпаси, інженерне майно, засоби хімічного озброєння та захисту, засоби зв'язку, речове та квартирне майно тощо) у книзі обліку виділяється окремий розділ.

Загалом, алгоритм прийняття та здавання озброєння і військової техніки (ОВТ) командиром підрозділу складається з таких етапів:

- аналіз даних про наявність і технічний стан ОВТ підрозділу;
- підготовка ОВТ підрозділу до перевірки;
- прийняття ОВТ підрозділу;
- документальне оформлення результатів прийняття ОВТ.

Розглянемо етапи роботи командира підрозділу щодо прийняття озброєння та військової техніки (ОВТ).

Перший етап – аналіз інформації про наявність та технічний стан ОВТ підрозділу. Цей процес здійснюється через вивчення облікових документів та опитування водіїв (механіків-водіїв).

Необхідно ознайомитися з:

– вимогами керівних документів, що стосуються визначення укомплектованості, технічного стану, утримання та підготовки техніки до використання, а також порядком ведення обліку і списання (накази Міністра оборони України, нормативно-технічна документація);

- результатами попередніх (останніх) перевірок підрозділу комісіями військової частини (старшого командира (начальника) – за необхідності);
- іншими документами, які містять інформацію про наявність та стан ОВТ підрозділу.

Під час ознайомлення та вивчення змісту керівних документів слід визначити:

- штат підрозділу на воєнний і мирний час;
- розподіл озброєння та військової техніки (ОВТ) відповідно до штатного призначення;
- групи експлуатації ОВТ;
- інформацію про технічний стан ОВТ;
- порядок використання та утримання ОВТ на зберіганні (короткочасному чи тривалому);
- закріплення за водіями та посадовими особами тощо.

При прийнятті документації особливу увагу слід приділити документам суворої звітності, таким як паспорти (формуляри) машин (основний документ, що підтверджує технічні характеристики техніки, її належність до конкретної військової частини, відображає технічний стан та містить відомості про експлуатацію і ремонт), книги (картки) обліку матеріальних засобів, накладні тощо.

При вивченні та перевірці документів слід звернути увагу на:

- їх наявність;
- якість і повноту заповнення;
- наявність печаток і підписів уповноважених осіб;
- місця виправлень (виправлення повинні бути виконані чорнилом, старі записи закреслені однією рисою, нові записи мають бути підписані уповноваженою особою та скріплені гербовою печаткою, а також інші вимоги).

Опитування водіїв (механіків-водіїв) може проводитися як напередодні, так і під час перевірки технічного стану.

Рекомендується провести опитування водіїв (механіків-водіїв) у такій послідовності: спочатку визначити:

- тип, марку та військовий номер техніки, закріпленої за водієм;
- комплектність техніки, зокрема основних (номерних) агрегатів, механізмів, акумуляторних батарей, автошин, тентів тощо;
- наявність паливно-мастильних матеріалів та спеціальних рідин;
- технічний стан техніки (справність) та виявлені недоліки;
- укомплектованість і стан індивідуального комплекту ЗІП водія (механіка-водія) та його місцезнаходження; перевірити:
 - наявності та стану документації водія (особливу увагу слід звернути на відмітку в військовому квитку «Особливі відмітки», що підтверджує право на самостійне керування технікою, до якої він закріплений);

– оцінка знань водія (механіка-водія) щодо тактико-технічних характеристик, конструкції та експлуатації, а також використання паливо-мастильних матеріалів (далі – ПММ) і спеціальних рідин, а також обсягу та порядку виконання робіт з технічного обслуговування закріпленої техніки.

Усі зібрані дані та виявлені недоліки під час ознайомлення, вивчення, приймання документів, а також опитування водіїв (механіків-водіїв) підрозділу рекомендується фіксувати у робочому зошиті.

Етап 2 – підготовка озброєння та військової техніки (ОВТ) підрозділу до перевірки.

Підготовка техніки до перевірки проводиться в парках та на місцях розташування підрозділів (на відкритих майданчиках, у сховищах), а спеціальні машини, які перебувають на бойовому чергуванні, готуються на місцях чергування.

Для належної підготовки техніки до перевірки необхідно:

– отримати паспорти (формуляри) техніки та іншу індивідуальну технічну документацію (формуляри (паспорти) двигунів, засобів зв'язку, відомості про індивідуальний комплект запасних інструментів і пристосувань (далі – ЗІП) та інших засобів, що входять до комплекту техніки) до початку перевірки;

– довести до відома водіїв (механіків-водіїв) порядок підготовки техніки до перевірки, обсяг робіт, а також провести інструктаж з питань безпеки під підпис;

– встановити на техніку акумуляторні батареї, якщо вони були зняті (рекомендується також отримати сухозаряджені акумуляторні батареї, які зазвичай зберігаються на акумуляторній зарядній станції військової частини, і розмістити їх біля техніки);

– отримати паливо зі складу ПММ військової частини відповідно до розрахунку та заявки, підписаної уповноваженими особами, для перевірки працездатності техніки, якщо вона зберігається без пального;

– підготувати один індивідуальний комплект ЗІП для механіка-водія та спеціальне обладнання для перевірки основних регульовальних параметрів агрегатів (вузлів) і механізмів, а також для вимірювання ємностей;

– перевірити та підготувати засоби освітлення для місць розміщення техніки (світильники, переносну лампу, ліхтар, електричний провід, переносні розетки тощо);

– на автомобілях необхідно відкрити капоти, двері, кришки ящиків для акумуляторних батарей, а також ЗІП водія (механіка-водія) і задні борти платформ;

– на гусеничних машинах слід повернути башту та відкрити всі кришки люків і лючків, включаючи пробки лючків у днищі техніки, для забезпечення доступу до агрегатів, вузлів і механізмів, а також лобовий лист, люк над двигуном і кришки люків на перегородці силового відділення;

– крім того, потрібно підготувати для огляду озброєння, спеціальне обладнання тощо;

– весь індивідуальний комплект ЗІП слід розкласти на стелажах або килимку у порядку, зазначеному у відомості індивідуального комплекту ЗІП. Ці заходи повинен виконати командир підрозділу, який здає ОВТ (посаду), разом із особовим складом екіпажів.

Етап 3 – прийняття озброєння та військової техніки підрозділу.

Прийняття ОВТ підрозділу проводиться спільно з членами комісії, яка призначена наказом командира військової частини, у присутності командира підрозділу, що передає посаду.

Послідовність дій під час прийняття техніки:

– перевірити наявність індивідуальної технічної документації ОВТ відповідно до відомості, а також якість і повноту її заповнення (за потреби, якщо це питання не було розглянуто раніше);

– вислухати доповідь водія (механіка-водія) техніки або особи, що її представляє (за потреби, якщо це питання не було розглянуто раніше);

– провести зовнішній огляд ОВТ для визначення її комплектності;

– перевірити справність ОВТ;

– перевірити наявність та стан індивідуального комплекту запасних частин (ЗІП) ОВТ відповідно до відомості індивідуального комплекту ЗІП та відомостей про складові частини (двигун, озброєння, засоби зв'язку, прилади тощо).

При прийнятті озброєння та військової техніки одночасно оцінюються знання та практичні навички водіїв щодо технічного обслуговування техніки. Особливості процесу прийняття ОВТ, що знаходяться на тривалому зберіганні, включають наступні моменти:

– зняття ОВТ зі зберігання проводиться за наказом командира військової частини, в якому зазначаються підстави для зняття, марки та номери ОВТ, порядок зняття, а також особи, відповідальні за організацію робіт, мета та термін зняття ОВТ зі зберігання;

– у паспорті (формулярі) робиться відповідна відмітка про зняття ОВТ з тривалого зберігання;

– процес зняття ОВТ зі зберігання виконується водіями (механіками-водіями) за участю екіпажів під керівництвом командира підрозділу та посадових осіб бронетанкової служби;

– виконання робіт відбувається відповідно до технологічних карток зняття ОВТ з тривалого зберігання, зазвичай у рамках робіт першої черги.

Стан (ОВТ), що не підлягають розконсервації, визначається шляхом аналізу даних відповідно до документів, а також шляхом опитування водіїв (механіків-водіїв). Додатково перевіряються стан і якість герметизації корпусу, вологість силікагелю, стан корпусу, ходової частини тощо.

Етап 4 – документальне оформлення результатів приймання ОВТ. На основі перевірки, проведеної членами комісії та особою, що приймає посаду, у присутності особи, яка здає посаду, складаються відповідні документи:

- акт технічного стану для кожної одиниці озброєння та військової техніки підрозділу. Рекомендується підготувати цей акт для більш детального та точного визначення і обліку номерних агрегатів (приладів), акумуляторних батарей, шин тощо, а також для оцінки комплектності та загального технічного стану ОВТ (виробу);

- картка некомплектності для кожної одиниці техніки (виробу) призначена для обліку відсутніх вузлів, приладів, інструментів та інших комплектуючих елементів у матеріальних засобах, які обліковуються комплектами (відповідно до описів заводів-виробників або встановлених норм), а також для моніторингу їх поповнення. На основі карток некомплектності формуються заявки на поповнення предметів у комплектах;

- відомість заміру пального в баках техніки підрозділу. Ця відомість слугує для обліку результатів вимірювання фактичної наявності пального в баках техніки (агрегатів), а також у каністрах і бочках, що знаходяться поруч з технікою (агрегатами). Відомість складається окремо для кожного виду пального.

Отже, успішність діяльності особи, відповідальної за обслуговування ОВТ підрозділу, за лежатиме від її знань теоретичних основ управління та практичних навичок роботи з ОВТ, а також від дотримання порядку експлуатації та коректного ведення облікової і технічної документації.

7.4. Прийняття машин підрозділу

Прийняття машин підрозділу відбувається у присутності членів комісії, призначеної наказом командира військової частини, а також командира підрозділу, який передає посаду.

Послідовність прийняття машини включає такі етапи:

- перевірка наявності індивідуальної технічної документації на машину та оцінка якості і повноти її заповнення (за потреби, якщо це питання не було розглянуто раніше);

- виступ водія (механіка-водія) машини або особи, що її представляє, з доповіддю (за потреби, якщо це питання не було розглянуто раніше);

- проведення зовнішнього огляду машини для визначення її комплектності (послідовність огляду:

- автомобіль спереду;
- моторне відділення;
- автомобіль праворуч;
- автомобіль знизу (передня частина);

- автомобіль ззаду;
- автомобіль знизу (задня частина);
- автомобіль ліворуч;
- акумуляторні батареї;
- кабіна усередині);

Необхідно перевірити справність автомобіля, що включає запуск двигуна, правильність налаштувань, а також функціонування агрегатів, механізмів і приладів як на місці, так і під час руху. Також слід перевірити наявність та стан індивідуального комплексу запасних частин (ЗІП) для автомобіля.

При прийомі автомобілів одночасно оцінюються знання та практичні навички водіїв щодо технічного обслуговування (ТО) автомобілів.

Особливості прийому автомобілів, які перебувають на тривалому зберіганні, включають:

- зняття автомобілів зі зберігання проводиться за наказом командира військової частини, в якому вказуються підстави для зняття, марки та номери автомобілів, порядок зняття, а також особи, відповідальні за організацію робіт, мета та термін зняття автомобілів зі зберігання;

- про зняття автомобілів з тривалого зберігання робиться відповідна відмітка у формулярі (паспорті);

- зняття автомобілів зі зберігання виконується водіями (механіками-водіями) за участю екіпажів (обслуги) під керівництвом командира підрозділу та посадових осіб автомобільної служби;

- виконання робіт відповідно до технологічних карт для зняття машин з тривалого зберігання, зазвичай, відноситься до робіт першої черги.

До робіт першої черги входять:

- розгерметизація агрегатів (двигуна, трансмісії, ходової частини) та паливних баків;

- установка акумуляторної батареї;

- заправка паливом і охолоджувальною рідиною;

- запуск двигуна та перевірка його роботи в різних режимах;

- перевірка робочого стану за допомогою контрольно-вимірювальних приладів і сигналізаційних засобів;

- перевірка тиску повітря в шинах та його коригування до норми за необхідності;

- перевірка працездатності агрегатів і механізмів машини на місці та під час руху;

- перевірка справності гальм і рульового управління.

Стан машин, що не підлягають розконсервації, оцінюється на основі аналізу даних з документів та опитування водіїв (механіків-водіїв). Додатково перевіряються такі параметри, як стан герметизуючих матеріалів, якість герметизації корпусу, вологість силікагелю у відсотках, а також загальний стан корпусу і ходової частини.

Питання для самоконтролю:

1. Документація, що ведеться командиром підрозділу з обліку та експлуатації військової техніки?
2. Види військової техніки?
3. Алгоритм прийняття та здавання ОВТ командиром підрозділом?
4. Послідовність прийняття машини?
5. Послідовність прийняття стрілецької зброї?

Розділ 8. Порядок транспортування, зберігання, проведення ремонту та порядку евакуації військової техніки

8.1. Загальні вимоги до транспортування техніки

Загальні положення. Процес переміщення та перевезення (транспортування) включає в себе:

- забезпечення своєчасного планування та організації перевезення (транспортування) підрозділів військової частини;
- доставку (транспортування) озброєння та військової техніки (ОВТ) та матеріально-технічних засобів (МТЗ);
- евакуацію ОВТ та МТЗ усіма доступними видами транспорту;
- підготовку та розподіл транспортних засобів, організацію транспортних комунікацій, їх технічне обслуговування та забезпечення безпеки;
- розгортання та використання мережі польових магістральних трубопроводів для виконання поставлених завдань;
- моніторинг виконання військових перевезень.

У процесі переміщення та перевезення використовується наявна транспортна інфраструктура держави та її об'єктів, а також залучаються організації, обладнання та транспортні засоби, необхідні для забезпечення діяльності підрозділів військової частини під час бойових дій

Переміщення та транспортування – це сукупність організаційно-технічних заходів, які організуються і виконуються з метою підтримки бойової готовності підрозділів військової частини. Це включає планування підвезення матеріально-технічних засобів до підрозділів, евакуацію поранених і хворих, а також упаковку (тару) з-під МТЗ і підготовку автомобілів для виконання визначених завдань.

Процес підвезення МТЗ передбачає спільну роботу органів управління та посадових осіб за єдиним планом, що забезпечує своєчасне постачання та ефективне підвезення МТЗ до підрозділів військової частини з мінімальними витратами.

У військовій частині переміщення та транспортування здійснюється за допомогою автомобілів для підвезення МТЗ, а також шляхом розподілу цих автомобілів для евакуації поранених, хворих, озброєння та військової техніки (ОВТ) та упаковки (тари) з-під матеріальних засобів.

Основні види військових перевезень матеріально-технічних засобів включають залізничний, водний (морський і річковий), повітряний, автомобільний, трубопровідний, а також комбінований транспорт.

Військові частини (підрозділи) переважно використовують автомобілі для підвезення МТЗ, оскільки вони є найбільш маневреними і здатні діяти безпосередньо в бойових порядках.

Транспортне забезпечення у військовій частині здійснюється за допомогою автомобілів для підвезення МТЗ, а також інших видів транспорту, таких як морські судна або залізничний транспорт. Крім того, може бути організовано виділення додаткових транспортних засобів для підвезення МТЗ, евакуації поранених, хворих та обслуговуючого військового технічного майна (ОВТ).

Організацію і виконання переміщення та перевезення МТЗ здійснює командир військової частини відповідно до вказівок вищого органу військового управління.

Перевезення матеріально-технічних засобів є одним із найважливіших і найскладніших етапів у системі логістичного забезпечення військової частини. Цей процес охоплює:

- підготовку МТЗ та автомобілів для перевезення, а також підрозділів, які виконуватимуть вантажно-розвантажувальні роботи перед транспортуванням і перевантаженням;
- завантаження МТЗ в автомобілі для перевезення;
- транспортування МТЗ від місць зберігання до пунктів призначення;
- розвантаження або перевантаження МТЗ в автомобілях підрозділів, що займаються перевезенням.

Основними принципами організації перевезення МТЗ є:

- відповідальність вищого органу військового управління за своєчасне та безперебійне постачання МТЗ до підпорядкованих військових частин;
- адаптація організації перевезення МТЗ до характеру бойових дій;
- комплексне використання автомобілів для перевезення МТЗ;
- постійне утримання та використання автомобілів і МТЗ за призначенням.
- безперебійне постачання матеріально-технічних засобів (МТЗ) забезпечується завдяки:
 - своєчасному ухваленню рішень щодо транспортування МТЗ;
 - оперативному визначенню завдань для командирів родів військ, служб та підрозділу логістики, а також швидкому донесенню цих завдань до відправників і отримувачів МТЗ;
 - своєчасному наближенню до підрозділів, взводів матеріально-технічного забезпечення, пунктів бойового постачання, а також пунктів заправлення паливно-мастильними матеріалами і харчування з запасами МТЗ;
 - забезпечення автомобілів для підвезення в належному стані та готовності до експлуатації через своєчасне технічне обслуговування та ремонт;
 - попередня підготовка автомобілів для підвезення МТЗ з метою виконання визначених завдань;
 - зберігання та підвезення МТЗ до підрозділів військової частини, якщо це можливо, у комплекті;

- підтримка шляхів підвезення в проїзному стані;
- централізоване та ефективне використання автомобілів для підвезення;
- використання контейнерних, політизованих перевезень та механізації під час вантажно-розвантажувальних робіт;
- надійна охорона автомобілів для підвезення в зонах завантаження (розвантаження) та на маршрутах;
- охорона, оборона та маскування автомобілів для підвезення під час бойових дій;
- безперервним контролем за підвозом МТЗ;
- залученням, за необхідності (за рішенням командира військової частини), бойових машин для підвозу МТЗ;
- постійним моніторингом підготовки запасів МТЗ та автомобілів до підвозу, вантажно-розвантажувальними роботами, відправленням і рухом автомобілів підвозу, а також використанням усіх доступних засобів зв'язку для цих цілей.

При плануванні організації підвозу МТЗ у військовій частині слід враховувати різноманітні чинники, які визначають умови підвозу.

Основними з них є: вид бойових дій і характер завдання, що виконується військовою частиною, її роль і місце в оперативній структурі вищого органу військового управління;

- ступінь впливу противника та масштаби використання ним різних видів зброї;
- встановлений порядок розташування (розміщення) і переміщення підрозділів підвозу;
- порядок підвозу МТЗ, затверджений вищим органом військового управління;

Під час організації підвезення матеріально-технічних засобів командир військової частини, виходячи з визначеного виду бойових дій та завдань підрозділів, враховує матеріально-технічні потреби, а також дані про наявність запасів МТЗ, стан і можливості автомобілів для підвезення. Він встановлює обсяги, черговість, терміни та порядок підвезення МТЗ, інформує відповідних начальників служб, ставить завдання командирів підрозділу та координує роботу всіх служб, залучених до планування підвезення.

У оборонному бою автомобілі для підвезення матеріально-технічних засобів використовуються значно частіше, ніж у наступальному, відповідно до плану вищого органу військового управління. Вони здійснюють підвезення з об'єктів зберігання матеріально-технічних засобів та інших джерел, включаючи безпосередньо до військової частини (підрозділів) та на вогневі позиції артилерії. Це забезпечує постачання матеріально-технічних засобів підрозділам без перевантаження.

У цьому типі бою автомобілі для підвезення можуть тривалий час виконувати завдання на одних і тих же маршрутах, що значно підвищує їх ефективність. Для оборонного бою характерний значно більший обсяг підвезення матеріально-технічних засобів у порівнянні з іншими видами бойових дій.

У наступальному бою підвезення матеріально-технічних засобів підрозділам військової частини здійснюється відповідно до напрямків бойових дій, з урахуванням можливості широкого маневру автомобілів.

Під час наступального бою, коли війська висуваються з глибини, підвезення матеріально-технічних засобів в період підготовки до бойових дій відбувається в обмежений термін. Натомість, у ході наступу на противника, який обороняється, з безпосереднього зіткнення, підвезення матеріально-технічних засобів здійснюється в більш сприятливих умовах, з урахуванням термінів, стану шляхів підвезення та з меншою потребою в підвезенні.

Високі темпи наступального бою вимагають частішої зміни місць розташування підрозділів, що займаються підвозом, а також організації передачі матеріально-технічних засобів як у пунктах передачі, так і під час короткочасних зупинок.

При цьому підвозити матеріально-технічних засобів можна одночасно з переміщенням підрозділів, один раз на добу або за потреби, враховуючи зайнятість доріг резервами, що висуваються, а також наявність зон зараження, руйнувань, пожеж і затоплень на маршрутах руху автомобілів.

Роль і місце військової частини (підрозділів) в оперативній структурі угруповання впливають на черговість і частоту підвозу матеріально-технічних засобів до військової частини (підрозділів). Це означає, що військовій частині (підрозділу), яка діє на напрямку зосередження основних зусиль (головного удару) та у передовому загоні, в першу чергу підвозяться матеріально-технічних засобів.

Застосування противником ВТЗ може значно збільшити втрати автомобілів і вантажно-розвантажувальних засобів, що відповідно знизить можливості автомобілів підвезення і збільшить напруженість їх роботи.

У разі наявності районів пожеж, затоплень, зон зараження, дії диверсійно-розвідувальних груп противника на шляхах підвезення виникає необхідність посилювати захист, оборону, охорону автомобілів підвезення у ході виконання завдань підвезення матеріально-технічних засобів, проводити спеціальні заходи з підготовки водіїв, автомобілів та матеріально-технічних засобів до підвезення.

При цьому, через різкі зміни обстановки може виникнути потреба маневру автомобілями з метою підвезення матеріально-технічних засобів визначеному підрозділу в обмежені терміни.

Порядок розташування (розміщення) і переміщення підрозділів підвезення безпосередньо впливає на здійснення підвезення і, насамперед,

на показники роботи як автомобілів, так і порядок підвезення матеріально-технічних засобів.

Фізико-географічні та природно-кліматичні умови зони бойових дій можуть значно впливати на стан шляхів постачання, швидкість руху автомобілів і обсяги їх добового пробігу. Тому під час ведення бойових дій у місцевостях зі складним рельєфом, таких як гори, пустелі або ліси, ймовірність виходу автомобілів з ладу з технічних причин зростає в порівнянні з звичайними умовами.

Це створює потребу в ретельній підготовці автомобілів до експлуатації в специфічних умовах, надійному закріпленні та укріпті матеріально-технічних засобів на них, а також у проведенні навчань для водіїв щодо особливостей виконання завдань.

Ступінь укомплектованості підрозділів постачання та їхній стан визначають значення коефіцієнта технічної готовності (КТГ) і коефіцієнта використання вантажності (КВВ). Це, в свою чергу, впливає на швидкість руху, вантажність і кількість рейсів автомобілів, що визначає можливості підрозділів постачання у виконанні запланованого обсягу постачання МТЗ та евакуації в установлені терміни.

Транспортування озброєння та військової техніки відбувається під час перевезення військових частин (підрозділів) та при доставці ОВТ до зони бойових дій для забезпечення цих частин, а також під час відправлення ОВТ на ремонт. Відправлення може здійснюватися різними видами транспорту: залізничним, водним, повітряним та автомобільним. Транспортування причіпного озброєння автомобільним транспортом або іншими тяговими засобами зазвичай виконується шляхом буксирування. Кожен метод транспортування вимагає належної підготовки особового складу та ОВТ, а обсяг підготовки залежить від тривалості та умов перевезення.

Під час підготовки до транспортування особовий склад вивчає правила підготовки ОВТ, технічного обслуговування, а також підготовки до використання після транспортування, включаючи заходи безпеки. Додатково проводяться практичні заняття з завантаження, закріплення, вивантаження та буксирування ОВТ.

Підготовка озброєння та військової техніки до транспортування включає в себе:

- перевірку технічного стану ОВТ відповідно до контрольного списку;
- виконання спеціальних заходів для приведення ОВТ у стан, що забезпечує безпечне транспортування обраним видом транспорту;
- підготовку та перевірку стану вантажно-розвантажувальних засобів, приладів і пристроїв для закріплення, швартового обладнання та інших матеріалів, необхідних для виконання вантажно-розвантажувальних робіт і закріплення ОВТ;

– перевірку стану транспортних засобів, таких як залізничні та десантні платформи, палуби та трюми судна, вантажні кабіни літаків і вертольотів, а також стан трейлерів;

– завантаження виробів (зразків) ОВТ з дотриманням заходів безпеки та рівномірне розміщення ОВТ відповідно до вантажопідйомності транспортного засобу або вантажного плану завантаження судна, який складається представником військової частини, військовим комендантом і капітаном судна;

Перед завантаженням на будь-який транспортний засіб проводиться контрольний огляд, під час якого перевіряється стан механізмів і вузлів стопоріння, похідного закріплення ОВТ та поворотних башт. Також, при підготовці автомобілів до транспортування залізничним транспортом з нахилом, пальне зливається з баків до половини заправки, а під час перевезення автомобілів повітряним транспортом – до 25 % заправки. При підготовці до транспортування повітряним транспортом знижується тиск у шинах, крани системи централізованого підкачування закриваються, перевіряються гідравлічна та пневматична системи, а вода в системі охолодження двигуна замінюється охолоджуючою рідиною.

Після завантаження та закріплення на транспортних засобах, з ОВТ проводиться ряд додаткових заходів, які забезпечують збереження та справність під час транспортування, а також можливість швидкого вивантаження і підготовки до використання. Обсяг цих заходів визначається нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією для різних видів ОВТ та Інструкціями (порадниками) щодо перевезення цим видом транспорту. Якщо тривалість перевезення перевищує допустимий термін (більше одного місяця) для зберігання ОВТ без консервації, виконуються роботи з його постановки на зберігання.

Після завершення всіх робіт люки бойових машин, капоти та двері кабіні автомобільної техніки закриваються і опломбовуються. Також можуть бути опломбовані паливні баки та ящики зовнішнього укладання ЗІП. За необхідності, ОВТ накривається брезентом.

Під час транспортування регулярно перевіряється стан закріплення ОВТ та брезенту, а також можуть виконуватись відповідні види технічного обслуговування. В залежності від умов, способів і тривалості транспортування, періодично можуть проводитись підігрів, запуск і прогрівання двигунів.

При транспортуванні ОВТ способом буксирування необхідно дотримуватись усіх правил водіння військової техніки та колон, а також норм, визначених нормативно-технічною (експлуатаційною) документацією для буксирування даного типу ОВТ.

Під час транспортування озброєння та військової техніки необхідно суворо дотримуватись заходів безпеки, а також виконувати вимоги, встановлені відповідними нормативними документами для перевезення особливо небезпечних вантажів, таких як боеприпаси та пально-мастильні матеріали.

При підготовці ОВТ до використання після транспортування знімаються кріплення, одночасно готуючи двигуни військової техніки до запуску. Перед запуском двигуна та вивантаженням проводиться контрольний огляд. Якщо ОВТ було поміщено на зберігання, перед запуском двигуна та вивантаженням виконуються необхідні роботи з розконсервації, а також заходи, що забезпечують можливість руху техніки. Інші роботи, пов'язані зі зняттям ОВТ зі зберігання, виконуються після вивантаження.

8.2. Транспортування автомобільної та бронетанкової техніки автомобільним транспортом

Перевезення військової техніки (танків, БТР, БМП та іншої спецтехніки) та їх вагові особливості.

Найчастіше застосовують низько рамні платформи, які оснащуються додатковими кріпленнями, що дозволяють здійснити транспортування.

Перевезення військової техніки потрібна оскільки бойова техніка часто використовується під час виконання бойових дій, випробувань новітнього озброєння та проведення військово-практичних робіт.

Щоб доставити колісні та гусеничні бойові машини (бронемашини, танки, бойові розвідувальні машини (БРМ), бронетранспортери (БТР) та ін.) до підрозділів або місце ремонту доводиться використовувати авто-воз (рис. 1, 2, 3).

Перевезення гусеничної техніки автотранспортом здійснюється переважно у невеликих кількостях. Як правило, по одній бойовій машині.

Танки. для транспортування використовуються багатовісні вантажні платформи, які оснащені такелажним обладнанням і якісними

Рис. 1

*Рис. 2**Рис. 3*

вантажопідйомними механізмами, що дає можливість проводити вантажно-розвантажувальні роботи на високому рівні.

Бронетранспортери (БТР), для перевезення використовуються автотрейлери або спеціально призначені вантажні платформи, які мають мінімальний тиск на дорожнє покриття.

Бойові машини піхоти (БМП), транспортування виконується за допомогою автомобільних трейлерів невеликої висоти, що мають напівпричепи та платформи без бортів. Кожна військова машина має свої особливості навантаження та перевезення, особливо бронетанкова гусенична техніка.

8.3. Переміщення і перевезення (транспортування) матеріально-технічних засобів

Організація переміщень та перевезень (транспортувань) комплекс заходів щодо розгортання та технічного прикриття (відновлення) транспортних комунікацій, організації військових перевезень, підвезення (подачі) ОБТ і МтЗ та їх евакуації, контролю за здійсненням військових перевезень, а також підготовкою і розподілом транспортних засобів для забезпечення виконання ЗС України визначених завдань.

Переміщення та перевезення (транспортування) організовуються і здійснюються з метою своєчасного здійснення перевезень (забезпечення мобільності) військ, військових вантажів, їх евакуації усіма видами транспорту під час проведення навчань та широкого спектру операцій (бойових дій).

Основними завданнями, які виконуються під час організації переміщень та перевезень (транспортувань) є:

- централізована організація військових перевезень усіма видами транспорту та підвезення (подача) ОБТ та МТЗ до районів виконання завдань за призначенням (розташування, зосередження військ);

- організація комплексного використання різних видів транспорту на основі створення єдиної транспортної мережі в районах виконання завдань за призначенням (розташування, зосередження військ);

- забезпечення оперативності, безперервності, стійкості і скритості управління усіма видами військових перевезень; підвищення оперативності та ефективності управління під час виконання завдань підрозділами, які відповідають за організацію переміщень та перевезень на всіх рівнях;

- підтримання стану та спроможності транспорту відповідно до заданих обсягів військових перевезень і темпів їх виконання; створення резерву сил та засобів для вирішення раптово виникаючих завдань, поповнення втрат (витрат) та відновлення боєздатності; контроль за проведенням заходів матеріально-технічного забезпечення військових перевезень через розгорнуті бази визначених військових частин КСЛ, пункти матеріально-технічного забезпечення.

Система організації переміщень та перевезень (транспортувань) – це сукупність усіх видів транспорту з органами управління та пункти стику між ними, що забезпечує повне кількісне і якісне задоволення потреби військ в перевезеннях в інтересах оборони держави. В пунктах стику (залізничні станції, порти, аеропорти) здійснюється передача перевезень з одного виду транспорту на інший.

8.4. Організаційно-технічні заходи, види та порядок зберігання машин

У період експлуатації ОВТ, у якому вони не використовуються, постійна боєготовність зразків підтримується за рахунок застосування способів і засобів захисту від впливу факторів зовнішнього середовища і виконання комплексу організаційно-технічних заходів.

До складу цього комплексу входять:

- організація зберігання зразків ОВТ та їх обслуговування у встановлені терміни;
- розробка та реалізація заходів для скорочення часу на зняття ОВТ зі зберігання;
- контроль за технічним станом ОВТ і якістю виконуваних робіт, а також своєчасне вжиття заходів для усунення виявлених недоліків;
- своєчасне планування, матеріально-технічне забезпечення та облік робіт, що проводяться під час підготовки техніки та озброєння до зберігання, а також їх обслуговування в процесі зберігання.
- створення необхідних умов (будівництво сховищ, технологічних ліній обслуговування тощо) для ефективного зберігання та обслуговування озброєння та військової техніки (ОВТ).

Для машин передбачено два види зберігання: короткочасне та тривале.

- бойові та стройові машини в період між їх використанням повинні зберігатися:
 - на короткочасному зберіганні – у військових частинах та підрозділах, де бойові машини за штатом мирного часу повністю укомплектовані екіпажами (обслугою), а стройові машини – механіками-водіями (водіями);
 - на тривалому зберіганні – для решти машин.

На короткочасне зберігання підлягають усі машини, використання яких не планується більше ніж на один місяць.

На тривале зберігання направляються машини бойової та стройової групи, використання яких не планується більше ніж на один рік.

ОВТ, які перевищують встановлені норми утримання у військовій частині, підлягають тривалому або короткочасному зберіганню. Використання таких зразків ОВТ заборонено до отримання вказівок щодо їх подальшого призначення.

Для машин, що зберігаються тривалий час, акумуляторні батареї повинні бути у сухо зарядженому стані, тоді як інші зразки ОВТ мають бути приведені в робочий стан.

Захист ОВТ від впливу кліматичних і біологічних факторів під час зберігання забезпечується їх консервацією. Консервація машин здійснюється з метою захисту поверхні деталей і конструкційних матеріалів від корозії,

старіння та біологічних пошкоджень під час зберігання і ґрунтується на використанні методів тимчасового захисту.

Консервація ОВТ проводиться двома методами:

- без герметизації броньових корпусів – використовується для короткочасного зберігання машин;

- з герметизацією броньових корпусів – призначається для тривалого зберігання машин;

- процес зберігання машин включає:

- для короткочасного зберігання – виконання обслуговування, приведення до справного стану, консервацію двигунів, також для кожної машини оформлюється експлуатаційна документація;

- для тривалого зберігання – проведення обслуговування, приведення до справного стану, консервацію агрегатів, закладку засобів осушення внутрішнього об'єму машин (волого вбирача) та засобів контролю за вологістю повітря всередині машин, а також герметизацію корпусу. Крім того, на кожну машину оформлюється експлуатаційна документація.

У певних випадках, за рішенням командувача НГУ, дозволяється зберігати машини протягом максимум одного року без герметизації корпусів і консервації агрегатів. Після закінчення цього терміну обов'язково проводяться роботи з повторної консервації агрегатів та герметизації корпусів.

8.5. Зняття машин зі зберігання

Виведення автомобілів з короткочасного зберігання для проведення батальйонних тактичних навчань з бойовою стрільбою, а також бригадних (полкових) тактичних навчань здійснюється відповідно до плану бойової підготовки військових частин, але не частіше ніж двічі на рік.

Виведення автомобілів з тривалого зберігання для використання здійснюється на підставі розпоряджень командувача НГУ.

Виведення автомобілів зі зберігання для реагування на стихійні лиха проводиться:

Зняття машин зі зберігання відбувається за такими умовами:

- для короткочасного зберігання – за рішенням начальників територіальних управлінь НГУ;

- для тривалого зберігання – за рішенням командувача НГУ.

Процес зняття машин зі зберігання для проведення комплексного технічного обслуговування здійснюється на основі наказів командирів військових частин (начальників територіальних управлінь) у таких випадках:

- для короткочасного зберігання – відповідно до річних планів експлуатації та ремонту машин;

- для тривалого зберігання – відповідно до річних планів обслуговування машин, які перебувають на тривалому зберіганні.

Зняття машин з короткочасного та тривалого зберігання для проведення конструктивних і виробничих доробок здійснюється за розпорядженням командувача НГУ.

Після завершення комплексного технічного обслуговування, конструктивних та виробничих до опрацювань, машини повинні бути поміщені на короткочасне зберігання протягом 15 днів, а на тривалі зберігання – протягом місяця.

Зняття машин зі зберігання для оцінки їх стану під час інспекцій, підсумкових та контрольних перевірок військ здійснюється за дозволом осіб, які очолюють відповідні комісії. При цьому кількість машин, що знімаються, повинна відповідати нормам перевірки озброєння та техніки, а також враховувати можливості військової частини щодо їх подальшого зберігання.

У всіх випадках зняття машин зі зберігання видається наказ командира військової частини, в якому вказуються підстави для зняття, кількість знятих машин за марками та номерними знаками, мета зняття та термін, на який вони знімаються, а також заплановані витрати моторесурсів. Номер і дата наказу фіксуються у формулярі машини.

Питання для самоконтролю:

1. Переміщення і перевезення (транспортування) озброєння та військової техніки?
2. Зняття машин з короткочасного зберігання?
3. Способи та особливості постановки машин на зберігання?
4. Способи та особливості (транспортування) матеріально–технічних засобів?
5. Транспортування автомобільної та бронетанкової техніки автомобільним транспортом?
6. Транспортування автомобільної та бронетанкової техніки залізничним транспортом?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 13 березня 2014 № 876–VII «Про Національну гвардію України»/ URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
2. Закон України від 24 березня 1999 № 548–XIV «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України».
3. Закон України від 06 квітня 2000 № 1644–III «Про перевезення небезпечних вантажів»/ URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 № 178 «Про затвердження Порядку виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно»/ URL:<https://ips.ligazakon.net/document/KP160178>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 № 1208 «Про затвердження Порядку логістичного забезпечення сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 № 426 «Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2012 № 1221 «Про деякі питання збирання, перевезення, зберігання, оброблення (перероблення), утилізації та/або знешкодження відпрацьованих мастил (олив)».
8. Постанова Верховної Ради Української РСР від 30 червня 1983 № 5465–X «Про введення в дію Житлового кодексу Української РСР».
9. Постанова Ради Міністрів Української РСР і Української Республіканської Ради професійних спілок від 11 грудня 1984 № 470 «Про затвердження Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР».
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 № 1081 «Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями».
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 № 450 «Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, розвідувальних органів, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального

зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони та військовослужбовцям, відрядженим до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства, за піднятом (найом) ними житлових приміщень».

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2022 № 1097 «Про внесення змін до Порядку постачання озброєння, військової і спеціальної техніки та боєприпасів під час особливого періоду, введення надзвичайного стану, проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії та у період проведення антитерористичної операції».

13. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14 вересня 2015 № 1118 «Про затвердження Положення про продовольче забезпечення Національної гвардії України в мирний час».

14. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 лютого 2018 № 85 «Про затвердження Положення про забезпечення Національної гвардії України пально-мастильними матеріалами».

15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 червня 2017 № 475 «Про речове забезпечення Національної гвардії України».

16. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 лютого 2018 № 139 «Про затвердження Норм забезпечення столово–кухонним посудом, обладнанням, інвентарем та мийними засобами Національної гвардії України на мирний час».

17. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 липня 2007 № 278 «Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, надання військовослужбовцям Національної гвардії України та членам їх сімей житлових приміщень».

18. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 12 березня 2017 № 278 «Про нормування витрат палива на комунально-побутові потреби в Національній гвардії України».

19. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06 квітня 2009 № 150 «Про затвердження Порядку оренди та оплати орендованих житлових приміщень у Національній гвардії України».

20. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2016 № 1313 «Про затвердження Положення про організацію експлуатації бронетанкового озброєння та техніки, іншого майна номенклатури бронетанкової служби Національної гвардії України».

21. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 червня 2015 № 643 «Про затвердження Положення про службу озброєння Національної гвардії України».

22. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 квітня 2020 № 347 «Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Національній гвардії України».

23. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17 січня 2017 № 25 «Про затвердження Порядку списання військового майна в Національній гвардії України».

24. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 листопада 2016 № 17 «Про затвердження Порядку створення, зберігання та поновлення (заміни) непорушних запасів озброєння, військової техніки, боєприпасів та інших матеріальних засобів у Національній гвардії України».

25. Наказ Міністерства оборони України № 300 від 16 липня 1997 «Про затвердження Положення про військово (корабельне) господарство Збройних Сил України».

26. Наказ Міністерства оборони України від 03 липня 2013 № 448 «Про затвердження Положення про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України».

27. Наказ Міністерства оборони України від 02 грудня 2016 № 655 «Про затвердження Положення про стандартизацію у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України».

28. Наказ Міністерства оборони України від 18 липня 2017 № 370 «Про затвердження військової форми одягу та загальних вимог до знаків розрізнення військовослужбовців та ліцеїстів військових ліцеїв».

29. Наказ Міністерства оборони України від 07 лютого 2018 № 50 «Про затвердження Зразків спеціального одягу, взуття, спорядження та інших предметів речового майна військовослужбовців Національної гвардії».

30. Наказ Міністерства оборони України від 05 вересня 2013 № 595 «Про затвердження Положення з військових перевезень залізничним, морським, річковим та повітряним транспортом».

31. Методичні рекомендації Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України та Державного підприємства «Державний автотранспортний науково-дослідний і проектний інститут» від 17 листопада 2023 «Методичні рекомендації з нормування витрат палива, електричної енергії, мастильних, інших експлуатаційних матеріалів автомобілями та технікою».

32. Наказ командувача Національної гвардії України від 05 серпня 2016 № 499 «Про затвердження Інструкції з організації розміщення, харчування, водопостачання, банно-прального обслуговування особового складу Національної гвардії України в польових умовах».

33. Наказ командувача Національної гвардії України від 14 червня 2019 № 310 «Про деякі питання організації харчування військовослужбовців Національної гвардії України».

34. Наказ командувача Національної гвардії України від 20 лютого 2020 № 101 «Про впорядкування випікання хлібобулочних виробів у хлібопекарнях військових частин Національної гвардії України».

35. Наказ командувача Національної гвардії України від 12 березня 2020 № 145 «Про затвердження Інструкції щодо функціонування військових ідалень у Національній гвардії України».

36. Наказ командувача Національної гвардії України від 11 лютого 2016 № 79 «Про затвердження Інструкції про порядок таврування речового майна в Національній гвардії України».

37. Наказ командувача Національної гвардії України від 29 липня 2015 № 421 «Про затвердження Інструкції з організації банно–прального обслуговування особового складу строкової військової служби Національної гвардії України».

38. Наказ командувача Національної гвардії України від 29 серпня 2016 № 570 «Про затвердження Інструкції про порядок зберігання військового майна номенклатури речової служби на речових складах Національної гвардії України».

39. Наказ командувача Національної гвардії України від 07 грудня 2017 № 810 «Про деякі питання носіння знаків розрізнення та порядок їх видачі в Національній гвардії України».

40. Наказ командувача Національної гвардії України від 22 листопада 2018 № 726 «Про затвердження Інструкції щодо поводження з отруйними технічними рідинами в Національній гвардії України».

41. Наказ командувача Національної гвардії України від 29 грудня 2016 № 921 «Про затвердження Інструкції з виплати військовослужбовцям Національної гвардії України та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення та обліку, яким надано таку компенсацію».

42. Наказ командувача Національної гвардії України від 08 квітня 2016 № 197 «Про порядок забезпечення меблями та казарменим інвентарем Головного управління, територіальних управлінь, з'єднань, військових частин, ВВНЗ, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ Національної гвардії України».

43. Наказ командувача Національної гвардії України від 27 грудня 2016 № 900 «Про затвердження Порядку організації та експлуатації автомобільної техніки, іншого майна номенклатури автомобільної служби Національної гвардії України».

44. Наказ командувача Національної гвардії України від 30 березня 2015 № 175 «Про затвердження Інструкції з проведення сезонного технічного обслуговування озброєння та військової техніки у військових частинах і підрозділах Національної гвардії України».

45. Розпорядження Головного управління Національної гвардії України від 25 травня 2022 № Р-27 «Про виплату грошової компенсації військовослужбовцям Національної гвардії України за піднайом (найом) ними житлових приміщень».

46. Бойовий статут «Логістика сухопутних військ збройних сил України» (тактичний рівень).

Навчальне видання

Сергій Григорович Парій
Олег Леонідович Тихоненко
Андрій Вікторович Градецький
Димитрій Юрійович Толстонос

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Художнє оформлення і дизайн обкладинки
Сергій Парій
Димитрій Толстонос

Підписано до друку 23.12.2024 р.
Формат 70×100/16. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 22,25. Наклад 26 прим.
Зам. № 0506/25

Видавець: Київський інститут Національної гвардії України.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції Серія ДК № 7696 від 8.11.2022 р.
Виготовлювач: ФОП Андрієвська А.П.
Київ, вул. Бориспільська, 9а.
Свідоцтво Серія ВОЗ № 548018 від 10.09.2003 р.